BENITO PÉREZ GALDÓS

Benina

Roman

Editura Univers

clu

Clasicii

Literaturii Universale

Coperta colecţiei de *Vasile Socoliuc*

BENITO PÉREZ GALDÓS
Obras completas,
Tomo V, *Novelas (Misericordia)*
Aguilar S. A. de Ediciones, Madrid, 1950

Benito Pérez Galdós

BENINA

Traducere de MARIA-MAGDALENA NICOLAE

București, 1984

Editura Univers

Capitolul I

CA ŞI OAMENII, biserica parohiei San Sebastián are două faţade care, cu siguranţă, sînt mai curînd atrăgătoare decît frumoase : una dă spre cartierele umile, prin strada Canizares, cealaltă spre cartierul înstărit al negustorilor din Plaza del Ángel. Veţi fi observat pe ambele feţe o urîţenie surîzătoare, a celui mai autentic Madrid, în care, caracterul arhitectonic şi cel moral se îmbină de minune. Pe faţada dinspre sud, deasupra unei porţi grosolane, tronează imaginea barocă şi contorsionată a Sfîntului martir, într-o poziţie ce pare mai curînd de dans decît religioasă ; pe faţada nordică, lipsită de ornamente, săracă şi vulgară, se înalţă turnul, care se vrea semeţ, expunînd patru fresce spre Plaza del Ángel. De-o parte şi de alta, feţele sau faţadele se deschid spre curţi interioare înconjurate cu grilaje ruginite, pline de ghivece cu plante încîntătoare, şi o piaţă mică de flori care bucură privirea. Numai aici vei descoperi farmecul, simpatia, „*el ángel*“ [1], cum s-ar spune în andaluză, care depărtează de sine, ca o mireasmă abia simţită, lucrurile vulgare, sau cîte ceva din ceea ce este vulgar şi există pretutindeni în lume. Tristă şi monotonă ca o litanie sau cîntecele unui orb, clădirea din faţă, cu turnul ei îndrăzneţ, modesta cupolă a capelei Novena, cu acoperişurile neregulate şi zidurile măcinate, cu tencuiala ieftină de ocru, cu micile ei curţi interioare pline cu flori, cu fierăria ruginită, înspre stradă sau în înaltul clopotniţei, oferă un ansamblu atrăgător, picant, *de efect*, ca să zicem mai pe scurt. Este un colţişor de Madrid pe care trebuie să-l păstrăm cu duioşie, precum colecţionarii de antichităţi, pentru că şi caricatura monumentală este o artă. Să admirăm la acest San Sebastián, moştenit

[1] Duhul.

din vremuri străvechi, stampa ridicolă și grosolană, păstrînd-o ca pe o nostimă figură grotescă.

Intrarea dinspre sud, fiind cea principală, este mai puțin frecventată de credincioși în zilele obișnuite, dimineața și după-amiaza. Lumea bună intră de obicei prin cea de nord, care pare o intrare mai comună, mai familiară. Și nu va fi nevoie să facem o statistică a enoriașilor care intră în sfîntul lăcaș pe o parte sau alta, pentru că avem un *socotitor* ce nu dă greș : săracii. Mult mai numeroasă și formidabilă decît în sud este turma mizeriei de la nord, care pîndește ivirea milosteniei ca un post de vameși ce încasează aici, pe pămînt, taxa de trecere spre divinitate, sau contribuția impusă conștiințelor pătate, în drumul lor spre purificare.

Cei care stau de pază la nord ocupă locuri diferite în curticică și în fața celor două intrări dinspre străzile Huertas și San Sebastián, iar locurile lor sînt atît de strategic alese, încît nu le poate scăpa nici un enoriaș, numai dacă n-ar intra cumva în biserică prin acoperiș. În zilele de iarnă, ploaia sau frigul înțepător nu le îngăduie neclintiților ostași ai mizeriei să stea prea mult afară (deși unii sînt astfel făcuți încît, ca prin minune, pot înfrunta netulburați vitregia anotimpului) și se grupează în ordine în tunelul sau pasajul care servește de intrare în templul parohial, formînd două aripi, pe stînga și pe dreapta. Este ușor de înțeles că printr-o ocupare atît de formidabilă a terenului și o tactică atît de aleasă, nu le scapă nici un creștin, iar a forța tunelul era la fel de greu și de eroic precum memorabila trecere de la Termopile. Între aripa dreaptă și cea stîngă, călitul contingent ce nu trecea de optsprezece suflete, includea bătrîni curajoși, bătrîne aprige, orbi pisălogi, întăriți de șirul copiilor, puși temeinic pe treabă (să se înțeleagă că aplicăm acești termeni artei cerșitului) și care stăteau acolo din zori și pînă la ora prînzului, căci și această armată știa să se hrănească metodic, pentru a reveni cu forțe proaspete în campania de după-amiază. La căderea nopții, dacă nu era nici un parastas, ori vreo rugăciune pentru Sfînta Fecioară sau o vecernie, armata se retrăgea, fiecare combatant tîrîndu-și cu greu pașii spre culcușul lui. Să-i urmărim acum pe interesantul drum de întoar-

cere spre adăpostul în care trăiesc. Mai întîi, să-i observăm în lupta lor chinuită pentru o existență nenorocită și pe teribilul cîmp de luptă, pe care nu vom găsi bălți de sînge sau pradă de război, ci numai purici și alte lighioane feroce.

Într-o dimineață de martie, vîntoasă și geroasă de-ți înghețau vorbele-n gură, iar fața trecătorilor era biciuită de o pulbere care din cauza frigului părea zăpadă mărunțită, armata își strînsese rîndurile în interiorul culoarului, în ușa de fier dinspre strada San Sebastián, în poartă rămînînd numai un orb gîrbovit de bătrînețe, pe nume Pulido, care trebuie să fi fost făcut din bronz, iar în sînge să fi avut alcool și mercur, de rezista așa de bine pe orice vreme, mereu puternic, sănătos și roșu la față, încît și florile din jur l-ar fi invidiat. Pînă și florăreasa se retrăsese în ghereta ei cu ghivece și buchete de imortele, și începuse să împletească coronițe pentru pruncii răposați. În curtea interioară, fostul *Cemintir San Sebastián,* după cum o declara placa de faianță fixată în peretele de deasupra porții, nu se mai vedeau alte ființe vii în afară de cîteva doamne care traversau în fugă drumul pentru a intra sau a ieși din biserică, acoperindu-și gura cu mîna în care aveau cărticica de rugăciuni, sau vreun preot care se îndrepta spre sacristie, cu mantia în bătaia vîntului ca o pasăre neagră ce-și scutură penele și-și întinde aripile, ținîndu-și cu mîna încordată pălăria, care, și ea, s-ar fi vrut pasăre, zburînd pe deasupra clopotniței.

Nici unul din cei care intrau sau ieșeau nu-l lua în seamă pe sărmanul Pulido, pentru că se obișnuiseră să-l vadă neclintit la postul lui, tot atît de nepăsător la zăpadă cît și la căldura sufocantă, cu mîna întinsă, înfășurată ca vai de lume într-o manta roasă de postav cenușiu, îngînînd întruna vorbe triste, slobozite de buzele-i înghețate. În acea zi, vîntul i se juca cu firele albe ale bărbii, ridicîndu-i-le spre nas și lipindu-i-le de fața umezită de lacrimile pe care frigul usturător i le storcea din ochii aceia fără viață. Era ora nouă și nimeni nu-și făcuse apariția. Zi mai cîinoasă decît aceea nu mai fusese tot anul, care de la Bobotează se dovedise un an nenorocos, căci în ziua hramului (20 ianuarie)

nu adunaseră decît doisprezece bănuţi, cam jumătate faţă de anul trecut, iar de *Candelaria*[1] şi la slujbele lui San Blas, care în alţi ani au fost atît de mănoase, n-au strîns decît vreo cinci-şase bănuţi zilnic. Mare lucru... ! „Şi-mi pare, zicea bietul Pulido în sinea lui, înghiţindu-şi lacrimile şi scuipîndu-şi perii bărbii, că şi amicul San José o să ne-aducă ghinion. Cine-şi mai aduce aminte de San José din primul an de pe vremea lui Amadeo... ! Uite că nici sfinţii din cer nu mai sînt cum ar trebui. Totul se isprăveşte, Doamne, pînă şi *pomana de la praznice* sau, cum zic unii, *cinstita sărăcie*. Totul e o şmecherie, ca în politica asta *palpitantă* şi în chestia cu colectele pentru victimi. Io, în locul lui Dumnezeu, aş porunci îngerilor să-i facă să plesnească pe toţi cei care născocesc victimi pe hîrtie, văduvindu-ne pe noi, săracii, de ceea ce ni se cuvine. Milostenie există, suflete bune există : dar pe de o parte liberalii, păcătosul ăla de *Congries*, iar pe de alta *congregăţii, metinguri, discuţiuni* şi atîtea vorbe scrise taie chefu' pînă şi la cei mai buni creştini... Uite ce cred eu : ăştia vor să nu mai existe săraci şi o ţin pe-a lor. Da' pîn'atunci, aş vrea să ştiu cine-o să fie deşteptul care-o să scoată sufletele din Purgatoriu... O să vedeţi c-or să putrezească acolo domniile lor, sufletele, fără ca vreun creştin să-şi aducă aminte de ele, pentru că... pe mine nu mă duc ei ; ruga bogaţilor, cu burta plină şi bine înţoliţi nu face doi bani... Dumnezeu mi-e martor că nu face."

Cînd ajunse cu gîndurile aici, se apropie de el un bărbat mic de statură, de vreo şaizeci de ani, cu o mantie lungă care aproape-l trăgea în jos, rotofei, cu privirea caldă, barba albă şi scurtă, îmbrăcat neglijent. Punîndu-i în palmă o monedă de zece centime, pe care-o scoase dintr-o pungă, fără-ndoială pregătită anume pentru pomana din ziua aceea, îi zise :

— Nu te aşteptai, spune drept ! Într-o zi ca asta...

— Ba mă aşteptam, señor don Carlos, răspunse orbul sărutînd moneda, pentru că azi este *aniversariul* şi n-aţi

[1] La catolici, 2 februarie, ziua purificării, în cinstea Fecioarei.

fi lipsit chiar de-ar fi fost să înghețe mercurul din *terremotos* (fără îndoială voia să zică *termómetros)*[1].

— Așa-i. Nu lipsesc niciodată. Slavă Domnului, știu să mă feresc, că nu-i lucru de glumă cu gerurile astea, iar ticălosul ăsta de crivăț e-n stare să dea gata pînă și calul din Plaza Mayor. Și tu, Pulido, ai grijă. De ce nu te duci înăuntru ?

— Eu sînt de fier, señor don Carlos, pe mine nici moartea nu mă vrea. Și mai bine stau aici în vifornița asta decît înăuntru, laolaltă cu șarlatanele alea bătrîne, care n-au educație... Că eu zic așa : educația e a dintîi, și fără educație cum vreți să mai existe milă ? Don Carlos, Dumnezeu să vă sporească și să vă miluiască...

N-apucă să-și termine fraza, că don Carlos își și luă zborul ; o spun așa pentru că teribilul uragan îi luă ca pradă mantia și să-l fi văzut atunci pe bietul om, cu toată haina bulucită pe cap, rostogolindu-se și învîrtindu-se, ca un balot de pînză sau ca un covor înșfăcat de vînt, pînă cînd, lovindu-se de poartă cu zgomot, izbuti să-și scoată capul din cîrpa care-l învăluise. „Ce zi, ce zi năprasnică !“ exclamă bietul om, înconjurat de mulțimea săracilor, care-l salutau cu bocete stridente, în timp ce, cu mîinile lor slabe, bătrînele îl ajutau să-și așeze și să-și întindă mantia pe umeri. Apoi, împărți monedele pe care le scotea din pungă una cîte una, pipăindu-le puțin înainte de a le împărți, de teamă ca unele să nu fie lipite, și, despărțindu-se de sărăcime cu o predică ieftină și gîngavă, ce îndemna la răbdare și umilință, păstră punga în care mai avea cîteva monede și pentru cei de la poarta ce dădea spre Atocha, după care intră în biserică.

Capitolul II

DUPĂ CE SE închină cu apă sfințită, don Carlos Moreno Trujillo se îndreptă spre capela Nuestra Señora

[1] *Terremotos*, cutremure ; *termómetros*, termometre (span.).

de la Blanca. Era un om atît de metodic, încît întreaga sa viață putea fi cuprinsă în limitele unui program ireductibil, hotărîtor în privința tuturor actelor lui, atît morale cît și fizice, în privința deciziilor importante și a nimicurilor de fiecare zi, pînă și a mișcărilor și respirației. Cu un singur exemplu s-ar putea demonstra puterea obișnuinței la acel bărbat evlavios și anume: trăindu-și anii bătrîneții în strada Atocha, intra numai dinspre strada San Sebastián și pe poarta de nord, pentru simplul motiv că folosise această intrare în toți cei treizeci și șapte de ani, de cînd locuia în renumita sa casă de comerț din Plazuela del Ángel... Ieșea întotdeauna prin strada Atocha, deși, la plecare, trebuia să-și viziteze fiica care locuia în strada Cruz.

Prosternat înaintea altarului Fecioarei Îndurerate și apoi în fața Sfîntului Lesmes, rămînea un timp adîncit în rugăciune; trecea încetișor pe la toate capelele și altarele, într-o ordine pe care nici o împrejurare n-ar fi schimbat-o; asculta apoi două slujbe, totdeauna două, nici mai mult nici mai puțin; trecea din nou pe la altare, ajungînd invariabil la Capela Mîntuitorului Cristos; se abătea o clipă prin sacristie, unde își îngăduia o scurtă discuție cu vicarul sau cu sacristanul despre timp, despre „cît de rău mergea totul", sau comentau cum și de ce apa rîului Lozóya era atît de tulbure; apoi ieșea pe poarta care dădea în strada Atocha, unde împărțea ultimele monede din pungă. Atît era de prevăzător, încît rareori se întîmpla să nu aibă la el suma necesară pentru săracii de pe ambele părți; dacă s-ar fi întîmplat, prin absurd, să-i lipsească o monedă, cerșetorul știa că o va primi sigur a doua zi; iar dacă-i rămînea vreo monedă, mărinimosul domn alerga la Capela din strada Olivar în căutarea unei mîini sărmane în care s-o pună.

Deci, cum am spus, don Carlos intră în biserică prin poarta pe care o vom numi a Cimitirului San Sebastián, iar bătrînele și orbii, femei și bărbați, care tocmai primiseră pomană de la el, începură să șușotească între ei căci, cum nu intra și nu ieșea nimeni spre care să se repeadă, ce altceva puteau să facă nenorociții aceia decît să-și amăgească foamea și să-și omoare ceasurile

triste, mulțumindu-se cu cîrteala, care nu-i costa nimic și care, picantă sau sălcie, era singura în stare să-i mai sature. În această privință, sînt asemenea celor bogați, ba poate chiar în avantaj, căci atunci cînd încep să flecărească nu se simt deloc stînjeniți de conveniențele uzuale ale conversației și nu pun între gîndire și cuvînt aspra crustă a etichetei și a gramaticii, diminuînd astfel farmecul inefabil al bîrfei.

— Nu vă zisei eu că don Carlos n-o să lipsească azi? Ați văzut. Acu', să mai spuneți că n-am dreptate și că nu sînt la curent.

— Și io am spus-o... Uite... știam că azi e 24, adică pomenirea din fiecare lună a răposatei sale soții, iar milostivul don Carlos n-ar lipsi la o zi ca asta, chiar de-ar ploua cu găleata, pentru că, fără să jignesc pe nimeni, creștin ca el nu există în tot Madridul.

— Apăi io, cînd am văzut frigul ăsta, m-am gîndit că, într-o zi de mare cheltuială ca asta, milostivul domn o să treacă peste pomenire.

— Știi bine, Crescencia, că ne-ar fi dat mîine pomana, fiin'că don Carlos știe rînduiala și dă cît trebuie.

— Că ne-ar fi dat mîine gologanii de azi, asta știu, dar nu ne-ar mai fi dat bănuții de mîine. Apoi... ce crezi tu, că noi, astea, nu știm socoteala? Fără supărare, eu socotesc ca pe apă, și mai știu că don Carlos al nostru, cînd i se pare că ne-a dat mult, face pe bolnavul ca să sară cîteva zile, lucru care n-ar fi tocmai pe placul răposatei.

— Taci, gură rea. Ține-ți gura, țațo.

— Țață ești tu, și... vrei să-ți mai spun ceva? Ești o lingușitoare.

— Și tu o palavragioaică.

Cele care bîrfeau astfel erau trei femei, îngrămădite la dreapta, dincolo de intrare, formînd un grup separat de restul săracilor; una din ele era oarbă sau cel puțin fără vedere; celelate două aveau vederea bună, toate fiind îmbrăcate în zdrențe și înfășurate în șaluri negre și cenușii. Cumătra Casiana, înaltă și osoasă, vorbea cu o anumită aroganță, ca toți cei care au sau cred că au autoritate; și n-ar fi fost imposibil s-o fi avut, căci acolo unde se adună, cu un anumit scop, jumătate de duzină

de fiinţe umane, există mereu cineva care pretinde să-şi impună propria voinţă celorlalţi, şi, în cele din urmă, reuşeşte. Oarba sau cea fără vedere se numea Crescencia şi stătea mereu ghemuită, abia lăsînd să i se vadă fetişoara, scoţînd din moviliţa formată de corpul ei chircit o mînă slabă şi zbîrcită cu unghii lungi. Cea care, cu puţin înainte, rostise vorbe trufaşe şi batjocoritoare se numea Flora, poreclită *La Burlada*[1], poreclă a cărei origine şi sens nu se cunoşteau ; era o bătrînică micuţă şi vioaie, supărăcioasă, vorbăreaţă, care răscula şi tulbura mizerabila ceată a săracilor, aţîţîndu-i pe unii împotriva altora, căci avea mereu de zis ceva usturător şi răuvoitor, cînd ceilalţi îşi împărţeau cîştigul, şi niciodată nu făcea deosebire între săraci şi bogaţi cînd se pornea să foarfece. Ochii ei scrutători, lăcrimoşi ca de pisică, răspîndeau neîncredere şi răutate. Nasul arăta ca o bilă roşie, care în pălăvrăgeala-i năvalnică cobora şi urca odată cu mişcarea buzelor şi a limbii. Cei doi dinţi, care-i mai rămăseseră în gingie păreau că aleargă de la un capăt la altul al gurii, apărînd pe neaşteptate cînd într-o parte, cînd în alta, iar cînd îşi termina peroraţia, cu un gest de dispreţ suprem sau de teribil sarcasm, îşi închidea gura brusc, buzele i se uneau strîns, şi, în timp ce limba se oprea, bărbia congestionată continua să-i trădeze gîndurile printr-un tremur jignitor. Tipul opus acesteia era cumătra Casiana : înaltă, uscăţivă, slabă, deşi nu puteai să apreciezi cu uşurinţă cît e de slabă, pentru că, după g.urile ıele, pe sub zdrenţe ar fi purtat rufărie multă şi bună. Faţa-i foarte lungă, de parcă o maşină i-ar fi întins-o în fiecare zi, turtindu-i obrajii, era cumplită şi de o urîţenie pe care cu greu ţi-o puteai imagina ; avea ochii bulbucaţi, speriaţi, fără strălucire şi expresie, ochi ce păreau orbi fără a fi însă ; nasul, în formă de cîrlig, era respingător ; la mare distanţă de nas, gura, cu buze foarte subţiri şi, în sfîrşit, o falcă lungă, osoasă. Dacă figurile persoanelor ar putea fi comparate cu cele ale animalelor şi dacă pentru a o cunoaşte pe *Burlada* ne-am putea gîndi la o pisică ce şi-a pierdut părul într-o încăierare şi pe urmă a căzut în apă, atunci despre Casiana

[1] Batjocorita, cea luată în rîs (span.).

am putea zice că arătă ca o gloabă bătrînă, asemenea celor din arene, atunci cînd se acoperea peste un ochi cu o legătură, pe celălalt lăsîndu-l liber, pentru a-și pîndi și supraveghea confrații. Cum în orice parte a lumii există clase, fără a fi exceptate de la această diviziune capitală cele mai mici ierarhii, și aici nu toți săracii erau la fel. În primul rînd, bătrînele nu permiteau să se încalce principiul deosebirii capitale. *Veteranele*, sau cele care aveau deja douăzeci sau mai mulți ani de cerșit în acea biserică, se bucurau de privilegii pe care le respectau toți, iar *începătoarele* nu aveau altă ieșire decît să se supună. *Veteranele* se bucurau de cele mai bune locuri și numai lor li se dădea dreptul să cerșească înăuntru, lîngă vasul cu apă sfințită. Dacă sacristanul sau vicarul ar fi încălcat această jurisprudență în favoarea uneia noi, să te ții proteste! Se isca așa un tărăboi, încît de cîteva ori a fost nevoie să intervină patrula de ordine. La pomenile mai mari și la împărțirea lucrurilor, erau preferate *veteranele*; și cînd vreun enoriaș lăsa o anumită sumă pentru a fi dată tuturor, grupul bătrînelor reclama dreptul de a împărți, însușindu-și partea cea mai mare, dacă suma nu putea fi divizată cu ușurință în mod egal. Pe lîngă asta, mai existau superioritatea morală, autoritatea tacită, căpătată printr-o lungă dominație, forța invizibilă a vechimii. Totdeauna cel vechi este puternic, așa cum cel nou este totdeauna slab, cu excepțiile determinate, în unele cazuri, de anumite caractere. Casiana, fire tare, dominantă, de un egoism elementar, era cea mai veche dintre cele vechi; *Burlada*, rebelă, sucită, flecară și perversă, era cea mai nouă dintre cele noi; și, cu asta, e clar că orice întîmplare nevinovată sau vorbă neînsemnată erau amnarul care făcea să scapere între ele scînteia discordiei.

Harța amintită mai sus a fost întreruptă de intrarea și ieșirea credincioșilor. *Burlada* însă nu mai putea să-și țină în frîu ciuda și, cu prima ocazie, văzînd că orbul Almudena (despre care va fi vorba mai departe) și Casiana primeau în ziua aceea mai multă pomană decît ceilalți, se porni din nou împotriva *veteranei*, zicîndu-i:

— Lingușitoare ce ești, neam de lingușitoare, crezi că nu știu că ești bogată și că, în Cuatro Caminos, ai o

casă cu multe găini și o groază de porumbei și iepuri... ? Totu' se află.

— Tacă-ți gura, dacă nu vrei să te dau pe mîna lui don Senén, ca să te învețe el ce-i aia buna-cuviință.

— Nu mai spune... !

— Nu mai trăncăni, măcar cînd bate clopotul pentru Sfînta Jertfă.

— Dar, doamnelor, pentru Dumnezeu, zise un schilod ce ședea cel mai aproape de biserică. Potoliți-vă măcar acum, cînd se slujește Sfînta Împărtășanie.

— Uite, flecara și scorpia asta nu mai tace...

— Ba să tacă hrăpăreața asta... Uite... Soro, tu, ca o caporală ce ești, nu mai întinde atîta coarda și mai lasă-ne și pe noi, astea *noi*, să luăm ceva de pomană, că toate sîntem fiicele Domnului, nu?

— Liniște, vă zic!

— Ce să spun... parc-ai fi Cánovas[1]!

Capitolul III

MAI SPRE ÎNĂUNTRU, cam pe la jumătatea coridorului, la stînga, se afla un alt grup, format dintr-un orb, o femeie cu două fetițe mici, așezate jos, și, alături de ea, în picioare, tăcută și țeapănă, o bătrînă în rochie și mantie negre. Cîțiva pași mai încolo, la mică distanță de biserică, sprijinindu-se în cîrje, se rezema de perete ologul și ciungul Eliseo Martínez, care avea dreptul de a vinde, în locul acela, gazeta „La Semana Católica[2]". După Casiana, era persoana cea mai autoritară și importantă din ceata lor, ca un locțiitor sau un general-maior.

[1] Politician conservator, unul din autorii Restaurației monarhiei Bourbon, 1874; a fost de șase ori președinte al Consiliului de Miniștri, cunoscut și ca autor al romanului istoric *La Campana de Huesca* (Clopotul din Huesca).
[2] Săptămîna Catolică (span.).

Cu totul, șapte reverenzi cerșetori, care sper să fie bine descriși aici, reținînd cuvenitele deosebiri de figură, vorbă și caracter. Să-i urmărim mai departe.

Femeia îmbrăcată în negru, mai degrabă îmbătrînită prematur decît bătrînă, pe lîngă faptul că era *nouă*, era și temporară, pentru că cerșea perioade de timp mai lungi sau mai scurte pînă cînd dispărea, probabil pentru că găsea un culcuș bun sau un suflet caritabil care s-o ocrotească. Răspundea la numele de *coana Benina* (de unde se deduce că o chema Benigna[1]) și era cea mai tăcută și mai umilă din comunitate, dacă se poate spune așa ; cuviincioasă, cumpătată și, după toate semnele, supusă voinței divine. Niciodată nu-i deranja pe enoriașii care intrau sau ieșeau ; la împărțeli făcute după principiul părții leului, nu protesta niciodată și nici nu ținea cu *Burlada* cea turbulentă și demagogă. Pentru toți avea aceeași vorbă caldă și respectuoasă ; se purta cu grijă cu Casiana, avea respect pentru olog și își îngăduia o oarecare apropiere, fără să iasă din limitele bunei-cuviințe, față de orbul numit Almudena, despre care, pentru moment, nu voi spune decît că era arab, din Sus, cale de trei zile dincolo de Marrakesh. A se lua aminte.

Benina avea vocea duioasă, un fel de a fi aproape delicat și manierat, iar pe fața ei smeadă, marcată de semnele bătrîneții, mai stăruia încă o anumită grație interesantă, vagă și abia perceptibilă. Își păstrase mai mult de jumătate din dantură. Ochii ei, mari și întunecați, abia dacă erau puțin înroșiți, semn al vîrstei și al frigului din zorii zilei. Nasul îi curgea mai puțin decît colegelor ei de breaslă, iar degetele-i, zbîrcite și cu încheturile umflate, nu se terminau în gheare de uliu. Avea mîini de spălătoreasă, dar mai aminteau încă de o îngrijire atentă. Purta o bandă neagră bine strînsă pe frunte ; deasupra ei, o basma neagră, iar rochia și mantaua, negre și ele cădeau mai bine decît pe celelalte bătrîne. Cu această înfățișare, cu aerul acela sentimental și duios al feței, cu trăsăturile bine conturate, părea Sfînta Rita din Casia pornită în pelerinaj prin lume. Îi lipseau doar crucifixul și rana din frunte, dacă aceasta

[1] Cea bună, inofensiva (span.).

n-ar fi fost înlocuită cu alunița rotundă și vinețîe, de mărimea unei boabe de năut, pe care-o avea cam la o jumătate de deget deasupra sprîncenelor.

Pe la ora zece, Casiana ieși în curte ca să se ducă în sacristie (unde avea acces în calitate de *veterană)* ca să trateze cu don Senén o chestiune necunoscută de ceilalți și de aceea foarte comentată. Cum o văzu pe *Caporala* ieșind, *Burlada* se repezi spre celălalt grup, rostogolindu-se pe pavaj ca o bocceluță și, așezîndu-se între femeia care cerșea cu cele două fetițe, ce se numea Demetria, și orbul marocan, își dădu drumul la limbă, mai tăioasă și mai ascuțită decît cele zece unghii încovoiate ale degetelor sale negre și rapace.

— Da' ce, nu credeați ce v-am zis? *Caporala* e bogată, a naibii de bogată, așa cum vă zic, și tot ce ia, de la noi ia, alea cu adevărat sărace, care n-avem altceva decît sufletul din noi.

— Stă pîn'partea aia, de sus, arătă Crescencia, o stradă colț cu Paúles.

— Da' de unde! Asta era înainte. Eu știu totul, continuă *Burlada,* încercînd să prindă aerul cu unghiile. Pe mine nu mă duce asta, eu mi-am dat seama. Stă pe Cuatro Caminos și are o ogradă unde crește, să-mi fie cu iertare, un porc; fără să jignesc pe careva, cel mai bun porc din Cuatro Caminos.

— Ai văzut-o pe cocoșata care vine după ea?

— Dac-am văzut-o? Asta ne crede năroade. Cocoșata e fie-sa și, după toate semnele, croitoreasă, știi? Și, pe motiv că-i cocoșată, cerșește și ea. De fapt, coase și aduce cîștig bun în casă... Ce mai, astea sînt bogate, să mă ierte Dumnezeu! Niște bogătane nerușinate care ne înșală pe noi și Sfînta noastră Biserică catolică și apostolică. Pe deasupra, nu cheltuie nimic cu mîncarea, căci are două sau trei case de unde i se aduc zilnic oale cu mîncare, o bunătate... Asta e!

— Ieri, spuse Demetria, îndepărtînd de la piept fetița, am văzut-o și eu, îi aduseseră...

— Ce?

— Păi... orez cu scoici, cam pentru șapte persoane...

— Ce zici? Ești sigură că era cu scoici? Și... mirosea frumos?

— Cum să nu miroasă... ! Oalele le ține la sacristan. Acolo se duc să le umple și-apoi, haida, spre Cuatro Caminos.

— Bărbat'su, adăugă *Burlada* aruncînd scîntei din ochi, vinde verdețuri și pătrunjel. A fost militar și are șapte cruci simple și una cu cinci reali. Îți dai seama ce familie ! Și eu... care n-am mîncat azi decît o coajă de pîine și, dacă în noaptea asta nu mă adăpostește Ricarda în lada ei de la Chamberi, o să rămîn pe-afară. Tu ce zici, Almudena ?

Orbul murmură ceva. Întrebat încă o dată, spuse cu voce aspră și cu limbă greoaie :

— Vorbiți de Piche ? Cunosc la el. Nu este bărbat la Casiana cu căsătoriu, pe lumina sfînta, nu e. Iubit, pe lumina sfînta, iubitu la ea este.

— Îl cunoști ?

— Cunosc, cumpărat el două șirag matanii de la pămînturile mele, două matanii și una piatra de magnet. El bani, bani mulți... Fost căpetenie la mîncăruri, la Sagrado Corazón, el, acolo... și cu tot sărăcie de acolo, el poruncit, cu ciomag el... cartier Salamanca... căpetenie... Rău, foarte rău, și mîncare nu lăsat... Fost servitor la Govern, de Govern rău din Ispania, și la cei din Bancă, unde tot bănet în lăzi subt pămînt stat. El păzit, omorît la noi de foame...

— Asta mai lipsea, spuse *Burlada* cu o ipocrizie izvorîtă din ură ; borfașii ăștia să mai aibă și bani în sipeturile băncii...

— Chiar așa... ! Cine poate ști... interveni Demetria, întorcîndu-se să dea piept plodului care începuse să scîncească. Taci, calico !

— Ia uite... de-atîta supt, nu știu cum de-ți mai duci zilele, soro, și dumneata, coană Benina, ce crezi ?

— Eu... despre ce ?

— Dacă au sau n-au bani la bancă...

— Și ce-i cu asta ? Fiecare cu ciorba lui.

— Cum să nu, ha, ha... și să mai aibă și carne.

— Tăceți, v-am spus ! strigă ologul, vînzătorul de ziare. Știți bine pentru ce-ați venit aici, păstrați măcar *circumstanțele.*

— Tăcem, omule, o să tăcem. Ia uite la el... ! Parc-ar fi Victor Manuel, ăl de l-a-nchis pe Papă !

— Tăceți, vă zic, și fiți mai cucernice.

— Credincioasă sînt, chiar de nu mănînc în biserică ca tine, căci eu fac casă bună cu foamea și ocupația mea este să mă uit la voi cum înghițiți și cum vi se-aduc bunătăți de la casele mari. Da' să știi, Eliseo, că nu invidiem pe nimeni și ne mîndrim cu sărăcia și, săraci fiind, ne bucurăm c-o să murim de foame, că așa ne înălțăm mai ușor la cer, pe cînd tu...

— Eu, ce... ?

— Păi, uite... ! Tu care ești bogat, Eliseo, să nu spui că nu ești bogat... Cu ziarul, cu ce-ți mai dă don Senén și părintele... Știm noi bine, cine-mparte parte-și face... și nu că aș cîrti, Doamne ferește ! Binecuvîntată fie sfînta noastră mizerie... Domnu' să-ți dea mai mult. O spun pentru că-ți sînt recunoscătoare, Eliseo. Cînd m-a lovit mașina, pe strada Lunii.. asta a fost în ziua cînd s-a prăpădit domnul Zorrilla... și, cum spusei, o lună jumătate am stat în spital și, cînd am ieșit, tu, văzîndu-mă singură și părăsită, mi-ai zis : „Coană Flora, de ce nu încerci 'mneata să cerșești într-un lăcaș sfînt, fără sfială, sprijinindu-te doar de vălul credinței ? Vino cu mine și-o să vezi cum poți să-ți cîștigi zilele, fără să hoinărești pe străzi și-o să ai de-a face cu săraci cuviincioși." Așa mi-ai zis, Eliseo, iar eu am început să plîng și-am venit aici cu tine. Așa am ajuns eu aici și-ți sînt recunoscătoare pentru purtarea ta aleasă și cavalerească. Află că zic pentru tine în fiecare zi un Tatăl nostru și mă rog Domnului să te facă și mai bogat decît ești, să vinzi o grămadă de ziare și să ți se aducă zeamă bună de la cafenea și de la casa domnilor conți, ca să te saturi, și tu și lăbărțata aia de nevastă-ta. Ce contează că Crescencia și cu mine și amărîtul ăsta de Almudena mîncăm la doișpe, de prînz, o coajă de pîine, care ar fi mai bună pentru pavarea sfintelor ulițe ? Și mă mai rog la Domnu' să-ți dea și de-un rachiu... Ai nevoie, ca să trăiești ; eu aș muri, dacă l-aș gusta... Să dea Cel de Sus ca și băieții, amîndoi, să-ți ajungă duci ! Pe unu' îl ai ucenic de strungar și-ți aduce în casă șase reali pe săptămînă ; pe ce-

lălalt îl ai într-o tavernă de pe Maldonadas, unde scoate bacşiş bun de la golance, să-mi fie cu iertare... Domnu' să ţi-i ocrotească şi să-ţi sporească averea şi să te văd îmbrăcat în catifea, cu o labă nouă din santal, iar pe sluta ta s-o văd cu pălărie de pene-n cap. Sînt recunoscătoare : de-atîta foame, am şi uitat să mai mănînc ; dar să ştii, Eliseo, sufleţelule, că n-am gusturi proaste, deaia, tot ce-mi lipseşte mie, ţie să ţi se dea, mănîncă şi bea, îmbată-te şi să ai casă cu balcon, cu noptiere şi paturi de fier, cu pături înflorate şi la fel de curate ca ale regelui : băieţii să aibă beretă nouă şi sandale cu talpă de talpă, iar fata ta, cu mantie trandafirie, să tocească numai pantofiori de lac în zilele de duminică ; să ai o sobiţă bună, iar în faţa patului, un covoraş de pluş. Şi o bucătărie cu tapet nou şi-o grămadă de oale şi cratiţe ; să ai icoane cu un Crist cu toiagul şi cu Sfînta Varvara ; şi o ladă plină de rufe albe ; perdele cu flori, pînă şi o maşină de cusut care nu-ţi trebuie, dar pe care poţi să-ţi aşezi teancul de ziare, să ai prieteni şi vecini buni, iar de la casele mari, domni care, văzîndu-te invalid, să-ţi dea din prăvălia lor ce le mai rămîne în pungile goale de zahăr, de cafea moca şi de orez, din cel mai bun ; ţine legătura şi cu doamnele de la Comitet ca să-ţi plătească şi ţie chiria şi să-i dea nevesti-ti lucruri fine la călcat, Eliseo, să ai parte de toate astea şi încă de multe altele...

Cleveteala ei fără noimă fu întreruptă de apariţia neaşteptată a coanei Casiana, care, ieşind din biserică, făcu să se aştearnă o tăcere înfrigurată.

— S-a terminat liturghia, spuse, şi întorcîndu-se apoi spre femeia guralivă, aruncă asupra-i întreaga sa autoritate, cu aceste despotice cuvinte : *Burlada*, treci la locul tău şi tacă-ţi pliscul, că doar sîntem în casa Domnului.

Lumea începuse să iasă, dar pomana venea rar, ici, colo. Cazurile de milostenie totală, cînd se dădea o cantitate egală tuturor, erau foarte rare, iar în ziua aceea cele cîteva monede de cinci sau de doi se opreau în mîinile îndemînatice ale lui Eliseo şi ale *Caporalei ;* cîteceva mai primiră Demetria şi Benina. Ceilalţi căpătară

puțin sau nimic, iar oarba Crescencia se văicărea că nu-și făcuse loc mai în față. În timp ce Casiana șușotea cu Demetria, *Burlada* se lipi de Crescencia, în colțul de lîngă ușa ce dădea spre curte.

— Ce i-o fi spunînd Demetriei ?

— Cine știe... Treburi de-ale lor.

— Mi-a mirosit mie că au aranjat ceva la înmormîntarea de mîine. Lu' Demetria o să-i dea mai mult, fiincă este *ricomandată* de ăla care ține prima slujbă, don Rodriguito cu ciorapii vineții, de care se spune că este secretarul Papii.

— Ei o să-i dea toată carnea, iar nouă oasele.

— Păi, vezi...! Așa-i totdeauna cînd mergi cu doi sau trei plozi în spate ca să scoți o bucată de pîine. Și-apoi, se mai uită cineva la cinste ? Trîntorițele astea, ca Demetria, după ce că sînt ditamai ușuraticele, mai strecoară și viciu' în meserie. Uite, de exemplu : în fiece an își aduce cîte-o stîrpitură și, în timp ce-o crește, în burtă îl are pe următoru'.

— Da'... barem e măritată ?

— Cum sînt eu și tu. De mine nu pot să spună nimic, căci eu, la Sfîntu' Andrei, m-am măritat cu Roque al meu, plecat în lumea drepților, fiin'că a căzut de pe-o schelă. Asta zice că are bărbatu' la Celiplinas și că, de-acolo, i-ar face copiii... prin poștă. Ce lume ! Îți spun, fără copii nu mai scoți nimic : domnii nu se mai uită la demnitatea omului, ci numai dacă alăptezi sau nu. Le e milă de sufletelele alea, fără să se gîndească că noi, cele fără copii, sîntem mai cinstite, noi, alea mai în *itate*, sătule de muncă și neajutorate. Dar pun-te acum să mai schimbi lumea și să *influințezi* mila domnilor ! De-aia, bine zice cine zice că totul merge de-a-ndoaselea și cu susu-n jos, chiar și cu cerul sfînt, și are dreptate Pulido cînd vorbește de o *rivoluție* mare, mare de tot, care nu se poate să nu vie ca să-i învețe minte pe nesătuii de bogătani și pe săracii ajunși.

Tocmai cînd își încheia bătrîna guralivă perorația, se petrecu un fapt atît de ciudat, fenomenal și nemaiauzit, care n-ar putea fi comparat decît cu căderea unui fulger în mijlocul comunității de cerșetori, ori cu explozia unei

bombe: atîta uluire și spaimă produse asupra întregii gloate mizere. Cei mai bătrîni nu-și aminteau să se mai fi întîmplat așa ceva; cei noi nu pricepeau ce se întîmplă. Toți rămaseră muți, perplecși, înspăimîntați. Dar ce-a fost, în realitate? Mai nimic: don Carlos Moreno Trujillo, care toată viața, de cînd era lumea lume, ieșea negreșit pe poarta ce dădea spre Calle Atocha... nici în ziua aceea nu-și schimbă obișnuința, doar că, după cîțiva pași, se întoarse, pentru a ieși prin Calle de las Huertas, fapt unic, absurd, echivalent cu întoarcerea soarelui din drumul său.

Principala cauză a surprizei și a confuziei nu fu însă ieșirea neobișnuită prin partea opusă, ci faptul că don Carlos se opri în mijlocul săracilor (care se îngrămădiră degrabă în jurul lui, crezînd că urmează să le mai dea ceva), îi trecu în revistă și întrebă:

— Ei, voi, alea bătrîne, pe care din voi o cheamă coana Benina?

— Pe mine, domnule, eu sînt, spuse cea care se numea astfel, înaintînd de teamă ca nu cumva vreuna din tovarășele sale să-i ia numele și starea civilă.

— Ea este, adăugă Casiana cu înțepeneală oficială, crezînd că e nevoie de confirmarea sa de *caporală* în cunoașterea și recunoașterea personalității subalternelor sale.

— Păi, coană Benina, continuă don Carlos, acoperindu-se pînă la ochi din cauza frigului, mîine la opt și jumătate să treci pe la mine: am ceva de vorbit cu dumneata. Știi unde stau?

— O să-i arăt eu... zise Eliseo, oferindu-și serviciile și știința domnului și cerșetoarei.

— Bine. Am să te-aștept, coană Benina.

— Fiți fără grijă, domnule.

— La opt jumate fix. Ia bine aminte... adăugă don Carlos mai mult strigînd, deși glasu-i părea stins din cauza fularului umed ce-i acoperea gura. Dacă vii înainte, va trebui să aștepți, iar de întîrzii, n-o să mă mai găsești... Așa rămîne. Mîine, fiind în 25, mă duc la Monserrat și-apoi la cimitir. Așa că...

Capitolul IV

MĂICULIȚĂ sfîntă, fericite Iosif, ce comentarii, ce curiozitate febrilă, ce sete de-a cerceta și de-a descoperi intențiile bunului don Carlos! În primele clipe, puterea surprizei îi lăsă pe toți fără cuvinte. Prin cotloanele creierului fiecăruia treceau îndoiala, teama, invidia, curiozitatea arzătoare. Benina, vrînd cu siguranță să scape de iscodirea lor supărătoare, își luă rămas bun cu căldură, ca de obicei, și plecă. La cîteva minute, o urmă orbul Almudena. Între cei rămași începu să sară, ca scînteile, primele fraze, după surpriză și confuzie: „O să aflăm mîine... I-o plăti vreo datorie... Are peste patruzeci de polițe".

— Aici toți cad în picioare, zise *Burlada* către Crescencia, numai noi nu, parc-am picat în lume ca niște bolovani.

Iar Casiana, lungindu-și mai mult figura-i cabalină, pînă ce căpătă proporții monstruoase, zise cu accent de compasiune lugubră:

— Sărmanu' don Carlos! E nebun de-a binelea.

A doua zi, comunitatea se puse să comenteze mai în amănunt ciudata întîmplare, profitînd de fericita împrejurare că nici Benina și nici orbul Almudena nu veniseră la biserică. Demetria, cu timiditate, își dădu cu părerea că don Carlos voia s-o ia pe Benina în serviciul său, deoarece fusese o bucătăreasă neîntrecută, dar n-o mai voia nimeni pentru că era bătrînă.

— Și pentru că șterpelea, afirmă Casiana, apăsînd cu îndîrjire pe cuvîntul acela. Aflați că șterpelea de stingea și pentru năravu' ăsta a ajuns unde-a ajuns, fiind nevoită să cerșească o bucată de pîine. Cu o mînă atît de lungă, au gonit-o din toate casele, pe cînd dacă s-ar fi purtat *manerat* ar fi avut și ea acum o casă onorabilă în care să-și sfîrșească zilele în liniște.

— Apăi eu, declară *Burlada* cu un scepticism negru, vă zic vouă că, dacă cerșește o face pentru că e cinstită: pentru că alea de șterpelesc adună banii pentru bătrînețe și se îmbogățesc... Cîte sînt, oho, cîte de-astea nu sînt! Pe unele le-am văzut și cu trăsură.

— Aici nu se bîrfește nimenea.

— Asta nu e bîrfă. Ia, să vedem...! Cea care înșiră tot felul de ocări este escelența voastră, doamna președintă de miniștri.

— Eu?

— Da... Eminența Voastră Ilustrisimă a spus că Benina șterpelea; ceea ce nu-i adevărat, pentru că, dacă era așa, ar fi avut și, dacă ar fi avut, n-ar fi venit să cerșească aici. Uite-așa.

— De gură rea ce ești, o să pieri.

— Nu piere nimeni de gură rea, ci de bogată, mai ales cînd ia pomana săracilor adevărați, a celor care suferă de foame și n-au adăpost.

— Ei, suratelor, sîntem în casa Domnului, zise Eliseo, bătînd cu picioru-i de lemn în podea. Păstrați respect și măsură una față de alta, cum spune Sfînta Scritură.

Cu asta se restabiliră reculegerea și liniștea pe care vehemența unora le tulburau adesea, orele triste petrecîndu-le între cerșit și ruga întretăiată de căscat.

Acum e bine să spunem că, în ziua aceea, absența Beninei și a orbului Almudena nu era accidentală, iar despre asta dăm mai jos explicații legate de o întîmplare care merită atenția în această poveste adevărată. Cum s-a mai spus, ieșiră amîndoi, unul după altul, la o distanță de cîteva minute: dar, cum bătrîna se mai opri o clipă lîngă gardul de fier ca să stea de vorbă cu Pulido, marocanul orb o ajunse și amîndoi o luară pe drumul ce ducea spre străzile San Sebastián și Atocha.

— M-am oprit să vorbesc cu Pulido ca să te-aștept, prietene Almudena. Trebuie să-ți vorbesc.

Și, prinzîndu-l de braț cu mare grijă, îl trecu de pe un trotuar pe altul. Curînd, o luară pe strada Urosas și, oprindu-se la un colț, feriți de trăsuri și trecători, reîncepu:

— Trebuie să vorbesc cu tine, pentru că numai tu poți să mă scoți dintr-o mare încurcătură; numai tu, pentru că celelalte cunoștințe de la biserică nu-mi sînt de nici un ajutor. Ți-ai dat seama? Sînt niște egoiști, inimi de piatră... Cine are, de ce are; cine n-are, de ce n-are. Ce mai, nu ți-ar întinde o mînă la ananghie și chiar s-ar bucura să vadă la pămînt o biată cerșetoare.

Almudena întoarse fața spre ea și s-ar putea spune că o privea chiar, dacă a privi înseamnă să-ți îndrepți ochii spre un obiect, punînd în ei, dacă nu vederea, cel puțin intenția, și într-un anumit fel atenția, pe cît de stăruitoare pe atît de nefolositoare. Strîngîndu-i mîna, îi spuse :

— Sufletelu, știe tu că Almudena servește la tine ca un cîine. Sufletelu, spune la mine ce necaz tu... ce necaz la tine.

— S-o luăm în jos și vorbim pe drum. Te duci acasă ?

— Merg unde tu vrea.

— Mi se pare că ai obosit. Mergem prea repede. Ce-ai zice să ne așezăm puțin în Plazuela del Progreso, ca să vorbim mai liniștiți ?

Fără-ndoială că orbul încuviință, căci, după cinci minute, puteai să-i vezi stînd unul lîngă altul pe soclul gardului de fier care înconjoară statuia lui Mendizábal [1]. Fața lui Almudena, de o urîțenie expresivă, brună măslinie, cu barba rară și neagră ca pana corbului, se caracteriza în primul rînd prin mărimea exagerată a gurii care, atunci cînd rîdea, forma o curbă ale cărei capete, încrețind pielea veștedă a obrajilor, ajungeau aproape de urechi. Ochii erau ca niște răni de mult uscate și insensibile, înconjurați de pete sîngerii ; era de statură mijlocie și avea picioarele strîmbe. Corpu-și pierduse ținuta verticală din cauza obiceiului de-a merge „orbește" și de-a petrece ceasuri nesfîrșite cu picioarele așezate sub el. Se îmbrăca cu o oarecare grijă, căci hainele lui, deși vechi și pline de pete, nu aveau nici o ruptură peste care să nu fi fost cîrpit un petic pe măsură. Era încălțat cu galoși negri, foarte uzați, dar perfect închiși prin cusături și adausuri făcute cu îndemînare. Pălăria slujise timp îndelungat diverse capete pînă să ajungă să se fixeze pe-al lui, care probabil nu va fi ultimul, căci fetrul nu era atît de destrămat încît să nu mai poată apăra craniul pe care-l acoperea. Avea un baston tare și lustruit : mîna cu care-l ținea, nervoasă, era de culoare închisă, părînd a unui etiopian, iar palma-i era albicioasă cu nuanțe și moliciuni ce-o făceau să se-

[1] Politician spaniol, șef al guvernului în 1835.

mene cu o felie de batog ; unghiile, bine tăiate ; gulerul cămășii era mai puțin murdar decît ți-ai fi imaginat, știind mizeria și viața de vagabond a nefericitului fiu din Sus.

— Păi, cum îți spuneam, Almudena, zise Benina, luîndu-și basmaua de pe cap, pentru ca imediat să și-o pună la loc, ca orice persoană neliniștită și nervoasă care vrea să-și răcorească puțin capul. Sînt într-o mare încurcătură, numai tu poți să mă scoți din ea.

— Spus la mine tot... tu...

— Ce-aveai de gînd să faci în seara asta ?

— La casa mea, molt de făcut : spalat rufe la mine, cusătura molt, cîrpire molt.

— Ești omul cel mai îngrijit care există pe lume. N-am văzut altul ca tine. Orb și sărac, îți cureți singur hainele, cîte le ai ; bagi ața în ac cu limba mai ușor decît eu cu degetele, coși de minune ; îți ești și croitor și cizmar și spălătoreasă... Și după ce cerșești dimineața la biserică și după-amiază pe stradă, îți mai rămîne timp să dai o raită și pe la cafenea... nu știu să mai fie altul ca tine ; iar dacă în lume ar exista dreptate și lucrurile ar fi rînduite cu cap, ar trebui să ți se dea un premiu... Uite, fiule, în seara asta nu te las să muncești pentru că trebuie să-mi faci un serviciu. Prietenul la nevoie se cunoaște.

— Ce întîmplat la tine ?

— Un lucru îngrozitor. Parc-aș fi pe moarte. Sînt atît de nenorocită că, de nu mă ajuți tu, mă arunc în canal. Așa cum îți spun.

— Sufletelu... nu omorît, nu.

— Da, dar intri uneori în viață în încurcături așa de mari, că e aproape cu neputință să mai ieși din ele. Am să-ți spun direct, ca să-ți dai seama : am nevoie de un duro.

— Un duro ! exclamă Almudena, exprimînd deodată, prin gravitatea feței și prin energia pronunției, spaima ce i-o provocă imensitatea sumei.

— Da, fiule, da... un duro, și nu pot să mă duc acasă fără să fac rost de el. Trebuie să găsesc banii ăștia, gîndește-te, trebuie să-i scot din pămînt, să-i caut oriunde ar fi.

— Molt este, molt, murmura orbul ridicîndu-și fața spre cer.

— Nu e chiar așa de mult, observă cealaltă, încercînd să-și înșele chinul cu idei optimiste. Cine n-are un duro? Un duro, prietene Almudena, are oricine... Așa că, ai putea să mi-l dai tu, da sau nu?

Orbul zise ceva în limba lui ciudată, pe care Benina o traduse prin cuvîntul „imposibil" și, scoțînd un suspin profund, pe care Almudena îl însoți cu altul nu mai puțin adînc și jalnic, se opri o clipă într-o meditație dureroasă, privind spre pămînt, apoi spre cer și spre statuia lui Mendizábal, acel domn de bronz negru-verzui despre care ea nu știa nici cine e și nici de ce fusese pus acolo. Cu acea privire vagă și absentă care, în clipele de profundă amărăciune, era ca o întoarcere înspăimîntată a sufletului către el însuși, vedea trecînd, pe ambele alei ale grădinii, lume grăbită sau nepăsătoare. Unii aveau un duro, alții erau în căutarea lui. Treceau încasatorii de la bancă cu gențile pe umăr, camionete cu sticle de bere și apă gazoasă, dricuri ce duceau pe ultimul drum pe cel căruia nu-i mai păsa de nici un duro. În prăvălii, intrau cumpărători care ieșeau apoi cu pachete. Cerșetori zdrențăroși ațineau calea trecătorilor. Cu o privire fugară, Benina trecu în revistă lăzile adunate în atîtea prăvălii, încăperile atîtor case, buzunarele atîtor trecători bine îmbrăcați, ajungînd la convingerea că în nici una din cutele acelea ale vieții nu lipseau banii de care ea avea atîta nevoie. Se gîndi apoi că ar fi prea de tot să se prezinte alături, la Céspedes, spunînd că, dacă nu pot să-i dea un duro, măcar să i-l împrumute. Ar rîde, cu siguranță, de o pretenție atît de absurdă și ar pofti-o frumușel în stradă. Și totuși, părea normal și drept ca acolo, unde un duro reprezenta o sumă neînsemnată, să i-l dea ei, pentru care o astfel de sumă era ca un atom imens. Și dacă mult dorita monedă ar trece din mîinile celor care mai aveau multe altele în ale ei, nu s-ar observa nici o modificare importantă în împărțirea bogăției, totul ar fi ca înainte: bogații bogați; săracă ea, săraci toți cei de teapa ei. Dacă era așa, de ce nu-i pica în palmă moneda dorită? De ce oare douăzeci de persoane care treceau pe-acolo nu

se lipseau de-un real și de ce acești douăzeci de reali n-ajungeau firesc în mîinile ei? La naiba cu lumea asta întoarsă pe dos! Sărmana Benina se mulțumea doar cu o picătură de apă, dar, deși se afla în fața eleșteului din parcul Retiro, nu putea s-o aibă. Să facem socoteala, cerule mare! Ar pierde ceva eleșteul de la Retiro dacă s-ar lua din el o picătură de apă?

Capitolul V

TOCMAI SE GÎNDEA la toate astea, cînd Almudena, revenind dintr-o meditație de om care face calcule, pesemne foarte tristă judecînd după chipul lui, îi spuse:

— Tu nu avut lucru de amanet?

— Nu, fiule, am amanetat tot, pînă și polițele.

— Tu nu avut persoana împrumute la tine?

— Nu mai am pe nimeni care să mai aibă încredere. Nu fac un pas să nu întîlnesc o mutră rea...

— Domnu Carlos chemat la tine, mîine.

— Mîine e foarte departe, eu am nevoie de bani azi și imediat, Almudena, imediat. Fiecare minut ce trece e ca o mînă care strînge mai puternic nodul pe care-l simt în gîtlej.

— Nu mai plînge la tine, sufletelu. Tu buna cu mine fost, io ajutat la tine... Tu văzut acum.

— Ce-ți trece prin cap? Spune-mi degrabă.

— Io amanetare haine.

— Costumul pe care ți l-ai cumpărat din talcioc? Și cît crezi că-ți vor da pe el?

— Doi peseta și jumate.

— Eu cred că o să ți-l scot cu trei. Și restul?

— Haide la casa mea, spuse Almudena, ridicîndu-se cu hotărîre.

— Iute, fiule, că nu e timp de pierdut. E foarte tîrziu. Și-apoi, e ceva de mers pînă la hanul Santa Casilda!

Porniră tăcuți și în grabă pe strada Mesón de Paredes, vorbind puțin. Benina, sufocată mai mult de ne-

liniște decît de iuțeala pasului, se aprinsese la față și, de cîte ori auzea bătăile ceasului, făcea o grimasă disperată. Vîntul rece îi împingea pe stradă în jos, umflîndu-le îmbrăcămintea ca pînzele unui vapor. Mîinile le erau de gheață, nasurile roșii curgeau. Răgușiseră, iar vorbele le ieșeau din gură ca un scrîșnet rece și trist.

Nu departe de punctul în care Mesón de Paredes dă în Ronda de Toledo, ajunseră la hanul Santa Casilda, un viespar întins de locuințe ieftine, aliniate în galerii suprapuse. Ajungeai acolo printr-o curte sau ogradă lungă și strîmtă, plină de mormane de gunoi, resturi, coji și rămășițe din cele mai lumești. Odaia în care stătea Almudena era ultima de la parter, chiar pe pămînt, așa că nu trebuia să urci nici măcar o treaptă ca să pătrunzi în ea. Locuința se compunea din două încăperi despărțite printr-o rogojină ce atîrna din tavan; de o parte, bucătăria, de cealaltă, o încăpere care era și dormitor și salon, pe jos cu pămînt bine bătătorit, pereți albi, adică nu atît de murdari ca ceilalți din aceeași casă sau vizuină umană. Singura mobilă era un scaun, căci patul consta dintr-o saltea de paie și pături cenușii strînse toate într-un colț. Bucătărioara nu era lipsită de oale, cratițe, sticle și nici de alimente. În centrul camerei, Benina văzu un balot negru, ceva ca o legătură de rufe sau un sac aruncat. La lumina slabă, care mai pătrundea după ce închiseră ușa, putu să observe că balotul se mișca. Mai mult intuind decît văzînd ceva, înțelese că era vorba de o ființă vie.

— Aci șede Pedra, bețiva.

— Oh, ce viață! Asta te ajută să plătești odaia... Bețivana, nerușinata... Dar, să nu pierdem timpul, fiule: dă-mi costumul să-l duc... și, cu ajutorul lui Dumnezeu, o să scot măcar doi si optzeci. Vezi și fă-mi rost de rest. Sfînta Fecioară o să te răsplătească, o să mă rog să-ți dea îndoit, că mie tot nu vrea să-mi dea nimic.

Împins de nerăbdarea prietenei sale, orbul luă din cui costumul pe care-l numea nou, din cauza unui convenționalism foarte obișnuit în combinațiile negustorești. I-l întinse Beninei care, dintr-un salt, ajunse în curte și apoi pe Ronda, luînd-o drept spre numitul Campillo de Manuela. Între timp, cerșetorul, mormăind niște cuvinte

mînioase pe care cu greu le-ar putea reproduce povestitorul, fiindcă erau spuse în arabă, pipăi balotul cu femeia beată, care zăcea nemișcată în mijlocul odăiței. La furia orbului, aceasta răspunse doar cu un grohăit înfundat și, întorcîndu-se pe jumătate cu picioarele, și cu mîinile întinse, căzu din nou într-un somn adînc și în cea mai cruntă nemișcare.

Almudena strecură mîna printre hainele negre, ale căror cute amestecate cu cele ale șalului formau o legătură complicată, și, însoțindu-și scotoceala cu exclamații furibunde, pipăi și bustul ofilit, de parcă ar fi frămîntat pielea cu zdrențele. Era atît de nervos, încît descoperea ceea ce trebuia să stea acoperit și acoperea ceea ce ți-ar place să vezi la lumina zilei. Scoase de-acolo mătănii, amulete, o legătură de bonuri de amanet, înfășurată într-o bucată de ziar, potcoave adunate de pe stradă, dinți de animale sau de oameni și alte nimicuri. Cînd termină cu scotocitul, intră Benina, revenită de la treaba pe care o aranjase atît de iute, de parcă ar fi dus-o pe sus îngerii din cer. Sărmana femeie părea că se sufocă de cît gonise pe străzi : abia mai putea să răsufle, din fața-i asudată ieșea foc și ochii-i trădau veselia.

— Mi-au dat trei, zise arătînd monedele, una în sferturi. Am avut noroc că era acolo Valeriano, că de-ar fi fost stăpîna, Reimunda, cu greu aș fi scos două și ceva.

Răspunzînd la satisfacția bătrînei, Almudena, cu fața veselă și triumfătoare, îi arătă o pesetă.

— Găsit eu aci, la piept de asta... Ține, la tine e.

— Oh, ce noroc ! N-o mai avea și altele ? Caută bine, fiule.

— Asta tot are. Răscolit io tot lucruri de la piept.

Benina scutură zdrențele bețivei sperînd să mai vadă căzînd vreo monedă. Din păcate, nu mai căzură decît vreo două ace de păr și cîteva bucățele de cărbune.

— Asta tot are.

Orbul continuă să vorbească și, din explicațiile pe care i le dădu despre firea și obiceiurile bețivei, înțelese că, dacă ar fi găsit-o într-o stare normală, pe trezie, i-ar fi dat peseta de cum i-ar fi cerut-o. Almudena își

caracteriză tovarășa cu care împărțea locuința prin propoziții scurte :

— Ea buna este, rea este... Totul ia. Totul dă...

Pe urmă, ridică salteaua și, scormonind în pămînt, scoase o tabacheră veche și murdară, ascunsă cu grijă între cîrpe și cartoane și, băgînd degetele în ea, așa cum ai extrage o țigară, scoase o hîrtie din care ieși la iveală o monedă de doi reali, nouă și strălucitoare. Benina o luă degrabă, iar Almudena mai scoase din buzunar, unde ținea fiare, foarfece, capete de ace, un briceag și altele, un pachețel cu o monedă de zece centime.

La acestea, mai adăugă ceea ce primise de la don Carlos și-i dădu totul sărmanei bătrîne, spunîndu-i :

— Sufletelu, aranjat așa tot ?

— Da, da... Cu ce-am luat eu azi, îmi mai lipsește așa de puțin că nu vreau să te mai necăjesc. Slavă Domnului ! Parcă nu-mi vine să cred. Oh, fiule, cît ești de bun ! Meriți să cîștigi la loterie, iar de nu cîștigi, asta-i pentru că nu există dreptate nici pe pămînt, nici în cer... Te las, fiule, nu mai pot să stau nici un minut... Să te răsplătească Dumnezeu... Stau ca pe jăratec. Zbor acasă... Rămîi cu bine... și să n-o bați pe amărîta asta cînd s-o trezi ! Fiecare, de teamă să nu sufere, se îmbată cu ce poate : asta cu rachiu, alții cu altceva. Și mie-mi vine cîteodată s-o iau razna, dar nu așa, amarul meu e în adîncul sufletului... O să-ți povestesc eu odată, da, o să-ți povestesc.

Și ieși ca din pușcă, tîrîtă de gîndurile-i răscolitoare, cu banii vîrîți în sîn, de teamă să nu i-i smulgă cineva pe drum sau să-și ia zborul. Rămînînd singur, Almudena se duse la bucătărie unde, printre alte vechituri, avea un lighenaș de cositor și o găleată de apă. Se spălă pe mîini și pe ochi, luă apoi o ulcică în care avea cenușă și cărbuni stinși și, ducîndu-se în vecini, se întoarse imediat cu jar peste care presără un pumn dintr-o substanță ce-o ținea într-o legătură de hîrtie, lîngă pat. Din foc se ridică un fum foarte des, cu miros pătrunzător. Era smirnă, singura amintire materială a pămîntului natal pe care Almudena și-o mai putea îngădui în exilul său de vagabond. Mireasma aceasta deosebită, caracteristică numai caselor arabe, era mîngîierea sa,

plăcerea-i cea mai vie, obicei domestic și religios, căci, învăluit în fumul acela, începu să se roage într-un fel pe care nici un creștin nu l-ar fi înțeles.

Din cauza fumului, bețiva începu să bombăne mai tare, să rîgîie, să tușească, vrînd parcă să-și facă simțită prezența. Orbul n-o luă în seamă nici cît ai lua un cîine, fiind adîncit în rugile lui, spuse într-o limbă despre care nu știu dacă era arabă sau ebraică, acoperindu-și pe rînd ochii cu mîna și coborînd-o apoi la gură pentru a o săruta. Rămase mult timp în meditație și, cînd termină, simți că femeia așezată în fața lui îl privea cu ochi reci și plîngăreți, din cauza înțepăturilor provocate de fumul des de smirnă. Arătîndu-i cu gravitate palma, Almudena îi aruncă următoarele cuvinte :

— Scroafa, nu are la tine frica de Dumnezeu. Bețivana, este un singur Dumnezeu... un Dumnezeu, un Dumnezeu, unu singur.

Femeia slobozi un hohot ascuțit și, ducîndu-și mîna la piept, vru să-și aranjeze dezordinea pe care mîna nerăbdătoare a tovarășului său de adăpost i-o provocase în acea parte atît de interesantă a trupului ei. Atît de greoi își revenea din toropeala ei alcoolică, încît nu reușea să pună nimic la loc, nici să acopere ceea ce bunul simț cere și a cerut întotdeauna să fie acoperit.

— *Jai*, tu m-ai scotocit..

— Da... numai un Dumnezeu, un Dumnezeu singur...

— Și ce dacă ? După mine poa'să fie doi ori patruzeci, oricîți ar fi ei... Ia zi, trîntore, mi-ai luat peseta. Da' nu-mi pasă, că tot pentru tine era.

— Un singur Dumnezeu !

Și văzîndu-l că pune mîna pe băț, femeia se apără spunînd :

— Hei, nu da, *Jai*. Termină mai bine cu fumăraia și fă ceva de mîncare. Cîți bani ai ? Ce vrei să-ți aduc ?

— Bețivana, nu avut bani... Tu dormit și luat la tine banii hoți...

— Ce să-ți aduc ? murmură femeia neagră, clătinîndu-se și închizînd ochii. Așteaptă puțin. Mi-e somn. *Jai*...

Căzu din nou într-un somn profund, iar lui Almudena, care luase bățul cu intenția de a-l folosi ca re-

mediu împotriva beției, i se făcu milă și, oftînd adînc, bolborosi aproximativ aceste cuvinte: „Bate la tine, mîine".

Capitolul VI

NU CRED SĂ FIE o hiperbolă dacă spun că Benina, ieșind din Santa Casilda și avînd aproape toată suma care-i potolea spaima de moarte, trecea pe lingă ziduri și traversa drumurile și străzile ca o săgeată. În ciuda celor șaizeci de ani pe care-i purta în spinare, își păstrase toată sprinteneala și vioiciunea, la care se adăugase o perseverență nesecată. Cea mai mare parte a vieții și-o petrecuse muncind din greu, lucru care-i ceruse deopotrivă trudă și șiretenie, eforturi nebunești ale minții și ale mușchilor, și astfel învățase să-și călească trupul și spiritul, alcătuind acel caracter extraordinar de femeie pe care cititorii îl vor cunoaște în depănarea poveștii reale a vieții sale. Cu o iuțeală de necrezut, intră într-o farmacie de pe strada Toledo, luă medicamentele pe care le comandase de dimineață, apoi se opri la măcelărie și la băcănie, ducînd tot ce cumpărase în fel de fel de pachete de hîrtie și, în sfîrșit, intră într-o casă de pe strada Imperială, aproape de colțul unde se află Almotacén și Fiel Contraste. Se furișă printr-o portiță îngustă, astupată și aproape de netrecut din cauza unor cîrlige de la un atelier de pielărie; urcă scara, cu pași mari, pînă la primul etaj, cu pas potrivit pînă la al doilea, ajungînd cu respirația tăiată la al treilea, cel din urmă, cu pretenții de mansardă. Ocoli printr-un culoar mare, apoi, printr-o galerie închisă cu geamuri și cu podea strîmbă din cauza prăbușirilor și denivelărilor de la vechea fabrică, și ajunse în cele din urmă la o ușă scorojită de lemn și sună... Era casa ei, casa stăpînei ei, care, pipăind pereții, ieși în persoană cînd auzi sunetul clopoțelului sau mai bine-zis al talăngii hodorogite, și deschise, nu fără a întreba cu precauție prin ferăstruica pătrată, apărată de o cruce de fier.

— Slavă Domnului, femeie... îi spuse din ușă. Ce mult ai zăbovit ! Am crezut că te-a lovit vreo trăsură sau că ți-a venit rău.

Fără să crîcnească, Benina își urmă stăpîna într-o încăpere alăturată, unde amîndouă se așezară. Servitoarea renunță să dea explicații în legătură cu întîrzierea, pentru că-i era teamă, și adoptă defensiva, așteptînd să vadă ce-avea de gînd doña Paca și ce poziție va lua, cu firea ei irascibilă. Ceva din tonul cu care fu primită o liniști : se așteptase la o ocară zdravănă, la cuvinte grele. Însă doamna părea calmă, stăpînindu-și, fără îndoială, firea asprită de îndelungate suferințe. Benina își propusese ca întotdeauna să reacționeze în funcție de dispoziția stăpînei, iar la puțin timp după ce schimbară primele fraze se liniști de tot.

— Vai, doamnă, ce zi ! Eram distrusă ; și nu mă lăsau, nu mă mai lăsau să plec din casa aceea binecuvîntată.

— Nu-mi mai spune, zise stăpîna, al cărei accent andaluz, deși slab, mai stăruia încă, cu toate că trăia de patruzeci de ani la Madrid. M-am săturat. Cînd am văzut că se face douăsprezece, unu, două, mi-am zis : „Dar, Doamne, de ce-o fi întîrziind atîta Nina ?" Pînă mi-am amintit...

— Așa...

— Mi-am amintit... Cum am în cap tot calendarul... mi-am amintit că azi e Sfîntul Romualdo, confesorul și episcopul din Farsalia.

— Așa e.

— Și deci e ziua domnului părinte la care slujești.

— Dacă m-aș fi gîndit că ghiciți ce zi este astăzi, aș fi stat mai liniștită, zise servitoarea care, cu extraordinara ei capacitate de a ticlui și de-a spune minciuni, știu să profite de firul solid pe care i-l întinse stăpîna sa. Și nu mi-a fost ușor !

— Cred că le-ai pregătit o masă bogată. Parcă o văd ; nu s-ar zice că au burtă mică preoții ăia de la San Sebastián, colegii și prietenii lui don Romualdo al tău !

— Orice v-aș spune, tot n-ar fi de-ajuns.

— Povesteşte-mi, ce le-ai dat? întrebă nerăbdătoare doamna, căreia îi plăcea să știe ce se mînca în casele altora. Las' că știu eu! Le-ai făcut maioneză.

— Mai întîi, un pilaf care mi-a ieșit o bunătate. Oh, Doamne, cît l-au lăudat! Ziceau că aş fi cea mai bună bucătăreasă din Europa și că, dacă nu le-ar fi rușine, și-ar linge degetele.

— Şi, pe urmă?

— O tocană de pasăre care le-ar fi plăcut şi îngerilor din ceruri. Apoi calamari în suc propriu... apoi...

— Deși ți-am spus să n-aduci resturi de mîncare, căci prefer mizeria pe care mi-a dat-o Domnul decît să rod oasele de la masa altora... după cum te cunosc, nu mă-ndoiesc că ai adus ceva. Unde-i coşuleţul?

Văzîndu-se încolțită, Benina șovăi o clipă: dar nu era ea femeia care să se dea bătută în fața vreunui pericol, așa că talentul ei de-a născoci îi sugeră repede un răspuns abil:

— Să vedeți, doamnă, am lăsat coșulețul acasă la domnişoara Obdulia, care are mai multă nevoie decit noi.

— Bine-ai făcut. Bună idee, Nina. Hai, mai povestește-mi. Le-ai dat și un mușchiuleț bun?

— Cum de nu? Două chile și jumate, doamnă. Sotero Rico mi-a dat din cel mai bun.

— Şi ca desert, băutură...?

— Pînă și șampania Viuda. Sînt dați naibii preoții ăștia, nu se lipsesc de nimic... Da' acum haidem dincolo, e foarte tîrziu și cred că sînteți moartă de foame.

— Eram, dar... nu știu; acum parcă am mîncat tot ce mi-ai înșirat tu... În sfîrșit, dă-mi totuși ceva.

— Ce-ați mîncat? Ghiveciul pe care vi l-am pus deoparte, aseară?

— Fata mea, n-am putut să-l înghit. M-am ținut doar cu un pic de ciocolată.

— Haideți, haideți dincolo. Mai rău este că trebuie să aprindem focul. Dar îl aprind eu repede... Ah, v-am adus și medicamentele. Asta-i lucrul cel mai important.

— Ai făcut tot ce ți-am zis? întrebă doamna, în timp ce mergeau spre bucătărie. Ai amanetat cele două jupoane?

— Cum să nu ? Cu cele două pesete pe care le-am luat și alte două pe care mi le-a dat don Romualdo, de ziua lui, am rezolvat totul.

— Ai plătit uleiul de ieri ?

— Cum să nu !

— Dar ceaiurile de tei și de sunătoare ?

— Tot, tot... Și după ce-am făcut cumpărăturile, mi-a mai rămas ceva și pentru mîine.

— O vrea Dumnezeu să ne dea o zi bună mîine ? rosti doamna cu adîncă tristețe, așezîndu-se în bucătărie, în timp ce servitoarea aduna cu iuțeală așchii și cărbuni.

— Vai, doamnă, sigur așa o să fie.

— Cum de ești așa sigură, Nina ?

— Pentru că știu. Mi-o spune inima. Mîine vom avea o zi bună, vreau să zic o zi mare.

— Numai mîine o să-ți spun dacă ai dreptate. Nu am încredere în presimțirile tale. Îmi tot dai mereu cu mîine, mîine...

— Dumnezeu e milostiv...

— Cu mine, nu mi se pare. Îmi dă lovitură după lovitură ; mă biciuiește, nu mă lasă nici să-mi trag sufletul. După o zi rea, vine una și mai rea. Tot așteptînd binele, anii au trecut și n-a fost iluzie care să nu devină deziluzie. Mă obosește suferința, mă obosește și speranța. Speranța mea este trădătoare, și, cum mă înșală mereu, nu mai pot să sper la nimic bun, mai curînd mă aștept la ceva rău ca să vină... măcar ceva normal.

— Păi eu, de-aș fi în locul dumneavoastră, zise Benina suflînd în foc, aș avea încredere în Dumnezeu și-aș fi mulțumită... Uitați-vă la mine... mă vedeți ? Eu am credința că atunci cînd ne așteptăm mai puțin, o să ne ajungă norocul și-o să fim atît de bogate, că abia de-o să ne mai amintim de zilele astea de sărăcie, și-o să ne răzbunăm pe ele trăind pe cinste.

— Nu mai trag nădejde la o viață bună, Nina, declară doamna aproape plîngînd, nu vreau decît să mă odihnesc.

— Cine se gîndește la moarte ? Asta nu ! Mie-mi convine lumea asta schimbătoare, și chiar găsesc un rost în necazurile prin care trec. Da' să mori, nu.

— Îți convine viața asta ?

— Îmi convine, fiindcă n-am cum să-mi fac alta. Îndurăm de toate, numai să trăim, chiar de-ar fi să rămînem doar cu un colț de pîine pe care să-l înmuiem în două sosuri foarte bune : foamea și speranța.

— Și pe lîngă mizerie să înduri rușinea, atîta umilință ; să ai datorii la toată lumea... și să nu poți plăti nimănui, să trăiești din mii de înșelăciuni, vicleșuguri, minciuni... să nu găsești pe nimeni care să-ți dea pe datorie... să fim urmărite de negustori și vînzători ?

— Oho, și cum mai îndur... ! În viața asta, fiecare se apără cum poate. Asta ar mai lipsi, să murim de foame cu-atîtea prăvălii pline de bunătăți... Asta nu : Domnul nu vrea să ni se usuce cerul gurii pentru că n-am mîncat, și, cînd nu ne dă bani, presupun că ne dă deșteptăciunea cu care să adunăm ce ne lipsește fără să furăm, asta nu. Pentru că eu promit să plătesc, și-o să plătesc cînd om avea cu ce. Ei știu că sîntem sărace... da' că în casa asta există măcar cuvînt, dacă altceva nu. Asta ar mai lipsi să ne batem capul fiindcă datorăm negustorilor, atît de bogați, o nimica toată.

— Păi tu n-ai rușine, Nina ; adică nu ții la onoare, vreau să zic, la demnitate,

— Nu știu dacă țin la astea ; da' știu că am gură și stomac normal și mai știu că Dumnezeu m-a adus pe lume ca să trăiesc și nu să mor de foame. Grangurii ăia, de pildă, au rușine ? Haida de'... ! Au numai plisc... Și dacă vezi lucrurile așa cum trebuie văzute, eu zic că Dumnezeu n-a creat numai pămîntul și apa, ci în lucrarea sa intră și băcăniile, Banca Spaniei, casele în care trăim, ba pot spune chiar și tarabele precupeților... ! Toate sînt de la Dumnezeu.

— Și banii... blestemații ăia de bani de la cine sînt ? întrebă doamna pe un ton jalnic. Răspunde-mi !

— Tot de la Dumnezeu, pentru că Dumnezeu a făcut și aurul și argintul... Bancnotele, ce știu eu... Ba cred că și pe ele.

— Știi ce zic eu, Nina ? Că lucrurile sînt ale celor ce le au... și le are toată lumea în afară de noi... Hai, grăbește-te, simt că leșin. Unde mi-ai pus medicamentele ? A, da, uite-le pe comodă. O să iau a aspirină înainte de masă... Oh, cît mă necăjesc picioarele astea !

în loc să mă ducă ele pe mine, trebuie să trag eu de ele. (Se ridică cu mare greutate.) Mai bine aș merge în cîrje. Așa că, ai văzut ce face Dumnezeu cu mine? Dacă și asta mai e glumă! M-a îmbolnăvit de ochi, de picioare, de cap, de rinichi, de tot, în afară de stomac. Mă lipsește de mijloace de trai, dar mă lasă să mănînc ca un uliu.

— Așa face și cu mine. Da' eu n-o iau în nume de rău, doamnă. Slăvit să fie Domnul, care ne dă bunul cel mai de preț al trupurilor noastre, preasfînta foame!

Capitolul VII

TRECUSE de șaizeci de ani cea care din atîtea pricini era nefericita doña Francisca Juárez de Zapata, numită simplu doña Paca, în anii decăderii sale jalnice, cu laconică și plebeică familiaritate. Veți vedea aici unde ajung gloriile și mărimile acestei lumi și prin ce Golgotă a trecut această doamnă, alunecînd spre mizeria profundă, de cînd se desfăta cu toate bunătățile, prin anii '59—60, și pînă acum, cînd o vedem trăind cu inconștiență din pomană, îndurînd chinuri, dureri și mii de umilințe. Nenumărate exemple de astfel de căderi ne oferă lumea bună, mai ales cea din Madrid, în care abia dacă se mai păstrau deosebirile de rang, dar doña Francisca Juárez, tristă jucărie a sorții, le întrecea pe toate. Privind cu atenție aceste lucruri, adică urcușul și coborîșul în viața socială, ți se pare o prostie să dai vina pe destin pentru ceea ce, de fapt, este opera exclusivă a propriilor caractere și temperamente, și un bun exemplu în acest sens este doña Paca, care, de cînd a venit pe lume, avea înnăscută în propria-i ființă indiferența față de toate lucrurile materiale. Născută la Ronda, încă din copilărie privirea-i se obișnuise cu rîpele adînci ale terenului și, cînd avea coșmaruri, visa că se prăbușește în cea mai mare prăpastie a acelei crăpături căreia i se spune Tajo. Cei născuți la Ronda trebuie să fie foarte tari din fire și să nu sufere de amețeli sau de ceva ase-

mănător, ca să poată contempla abisurile înspăimîntătoare. Doña Paca era însă dintre cei care nu-și păstrează echilibrul cînd sînt la înălțime: se prăvălea instinctiv, iar cu firea-i slabă nu putea nici să-și mențină echilibrul, nici să-și dirijeze viața, care ar fi la urma urmei o trăsătură morală.

Amețeala, pentru Paquita Juárez, era o stare cronică încă de cînd se căsătorise, foarte tînără, cu don Antonio María Zapata, de două ori mai mare decît ea, intendent în armată, om tare de treabă, destul de înstărit, ca de altfel și logodnica, care avea venituri mari. Zapata servise în armata din Africa, divizia Echangüe, iar după Wad-Ras a trecut la direcția de resort. Stabiliți la Madrid, doamnei nu i-a trebuit mult pînă să înceapă a trăi pe picior mare, cu mult fast, și, dacă și-ar fi potrivit de la început vanitatea cu rentele și leafa pe care le aveau, n-ar fi întrecut atît de mult limita oricărei prudențe, ajungînd la restanțe, încurcături și datorii. Zapata era un om foarte ordonat, dar era atît de dominat de soție, încît își pierdu calitățile minunate pe care le avea; el, care știuse atît de bine să administreze capitalurile armatei, vedea cum i se duce averea, fără să descopere arta de-a o mai păstra. Paquita nu mai contenea cu îmbrăcămintea elegantă, cu mesele luxoase, cu veșnica dănțuială la baluri și serate și cu alte capricii costisitoare. Dezordinea sări atît de tare în ochi, încît Zapata, înspăimîntat, văzînd că se apropie tunetul cel mare, ieși din toropeala în care-l ținea scumpa sa jumătate și începu să facă socoteli și să stabilească o anumită regulă și măsură în conducerea casei. Dar, vai, tristă soartă a familiei, cînd era mai cufundat în calculele cu care spera să se salveze, făcu o pneumonie, iar în Vinerea Mare, spre seară, trecu în lumea drepților, lăsînd doi copii de vîrstă fragedă: pe Antoñito și pe Obdulia.

Rămînînd singurul administrator și stăpîn al capitalului activ și pasiv, Francisca nu întîrzie să-și demonstreze lipsa de talent în manevrarea acelor complicate lucruri, iar, alături, apărură, ca viermii în trupul putred, numeroase persoane care o rodeau pe dinăuntru și pe dinafară, devorînd-o fără milă. În această perioadă dezastruoasă, în serviciul său intră Benigna, care, dacă

din prima zi se dovedi o bucătăreasă excelentă, după cîteva săptămîni îi apăru stăpînei ca servitoarea cea mai pricepută la şterpelit din tot Madridul. Era atît de „neîntrecută“ în felul ei, încît pînă și doña Francisca, de o miopie absolută în controlul propriilor bunuri, putu să-și dea seama de rapacitatea desăvîrșită a servitoarei, încercînd chiar s-o îndrepte. La drept vorbind, trebuie să spun că Benigna (pentru ai săi Benina, iar pentru stăpîna ei, Nina) avea calități deosebite care, într-un anumit fel, compensau, în firea-i nărăvită, acel defect grav al șterpelitului. Era foarte curată și muncea cu o rîvnă uimitoare, încît aveai impresia că orele şi zilele sînt mai lungi. Pe lîngă asta, doña Francisca îi prețuia marea dragoste pe care-o nutrea pentru copiii ei, dragoste sinceră și, dacă vreți, cît se poate de bine venită, prin supravegherea permanentă, prin îngrijirea tandră cu care-i înconjura, fie că erau sănătoși, fie că erau bolnavi. Însă toate aceste calităţi n-au fost suficiente pentru ca defectul ei să nu stîrnească discuții acre între stăpînă și servitoare, iar, după una dintre ele, Benina fu concediată. Copiii îi simțiră cel mai mult lipsa și plîngeau după scumpa și grijulia lor Nina.

După trei luni le făcu o vizită. Nu putea să-i uite, nici pe doamnă, nici pe copii. Ei erau dragostea și casa ei, tot ce avea ea mai drag pe lume. Paquitei Juárez îi plăcea în mod deosebit să stea la taifas cu ea, căci între cele două femei exista ceva (un nu știu ce) care le unea, ceva comun în deosebirea extraordinară a firii lor. Vizitele deveniseră mai dese. Ah, Benina nu se simțea în largul ei în casa unde servea pe vremea aceea. În sfîrşit, iat-o din nou în casa doñei Francisca, mulțumită atît ea cît și doamna, iar copiii nebuni de bucurie. Chiar în perioada aceea greutățile băneşti prin care trecea familia deveniseră și mai mari ; traiul deveni și mai strîmtorat ; datoriile rodeau ca un dinte nesățios averea casei ; se pierdeau proprietăți valoroase, trecînd, fără să știi cum, prin urzeli cămătăreşti josnice, în mîinile creditorilor. Cum se aruncă încărcătura prețioasă în mare, în graba naufragiului, așa ieșeau din casă cele mai bune mobile, tablouri, covoare scumpe, iar bijuteriile se duseseră de mult... În ciuda faptului că nava se ușura, fa-

milia trăia pe mai departe pericolul naufragiului și al scufundării în întunecatele abisuri sociale.

Ca nenorocirea să fie și mai mare, în perioada aceea necruțătoare a anilor '70—80, cei doi copii se îmbolnăviră foarte grav : unul de febră tifoidă, celălalt de epilepsie convulsivă. Benina îi îngriji cu atîta dăruire și atenție drăgăstoasă, încît ai fi zis că ea singură i-a smuls din ghearele morții. E adevărat că și ei îi răsplătiră îngrijirile cu o dragoste arzătoare. Mai mult de dragul Beninei, decît de-al mamei lor, se-nvoiau să ia medicamentele, să stea liniștiți și tăcuți, să transpire, să mănînce la timp. Toate astea nu împiedicară însă ca între stăpînă și servitoare să se nască noi discuții și neînțelegeri, care duseră la o a doua concediere. Într-un acces de mînie sau de amor propriu, Benina ieși ca din pușcă, jurînd și răsjurînd că nu va mai pune piciorul în casa aceea și că, la plecare, își va scutura pînă și pantofii, să nu ia cumva pe tălpi praful de pe rogojini... căci covoare nu mai existau de mult.

Dar, înainte de-a împlini anul, Benina reapăru în casă. Intră, cu fața scăldată în lacrimi, spunînd : „Eu nu știu ce-aveți dumneavoastră, ce are casa asta, ce au copiii și pereții ăștia, tot ce este aici, că n-am liniște nicăieri. Acum slujesc într-o casă bogată, cu stăpîni buni care nu se uită la doi-trei reali peste simbrie ; șase duros pe lună. Și cu toate astea, doamnă, n-am liniște, zi și noapte mă gîndesc la familia dumneavoastră, dacă sînteți bine sau nu. Mă pomenesc oftînd, iar ei cred că mă gîndesc la copiii mei. Eu n-am pe nimeni pe lume în afară de dumneavoastră, iar copiii ăștia sînt ca și ai mei, atît de mult îi iubesc." Din nou, Benina intră în serviciul doñei Francisca Juárez, ca unică servitoare și femeie bună la toate, căci familia decăzuse îngrozitor în anul acela, semnele ruinei fiind atît de evidente, încît servitoarea, văzîndu-le, nu putea să nu simtă o profundă mîhnire. Sosi momentul inevitabil al schimbării casei în care trăiau cu una mai modestă și mai ieftină. Doña Francisca, slabă din fire, stătea pe gînduri încă, fără să poată lua vreo hotărîre. Văzîndu-se atît de încolțite, servitoarea luă asupră-i conducerea casei și hotărî mutarea, și, din strada Claudio Coello, se tre-

zîră în strada Olmo. Cu greu putură să evite o evacuare rușinoasă. Totul se aranjă cu generosul ajutor al Beninei care-și scoase de la muntele de pietate economiile, importanta sumă de trei mii și ceva de reali, pe care-i încredință stăpînei, de-atunci stabilindu-se între ele o comunitate de interese, atît la bine cît și la rău. Dar, nici măcar în clipa aceea de caritate sărmana femeie nu-și dezminți obiceiurile de „șterpelitoare“, căci din suma de mai sus sustrase ceva pentru lada ei, ca bază pentru o nouă depunere, obicei care era pentru ea o necesitate și o plăcere.

După cum se vede, avea năravul punerii deoparte, care, într-un anumit fel, reprezenta virtutea economiei. Greu de spus unde se împreunau și se confundau virtutea cu viciul. Obiceiul de a dosi o parte mai mare sau mai mică din ceea ce i se dădea pentru cumpărături, plăcerea de-a păstra, de-a vedea cum îi crește treptat capitalul se suprapuneau în mintea ei peste celelalte obiceiuri, deprinderi și plăceri. A dosi și a aduna ajunsese să fie ceva instinctiv, iar apucăturile acestui soi de om nu se deosebeau prea mult de prăzile și ascunzișurile coțofanei. La cea de-a treia revenire a ei, între '80—85, șterpelea ca înainte, deși păstra măsura, proporțional cu venitul modest al doñei Francisca. Tot în acea perioadă se abătură asupra lor alte nenorociri și calamități. Două treimi din pensia doamnei, ca văduvă de intendent, fuseseră reținute de creditori, amanetările urmară unele după altele și, încercînd să scape dintr-un necaz, cădea repede în altul mai mare. Viața-i ajunsese un chin continuu : zbuciumul dintr-o săptămînă era urmat de cele din săptămîna următoare, și puține erau zilele cu oarecare tihnă. Ca să-și mai îndulcească orele triste, își dădeau curaj singure, înveselindu-și serile cu închipuiri false, atunci cînd erau scutite de prezența creditorilor plicticoși și de cererile lor sîcîitoare. Trebuiră să se mute din nou, în căutare de prețuri cît mai scăzute, din Olmo în Sauco și mai apoi în Almendro. Dată fiind fatalitatea numelor de arbori a străzilor unde locuiau[1],

[1] *Olmo*, ulm ; *sauco*, soc ; *almendro*, migdal (span.).

păreau păsări ce zboară din cracă-n cracă, alungate de pușca vînătorilor sau de pietrele copiilor.

Într-unul din momentele cumplite ale crizei din perioada aceea, Benina scotoci din nou în fundul lăzii sale, unde-și ascundea capitalul, rezultat al economiilor și doselilor ei. Grămăjoara ajunsese la șaptesprezece duros. Neputînd să-i spună doamnei adevărul, născoci că o vară de-a ei, Rosaura, care făcea comerț cu miere din Alcarria, îi dăduse ceva bani spre păstrare.

— Dă-mi tot ce ai, Benina, și Dumnezeu o să te mîntuiască, iar eu o să-ți dau înapoi îndoit, cînd verii mei din Ronda îmi vor plăti o parte din moștenire... Știi și tu... e vorba de cîteva zile... ai văzut scrisoarea.

Și răscolind în fundul cufărului, între mii de fleacuri și cîrpe de tot felul, femeia scoase doisprezece duros și jumătate și-i dădu stăpînei, spunîndu-i :

— Asta-i tot ce am. Altceva nimic ; credeți-mă, pe viața mea.

Nu avea leac. Sustrăgea din propria-i milostenie, din chiar pomana pe care-o făcea.

Capitolul VIII

NU VEȚI CREDE, dar toate aceste necazuri nu erau decît preambulul nenorocirii îngrozitoare în care nefericitul neam Juárez și Zapata avea să cadă, gura abisului în care-l aflăm scufundat de-a lungul acestei povestiri. Încă de cînd locuiau în strada Olmo, doña Francisca fu abandonată de societatea care-o ajutase să-și risipească averea în vînt, iar în străzile Sauco și Almendro dispărură și puținii prieteni care-i mai rămăseseră. De-atunci, vecinii, negustorii nesățioși și cei care-o priveau cu milă începură să-i spună *doña* Paca, și așa-i rămase numele. Gloata nesăbuită și grosolană obișnuia să mai adauge la acest nume un altul infamant : *doña Scăpătata, Marchiza Născocirii.*

Se vede că Dumnezeu voia s-o încerce din greu pe femeia din Ronda, căci, la nenorocirile de ordin econo-

mic, adăugă și marea amărăciune adusă de copii, care, în loc s-o consoleze și să crească buni și supuși, îi copleșiră sufletul cu chinuri și mai mari, înfigîndu-i în inimă spini ascuțiți. Antoñito, înșelînd speranțele mamei sale și neluînd în seamă sacrificiile care se făcuseră pentru a-l da la școală, se dovedi un diavol împielițat. Zadarnic mama și Benina, mai bine zis cele două mame ale lui, își dădeau sufletul ca să-i scoată din cap gîndurile rele ; nici severitatea și nici blîndețea nu duceau la vreun rezultat. Nu rare erau cazurile cînd ele credeau că l-au cîștigat cu mîngîieri și cu alintări, iar el le înșela printr-o supunere prefăcută, amăgindu-le și își lua zborul cînd ți-era lumea mai dragă. Avea o reală înclinație spre rău, dar în același timp și o rară putere de seducție, cînd voia să-i fie iertate isprăvile. Știa să-și ascundă răutatea vicleană sub aparențe plăcute ; la șaisprezece ani le înșela pe cele două mame ca pe niște copii ; aducea certificate de examen false ; învăța după notițele colegilor, fiindcă-și vindea cărțile pe care i le cumpărau. La nouăsprezece ani, anturajul deocheat dădu deja un caracter grav nebuniilor sale : dispărea de-acasă două sau trei zile, se îmbăta, ajunsese numai piele și os. Una din principalele griji ale celor două mame era cum să ascundă mai bine puținii bani pe care-i mai aveau, pentru că, din cauza lui, nu mai puteau fi sigure de nimic Știa să scoată banul cu mare artă din sînul doñei Paca, ori din buzunarul slinos al Beninei. Înșfăca tot, fie că era puțin, fie că era mult. Cele două femei nu mai știau ce ascunzișuri să mai născocească și în ce colțuri ale bucătăriei sau ale cămării să-și mai dosească sărmanele lor comori.

Cu toate acestea, maică-sa îl iubea din tot sufletul, iar Benina îl adora, pentru că nu mai era altul care să simuleze căința cu atîta artă și prefăcătorie rafinată. După fiecare dezlănțuire urmau, de obicei, zile de reculegere solitară în casă, potop de lacrimi și de suspine, promisiuni de cuminţire, însoțite de sărutări fierbinți pe fețele celor două mame înșelate... Inima slabă a femeilor, amăgită de atîtea frumoase demonstrații, adormea încet, încrezătoare, pînă cînd, pe neașteptate, licheluța țîșnea ca un drăcușor dintr-o cutie cu jucării, dovedind

că totul fusese numai lingușeală falsă, și revenea din nou la infamele-i incursiuni, iar bietele femei la disperare.

Din nenorocire ori din fericire (și o să vedeți dumneavoastră despre care din două era vorba), în casă nu mai existau tacîmuri de argint și nici vreun alt obiect de metal prețios. Diavolul de băiat lua tot ce nimerea, fără să disprețuiască lucrurile de valoare scăzută, iar, după ce dădu iama prin umbrele și pălării, trecu la rufărie; astfel că, într-o zi, ridicîndu-se de la masă și profitînd de neatenția mamei și a surorii lui, șterpeli fața de masă și două șervețele. Despre propriile-i lucruri, să nu mai vorbim : în plină iarnă, mergea pe stradă fără palton, fără mantie, ferit de pneumonie, se vede, de focul lăuntric al perversității sale. Doña Paca și Benina nu mai știau unde să ascundă lucrurile, căci se temeau să nu le smulgă și cămașa de pe ele. E de-ajuns să spun că, într-o noapte, dispărură serviciul de apă și trusa de cusut a Obduliei, într-alta, două mașini de călcat și niște clești și, rînd pe rînd, elastic uzat, bucăți de pînză și mulțime de lucruri utile, deși neînsemnate ca valoare. În casă nu mai erau cărți, iar doña Paca nu îndrăznea să împrumute de la cineva, de teamă că n-o să le mai poată da înapoi. Pînă și cele de rugăciune zburaseră și, după ele, ori înaintea lor, binocluri de teatru, mănuși în stare bună și o colivie goală.

În alt fel și cu un organism total diferit de cel al fratelui ei, fata dădea și ea mult de furcă. De la doisprezece ani devenise atît de nervoasă, încît cele două mame nu știau cum să-i mai potolească toanele. Dacă o luau cu asprime era rău, cu răsfăț, și mai rău. Cînd se făcu mare, trecea fără veste, de la agitația epileptică la lîncezeala morbidă. Atît melancolia-i profundă, cît și stările de agitație, care generau o intensă activitate musculară și mentală, le sîcîiau pe sărmanele femei. Hrana Obduliei ajunsese să fie problema capitală a casei și, cu lipsa poftei de mîncare sau capriciile famelice ale fetei, mamele își pierdeau tot timpul și chiar răbdarea pe care Dumnezeu le-o dăruise din plin. Într-o zi îi dădeau, cu prețul unor mari sacrificii, mîncăruri gustoase și consistente, iar fata le arunca pe fereastră ; în alta,

se-ndopa cu orice pînă se balona îngrozitor. Avea perioade cînd plîngea zile și nopți întregi, fără să poți afla motivul durerii ; altă dată intra într-o lungă criză de mofturi și nazuri, cel mai mare supliciu pentru cele două femei. După părerea unui medic, care le vizita din milă, și a altora care dădeau consultații gratuite, toată tulburarea nervoasă și psihică a fetei se datora anemiei, iar contra acestei maladii nu exista altă terapie decît tratamentul cu fier, fripturi și băi reci.

Obdulia era frumoasă, cu trăsături delicate, ten opalin, păr castaniu, silueta subțire și zveltă, ochi dulci, vorbă aleasă și plăcută, cînd nu era îmbufnată. Și nu e de imaginat un mediu mai puțin potrivit pentru o astfel de creatură, năzuroasă și bolnăvicioasă, decît mizeria în care crescuse și trăia acum. Din cînd în cînd, se observau la ea simptome de înfumurare, dorința de-a se face plăcută, preferințe pentru anumite persoane, ceva ce anunța neliniștea sau o schimbare în viața ei, lucru ce o bucura pe doña Paca, pentru că avea proiectele ei în legătură cu fata. Biata femeie și-ar fi dat și sufletul să le vadă împlinite, dacă Obdulia s-ar fi îndreptat și și-ar fi completat educația, destul de neglijată, căci fata scria prost și nu știa carte nici cît semenele ei din pătura de mijloc. Visul doñei Paca era să o mărite cu unul din fiii vărului ei Matías, proprietar din Ronda, băieți frumușei și bine crescuți care studiau la Sevilla, iar, uneori, veneau la Madrid, de ziua patronului orașului, San Isidro. Unuia dintre ei, lui Currito Zapata, îi plăcea Obdulia și aproape că voia să se logodească cu ea, dar, din cauza caracterului fetei și a fandoselilor ei extravagante, nu se ajunse la nici un rezultat. Mama însă nu renunța la gîndul ei, sau, cel puțin, nu și-l scotea din minte, ca o consolare pentru atîtea mizerii.

Pe neașteptate, pe cînd locuiau în strada Olmo, își făcură apariția, fără a se ști cum, anumite legături telegrafice între Obdulia și un băiat de peste drum, al cărui tată administra o prăvălie de pompe funebre. Prefăcutul acela nu era lipsit de farmec : studia la Universitate și știa o groază de lucruri frumoase de care Obdulia n-avea habar, și care, pentru ea, erau o revelație. Literatură și poezioare, mii de nimicuri de-ale inteligenței umane,

trecură de la el spre ea prin scrisorele, întrevederi și întîlniri nevinovate.

Doña Paca nu vedea cu ochi buni treaba asta, preocupată fiind numai de planul de-a o căsători cu tînărul din Ronda ; fata însă, care în acele întîlniri luase numeroase lecții de romantism elementar, făcu crize de nebunie, văzîndu-se contrariată în iubirea ei spirituală. Dimineața și seara făcea crize de epilepsie, lovindu-se peste față, zgîriindu-și mîinile, și, culmea, într-o zi, Benina o surprinse preparîndu-și o soluție din gămălii de chibrit și alcool, pentru a și-o turna pe gît. E greu de descris zarva care s-a stîrnit în casă. Doña Paca era o mare de lacrimi, fata țopăia atingînd tavanul cu mîinile, iar Benina se gîndea c-ar fi bine să-i spună administratorului de *înmormîntări* ca, printr-o chelfăneală zdravănă sau printr-o altă doctorie garantată, să-i scoată fiului său din cap pasiunea aceea pentru *lucruri moarte, chiparoși* și *cimitire,* de care o molipsise și pe biata domnișoară.

Trecu cîtva timp fără ca cineva să reușească s-o depărteze pe zăluda de Obdulia de amorul ei pentru băiatul „funeralității", permițîndu-i-se uneori, de teama unei crize epileptice sau pentru a evita necazuri și mai mari. Dumnezeu făcu să se rezolve conflictul într-un mod rapid și ușor. Și, într-adevăr, în felul acesta îi scuti și pe unii și pe alții de bătăi de cap, căci și familia „funebră" era în conflict cu băiatul, pe care-ncercau să-l depărteze de abisul în care voia să se arunce. Așa se întîmplă că, într-o dimineață, fata, scăpînd de sub supravegherea celor două mame, fugi de acasă ; băiatul făcu la fel. Se întîlniră în stradă cu scopul precis de-a merge într-un loc poetic, unde să pună capăt vieții lor mizerabile, îmbrățișați și dîndu-și sufletul în același timp, fără ca unul să poată supraviețui celuilalt. Aceasta fiind hotărîrea din primul moment, începură să alerge, gîndindu-se amîndoi care ar fi cea mai bună metodă de sinucidere ; dintr-odată, fără nici o suferință, trecînd iute în împărăția pură a sufletelor libere. Departe de strada Almendro își schimbară deodată intențiile și, în perfect acord, începură să se gîndească la lucruri opuse total morții. Din fericire, băiatul avea bani, căci încasase cu o zi înainte o factură de *coșciug de zinc* și alta pentru

serviciu complet cu dric și șase cai, etc. Faptul că aveau bani înfăptui minunea de-a preschimba gîndul sinuciderii în cel al prelungirii existenței; și, schimbînd drumul, se duseră să mănînce într-o cafenea, iar apoi într-o casă apropiată din care, mai tîrziu, trecură în alta, de unde scriseră respectivelor familii, înștiințîndu-le că *erau deja căsătoriți*.

La drept vorbind, căsătoriți nu erau încă, dar formalitățile urmau cu siguranță. Tatăl băiatului se prezentă în casa doñei Paca, unde se hotărî, printre lacrimile ei și tropăielile celuilalt, că nu mai era altă cale decît să recunoască și să accepte faptul împlinit. Și pentru că doña Francisca nu putea să-i dea fetei nici bani, nici lucruri, nici minima dotă de un pat de lemn, el îi dădu lui Luquitas locuința de deasupra depozitului de coșciuge și o slujbuliță la sectorul *Reclame*. Prin asta, partea ce-i revenea lucrînd în acest sector, al pompelor funebre și al plasării articolelor de lux, sau de la agenția de îmbălsămări, ar asigura tinerei familii un trai modest și onorabil.

Capitolul IX

NEFERICITA doamnă nu-și revenise încă de pe urma necazului pricinuit de sminteala fetei, și-și petrecea zilele căinîndu-și soarta, cînd Antoñito fu chemat la oaste. Sărmana femeie nu știa dacă să-i pară rău sau să se bucure. Trist lucru să-l vezi soldat, cu pușca pe umăr, căci la urma urmelor era domnișor și nu-i plăcea să-și treacă o parte din viață prin cazărmi. Pe de altă parte, se mai gîndea că disciplina militară era bine venită pentru a-i mai îndrepta apucăturile rele. Din fericire sau din nefericire pentru tînăr, se înscriseră prea mulți, așa că el rămase în rezervă. După cîtva timp și după o absență de patru zile, se prezentă în fața mamei sale și o anunță că se căsătorește, și, chiar dacă ea nu-i dă consimțămîntul, el tot o face.

— Da, da, fiule, zise mama izbucnind în lacrimi. Du-te cu Dumnezeu, cel puțin eu și Benina vom trăi ceva mai liniștite. Dacă ai găsit pe cineva care să te ia de bărbat, să te îngrijească și să te suporte, fă-o! Eu nu mai pot!

La întrebarea obișnuită despre nume, neam și condiția logodnicei, licheluța răspunse că o considera foarte bogată și atît de bună, că nu-i mai puteai pretinde altceva. Curînd se află că era fata unei croitorese, care cosea cu atîta dibăcie, încît nu-i mai trebuia altă zestre decît propriu-i degetar.

— Bine, fiule, bine, îi spuse într-o seară doña Paca. M-am pricopsit cu copiii mei! Cel puțin Obdulia, chiar dacă trăiește printre cosciuge, are din ce trăi... Dar tu, din ce-o să trăiești? Din degetarul și din cusăturile minunii ăleia? E-adevărat că tu, cum te știu muncitor și cumpătat, o să-i sporești cîștigul cu priceperea ta. Doamne, ce blestem pe capul meu și pe ai mei! Mai bine să mor decît să văd grozăviile care-or să mai vină.

Ca să fim drepți, trebuie să recunoaștem că, de cînd se logodi cu fiica croitoresei, Antoñito a început să-și lase apucăturile cele rele, pînă cînd s-a lecuit de tot. Caracterul lui a suferit o schimbare radicală: se arăta afectuos cu mamă-sa și cu Benina, mulțumindu-se cu puținii bani care i se dădeau, iar felul de a vorbi dovedea că fusese crescut de persoane onorabile și cinstite. Mai mult asta o făcu pe doña Paca să-i dea consimțămîntul, fără să-i cunoască logodnica și fără a dori s-o cunoască. Pălăvrăgind cu stăpîna-sa despre toate astea, Benina lansă ideea că, poate, prin această cărare întortocheată a nunții neastîmpăratului fiu, ar putea intra și norocul în casă, căci, se știe, norocul nu vine niciodată de unde te-aștepți, ci de unde nici cu gîndul nu gîndești. Doña Paca, deși roasă de o melancolie ce-i șubrezea sănătatea și nemaivăzînd la orizontul existenței sale altceva decît întuneric și zbucium, nu se dădea bătută. Deși acum trăiau în condiții mai bune și în liniște, copiii aflîndu-și rosturile lor, cele două femei nu se împăcau cu singurătatea, și le simțeau lipsa. Ceea ce ni se pare firesc, pentru că e lege ca cei mari să-și iubească descendenții,

chiar dacă aceștia îi chinuiesc, îi maltratează sau îi dezonorează.

La puțin timp după cele două nunți, doña Paca se mută din strada Almendro pe Imperială, veșnic în căutare de chirie mică, care, la urma urmei, nu rezolva problema existenței lor fără nici un venit. Acesta se redusese la zero, pentru că restul disponibil de pensie abia ajungea pentru a astupa gura creditorilor de tot felul. Aproape fiecare zi a lunii și-o petreceau în căutări înfrigurate de soluții pentru a strînge bani, lucru extrem de dificil, deoarece în casă nu mai existau de mult obiecte de valoare. Creditul în prăvălii și la tarabele din piață se terminase. De la copii nu se puteau aștepta la nimic, căci și ei, săracii, cu greu își asigurau propria existență. Așa că situația era disperată, de naufragiu inevitabil, cînd corpurile plutesc între valuri puternice, fără un lemn sau măcar un pai de care să se poată agăța. În zilele acelea, Benina, cu bani neînchipuit de puțini făcu combinații miraculoase ca să învingă greutățile și să-i dea de mîncare stăpînei sale. Avînd mulțime de cunoștințe în piețe, ea fiind în timpuri mai bune o clientă sigură, nu-i era greu să găsească de-ale gurii la prețuri mici sau gratis : oase pentru supă, cîte o varză veștejită și alte mărunțișuri. În prăvăliile pentru săraci, care umpleau aproape toată strada Ruda, avea prieteni și relații, încît cu puțini bani sau fără, uneori luînd pe credit, găsea ouă mici, sparte sau vechi, cîțiva pumni de năut ori linte, resturi de zahăr și alte lucruri de aruncat din prăvălie, pe care i le prezenta stăpînei ca mărfuri de mîna a doua.

Ca o ironie a sorții, doña Paca, deși chinuită de fel de fel de boli, își păstrase pofta de mîncare și gustul pentru bucate alese : gust și poftă care, într-un anumit fel, erau tot o boală, în cazul ei dintre cele mai rebele, pentru că în farmaciile numite băcănii nu se vindea fără bani. Cu eforturi supraomenești, trudind din greu, fiind mereu cu ochii în patru, descurcăreață și inteligentă, Benina îi dădea de mîncare ceea ce era mai bun, uneori foarte bine, chiar și delicatese. Era stăpînită de un profund sentiment de milă și mai ales de duioșie cînd era vorba de trista doamnă, încercînd parcă să o compenseze, în

felul ei, de atîta nefericire și amărăciune. Ca doña Paca să se sature, ea se limita la suptul oaselor și ciugulitul resturilor. Dar mila și duioșia n-o făceau să uite năravurile înnăscute : ascundea în continuare de stăpînă o parte din banii adunați cu trudă și-i păstra pentru un fond și un capital nou.

La un an de la căsătorie, copiii, care intraseră în viața matrimonială cu o oarecare bunăstare, începură să primească loviturile sorții, de parcă ar fi moștenit blestemul ce se abătuse asupra sărmanei lor mame. Obdulia, care nu se putea obișnui să trăiască printre sicrie, se îmbolnăvi de ipohondrie, avortă, pierdu controlul nervilor, iar sărăcia și neglijența soțului său îi agravară suferințele înnăscute. Cu ajutorul neînsemnat pe care-l primea de la socri, locuia într-o mansardă de pe strada Cabeza, prost îmbrăcată și încă și mai prost hrănită, fiindu-i indiferentă bărbatului, consumîndu-se într-o lene ce o țintuia în pat și care-i întreținea rătăcirile imaginației.

În schimb, Antoñito, după căsătorie, se făcuse bărbat serios, poate datorită virtuții, bunei judecăți și hărniciei soției sale, care se dovedi o adevărată comoară. Dar toate aceste merite, care înfăptuiseră miracolul mîntuirii morale a lui Antonio Zapata, nu ajungeau ca să-i apere de sărăcie. Locuiau într-o odaie de pe strada San Carlos, ce părea o farmacie, căci, de cum intrai în ea, în toate se recunoștea o mînă harnică. Ba, și mai mult, cel care altădată aparținuse așa numitei categorii a golanilor, căpătase îndemînare și gust pentru muncă și, neavînd altceva mai bun de făcut, se angajase comisionar. Cît era ziua de mare, alerga ca un hamal, din prăvălie-n prăvălie, de la ziar la ziar și, deși din comisioanele sale trebuia să-și mai repare și pingelele rupte, tot îi mai rămînea ceva și pentru mîncare, pentru a o ușura pe Juliana în munca istovitoare de la mașina de cusut. Pe de altă parte, nici fetișcana nu-și pierdea vremea : se dovedi a fi la fel de fecundă pe cît era de bună gospodină și de harnică pentru că, la prima naștere, adusese pe lume doi gemeni. Trebuiră să pună doică, iar o gură-n plus în casă duse la dublarea țăcăniturilor mașinii de cusut și a drumurilor lui Antoñito pe străzile Madridului.

Înainte de venirea gemenilor, *fostul golan* obișnuia s-o uimească pe mama sa cu atenții și cu dragostea lui filială, singurele bucurii gustate din plin de nefericita doamnă în ultimul timp. Îi aducea cîte o pesetă, două, uneori cinci, de care doña Paca era mai mulțumită decît dacă rudele ei din Ronda i-ar fi dăruit o avere. Însă, de cînd veniră pe lume gemenii, lacomi de viață și de lapte — care se făcea numai cu hrană bună — fericitul și chinuitul tată nu mai putu să-i mai dăruiască bunicii surplusul cîștigului său, pentru că nu-l mai avea. Era acum mai dispus să primească, decît să dea.

Spre deosebire de această căsnicie, cea a funerarilor Luquitas și Obdulia mergea rău, fiindcă soțul se sustrăgea de la obligațiile-i familiale și de la muncă : frecventa cam mult cafeneaua și poate locuri mai puțin onorabile, iar pentru motivul ăsta i se luase dreptul de-a mai încasa facturile de la serviciile mortuare. Obdulia nu dădea nici un semn de îndreptare și, curînd, se văzu copleșită de datorii. În fiecare luni și marți, trimitea prin portăreasă bilețele mamei sale, cerîndu-i bani, pe care doña Paca nu putea să-i dea. Toate astea erau pentru Benina un prilej de noi căutări și scotociri, căci pe domnișoara o iubea din tot sufletul și nu putea s-o vadă răbdînd de foame sau în lipsuri, și încerca s-o ajute după puterile ei. Pe lîngă casa lor, se ocupa și de cea a Obduliei, avînd grijă ca mai ales aici să nu lipsească nimic. Ce viață, ce trudă îngrozitoare, ce luptă cu destinul, în umbrele triste ale mizeriei rușinoase, care trebuie pe deasupra să mai țină cont și de etichetă și de rang. Situația ajunsese într-o zi atît de disperată, încît eroica bătrînă, ostenită de-atîta uitat spre cer și pămînt, de unde aștepta să-i vină un ajutor grabnic, nemaiavînd credit la prăvălii, cu toate drumurile închise, nu mai văzu altă cale de-a continua lupta decît să lase rușinea deoparte si să cerșească. Începu într-o dimineață, crezînd că o face doar atunci, dar continuă, apoi, în fiecare zi, căci sărăcia nemiloasă o sili să se apuce de această tristă îndeletnicire de cerșetoare, fiind lipsită cu desăvîrșire de orice alt mijloc de a-i ajuta pe ai săi. Soarta o purtase aici și nu mai era altceva de făcut decît să rămînă în situația asta pînă la moarte, din cauza legilor sociale și econo-

mice, dacă așa se spune. Nevoind ca stăpîna să afle toată nenorocirea lor, născoci că intrase în slujbă la un preot, originar din Alcarria, un om, pe cît de milostiv pe atît de bogat. Cu mintea-i ageră îl și boteză pe falsul personaj, dîndu-i, ca să o înșele mai bine pe stăpînă, numele de don Romualdo. Doña Paca crezu totul, zicînd chiar un Tatăl nostru, pentru ca Dumnezeu să-i sporească mila și avuțiile bunului preot, de la care Benina putea să aducă cîte ceva și acasă. Dorea chiar să-l cunoască, iar serile, amăgindu-și amîndouă tristețea cu vorbe și povești, îi cerea amănunte despre el, despre nepoatele și surorile lui, despre felul cum era aranjată casa și cît cheltuiau. Benina răspundea la toate acestea cu multe date și amănunte, simulînd perfect adevărul.

Capitolul X

AȘADAR, DOMNILOR, reînnodînd firul acestei povestiri, vă mai spun că în ziua aceea doamna a mîncat cu poftă și, în timp ce înghițea alimentele dobîndite cu banii orbului Almudena, digera, fără să-și dea seama, și pioasele născociri pe care servitoarea și tovarășa sa i le băga pe gît. Doña Paca ajunsese să aibă atîta încredere în măiestria Beninei, că abia de-și mai făcea griji pentru greutățile zilei de mîine, sigură fiind că cealaltă o să le învingă datorită istețimii și cunoașterii lumii, folosindu-se mult și de protecția bunului don Romualdo. Stăpîna și servitoarea mîncară împreună, iar, după masă, doña Paca îi spuse :

— Nu trebuie să-ți precupețești timpul cu acești domni, și, deși obligația ta este să-i servești doar pînă la douăsprezece, dacă vreodată vor să stai acolo și după-amiază, rămîi, femeie, că văd eu cum m-oi descurca aici.

— Asta nu, răspunse Benina, timp este pentru toate, și-apoi, eu nu vreau să lipsesc nici de aici. Sînt oameni buni și înțeleg situația.

— Așa îmi par și mie... O să mă rog Domnului să-i răsplătească pentru felul cum se poartă cu tine, iar cea mai mare bucurie a mea ar fi să aud că pe don Romualdo l-au făcut episcop.

— Apoi se și zvonește că-l vor pune, da, doamnă, episcop în nu știu ce loc, pe undeva prin insulele Filipine.

— Așa departe ? Nu, asta nu. Trebuie să-l mai lase pe-aici, ca să mai poată face bine.

— Așa zice și Patros, știți ? Nepoata cea mare.

— Cea care ziceai că are părul cărunt și se uită cruciș ?

— Nu, asta e alta.

— Da, da... Patros e cea care se bîlbîie și tremură.

— Ei da, ea... Zice că unde să meargă ele pe mările alea depărtate...! Nu, nu : mai bine un simplu preot pe-aici, decît arhiepiscop pe-acolo, pe unde, după cum zic ele, cînd e miezul nopții aici, acolo e amiaza.

— Tocmai pe dos.

— Da' soră-sa, doña Josefa, zice că măcar să-i dea mitra și să fie unde o vrea Dumnezeu, că ei nu-i este teamă să meargă la capătul pămîntului, numai să-l vadă pe sfinția-sa în postul care i se cuvine.

— Poate are dreptate. Și ce altceva putem face noi decît să ne împăcăm cu voința Domnului, dacă ni-l duce atît de departe pe cel care, ocrotindu-te pe tine, mă ocrotește și pe mine ?

— Știe Dumnezeu ce face, și s-ar putea întîmpla ca ceea ce credem noi că e rău, poate să fie bine pînă la urmă, căci bunul don Romualdo, dac-o să plece o să ne recomande unui episcop de pe-aici sau chiar Nunțiului Papal.

— Și eu cred. În sfîrșit, om vedea.

Aici se opri conversația cu privire la preotul imaginar pe care doña Paca îl cunoștea de parcă l-ar fi văzut și i-ar fi vorbit, făurind în mintea ei un tip real cu toate amănuntele descriptive și pitorești pe care Benina i le dădea într-o zi sau alta. Despre ce-au mai sporovăit, nu vă mai povestesc, ca să trec acum la lucruri mai importante.

— Ia spune, femeie, Obdulia ce mai zice ?

— Păi, nimica. Ce să mai spună, săraca? Derbedeul de Luquitas n-a mai dat pe-acasă de două zile. Fata e sigură că are banii pe care i-a încasat pe o *îmbălsămare*, dar îi cheltuie cu nişte dezmăţate din strada Bonetillo.

— Doamne fereşte! Şi tatăl lui ce zice?

— Îl dojeneşte, îl pedepseşte cînd dă de el. Pe ăsta nu-l mai îndreaptă nimeni. Fetei îi trimit socrii de mîncare, dar e atît de puţină, că nu ajunge nici pe-o măsea. Ar muri de foame, dacă nu i-aş duce ce-i duc eu. Sărmanul înger! Apoi, vezi dumneata: zilele astea, am găsit-o mulţumită. Ştiţi că fata asta aşa e. Cînd are mai multe motive de veselie se pune pe plîns, iar cînd ar trebui să fie tristă, e zglobie ca o ciocîrlie. Numai Dumnezeu ştie ce-i cu ea şi cum trebuie s-o iei ca să fie bine. Aşa că am văzut-o mulţumită, da, doamnă, şi asta pentru că-şi închipuieşte lucruri plăcute. Mai bine aşa. E dintre cei care cred tot ce născocesc în mintea lor. În felul ăsta, atunci cînd ar trebui să fie nenorociţi, sînt fericiţi.

— Apoi, dacă face totul pe dos, ajută-mă tu s-o înţeleg... Şi era singură, numai ea cu slujnica?

— Nu doamnă, mai era acolo şi cavalerul acela delicat, care-i ţine de urît din cînd în cînd, cel din familia Delgados, concetăţenii dumneavoastră.

— Ah, da... Frasquito Ponte. Cum să nu-l cunosc! E de pe la noi sau din Algeciras, care-i totuna. A fost un om elegant şi se străduieşte să mai fie şi-acum... dar să ştii de la mine că e bătrîn, nu glumă. Persoană cumsecade, cavaler cu principii, care ştie să se poarte cu doamnele, din aceia cum nu mai întîlneşti azi, căci acuma totul e numai grosolănie şi proastă creştere. Ponte e cumnat cu nişte verişoare de-ale soţului meu, pentru că soră-sa se căsătorise cu... în sfîrşit, nu-mi mai aduc aminte cu ce neam de-al meu. Mă bucur că trece pe la fata mea, fiindcă şi ei îi place să aibă de-a face cu persoane demne, decente şi bine situate.

— Păi, situaţia lui don Frasquito ăsta îmi pare mie că s-a cam dus în vînt, ca şi briliantele pe care le-o fi avut.

— Pe timpul meu era un flăcău care știa să trăiască. Avea slujbă bună, mînca în case mari și-și petrecea nopțile la Cazino.

— Apoi, acum, trebuie să fie sărac lipit, odată ce-și petrece nopțile...

— Unde ?

— În palatele vrăjite ale coanei Bernarda, din strada Mediodía Grande... casele alea de dormit, știți ?

— Ce spui ?!

— Ponte ăsta doarme acolo numai cînd are cei trei reali, cît costă patul, în dormitor de-a-ntîia.

— Vorbești prostii, Benina.

— L-am văzut eu, doamnă. Bernarda e prietena mea. Ea ne-a împrumutat cei opt duros, știți, cînd doamna trebuia să scoată polița cu majorare și să plătească un mandat pentru a-l trimite la Ronda.

— Mda... cea care venea în fiecare zi să ne ceară datoria și ne ținea pe jăratic.

— Chiar ea. Cu toate astea, e o femeie cumsecade. Nu ne-ar fi dat pe mîna justiției, chiar dacă ne amenința. Altele sînt mult mai rele. Aflați că e bogată și, cu cele șase case de dormit pe care le are, nu cîștigă mai puțin de patruzeci de mii de duros, da, doamnă, și toți banii ăștia i-a depus în Bancă, iar acuma trăiește din dobîndă.

— Cîte mai poți să auzi ! Mare-i grădina lui Dumnezeu... Da', întorcîndu-ne la *cavalerul* Ponte, că așa-i ziceau în Andalucía, dacă e atît de sărac, cred că ți se face milă să-l vezi... Da-i mai bine așa, căci reputația fetei ar avea de suferit dacă în loc de o astfel de ruină, un sărman cerșetăor cu surtuc, ar fi fost un cavaler înstărit, chiar bătrîn fiind.

— Eu cred, zise Benina rîzînd, căci firea ei jovială se arăta cu prisosință atunci cînd alergăturile vieții îi mai lăsau răgaz să respire, cred că se duce acolo... ca să-l îmbălsămeze. Tare ar mai trebui să se grăbească, pînă nu putrezește de tot.

Doña Paca rîse puțin de cele auzite și se interesă, apoi, de cealaltă familie.

— Pe băiat nu l-am văzut nici ieri, nici azi, răspunse Benina, dar mi-a spus Juliana că aleargă de nu mai are

timp nici să-și tragă sufletul, că, de cînd cu gripa asta, au apărut mulți amatori de medicamente. Cred că o să cîștige bani buni și că o să scoată chiar el un ziar, plin tot numai de anunțuri comerciale, scriind, presupun, unde se vinde un articol sau altul. Cei doi gemeni par doi bulgărași de unt ; da' mîncărica și tocănița bună îi costă, căci la mîncare știi doar cînd începi, da' nu și cînd isprăvești. Juliana zice că o să gustăm ceva de Ignat, cînd unchiul ei o să trimită de la abator ceva măruntaie de porc și, în plus, o să facă rost de niște fîșii de piele pentru botine, din resturile ce se aruncă la cizmăria unde trage ea la mașină.

— E bună fata asta, spuse grav doña Paca, dar de o condiție așa de joasă, că niciodată n-o s-o pot socoti rudă. Darurile ei mă jignesc, dar îi sînt recunoscătoare pentru bunăvoință. În sfîrșit, hai să ne culcăm. Mi se pare că digestia e cam la jumătate, așa că pregătește-mi doctoria ca să o iau peste o jumate de ceas. În seara asta îmi simt picioarele mai grele și vederea slabă. Doamne Sfinte, dac-o să rămîn oarbă ? Nu știu ce m-aș face. Mănînc bine, slavă Domnului, dar vederea mi se duce pe zi ce trece, fără să mă doară ochii. Mulțumită ție, care le descurci pe toate în locul meu, nu-mi mai petrec nopțile veghind, dar, cînd mă scol, văd lucrurile șterse, iar picioarele parcă-mi sînt de cîrpă. Mai zic și așa : ce legătură are reumatismul cu vederea ? Mi se recomandă să mă plimb. Dar unde să mă duc cînd arăt atît de rău, fără haine bune, cu teamă să nu mă-ntîlnesc, la fiecare pas, cu persoane care m-au cunoscut în altă situație și cu ordinarii ăia la care sînt datoare ?

Cînd auzi acestea, Benina își aminti lucrul cel mai important pe care trebuia să-l spună doamnei chiar în seara aceea. Nevrînd s-o lase pentru ultima clipă, de teamă să n-adoarmă, și, înainte de-a ieși din bucătărie, unde spălau amîndouă puținele lor vase de faianță — doña Francisca nesimțindu-se umilită de această îndeletnicire — zise cu tonul cel mai natural pe care știa să-l folosească :

— Ah, era să uit... ce cap am ! Azi m-am întîlnit cu don Carlos Moreno Trujillo.

Doña Paca rămase surprinsă și puțin lipsi să nu-i cadă din mîini farfuria pe care o spăla.

— Don Carlos... cum ai zis, don Carlos? Și... și ți-a vorbit, te-a întrebat de mine?

— Desigur... și cu un interes care...

— E adevărat? Tocmai acum își aduce aminte de mine avarul ăsta, care m-a văzut căzînd în mizerie, pe mine, cumnata neveste-si... căci Purita și Antonio al meu erau frați, știi doar... și n-a fost în stare să-mi întindă o mînă.

— Anul trecut, pe vremea asta, cînd a rămas văduv, i-a trimis doamnei un mic ajutor.

— Șase duros. Ce rușine! exclamă doña Paca, dînd frîu liber indignării, ciudei și mîniei adunate în suflet timp de atîția ani petrecuți în decădere și lipsuri. Îmi ies flăcări din obraji cînd îți spun toate astea. Șase duros și niște vechituri de-ale Puritei, mănuși uzate, fuste rupte și o rochie de seară foarte veche, de la nunta Reginei. La ce mi-ar fi folosit porcăriile alea? În sfîrșit... spune mai departe: l-ai întîlnit, la ce oră, unde?

— Să fi fost pe la douăsprezece și jumătate. Ieșea din biserica San Sebastián.

— Da, știu că-și petrece toată dimineața din biserică-n biserică, tocind stranele... Zici că era douăsprezece și jumătate? Da' la ora aia nu serveai prînzul la don Romualdo?

Benina nu era femeia care să se piardă doar cu-atîta. Mintea-i, ca un izvor nesecat, cînd era vorba de născociri, și memoria-i, pricepută să ordoneze minciunile spuse înainte și să le pună în sprijinul uneia noi, o scoaseră din încurcătură.

— Da, dar v-am spus că, atunci cînd puseseră masa, lipsea o salatieră și că a trebuit să dau fuga s-o cumpăr din Plaza del Ángel, colț cu Espoz și Mina?

— Dacă mi-ai spus, asta nu-mi mai duc aminte. Da' cum ai lăsat bucătăria chiar înainte de-a servi prînzul?

— Păi, țărăncuța pe care-o avem nu știe străzile și pe deasupra nu se pricepe nici să cumpere. Ar fi zăbovit un veac, și, sigur, ne-ar fi adus un lighean în loc de salatieră... Așa că am zburat eu, în timp ce Patros

rămase la bucătărie, căci se pricepe, credeți-mă, se pricepe tot atît cît mine sau mai bine... În sfîrșit, așa m-am întîlnit cu moșneagul de don Carlos.

— Da' bine, femeie, ca să treci din strada Greda pe Espoz și Mina, nu trebuie să dai pe la San Sebastián!

— Am spus că el ieșea din San Sebastián. L-am văzut venind de-acolo și uitîndu-se la ceasul din Canseco. Eu eram în prăvălie. Negustorul a ieșit să-l salute. Don Carlos m-a văzut și am stat de vorbă...

— Și, ce ți-a spus? Povestește-mi, ce ți-a spus?

— Ah...! Mi-a spus, mi-a spus... M-a întrebat de doamna și de copii.

— Că nu mai poate inima aia de piatră de mamă și de copii. Un om care are în Madrid treizeci și patru de case, după cîte se spune; un om care a cîștigat bănet serios din contrabanda cu tot felul de mărfuri, ungîndu-i pe cei de la vamă și înșelînd jumătate din omenire, vine acuma cu drăgălășenii! Să-ți fie de bine, neam prost! I-oi fi spus că-l disprețuiesc și că, pe deasupra, sînt mîndră de mizeria mea, dacă mizeria mea poate fi o barieră între mine și el. Pentru că unu' ca ăsta nu se apropie de săraci decît din calcul și interes. Crede că, drămuindu-și pomana pe care o face și tocmindu-și pe nimica toată rugăciunile de la sărmani, îl va putea înșela pe Cel de Sus, și că așa va arvuni Împărăția Cerului sau că, tot prin contrabandă, poate ajunge în Cer, trecînd drept ce nu e, așa cum aducea țesătură scoțiană declarînd-o pînză de bumbac de un real jumate bucata, cu etichete și facturi false, cu certificate false... I-ai spus toate astea? Zi, i le-ai spus?

Capitolul XI

— NU I-AM SPUS, doamnă, și nici n-aveam de ce, răspunse Benina, văzînd că doña Francisca se aprinsese cam tare și sîngele îi urcase în obraz.

— Tu nu știi, pesemne, ce-au făcut cu mine, el și nevastă-sa, care și ea era *o mînă strînsă*. Că, atunci cînd au

început nenorocirile, au profitat de strîmtorarea mea ca să-şi facă afacerile. În loc să mă ajute, trăgeau de funie ca să mă strîngă de gît mai repede. Mă vedeau asaltată de cămătari şi n-ar fi fost în stare să mă împrumute în condiţii avantajoase. Ar fi putut să mă salveze, dar m-au lăsat să pier. Şi, cînd m-am văzut obligată să-mi vînd mobilele, ei mi-au cumpărat, pe nimica toată, garnitura de fotolii aurite şi draperiile de mătase... Stăteau la pîndă şi, văzîndu-mă pierdută, ameninţată de sechestru, fireşte, se prezentau ca salvatori. Ce-mi dădură pentru San Nicolás de Tolentino, din şcoala sevillană, care era bijuteria casei soţului meu, un tablou pe care-l preţuia mai mult decît propria-i viaţă ? Cît crezi că mi-au dat ? Douăzeci şi patru de duros, Benina dragă, douăzeci şi patru de duros ! Într-un moment aşa de greu, moartă de nelinişte şi spaimă, nu ştiam ce trebuie să fac. Mai tîrziu, un domn de la muzeu mi-a spus că tabloul nu valora mai puţin de zece mii de reali. Ca să vezi ce oameni ! Nu numai că n-au avut niciodată habar de adevărata milă, dar n-aveau nici un fel de sensibilitate. Din tot ce primeam de la Ronda, mere, nuga şi turtă dulce, o bună parte le trimiteam şi lor. Iar ei veneau de San Antonio cu un pachet de prăjituri şi vreun fleac din bazar pentru ziua mea de naştere. Don Carlos era aşa de profitor că, aproape în fiecare zi, pica la noi la ora cînd ne luam cafeaua... şi cum îi mai plăcea ! Ştii doar, cafeaua lor nu era decît lături de vase. Şi dacă mergeam la teatru împreună, invitaţi în loja mea, aranjau în aşa fel încît Antonio să cumpere mereu biletele. Ce să mai vorbesc de neobrăzarea cu care ne foloseau, la orice oră, trăsura. Îţi mai aminteşti probabil că, în ziua cînd aranjam vînzarea fotoliilor, s-au plimbat cu ea toată după-amiaza, făcînd pe grozavii între Castellana şi Retiro.

Benina nu voia să-i taie firul întrerupînd-o şi contrazicînd-o, fiindcă ştia că, atunci cînd se pornea să vorbească pe tema asta, era mai bine s-o lase s-o-ntoarcă pe toate feţele. Pînă cînd doamna nu puse punctul final, sufocată şi aproape fără răsuflare, nu îndrăzni să-i spună :

— Păi, don Carlos mi-a poruncit să mă duc mîine la el acasă.

— De ce ?

— Ca să vorbească ceva cu mine...

— Parcă văd... vrea să-mi trimită ceva de pomană... Da, adevărat, azi e chiar ziua cînd a murit Pura... O să se achite cu vreo porcărie.

— Cine știe, doamnă! Poate că se pune în mișcare...

— Asta? Parcă văd că o să-ți pună-n mînă vreo două pesete și tot atîția duros, crezînd că pentru gestul ăsta urmează să coboare îngerii din cer, să-i cînte din viori și chitare întru preamărirea pioșeniei lui. Eu, în locul tău, aș refuza pomana asta. Atîta timp cît îl avem pe don Romualdo al nostru, putem să ne îngăduim puțină demnitate, Nina.

— N-ar fi bine. Ar putea să se supere și să spună, gîndesc eu, că sînteți mîndră sau mai știu eu ce.

— S-o spună. Și cui s-o spună?

— Chiar lui don Romualdo, cu care este bun prieten. În fiecare zi îi ascultă slujba și, după aceea, stau de vorbă în sacristie.

— Atunci fă ce vrei. Și pentru orice eventualitate, povestește-i lui don Romualdo cine este don Carlos și fă-l să vadă că evlavia lui de ultimă oră nu e sinceră. În fine, știu că n-ai să mă faci de rîs și-o să-mi povestești mîine ce ți-a ieșit de pe urma vizitei, că nu cred eu să fie mare lucru.

Mai vorbiră cîtva timp și Benina încercă să nu mai lungească discuția, răspunzînd din ce în ce mai rar, pe un ton conciliant. Doamna și servitoarea adormiră tîrziu, iar cea din urmă își petrecu o parte din noapte făcîndu-și fel de fel de planuri strategice pentru a doua zi, care va fi, fără-ndoială, foarte grea, dacă n-avea norocul ca don Carlos să-i pună-n mînă o bună grămăjoară de duros..., că ar putea fi și așa.

La ora fixată de domnul Moreno Trujillo, nici un minut mai tîrziu sau mai devreme, Benina bătu la poarta principală din strada Atocha și o servitoare o conduse într-un birou foarte elegant, cu mobile asortate la culoare și lucrătură. O masă de ministru ocupa centrul, iar pe ea se aflau multe cărți și teancuri de hîrtie. Cărțile nu erau *de citit,* ci de socoteli; totul foarte curat și în ordine. Pe peretele din mijloc atîrna portretul doñei Pura, într-o ramă ce părea de aur pur, cu o bandă nea-

gră pe colţ. Alte fotografii, ce trebuie să fi fost ale fiicelor, ginerilor şi nepoţilor lui don Carlos, se vedeau în diferite părţi ale încăperii. Alături de tabloul mare şi lipite de el, ca prinoasele şi darurile în altar, atîrnau mulţime de coroane de pînză, cu trandafiri, violete, narcise desenate şi lungi funde negre scrise cu litere de aur. Erau coroanele pe care le primise răposata la înmormîntare şi pe care don Carlos a vrut să le păstreze în casă, ca să nu le strice intemperiile din cimitir. Deasupra căminului, în care nu ardea niciodată focul, era un ceas de bronz cu figurine, care nu mergea, iar puţin mai încolo un calendar american, rămas la data din ziua precedentă.

După o jumătate de minut de aşteptare, don Carlos intră, tîrîndu-şi picioarele, cu o tichie de catifea trasă pînă pe urechi şi o mantie de *purtat prin casă*, cu mult mai veche decît cea pe care o folosea pentru stradă. Purta mereu această haină pînă dădea căldura, pentru că sobele şi vasele cu jăratec din casă erau, după el, cauza mortalităţii crescînde. Cum nu era încheiat, Benina putu să observe că avea guler şi manşete curate şi un ceas cu lanţ gros, accesorii de gală care se potriveau fărăndoială etichetei ceremoniei. Cu o batistă imensă, în carouri, îşi ştergea umezeala continuă a ochilor şi a nasului : după ce-şi suflă nasul cu zgomot, de două sau trei ori, şi, văzînd-o pe Benina în picioare, o trimise cu un gest să se aşeze, în timp ce el ocupă grav fotoliul de lîngă masă, cel cu spătarul înalt şi sculptat, ca un loc de onoare într-o strană. Benina se lăsă pe marginea unui scaun ca toate celelalte, de stejar, cu tapiserie moale de catifea verde.

— Vezi, dumneata, te-am chemat ca să-ţi spun...

Pauză. Capul lui don Carlos era pradă unui tremur nervos cronic, un fel de mişcare laterală cu care marcăm, de obicei, negaţia. Acest tic se accentua sau era aproape imperceptibil, după gradul de agitaţie al individului.

— Ca să-ţi spun...

Altă pauză provocată de o nouă lăcrimare. Don Carlos îşi şterse ochii înroşiţi şi-şi frecă barba scurtă, care nu avea altă raţiune de-a exista decît lenea de-a se bărbieri. De la moartea nevestei, stimabilul domn, care numai

pentru ea și datorită ei se bărbierea, vru să adauge la celelalte demonstrații de doliu și pe cel al feței, lăsînd-o să se acopere de un văl de peri albi, negri și galbeni.

— Pentru că să-ți spun că ceea ce se-ntîmplă cu Francisca, faptul că se găsește acum într-o situație atît de proastă, se datorează neputinței ei de-a ține socotelile. Fără chibzuială, orice bogăție sfîrșește în cerșetorie. Cu chibzuială, săracii devin bogați. Fără, bogații..

— Ajung săraci, da, domnule, zise cu umilință Benina, care, deși știa toate astea, se prefăcea că primește cugetarea ca și cum ar fi fost o descoperire recentă a lui don Carlos.

— Francisca a fost întotdeauna fără minte. Soția mea și cu mine îi tot spuneam : „Francisca, o să te ruinezi, o s-ajungi în mizerie...", și ea... nimic, liniștită. Niciodată n-am reușit s-o facem să-și țină socoteala cheltuielilor și a veniturilor. Să fi scris ea o cifră ? Mai bine o omorai. Iar cel ce nu-și notează cifrele e pierdut. Îți spun eu că n-a știut niciodată cît datora și nici care era data scadenței polițelor.

— Adevărat, domnule, foarte adevărat, zise Benina oftînd, în așteptare a ceea ce urma să-i dea don Carlos, după predica asta...

— Fiindcă, socotește și dumneata... Dacă am la bătrînețe un rost pentru mine și pentru copiii mei, dacă am ținut rînduiala slujbelor pentru sufletul regretatei mele neveste, asta o datorez ordinii și clarității cu care m-am gospodărit. Chiar și acum, retras fiind din afaceri, îmi țin evidența zilnică a cheltuielilor personale și nu mă culc pînă nu-mi scriu totul în caiet, și, apoi, în clipele mai libere, le trec în registrul cel mare. Asta e, uită-te, ca să te convingi, adăugă accentuîndu-și tremurul negativ. Ceea ce am vrut eu a fost ca Francisca să învețe ceva de pe urma acestei lecții. Nici acum nu-i tîrziu. Află dumneata...

Și luînd un caiet și apoi altul, i le arătă Beninei, care se apropie ca să vadă minunăția aceea de cifre.

— Uită-te și dumneata ! Aici notez cheltuiala casei, fără să-mi scape ceva, nici măcar cele cinci centime de la o cutie de chibrituri, bănuții pentru poștaș, totul, totul... În ăsta mai mic, trec banii pentru pomeni și ajutoare. Po-

meni zilnice, atît. Pomeni lunare, atît. După asta, trec totul în registru, de unde se poate afla cît cheltuiesc, zi de zi, și care e bilanțul... Gîndește-te, dumneata : dacă Francisca ar fi făcut bilanțul, n-ar fi ajuns cum a ajuns.

— Cu siguranță, domnule, așa e. Eu îi spun doamnei să facă bilanțul, să-și înscrie totul, și ce ia și ce dă. Dar ea, care nu mai e un copil, nu mai poate deprinde acest bun obicei. În realitate, e un înger, domnule, și nu trebuie să mai luăm în seamă dacă înscrie sau nu, de vrem s-o ajutăm.

— Niciodată nu e tîrziu pentru a te da pe brazdă, cum se zice. Eu te asigur pe dumneata că, dacă aș fi văzut la Francisca măcar intenția sau dorința de a-și ține socotelile în regulă, i-aș fi arătat calea pe care să-și revină. Dar este un cap împrăștiat : cred că ești de acord cu mine că este o împrăștiată.

— Da, domnule, cu asta sînt de acord.

— Și m-am gîndit... de-asta te-am chemat pe dumneata... Mi-a trecut prin cap că cel mai bun dar pe care pot să i-l fac acestei nefericite este asta.

Și don Carlos luă un carnet lung și îngust, nou-nouț, pe care-l dădu Beninei. Era un caiet de socoteli.

— Vezi dumneata, zise mărinimosul domn frunzărind carnetul, aici sînt trecute toate zilele săptămînii. Uită-te cu atenție : pe o coloană datoriile, pe cealaltă cîștigurile. Aici se înregistreză lucrurile pentru care s-au făcut cheltuielile : cărbune, ulei, lemne, etc... Deci ce mare lucru e să scrii, aici, ce cheltuiești și, dincolo, ce încasezi ?

— Păi, tocmai, că doamna nu încasează nimic...

— Ei, pe naiba ! exclamă Trujillo, trîntind palma peste carnet. Ceva o fi avînd ea, căci cine consumă cît de cît trebuie să aibă o sumă, mică sau mare, tot trebuie să aveți ceva. Și-apoi... ce scoți dumneata din cerșit, de ce nu-ți notezi ? Să vedem, de ce gîndești că nu-i nevoie să-ți notezi ?

Benina îi aruncă o privire între ură și compătimire. Dar, ura fiind mai puternică decît mila, avu un moment, mai precis o secundă, cînd nu lipsi mult să ia caietul și să i-l trîntească în cap. Stăpînindu-și furia, și pentru ca maniacul contabilității să nu-și dea seama, îi zise cu un zîmbet forțat :

— Înseamnă că domnul își notează și bănuții pe care ni-i dă nouă, săracilor de la San Sebastián.

— Zi de zi, răspunse bătrînul cu mîndrie, dînd mai tare din cap. Încît aș putea să-ți spun, dacă vrei să știi, tot ce am dat în trei luni, în șase, într-un an.

— Nu, nu vă deranjați, domnule, sări Benina, simțind încă o dată nevoia să-i dea cu caietu-n cap. O să i-l duc, dacă doriți. Doamna o să vă mulțumească mult și eu la fel. Însă nu avem nici urmă de pană sau creion.

— Doamne, Dumnezeule ! În ce casă, oricît de săracă ar fi, nu există ceva de scris ? Pentru o semnătură, o socoteală, să-ți notezi un nume, o adresă, ca să n-o uiți... Ia creionul ăsta, e deja ascuțit : du-i-l, iar cînd o să i se tocească vîrful, ascute-l cu cuțitul de la bucătărie.

Cu toate astea, don Carlos nici că aducea vorba despre vreun ajutor mai acătării, concretizîndu-și generozitatea doar prin caietul acela, care urma să fie baza ordinei administrative în ruinata gospodărie a doñei Francisca Juárez.

Văzîndu-l că-și mișcă buzele ca să mai spună ceva și că ia cheia din sertarul din stînga, Benina tresări de bucurie.

— Nu există și nu poți avea prosperitate fără o bună administrare, afirmă don Carlos, deschizînd sertarul și uitîndu-se în el. Eu vreau ca Francisca să învețe să administreze, și cînd va ști să-și administreze...

„Și cînd va ști să-și administreze, ce ? zise Benina în gînd. Ce-o să ne dai tu, bătrîn nebun, mai nebun decît cei de la balamuc ? Putrezi-ți-ar toți banii pe care-i aduni, și tu, odată cu ei, calic ce ești."

— Uite, carnetul și creionul, du-le cu grijă... să nu le pierzi pe drum. Așadar, ții minte ? Îmi promiți că o să notați totul ?

— Da, domnule... n-o să scăpăm nimic.

— Bine. Și acum, pentru ca Francisca să-și amintească de biata mea Pura și ca să se roage pentru sufletul ei...Îmi promiți că vă veți ruga pentru ea și pentru mine ?

— Da, domnule, o să ne rugăm cu voce tare, pînă cînd ni s-o usca limba-n gură.

— Uite, aici, am doisprezece duros, pregătiți pentru ajutorarea nevoiașilor care, de rușine, nu-ndrăznesc să iasă la cerșit și care, sărmanii de ei, sînt cei mai demni de milă.

Auzind doisprezece duros, Benina făcu ochii mari cît ușa casei. Doamne, ce n-ar face ea cu doisprezece duros! Vedea de pe-acum multe zile liniștite, atîtea nevoi domolite, guri sătule, un trai tihnit, răsuflînd în voie și renunțînd la cerșitul umilitor și la chinul căutării, pe diferite căi, a unui colț de pîine. Biata femeie vedea cerul deschizîndu-se, iar, printr-o crăpătură, cele douăsprezece bancnote, simbolul minunat al fericirii ei din acele zile.

— Doisprezece duros, repetă don Carlos, trecînd monedele dintr-o mînă-n alta, dar nu vi-i dau pe toți o dată, pentru că asta ar însemna să încurajez risipa, vi-i dau în rate...

Beninei i se făcu inima cît un purice.

— Dacă vi i-aș da pe toți, mîine, pe vremea asta, n-ați mai avea nici o centimă. Vă dau cîte doi duros pe lună și în ziua de 24, timp de șase luni, poți veni să-i iei dumneata, iar în septembrie o să văd dacă trebuie să mai măresc sau nu indemnizația. Asta depinde, ia aminte, de felul cum o să-i folosiți, dacă o să aflu că există chibzuială sau tot haos. Atenție la haos!

— Bine, domnule, declară Benina cu umilință, gîndindu-se că-i prindea mai bine să fie de acord și să ia ceea ce i se dădea, decît să se mai ia la harță cu bătrînul cîrcotaș și zgîrcit. Vă asigur că o să însemnăm cum *aministrăm* și n-o să ne scape nici măcar un bănuț. Așadar, rămîne să trec în fiecare 24 ale lunii? Ne pică foarte bine pentru ajutorul în casă! Domnul să vă sporească, iar pe răposata s-o odihnească în pace... în vecii vecilor.

Don Carlos, după ce-și notă cu bucurie suma dată, o concedie cu un semn pe Benina, își schimbă mantia și, îndesîndu-și pe cap pălăria cea nouă, obiect pe care-l scotea din ladă numai la zile mari, se pregăti să iasă și să facă, cu multă pioșenie, milosteniile din ziua aceea, care începeau la Montserrat și se terminau la Sacramental de San Justo.

Capitolul XII

„DIAVOLUL ĂSTA bătrîn, își spunea Benina, luînd-o la sănătoasa pe Urosas în jos, nu poate să facă mai mult decît îi dă ghes firea lui. Să ne ferească Domnu', că multe ciudățenii a lăsat în lumea plantelor și a animalelor, dar și mai multe în cea a oamenilor. La tot pasu' dai peste adevăruri care par minciuni... Da', ce mai, alții sînt mai răi decît don Carlos ăsta, care totuși dă ceva, așa, cu socoteli și parasocoteli... Mai răi sînt cei care nici nu notează, nici nu dau. Adevărul e că nu-mi rostuiesc eu ziua cu acești doi duros, căci vreau să-i dau înapoi lui Almudena ce-i al lui : cu unul ca el e bine să te ții de cuvînt. Or să mai vină zile negre și tot el o să-mi vină-n ajutor... Îmi mai rămîn douăzeci de reali din care va trebui să dau o parte domnișoarei care se topește pe picioare, iar restul este pentru mîncarea de azi și... Va trebui să-i spun doamnei că ruda ei nu ne-a dat decît registrul de socoteli și creionul din care o să gătim ceva foarte gustos... o supă de cifre și litere de tipar... Rîsu' lumii. În sfîrșit, pentru minciunile pe care trebuie să i le spun doñei Paca, Dumnezeu mă va lumina ca-ntotdeauna și ne vom descurca. Să vedem dacă-l găsesc pe Almudena pe drum, căci pe la ora asta urcă spre biserică. Iar de n-o să-l întîlnesc pe stradă, sigur o să fie la cafeneaua de la Cruz del Rastro."

O porni într-acolo, și-l întîlni în strada Encomienda.

— Fiule, pe tine te căutam, îi zise Benina, luîndu-l de braț. Uite, ți-am adus banii. Vezi că mă țin de cuvînt.

— Lasă, nu aibi graba.

— Nu-ți mai datorez nimic... Pînă ce, Almudena, sufletelule, n-or mai veni alte zile cînd o să-ți mai cer și tu o să mă servești, cum o să te servesc și eu la rîndul meu. Vii de la cafenea ?

— Da, io întorc cu tine, daca la tine vrut. Invit la tine.

Benina acceptă invitația și, după cîteva clipe, îi aflai așezați într-o *cafenea ieftină*, gustînd fiecare dintr-un pahar de zece centime. Localul era o cîrciumă pestriță, cu rafinamente ridicole, între popular și aristocratic, decorații țipătoare, pereți zugrăviți cu scene marinărești și

peisaje : ambianţă fetidă şi loc de întîlnire, deopotrivă, pentru sărăcime şi vînzători din talcioc, flecari, leneşi, cîte unul citind ziarul şi alţii ascultîndu-l, toţi simţindu-se în largul lor în acel du-te vino zgomotos, între scuipături, fum de tutun prost şi miros de rachiu. Singuri la o masă, Benina şi marocanul vorbeau de-ale lor : orbul îi povestea despre „isprăvile“ tovarăşei lui de adăpost, iar ea despre întrevederea cu don Carlos şi darul ridicol primit, cărticica de socoteli şi cei doi duros lunari. Despre bogăţiile pe care, după unele guri, le poseda Trujillo (treizeci şi patru de case, grămadă de bani adunată în zapisele Statului, mii şi mii la bancă), vorbiră îndelung, ajungînd pînă la urmă să socotească, de pildă, mulţimea de sărmani care ar putea fi fericiţi cu bănetul acela atît de mare pentru don Carlos, încît, chiar dacă scădeai o parte pentru fiii lui, ce le revenea de drept, cu cealaltă s-ar fi putut îmbrăca atîţia şi atîţia amărîţi care umblă lihniţi de foame pe străzile oraşului. Dar cum nu poţi să aşezi lucruile aşa cum ţi-ar place, era mai bine să nu se mai gîndească, ci să-şi caute fiecare, după puteri, codrul lui de pîine, pînă ce-o veni moartea şi Dumnezeu o să-i dea fiecăruia ce merită. În concluzie, extrem de grav şi pe un ton de convingere profundă, Almudena îi zise prietenei sale că toată averea lui don Carlos putea fi a ei, dacă ar vrea.

— A mea ? Ai zis că tot ce-i al lui don Carlos poate fi al meu ? Ai înnebunit, Almudena, fiule ?

— Totu la tine... pe lumina sfînta. Dacă nu crezut la mine, încercare tu şi văzut.

— Mai spune-mi încă o dată : că tot bănetul lui don Carlos poate fi al meu ? Cînd ?

— Cînd vrut la tine.

— Am să te cred numai dacă-mi explici cum poate să existe o astfel de minune.

— Io ştie cum... Spune la tine secret...

— Da' dacă tu poţi să treci bogăţia nebunului bătrîn, să zicem, la altă persoană, de ce mai stai în mizerie şi n-o iei pentru tine ?

La asta, Almudena răspunse că persoana care va face minunea, al cărui secret îl cunoştea el, trebuia să aibă vedere. Şi cu asta minunea era sigură, pe lumina cea

sfîntă, iar ea, dacă se îndoia, n-avea decît să încerce, făcînd pas cu pas tot ce i-ar fi spus el.

Benina a fost totdeauna cam superstițioasă și obișnuia să ia aminte la toate întîmplările supranaturale care i se povesteau : pe deasupra, mizeria trezise în ea respectul pentru lucrurile de necrezut și miraculoase, încît, deși nu văzuse nici o minune, avea credința că o s-o vadă într-o bună zi. Puțină superstiție, mai multă dorință pentru fenomene uluitoare, niciodată văzute, și tot atîta curiozitate o împinseră să ceară marocanului explicații concrete despre știința sau arta lui magică, deoarece, cu siguranță, despre așa ceva trebuia să fie vorba. Orbul îi spuse că totul consta în a cunoaște arta și modul de-a cere ce vrei de la o ființă pe nume Samdai.

— Și cine este acest domn ?

— Rege de subt pămînt este.

— Cum ? Un rege care stă sub pămînt ? Apăi, o fi diavolul.

— Diavolu, nu ; rege bun este.

— Asta o fi ceva din religia ta ?! Tu de ce credință ești ?

— Evrei eram.

— Vai de mine ! zise Benina care nu înțelesese cuvîntul. Și regele ăsta vine cînd îl chemi tu ?

— Și dat la tine tot ce cerut la el.

— Îmi dă tot ce-i cer ?

— Sicur.

Convingerea profundă pe care o arăta Almudena avu efect asupra nefericitei femei, pentru că, după o pauză în care întrebă ochii morți ai prietenului său și fruntea-i palidă și lucioasă, încadrată de păr negru, sări și-i spuse :

— Și ce trebuie să faci ca să-l chemi ?

— Io spus la tine.

— Și nu mi se-ntîmplă nimic dacă fac asta ?

— Nimica.

— Nu-i păcat, nici nu mă-mbolnăvesc și nici nu mă ia necuratul ?

— Nu.

— Apăi spune-odată, da' să nu mă-nșeli, îți zic.

— Io nu înșelat la tine.

— Putem să-l chemăm acum ?

— Nu : chemat trebuie la miez de noapte.
— Numa' la ora aia ?
— Sicur, sicur.
— Şi cum o să ies eu din casă la miezul nopţii ? Ce-o să-i spun stăpînei ? E adevărat că aş putea spune, să zicem, că s-a îmbolnăvit don Romualdo şi că trebuie să-l veghez... În sfîrşit, ce trebuie să fac ?
— Tu nevoie lucruri molte. Cumpărat la tine lucruri. Primu, una candela de pămînt. Dar cumpărat tu fără scos una vorba.
— O să amuţesc.
— Tu muta... cumpărat lucruri... şi fără scos vorba.
— Să mă ferească Domnu !... Aşa, ai zis, îmi cumpăr candelă de pămînt, fără să scot o vorbă, şi-apoi ?
Almudena îi spuse că trebuia să caute apoi o oală de pămînt cu şapte *gaure*, cu şapte, nici mai multe, nici mai puţine, totul fără să scoată o vorbă, căci, de vorbea, nu mai ieşea nimic. Dar unde naiba să găseşti o oală cu şapte găuri ? La asta, orbul îi spuse că în ţara lui existau şi că puteai să le înlocuieşti cu prăjitoarele pe care le folosesc vînzătoarele de castane, căutînd una cu şapte gaure, nici una mai mult.
— Şi pe-asta trebuie s-o cumpăr tot fără să vorbesc ?
— Nimica vorbit, nimica...
După aceea, trebuia cumpărat un *carrash*, lemn din Africa, care aici se cheamă dafin. Îl puteai găsi la un vînzător de ciomege, în prima dugheană lîngă Americas. Trebuia să şi-l cumpere tot fără să scoată o vorbă. Aşadar, adunate toate obiectele astea, se punea băţul pe foc, pînă se aprindea bine... Asta trebuia să fie vinerea la cinci fix. Altfel, nu ieşea nimic. Băţul trebuia să ardă pînă sîmbătă, iar sîmbătă, la cinci fix, se băga de şapte ori în apă, numai de şapte ori.
— Tot pe muteşte ?
— Nu vorbit nimic, nimic.

Apoi, băţul trebuia îmbrăcat într-o rochie, ca o păpuşă, şi, îmbrăcat aşa, se sprijinea de un perete, în poziţie dreaptă, adică în picioare. În faţă se aşeza candela de pămînt cu ulei, aprinsă, acoperită cu oala, aşa încît lumina să nu se vadă decît prin cele şapte găuri, iar, la mică distanţă, se punea cratiţa cu jar, în care se

aruncă mirodeniile. Începi apoi să spui rugăciunile în gînd, pentru că, vorbind, vraja nu mai avea efect. Persoana trebuia să stea așa, concentrată, cu gîndurile adunate, privind cum urcă fumul de smirnă și cum se vede lumina prin cele șapte găuri, pînă cînd la ora douăsprezece...

— La douăsprezece ! repetă Benina tresărind. Și cînd bate de douăsprezece vine... iese, îmi apare !

— *Rege de subt pămînt* : atuncea tu cerut tot ce dorește și el dat la tine.

— Almudena, tu crezi în asta ? Cum se poate ca domnul ăla, numai cu țeremoniile de care mi-ai vorbit, să-mi dea mie ceea ce acum este al lui don Carlos Trujillo ?

— Dacă tu vrut, tu văzut.

— Și după toate astea... dacă nu sînt atentă puțin sau greșesc o singură vorbă din rugăciunea mea mută... ?

— Tu grija molt avut...

— Și rugăciunea ?

— Io învățat la tine, tu spus : *„Semá Israel Adonai Elohino Adonai Ishat..."*

— Taci, taci ; n-o să zic asta niciodată fără să greșesc : dacă nu-i în limba noastră, n-o mai nimeresc. Și-apoi... îți spun că mi-e cam frică de felurile astea de vrăjitorie... S-o lăsăm baltă... da, da. Totuși, ah, dac-ar fi adevărat, ce plăcere, să-i iei ramolitului ăla de don Carlos toți banii.... Doamne, măcar jumătate, și să-i împarți atîtor amărîți care pier de foame. De-ar fi numai să cumperi oalele și bețele, fără să vorbești și apoi... Da' nu... Niciodată n-o să vină regele ăla pe-aici... Nu-i mai puțin adevărat însă că uneori se petrec lucruri foarte fenomenice și că prin văzduh umblă ceea ce noi numim spirite sau, de exemplu, sufletele, care se uită la tot ce facem și aud tot ce vorbim. Și-apoi, ce visăm noi, ce crezi că e ? Păi, lucruri adevărate din lumea cealaltă, care trec în asta... Totu' se poate, totul e cu putință. Da', eu, să-ți spun drept, mă-ndoiesc că pot să capăt atîta bănet, așa, hodoronc tronc. Că pentru ajutorarea sărmanilor, să zicem, se ia de la bogați juma' de milion sau juma' de juma' de milion, mai merge ; dar

atîția și atîția arginți pentru noi... nu, asta nu mai merge...

— Totu, totu ca la bancă este, milioane molte, polițe, totu' pentru tine, dacă făcut ce spus la tine.

— Dacă asta e așa de ușor, de ce n-o fac ceilalți? Sau numai tu oi fi știind secretul? Numai tu? Doamne, să i-o spui lu' mutu', că noi nu-nghițim d-astea. Eu nu zic că n-ar fi cu putință și... dacă aș ști, cum aș mai face proba, și nu doar o dată. Mai spune-mi din nou ce trebuie să cumpăr fără să scot o vorbă.

Almudena repetă formula și regulile descîntecului, adăugînd o descriere atît de vie și pitorească a regelui Samdai, cu fața-i minunată, ținuta aristocratică, straiele strălucitoare, cu alaiul alcătuit din reghimente de principi și nobili, călare pe cămile albe ca laptele, încît biata Benina, ascultînd, simțea că plutește și, deși în sinea ei nu credea, se lăsa dusă și fermecată de poezia nevinovată a povestirii, gîndind că, dacă toate acestea nu erau adevărate, ar fi trebuit să fie. Ce mîngîiere pentru sărmani, să poată crede în povești atît de frumoase! Și, dacă e adevărat că există Moș Crăciun care aduce daruri copiilor, de ce să nu existe și alți *regi ai iluziei*, care să vină în ajutorul bătrînilor, al persoanelor cinstite, care n-au decît cămașa de pe ele, și al sufletelor curate, care n-au îndrăzneala să iasă în stradă la cerșit, fiindcă nu mai au cu ce să-și plătească negustorii și creditorii? Ceea ce povestea Almudena părea ca din altă lume. Și ce, nu poate exista cineva care să știe ceea ce noi, ceilalți, nu știm? Păi cîte lucruri n-au fost luate drept minciună și-apoi s-au dovedit adevăruri? Pînă să nu se inventeze telegraful, cine ar fi crezut că poți vorbi cu America așa cum vorbim de la un balcon la altul, cu vecinul de peste drum? Și pînă să nu se inventeze fotografia, cine s-ar fi gîndit că poți să-ți faci portretul numai stînd așa, în fața unui aparat? Cam așa vine și povestea asta. Există mistere, secrete, pe care nu le înțelegi pînă nu vine unul care le zice pe nume și, în felul ăsta, se află. Așa că, ce mai vorbă...! America se afla acolo de cînd a făcut Dumnezeu lumea și nimeni nu știa... pînă ce veni Columb care doar ce așeză un ou drept și, gata, descoperi totul, zi-

cînd către lume: „Uite, aici se află America și americanii, trestia de zahăr și binecuvîntatul tutun... Aici, aveți Statele Unite și negrii și unciile de șaptesprezece duros“ Și, uite așa...

Capitolul XIII

N-APUCASE marocanul să-și încheie legenda lui orientală, că Benina văzu intrînd în cafenea o femeie îmbrăcată în negru.

— Ia, uite-o pe buimaca aia, tovarășa ta de adăpost.

— Pedra, fir-ar ea să fie! Am scuturat-o bine dimineața asta. Venit sigur cu Diega...

— Da, cu o bătrînică micuță și fleșcăită, care pare mai amețită decît o muscă. S-au dus la tejghea și cer vin roșu.

— Diega aia învățat nărav la ea.

— Da' de ce-o mai ții cu tine pe prostănaca asta, că tot nu-ți folosește la nimic?

Orbul îi povesti că Pedra era orfană: taică-său, fie-i țărîna ușoară, lucrase la abatorul de porci, iar maică-sa își făcuse veacul pe strada Ruda. Muriră amîndoi, la cîteva zile, unul după altul, fiindcă mîncaseră carne de pisică. Bună e pisica, dar cînd e turbată, cel ce-o mănîncă se acoperă de pete pe față și, după trei zile, moarte naturală, cu arsuri groaznice. În sfîrșit, părinții murind, fata rămase singură, în stradă, așezată în fața porții. Era frumoasă, cel puțin așa se zicea, și avea o voce melodioasă. Mai întîi o luă razna, apoi, vîndu gogoși, căci avea talent la negustorie, dar numai bunăvoința nu ajută la nimic, pentru că, încăpînd pe mîinile Diegăi, în cîteva zile se apucă de băutură și de alte lucruri și mai rele. După trei luni, Pedra era de nerecunoscut. Slăbise, de rămăsese numai piele și os, și începu să miroasă urît. Vorba-i era hodorogită, de parcă tîra o tinichea în urma ei. Uneori cerșea pe drumul dinspre Carabanchel și, noaptea, dormea pe unde apuca. Din cînd în cînd se spăla puțin pe față, cumpăra apă

de flori și, stropindu-și pielițele cu ea, cerea cu împrumut o cămașă, o fustă, o basma, și se așeza la ușa casei lui *Comadreja*[1], din strada Mediodía Chica. Dar cum nu era statornică în nimic, nici o treabă nu dura la ea mai mult de două zile. La ea, statornică era numai patima pentru rachiu, și, cînd se pilea, lucru care i se întîmpla în fiece zi, făcea panoramă pe malul gîrlei, spre distracția copiilor, care se jucau cu ea de-a corrida. Adormea beată pe stradă sau unde apuca, iar pe fața ei puteai să numeri mai multe vînătăi decît fire de păr în cap. Un trup mai plin de lovituri nu se mai văzuse vreodată, nici om care la o vîrstă atît de fragedă, căci nu avea mai mult de douăzeci și doi de ani, deși părea de treizeci, să viziteze atît de des închisoarea de la Inclusa și Latina. Almudena se apropiase de ea cu bune intenții, de cînd rămăsese orfană, dar văzînd-o atît de decăzută, sfîrși prin a-i da cîte un pic din următoarele lucruri : sfaturi, pomană și cîte-o bătaie. Într-o zi, o găsi curățindu-și bubele cu zeamă de smochină sălbatică și aranjîndu-și claia de păr la soare. Îi propuse să meargă să stea cu el, punînd fiecare jumate din chiria casei, și ea să-i promită că se lasă de năravul beției ; vorbiră, se înțeleseră, ba chiar dădură o oarecare solemnitate convenției, jurînd amîndoi că vor respecta cu fidelitate cele stabilite pe un plasture vîscos și un pieptene fără dinți, și, în noaptea aceea, Pedra dormi în odăița de la Santa Casilda. Primele zile domni înțelegerea, seriozitatea în legătură cu băutura, însă cum lupu-și schimbă păru', dar năravu' ba, așa și femeia îndrăcită deveni, din nou, batjocura copiilor și dădu iar de furcă celor de la Ordinea Publică.

— Io nu dovedit cu ea. Tot timpu beata. Ce jale, ce durere ! Ținut la ea, de mila...

Văzînd că cele două femei, după ce dădură pe gît vreo două pahare, se uitau zeflemitor către orb și Benina, acesteia i se făcu frică și vru să se retragă.

— Spus la tine, nu, sufletelu. Rămas tu cu mine, îi zise orbul, prinzînd-o de braț.

[1] Nevăstuica (span.).

— Mă tem să nu facă scandal lepădăturile alea. Uite-le că vin spre noi!

Femeile se apropiară și Benina putu să vadă și să examineze în voie fața Pedrei, de o frumusețe aspră și rătăcită. Oacheșă, cu trăsături pe cît de regulate, pe-atît de pronunțate, ochii mari, negri, cu sprîncene unite, șerpuitoare, gură murdară și zbîrcită, care nu părea făcută pentru zîmbet, corp drept și zvelt; cu toată uscăciunea și neglijența, tovarășa lui Almudena era o figură tragică și asta o impresionă pe Benina, care, cu toate că nu-și exprima părerea, se gîndea că ar apuca-o spaima să-i iasă-n cale o asemena arătare, noaptea, într-un loc singuratic.

Despre Diega nu se putea spune dacă era tînără sau între două vîrste. După statură părea un copil, după fața-i murdară, gîtul zbîrcit, numai cute, o bătrînă ramolită, iar după ochi o jivină iscoditoare. Era atît de uscată, că Benina n-o putu judeca decît în gînd, cu o vorbă andaluză, de-a stăpînei sale: „Asta-i din alea care, în loc de coate, parcă au spini".

Pedra se așeză salutînd, iar cealaltă rămase în picioare, dar chiar și așa nu trecea peste capul lui Almudena, pe care-l lovi în spate.

— Liniștită tu, îi răspunse acesta, înălțînd bastonul.

— Ai grijă cu el, că-i rău și trădător... zise cealaltă.

— *Jai*... adevărat că ești rău și bătut tu la mine?

— Io fost bun; tu rea, bețivana.

— Nu vorbi așa, c-o s-o scandalizezi pe bătrîna doamnă.

— Ea nu bătrîna.

— De unde știi tu, dacă n-o vezi?

— Ea, serioasa.

— De, o fi, nu vreau s-o jignesc. Dar ție-ți plac bătrînele.

— Eu mă duc, doamnelor, rămîneți cu bine, zise Benina stînjenită, și se ridică.

— Rămas, rămas...! E gluma doar....

Diega stărui și ea să rămînă, adăugînd că au cumpărat un bilet de loterie și-o poftesc să participe și ea.

— Eu nu joc, răspunse Benina, n-am nici un sfanț.

— La mine, da, zise marocanul : dau la voi un peset.

— Și doamna de ce nu joacă ?

— Mîine-i tragerea. Vom fi bogate, bogătane de-a-devărat, zise Diega. Io, de cîștig, Sfîntu' Anton să m-audă, o să mă mut iar în strada Șarpelui. Acolo te-am cunoscut pe tine, Almudena. Ți-aduci aminte ?

— Nu aduc aminte, nu...

— V-ați cunoscut în Mediodía Chica, în casele din dos.

— Lu' asta îi ziceau Muley Abbas.

— Și ție Un-kil-și-un-sfert, de mică ce ești.

— Nu-i frumos să dai porecle. Nu-i așa, Almudenita ? Persoanele serioase își zic pe numele de botez, cu numele de creștin. Pe doamna asta cum o cheamă ?

— Mă cheamă Benina.

— Sînteți din Toledo, cumva ?

— Nu, doamnă, sînt... de prin părțile Guadalajarei.

— Eu din Cebolla, în regiunea Talavera... da', spune-mi un lucru : de ce-ți zice ție *Jai*, purcelușa asta de Pedrilla ? Care ți-e numele, după religia și pămîntul tău jegos, să-mi fie cu iertare ?

— Spun la el *Jai* pentru că este maur, zise amărîta de-alături, imitînd vorbirea orbului.

— Numele meu Mordejai este, declară orbul, și io născut în pămînt foarte frumosu, care acolo chemat Ullah de Bergel, ținutu Sus... Oh, ținut sfînt și frumosu... arbore moltu, ulei moltu, miere, floare, curmale, bucate moltu... totu bunu.

La amintirea tinutului natal fu cuprins de un entuziasm tandru și începu să-l picteze și să-l descrie cu imagini grațioase și colorit poetic, evocare pe care cele trei femei o urmăreau cu amuzament și bucurie. Văzînd că este ascultat, povesti cîteva crîmpeie din viața lui, toată plină de lucruri uimitoare, isprăvi periculoase și aventuri fantastice. Le spuse, mai întîi, cum a fugit din casa părintească la vîrsta de cincisprezece ani, pornind să cutreiere lumea, fără ca, în timpul scurs de la acea întîmplare, să mai fi avut vreo veste din țara sau de la

familia lui. Tatăl său îl trimisese la un prieten de-al lui, negustor, cu următorul mesaj: „Spune-i lui Rubén Toledano să-ţi dea două sute de duros de care am nevoie azi". Acela era un fel de bancher şi între cei doi bărbaţi domnea, fără-ndoială, o încredere patriarhală, căci livrarea se făcu pe loc, fără nici o dificultate, Mordejai luînd cei două sute de duros, în patru punguliţe încărcate cu monede spaniole. Dar, în loc să se ducă cu ele acasă, băiatul o luă pe drumul ce ducea spre Fez, dornic să vadă lumea, să lucreze pe contul lui şi să cîştige bani mulţi pentru a-şi ţine zilele, nu doar două sute de duros, ci două sau o sută de mii. Cumpărînd doi măgăruşi, începu să transporte marfă şi pasageri între Fez şi Mequinez, cîştigînd bine. Pînă cînd, într-o zi foarte călduroasă, pedeapsă de la Dumnezeu, trecînd pe lîngă un rîu, îi veni chef să se scalde. În apă însă pluteau doi cai morţi, lucru necurat. Cînd ieşi din rîu, începură să-l doară ochii, iar, după trei zile, era orb.

Cum mai avea bani, mai putu să trăiască un timp fără să implore mila publică, cu tristeţea naturală provocată de orbire şi nu mai puţin profundă, simţind cum trece de la viaţa activă la cea sedentară. De la o zi la alta, băiatul ager şi puternic deveni un bărbat slăbănog şi infirm, iar ambiţiile de negustor şi entuziasmul său de călător se reduseră la o continuă cugetare asupra nesiguranţei bunurilor pămînteşti şi a neîntîrziatei justiţii cu care Tatăl nostru ceresc şi judecător îi pedepseşte pe păcătoşi. Bietul orb nu-ndrăznea să-l roage să-i redea vederea, căci asta n-o mai merita. Era pedeapsă şi Dumnezeu nu mai dă-napoi, odată ce-a lovit. Îi cerea doar să-i dea bani mulţi ca să poată trăi în voie, şi o femeie care să-l iubească: nimic din astea nu-i fu hărăzit bietului Mordejai, care, pe zi ce trecea, avea tot mai puţini bani, căci aceştia se duceau fără să mai vină alţii de undeva, iar de femeie nici vorbă. Cele care se apropiau de el, prefăcîndu-se drăgăstoase, nu mergeau în bîrlogul lui decît ca să-l fure. Într-o zi însă, pe cînd se amăra că nu putea să prindă un purice ce-l pişca nebuneşte, bătîndu-şi joc de el cu îndrăzneală... deodată îi apărură... nu-i glumă, doi îngeri.

Capitolul XIV

— DA' TU VEZI CEVA, Almudena? îl întrebă Un-kil-și-un-sfert.

— Văzut nedeslușit la ei.

Și începu să explice că distingea masa de întuneric din mijlocul luminii: asta în privința lucrurilor din lumea de aici. Dar în privința lumii misterioase care ne învăluie, cuprinzînd înaltul, adîncul, de o parte și de alta a noastră, exteriorul și lăuntrul nostru, ochii lui vedeau clar, cînd vedeau, *așa cum voi văzut la mine*. Așadar, îi apărură doi îngeri și, cum astfel de făpturi nu apar decît pentru a zice ceva, îi spuseră că veneau din partea *Regelui de supt pămînt* cu o solie pentru el. Preaiuminatul Samdai voia să-i vorbească, fapt pentru care omul trebuia să se ducă noaptea la abator, să stea acolo, între resturile de vite tăiate și bălțile de sînge, pînă la douăsprezece din noapte, oră fixată pentru întrevedere. Nu mai e nevoie să adaug că îngerii dispăruseră ca o pală de vînt, de-ndată ce-i spuseră lui Mordejai mesajul, iar acesta, luîndu-și tot ce-i trebuia pentru tămîiere, pipa și porția de cînepă într-o hîrtie (lunga așteptare, care urma, și-o închipuia mai suportabilă dacă fuma), o apucă pe drumul ce ducea spre abator.

Ajuns acolo, se așeză pe vine, inspirînd vaporii de mirodenii și fumînd pipă după pipă, pînă ce sosi ceasul, și puținul lucru pe care-l văzu fu o pereche de cîini mai mari decît *camila, albi* și cu ochi de foc. El, Mordejai, multa frica tras, una frica ce-i tăia respirația. Veni, apoi, un *reghiment* de călăreți cu alai mare, falǎ deosebită, după care începu să cadă o ploaie foarte deasă de nisip și pietricele, atît de mare, că se trezi îngropat pînă-n gît... de nu mai putea să respire. Din ce în ce mai *molt frica*... Pe deasupra acelui nor de praf, trecu în mare viteză un escadron de călăreți, cu mantii albe în vînt și trăgînd neîncetat din puști. Urmă un potop de vipere și scorpioni care cădeau șuierînd și încolăcindu-se. Sărmanul orb se topea de frică, simțind cum este învăluit de acel nor înspăimîntător de animale murdare... Veniră, apoi, pe jos, bărbați și femei, într-o procesiune lentă, toți îm-

brăcaţi în alb, purtînd în mîini coşuleţe şi tăvi de aur, călcînd pe flori, căci, ca prin minune, şerpii şi scorpionii se prefăcuseră în trandafiri şi crini, iar tot acel material ploios de nisip fierbinte şi pietricele ascuţite, în parfumate ramuri de mentă şi dafin.

Şi, ce s-o mai lungim, în final apăru regele, frumos, de o frumuseţe umană şi în acelaşi timp divină, barbă lungă şi neagră, ineluşe în urechi, coroană de aur ce părea împodobită cu soare, lună şi stele, de atîtea pietre preţioase cîte avea. Straiele-i erau verzi şi atît de subţiri, încît trebuie să fi fost opera unor păianjeni foarte dibaci, care ţes cu fire de foc în măruntaiele pămîntului. Suita lui Samdai era aşa de impunătoare şi sclipitoare, încît te orbea. Cînd Pedra îl întrebă dacă n-a venit şi majestatea sa regina, povestitorul se poticni un moment, părînd că-şi aminteşte, şi, în cele din urmă, îşi dădu seama că *văzut el* şi la doamna regelui, dar avea faţa foarte acoperită, ca luna între nori, şi din acest motiv Mordejai n-a putut s-o distingă bine. Suverana era îmbrăcată în galben, într-o culoare cam ca gîndurile noastre cînd sîntem între veselie şi tristeţe. Orbul povesti toate acestea cu greutate, completînd poticnelile de limbaj cu jocul fizionomic al convingerii, cu grimase şi gesturi grăitoare.

În concluzie : la o poruncă a regelui, îi puseră înainte toate acele tăvi şi coşuri de aur pe care le aduceau femeile îmbrăcate în alb. Ce crezi că erau ? Fel de fel de *petricele, molte, molte,* care, curînd, formară grămezi care n-ar încăpea în nici o casă ; *rubinuri* cît năutul, perle de mărimea oului de porumbel, tote, tote, mari, *diamanturi fine,* într-o cantitate aşa de mare, că ai fi avut pentru a umple cu ele *molţi* saci, şi, cu sacii, un car de marfă : *smeralde* cît nucile şi *tupazuri* cît *pumn la mine...*

Cele trei femei ascultau toate acestea, uluite, mute, cu ochii aţintiţi pe figura orbului şi cu gurile căscate. La începutul povestirii, nu prea păreau dispuse să-l ia-n seamă, dar sfîrşiră prin a crede, îndemnate de sufletele lor avide de lucruri plăcute şi vesele, ca o compensaţie pentru mizeria ruşinoasă în care trăiau. Almudena îşi punea tot sufletul în glas şi odată cu limba îi vorbeau

toate cutele feței, pînă și perii bărbii lui negre. Totul era numai semne, hieroglife descifrabile, scriere orientală, pe care ascultătorii le înțelegeau fără să-și dea seama de ce. La sfîrșitul acestei splendide viziuni, regele îi spusese bunului Mordejai că, din cele două lucruri pe care le dorea, bogăție și femeie, nu putea să-i dea decît una : că trebuie să aleagă între pietrele de mare valoare pe care le avea înaintea lui și o femeie bună, frumoasă și harnică, fără-ndoială, bijuterie atît de rară încît n-o puteai găsi decît dacă-ntorceai pămîntul pe dos. Mordejai nu stătu nici o clipă în cumpănă cînd fu vorba de alegere și-i spuse majestății-sale de supt pămînt, că nu-i folosea la nimic belșugul de pietre... dacă nu-i dădea femeie... „Io vrut pe ea... plăcut la mine femeie, fără femeia la mine, nu vrut nici pietrele fine, nici banet, nici nimic."

Atunci regele îi arătă o femeie care trecea pe drum, învăluită într-o mantie ce-o acoperea toată, chiar și fața, și-i spuse că aceea era „a lui" și că trebuie s-o urmărească pînă o va cuceri sau, mai bine-zis, o va ajunge, căci diavolița mergea cu un pas foarte sprinten. Acestea fiind zise, majestatea-sa binevoi să dispară și, odată cu el, tot alaiul, *reghimentele* și doamnele în alb și *totul, totul*, nemailăsînd decît un miros puternic de tămîie și lătratul celor doi dulăi, care se pierdură în depărtarea nopții reci, luînd-o îngroziți la fugă spre munți. După această ciudată întîmplare, Mordejai zăcu trei luni și nu-nghiți decît apă și făină de arpacaș fără sare. Ajunsese atît de slab încît, numai atingîndu-l, puteai să-i numeri oasele, fără să greșești numărătoarea. În sfîrșit, se tîrî cum putu și porni pe drumuri, oricît ar fi fost lumea de mare, în căutarea femeii, care, după spusele divinului Samdai, era a lui.

— Și n-ai întîlnit-o atîta amar de ani, de cînd colinzi... și o cheamă Nicolasa, zise Pedra vrînd să-l ajute pe cel ce-și povestea viața.

— Tu ce știi ? Nicolasa nu este.

— Atunci o fi... *doamna*, insinuă Diega, arătînd-o, nu fără o anumită impertinență, pe sărmana Benina, care nu mai sufla.

— Eu...? Doamne, iartă-mă! Da' ce-s eu, vreo zăludă de pe drumuri?

Mai povesti Almudena că, de la Fez, se dusese în Algeria, unde, mai întîi, trăi din pomană, la Tlemcén, apoi la Constantina și Orán; că, de aici, se îmbarcă pentru Marsilia și colindă toată Franța, Lyon, Dijon, Paris, care este *forte* mare, cu o mulțime de livezi de măslini și locuințe frumoase, totu' ca-n palma unei mîini. După ce urcă pînă-ntr-un sat, de-i zic Lila, se întoarse la Marsilia și la Sète, unde se îmbarcă pentru Valencia.

— Și la Valencia ai întîlnit-o pe Nicolasa cu care, datorită ajutoarelor care vi le-au dat primăriile, cu doi reali de căciulă, ai venit aici și de la Madrid v-ați dus la Portugalia, iar mulțumirea te-a ținut trei ani, prefăcutule, pînă cînd golanca a șters-o cu altu'.

— Tu nu știut nimic.

— Să spună povestea cu Nicolasa și cum l-au agățat pe el, la Madrid, ca să-l ducă la San Bernardino și ea a fost la spetal, și, dormind el într-o noapte, îi apărură două femei din lumea ailaltă, de-o pildă suflete, ca să-i spună că Nicolasa vorbea în spetal cu cineva ca să-i dea drumu' să plece.

— Nu asta, nu asta: taci la tine!

— O să ne spună altă dată, interveni Benina care, deși asculta cu plăcere întîmplările acelea interesante, nu mai voia să rămînă, amintindu-și de treburile ei urgente.

— Așteaptă, doamnă, ce treabă ai? îi zise Diega. Unde crezi că merită să te grăbești?

— Alta data, povestit mai molt, adăugă orbul zîmbind. Io umblat moltă lume.

— Ești cam ostenit, *Jai*. Oferă-ne ceva ca să-ți mai înmoi și tu limba, căci ți s-a uscat ca o pingea.

— Io nu oferit nimic la ele, bețivane. Eu nu avut bani.

— De-asta nu rămîne, zise Diega, cu importanță.

— Eu nu beau, declară Benina, și-apoi, mă grăbesc; cu voia dumneavoastră, m-aș duce.

— Mai rămas tu încă una clipă. Abia unșpce ora este.

— Las-o, interveni Pedra cu bunăvoință, dacă trebuie să meargă după cîștig... noi am cîștigat ce-a trebuit azi.

Întrebate de Almudena, spuseră că, Diega primind niște bani pe care-i datorau două fete de pe strada Chopa, s-au apucat de negoț, căci și una și alta aveau maximă îndemînare și șiretenie pentru cumpărături și vînzări. Pedra nu se simțea femeie cinstită și perfectă decît atunci cînd se dedica comerțului, chiar cu lucruri mărunte ca scobitori, așchii de brad și semințe. Cealaltă se dădea-n vînt după baticuri și dantele. Cu banii ăia, picați ca prin minune în mîinile lor, cumpărară marfă dintr-o dugheană de solduri și, în dimineața acelei zile, își întinseseră bazarul lîngă Fuentecilla de la Arganzuela, avînd norocul să plaseze șirurile de nasturi, metri de dantele și două veste de mătase uzate. A doua zi, scoaseră faianță, figurine și cai de carton, din cei care se cîștigau la tombola de la fabrica din strada Berbecului. Amîndouă vorbiră îndelung despre afacerea lor, lăudîndu-se reciproc, că Un-kil-și-un-sfert era ce nu s-a mai pomenit în cumpărarea mărfii cu ridicata și că pe cealaltă n-o întrecea nimeni în talent și șiretenie în vînzarea cu amănuntul. Alt semn că venise pe lume ca să fie ori *comersantă* ori nimic era și faptul că banii cîștigați în acțiunea de vînzare-cumpărare i se lipeau de buzunar, deșteptînd în ea vagi năzuințe spre economie, în timp ce alții, care-i ajungeau în mîna-i uscată pe alte căi, îi scăpau printre degete, înainte de-a reuși să strîngă pumnul pentru a-i reține.

Benina ascultă foarte atentă spusele ei, care avură darul să-i trezească o oarecare simpatie pentru bețivană, pentru că și ea, Benina, se simțea *comersantă*, și sufletul ei nutrise cîndva iluzia cumpărării și a vînzării. Ah, dacă, în loc să se fi făcut servitoare, muncind ca o sclavă, și-ar fi luat o tarabă, alta ar fi fost viața ei. Dar, din păcate, bătrînețea și indisolubila apropiere de doña Paca o făcea indisponibilă pentru negustorie.

Buna femeie stărui să se despartă de orb și de cele două, dar, cînd se ridică să-și ia rămas bun, îi căzu cre-

ionul primit de la don Carlos și, încercînd să-l ia de jos, îi căzu și caietul.

— Apăi, nu s-ar zice că n-ai nimic... zise Pedra, ridicînd caietul și răsfoindu-l la iuțeală și cu mimică de cititor, deși mai curînd silabisea decît citea. Asta ce mai e? Un caiet de ținut socoteli, ce-mi place...! Uite, aici, Martie, apoi, pe... sete și apoi, centime. E *forte frumos* să-ți scrii aici tot ce dai și tot ce iei. De scris, mai scriu și eu, da', la numere, mă cam poticnesc, pentru că optu' mi se-ncurcă-n degete, și, cînd adun, nu-mi amintesc niciodată cît e de ținut minte...

— Carnetu' ăsta, interveni Benina, care, pe loc, întrezări o afacere, mi l-a dat o rudă de-a stăpînei mele, ca să ținem socoteala cheltuielilor, dar nu ne trebuie. Ce-i trebuie chelului tichie... cum zice-o vorbă. Și dacă mă gîndesc bine, doamnelor, cărticica asta vi se potrivește mai bine domniilor voastre, care faceți negustorie. Uite, o vînd, dacă-mi dați un preț bun.

— Cît?

— Fiindcă-i pentru dumneavoastră, doi reali.

— E mult, zise Un-kil-și-un-sfert, uitîndu-se la copertele carnetului rămas în mîinile tovarășei sale. Și, la ce ne-ar folosi nouă? Altă treabă n-avem?

— Uite, arătă Pedra, cu degetul înmuiat în salivă, filele pe care le răsfoia din nou, cuprinsă de un rîs copilăresc. Se scrie totul cu linioare: atîția bani, atîtea linioare, și, în felul ăsta, e mai clar... Îți dăm un real, na.

— Da' nu vedeți că e nou? Uite are și prețu' pe spate: două pesete.

Se tîrguiră. Almudena intervenea, cînd în favoarea unei părți cînd în a celeilalte, și, pînă la urmă, încheiară tîrgul cu patruzeci de centime, cu creion cu tot. Benina ieși din cafenea, bucuroasă, gîndindu-se că nu pierduse timpul, și că, dacă mormanele de *petre* prețioase puse-n fața ei de către Mordejai, erau numai fantezie, cele patru monede, strălucitoare ca patru sori, pe care le cîștigase vînzînd inutilul dar al maniacului Trujillo, erau bune și adevărate.

Capitolul XV

ÎNDELUNGATA şedere la cafenea îi îngădui Beninei să străbată într-o suflare distanţa dintre Talcioc şi strada Căpăţînii, unde locuia domnişoara Obdulia, pe care voia s-o vadă şi s-o ajute, înainte de-a ajunge acasă, căci nu-ncape-ndoială că jumătate din banii lui don Carlos, circa un real, urma să-i revină fetei. La douăsprezece fără un sfert, intra pe o poartă atît de sumbră şi umedă, încît părea intrarea într-o închisoare. Jos, se aflá un stabiliment pentru *măgăriţe de lapte*, cu respectivele animale pictate pe firmă, iar înăuntru trăiau, fără aer şi fără lumină, paşnicele salvatoare ale ofticoşilor şi anemicilor. La poartă, adăposteau pe un cunoscut al Beninei, orbul Pulido, alt punct fix de la San Sebastián. Înainte de-a urca, schimbă cîteva cuvinte cu el şi cu îngrijitorul măgăriţelor şi, amîndoi, îi dădură două veşti proaste : că o să se scumpească pîinea şi că bursa scăzuse mult, semn, mai întîi, că nu plouă şi, apoi, că o să vină o revoluţie serioasă, asta pentru că *artiştii* cereau cele *opt ore* şi stăpînii nu voiau să le dea. Îngrijitorul anunţă cu gravitate de profet că, în curînd, or să se retragă toţi banii de metal şi n-o să mai rămînă decît cei de hîrtie, pînă şi pentru pesete, şi că or să se născocească noi taxe, chiar şi pentru scărpinat şi pentru cînd saluţi pe cineva Cu aceste impresii neplăcute, Benina urcă scara, pe cît de şubredă, pe atît de întunecată, cu treptele stricate, pereţii jupuiţi, însă cu inscripţii hieroglife făcute cu cărbune sau creion pe lîngă uşile de placaj prin ale căror balamale inferioare se zăreau bucata de rogojină şi lămpile soioase, care, ziua, păreau candele pentru sufletele celor duşi. La primul etaj, numărînd de sus, în vecinătatea pisicilor şi cu o vedere minunată asupra acoperişurilor şi mansardelor, locuia domnişoara Obdulia. Casa sa, prin mărimea camerelor dărăpănate şi reci, ai fi zis că aduce a mănăstire, de n-ar fi fost acoperişul jos, pe care aproape îl atingeai cu mîna. Rogojinile şi covoarele erau atît de necunoscute acolo, precum fracul şi jobenul în Congo ; numai în ceea ce numeau cabinet exista o bucată de pîslă cu dungi, mărginită cu

albastru și roșu, ca două vergele în pătrat. Mobilele de ocazie, prin tăbliile rupte, picioarele invalide și aspectul lor șontorog, vorbeau despre dezastrul infinitelor lor peregrinări prin camioanele de la mutări.

Obdulia în persoană deschise ușa, spunîndu-i Beninei că a auzit-o urcînd și, dintr-o dată, biata femeie se văzu asaltată de o pereche de mîțe frumoase care-o priveau, mieunînd, cu cozile-n sus, frecîndu-și spatele de ea.

— Bietele animale, zise fata cu mai multă milă pentru ele decît pentru ea însăși, n-au luat încă micul dejun.

Fiica doñei Paca purta un capot de flanelă roz, cu croială elegantă, dar greu de recunoscut de-atîta purtat, fața fiindu-i pătată de ciocolată și grăsime, mînecile zdrențuite, fusta atîrnînd, capot care demonstra întru totul, ca orice lucru luat de ocazie, că stăpînei îi era puțin cam lung, pentru *simplul motiv că răposata fusese mai mare*. În orice caz, o astfel de vestimentație nu prea se împăca cu sărăcia nevestei lui Luquitas.

— Nu ți-a venit bărbatu' az' noapte ? o întrebă Benina sufocată de urcușul chinuitor.

— Nu, femeie, și nici nu-i simt lipsa. Lasă-l acolo, la cafenea și în casele alea de pierzanie, cu anturajele care i-au sucit mințile.

— Da' socrii tăi nu ți-au trimis nimic ?

— Azi, nu trebuia. Știi că au lăsat-o la două zile. N-a venit decît Juana Rosa să mă pieptene și mi-a luat-o cu ea și pe Andrea. S-au dus împreună să mănînce în casa mătușii ei.

— Așa că ai rămas ca un cameleon. Să nu-ți faci griji. Că Domnu' te-ncearcă, dar nu te lasă să pieri, și-apoi, eu de asta sînt aici, ca să nu te las să postești mai mult decît trebuie. Că ți-au fost iertate toate păcatele... Parc-aud pe cineva tușind... ?! A venit cavalerul acela ?

— Da, e aici de la zece. Mă întreține cu poveștile lui frumoase, de aproape că uit că n-am în casă decît două uncii de ciocolată, cîteva curmale și vreo două coji de pîine. Dacă mi-ai adus ceva, dă, mai întîi, pisicilor astea leșinate, care, de dimineață, nu mă mai lasă să trăiesc. Parcă mi-ar spune : „Da', ce-o fi cu buna noastră Nina, de nu mai vine să ne dea cîte un oscior ?"

— Îndată o să vă pun pe toți pe picioare, zise bătrîna. Dar, mai-nainte, vreau să-l salut pe domnul acela zaharisit, atît de atent și fin cu doamnele.

Intră în așa-numitul cabinet, unde domnul de Ponte y Delgado o salută cu formule amabile din lumea bună.

— Mereu îți simțim lipsa, Benina... și sînt tare nemîngîiat cînd *strălucești prin absență*.

— Strălucesc prin absență... ? ! Ce trăsnăi mai sînt și astea, domnule de Ponte? Sau poate noi, femeile din popor, nu prea înțelegem vorbele astea amabele. Ce mai, vă las în plata Domnului. Mă-ntorc îndată, că trebuie să dau de mîncare fetei și domnilor pisici. Și, chiar de n-o vrea, don Frasquito trebuie să rămînă cu noi. Vă invit eu... ba nu, domnișoara.

— Vai, cîtă cinste... ! Vă mulțumesc din suflet, dar tocmai mă gîndeam să mă retrag.

— Da, știm că sînteți invitat mereu la case mari. Dar un om atît de bun ca dumneavoastră o să ne onoreze rămînînd și la masa săracilor.

— Onoare pentru care vă rămînem recunoscătoare, zise Obdulia. Știu că pentru domnul Ponte e un sacrificiu să accepte sărăcia noastră...

— Ce Dumnezeu, Obdulia !...

— Dar marea dumneavoastră bunătate vă inspiră aceste sacrificii și altele chiar și mai mari, nu-i așa, Ponte ?

— Ți-am mai atras atenția, dragă prietenă, că ești atît de paradoxală. Numești sacrificiu cea mai mare plăcere care poate exista în viață.

— Mai ai cărbune ? întrebă Benina, ca cineva care aruncă o piatră într-un strat de flori.

— Cred că mai e puțin, răspunse Obdulia și, de nu mai e, o să te duci să aduci.

Nina scotoci prin casă și găsind ceva combustibil, chiar puțin, aprinse focul și începu să pregătească mîncarea. În timpul prozaicei îndeletniciri conversa cu așchiile de lemn, cu cărbunii, și, folosindu-se de vătrai ca de un cablu fonic, le spunea :

— Altă dată să am mai multă minte și să-i dau de mîncare prăpăditului ăstuia, care, de rușine, nu recunoaște niciodată că e mort de foame. Cîtă mizerie pe

lumea asta, Doamne ! Că, vorba aia, cine a văzut multe o să vadă și mai multe. Iar cînd crezi că ești în culmea sărăciei, descoperi că sînt alții mai chinuiți, căci tu măcar poți să ieși în stradă să ceri și să ți se dea cît să te hrănești cu o coajă de pîine... Pe cînd ăștia pun rușinea înaintea poftei de mîncare și le e jenă și frică să ceară ; ăştia, care au avut posibilităţi și educație și nu vor să se înjosească... Doamne, ce nenorociți sînt ! Cîte trebuie să mai născocească pînă să-și astîmpere foamea. Dacă-mi rămîn bani, după ce le dau de mîncare, o să văd cum fac să-l conving să primească de la mine peseta de care are nevoie ca să-și plătească culcușul din noaptea asta. Dar, vai, nu... are nevoie de opt reali. Îmi spune inima că az' noapte n-a plătit... și, cum blestemata aia de Bernarda nu dă pe încredere decît o dată... va trebui să-și plătească toată datoria... și dacă l-o fi găzduit două-trei nopți... ?! Nu, chiar de-aș avea bani, tot nu m-aș încumeta să-i dau, că, de i-aș oferi, ar prefera mai bine să doarmă afară decît să ia ceva din mîinile astea sărace... Doamne, ce de lucruri, ce de lucruri mai poți să vezi în fiecare zi, în lumea asta mare și atît de plină de mizerie !

În tot acest timp, lîncedul Frasquito și sfrijita Obdulia tăifăsuiau veseli despre lucruri plăcute, destul de rupți de trista realitate. De-ndată ce văzură intrînd Providența, în persoana Beninei, fata își mai potoli neliniștea și teama, iar cavalerul respiră și el pentru același fericit motiv : se veseleau ca niște păsărele, constatînd că, cel puțin pentru ziua aceea, fusese înlăturată grava problemă a existenței. Amîndoi, tînăra doamnă ofilită și cavalerul veștejit, aveau, în mijlocul sărăciei lor totale, *o bogăție* inepuizabilă, foarte eficace, aproape absolută, extrasă din depozitul propriului lor spirit : și, deși foloseau produsele acestui zăcămînt cu generozitate, cu cît cheltuiau mai mult, cu atît mai abundente erau rezervele. Căci această bogăție consta în prețioasa facultate de a se desprinde de realitate cînd voiau, mutîndu-se într-o lume imaginară, toată numai prosperitate, plăceri și fericire. Datorită acestei divine însușiri, nici măcar nu luau în seamă, în multe ocazii, marile lor necazuri, căci, în momentul cînd se vedeau lipsiți cu totul de bunurile necesare, scoteau din imaginație Cornul Abundenței și,

legănîndu-l, vedeau ieşind din el bunurile ideale. Ciudat lucru era că domnul de Ponte Delgado, care avea de trei ori, pe puțin, vîrsta Obduliei, aproape o depășea în puterea de imaginaţie, căci, odată cu îmbătrînirea, reînviau în el elanurile copilăriei.

Don Frasquito era ceea ce în mod obișnuit se numește *pîinea lui Dumnezeu*. Vîrsta nu i se cunoştea şi nici nu era consemnată undeva, căci arhiva bisericii din Algeciras, unde l-au botezat, arsese. Avea rarul privilegiu al unei conservări fizice care ar fi putut concura cu mumiile din Egipt și pe care n-o alterau nici trecerea timpului, nici lipsurile. Părul i se păstra negru și abundent, barba nu, însă cu puţină vopsea aproape că se armonizau una cu alta. Purta plete, nu din acelea romantice, cu neorînduială și negre, ci din acelea care erau la modă prin anii '50, lipite, cu cărare laterală și cu smocuri turtite atent deasupra urechilor. Mișcarea mîinii, cu care-și netezea și aranja cele două smocuri, era unul din acele ticuri de-a *doua natură*, care ajung să fie parte integrantă din prima. Cu părul despărţit printr-o cărare și barba-i slinoasă și decolorată, figura lui Frasquito Ponte părea copilăroasă, avea o inexplicabilă nevinovăție și încredere ce se puteau citi în nasu-i mic și ochii-i care fuseseră cîndva vioi, iar acum vlăguiţi. Avea o privire blîndă, care-și arunca razele asfințite printr-o pînză deasă de lacrimi, gene rare și pleoape ridate, mărginite de întinse labe de gîscă. Printre multe altele, două erau motivele care constituiau orgoliul lui Ponte Delgado, și anume, pletele și piciorul mic. Dacă, pentru cele mai mari nenorociri, pentru abstinenţele cele mai crude și ucigătoare, găsea consolare : pentru faptul că purta pantofi foarte vechi, care-i deformau structura perfectă și proporţiile frumoase ale picioruşelor, nu găsea, nu...

Capitolul XVI

DESPRE ARTA deosebită cu care-și îngrijea îmbrăcămintea, ce să mai vorbim. Nimeni nu știa să descopere

ca el, prin pasaje bizare, croitori ieftini, care, contra unei sume mici, încropeau orice haină; nimeni nu știa să poarte cu atîta grijă ca el hainele de toată ziua, așa încît să sfideze anii, păstrîndu-le țesătura inițială; nimeni nu știa să folosească așa de bine ca el benzina pentru curățirea petelor, să calce cutele cu mîna, să-ntindă cusăturile și să scoată urmele genunchilor. Să nu mai vorbim de cît timp îl ținea un joben. Ca s-o dovedim, n-ar fi nevoie să recurgem la cronologia modei, căci jobenul pe care-l purta, fiind vechi, aproape că era modern, și la această iluzie contribuia și părerea aceea de pluș, atît de bine netezit cu drăgăstoase mîngîieri materne. Celelalte articole de îmbrăcăminte, dacă egalau ca vechime jobenul, nu puteau să concureze cu el, n-aveau cum să ascundă anii de serviciu, căci cu atîtea întorsături și transformări, atîtea tighele și călcături, nu mai erau decît umbra a ceea ce fuseseră. Pe don Frasquito îl vedeai mai tot timpul cu un pardesiaș de vară, de culoare deschisă; era haina lui cea mai puțin veche și-i servea să ascundă, fiind închisă pînă-n gît, tot ceea ce avea pe dedesubt, cu excepția unei jumătăți a pantalonilor. Ceea ce se ascundea sub o astfel de haină, numai Dumnezeu și Ponte știau.

Nu cred să fi existat vreodată o persoană mai inofensivă, dar și mai inutilă în același timp. Că Ponte nu servise niciodată la nimic o mărturisea mizeria sa, imposibil de ascuns în acel trist apus al vieții sale. Moștenise o avere potrivită, o dusese o vreme destul de bine, fără să aibă obligații de familie, căci încremenise în burlăcie, la început datorită adorației ce-o avea pentru el însuși, apoi pierzîndu-și timpul și căutînd cu prea multe scrupule și criterii rigide o căsătorie de conveniență, pe care n-o găsi, nici n-avea cum s-o găsească, cu atîtea nazuri și fandoseli. În vremea cînd nu exista cuvîntul *cursi*[1], Ponte Delgado se consacră vieții de societate, îmbrăcîndu-se cu eleganță afectată, frecventînd, n-aș zice saloanele, căci pe atunci se folosea rar această denumire, ci unele case mari și ilustre. Adevăratele saloane erau

[1] *Cursi*, care maimuțărește moda, de prost gust, vulgar.

puţine şi Frasquito, cu toate că la bătrîneţe se lăuda că intrase în ele, în realitate nu le cunoscuse nici pe dinafară. În societăţile pe care le frecventa şi la balurile la care se ducea, la fel ca în cazinourile şi cluburile bărbaţilor, n-am putea spune că făcea figură aparte, dar nici nu se remarca prin inteligenţă şi nici prin acel nobil amestec de corectitudine şi neglijenţă care constituie adevărata eleganţă. Era mereu foarte aranjat, asta da, foarte atent în ceea ce priveşte mănuşile, cravata şi piciorul său mic ; nu displăcea femeilor, deşi nu interesa pe nici una, şi era tolerat de bărbaţi, iar unii dintre ei chiar îl stimau cu-adevărat.

Numai în societatea noastră eterogenă, fără scrupule şi maniere alese, se-ntîmplă ca un cavaler, posedînd patru moşioare, sau o slujbuliţă cu leafă medie, să se amestece, în cercurile de falsă eleganţă, cu marchizii şi conţii cu sînge albastru sau cu bancherii ; iar cei ce se bucură de o viaţă somptuoasă, prin afacerile pe care le fac datorită vanităţii lor, a amorurilor îndrăzneţe, să se alăture şi să se confunde cu cei ce vin să ofteze, să mănînce şi să stea la taifas cu doamnele, fără alt scop decît acela de-a obţine o recomandare pentru vreo promovare sau favoarea vreunui şef care să-i permită să lipsească de la birou, fără să fie pedepsit. Nu zic asta pentru Frasquito Ponte, care nu era decît un linge blide fin, în timpul apogeului său social. Decadenţa sa nu începu să se manifeste, într-un mod evident, decît prin anii '59 ; se apără eroic pînă în '68, dar cînd sosi anul acesta, marcat în tabelul destinului său cu o linie foarte neagră, nefericitul cavaler se prăbuşi în abisurile mizeriei, de unde nu mai reuşi să se ridice vreodată. În anii dinainte, îşi cheltuise toată bruma de avere. Slujba pe care reuşi s-o obţină cu greu, de la González Bravo, i-o luă fără milă revoluţia şi nu primi nici un ajutor social. Nefericitului nu-i rămase altă rentă decît ziua şi noaptea şi compasiunea cîtorva prieteni buni, care-l mai chemau la masa lor. Însă bunii prieteni muriră sau se căsătoriră, iar rudele nu mai arătară nici o înţelegere. Suferi de foame, de frig, rămînînd, fără nimic din ceea ce-i fusese mai drag : într-o criză atît de mare, delicateţea înnăscută

și amoru-i propriu erau ca o piatră atîrnată de gît care ajută să te duci la fund și să te îneci mai repede: nu era el omul care să-și deranjeze prietenii, cerîndu-le bani cu vulgarul „dă-mi"; ci numai în situații extreme, adevărate cazuri critice sau de pericol de moarte în lupta cu mizeria, se aventură să întindă mîna în căutarea unui ajutor, învelind-o, asta da, ca să păstrăm aparențele, cu o mănușă, care, deși descusută și ruptă, la urma urmei tot mănușă era. Frasquito mai curînd ar fi murit de foame, decît să facă ceva lipsit de demnitate. O dată a preferat să intre deghizat în birtul lui Boto ca să mănînce o supă de doi reali, decît să se prezinte într-o casă mare, unde, chiar dacă-l acceptau cu simpatie, îl căinau cu glume tăioase referitoare la aspectul său, aruncîndu-i în față că este un profitor și un parazit.

Nefericitul căuta înfierbîntat mijloace de existență, chiar dintre cele mai puțin rentabile, dar talentele sale reduse îngreunau cu mult ceea ce și așa era dificil de obținut. Atîta răscoli, încît, în cele din urmă, putu să găsească niște slujbulițe, nedemne, firește, de poziția sa anterioară, dar care-i permiteau cîtva timp să nu se înjosească. În sfîrșit, putea să-și decoreze mizeria cu o spoială de demnitate. Să primești un modest ajutor pecuniar ca pedagog la un colegiu, sau contabil la un birtaș din strada Segovia, căruia îi ținea socotelile și-i scria corespondența, era, fără-ndoială, pomană, dar atît de bine disimulată, încît nu te simțeai dezonorat primind-o. Își tîrî cîțiva ani viața mizerabilă ca locatar singuratic al cartierelor din sud, fără a-ndrăzni să treacă spre cele din centru sau nord, de teamă să nu-ntîlnească vreo cunoștință care l-ar fi văzut prost încălțat și încă și mai prost îmbrăcat. Pierzînd acele cîștiguri, căută altele, acceptînd, în final, nu fără scrupule și fără să-și macine nervii, postul de comisionar sau comis-voiajor al unei fabrici de săpun, trecînd din prăvălie-n prăvălie sau din casă-n casă, pentru a oferi produsul și încheind afaceri așa cum putea. Dar atît de puțină îndemînare și șiretenie puse bietul de el în această îndeletnicire de geambaș că, în curînd, se trezi dat afară. Ultima dată îl

scoaseră din încurcătură niște doamne în vîrstă din Castanilla de San Andrés, cerîndu-i să țină socotelile într-o prăvălioară de luminări, pe care urmau s-o lichideze, cedînd puțin cîte puțin din stocul existent bisericilor și comitetului parohial. De muncă, nu prea era : îi dădeau mai mult degeaba cele două pesete de fiecare zi, bani cu care realiza miracolul de-a trăi, asigurîndu-și mîncarea și laptele, dar despre casă nici vorbă, căci, în realitate, n-o avea. Încă din '80, care fu un an groaznic pentru nefericitul Frasquito, începu să nu mai aibă domiciliu și, după cîteva zile de criză îngrozitoare, în care putu să se compare cu melcul, căci, ca și el, își ducea casa cu sine, căzu la-nvoială cu Bernarda, stăpîna dormitoarelor din strada Mediodía Grande, femeie descurcăreață și care, dintr-o căutătură, știa cu cine are de-a face. Pentru trei reali, îi dădea un pat de o pesetă și, ca omagiu pentru descendența excepțională a locatarului, numai pentru un real în plus, îl lăsă să-și păstreze cufărul într-o odăiță din dos, unde, dimineața, putea să stea cîte-o oră să-și rînduiască hainele și să le curețe folosindu-se de periile, prafurile și mănușile patroanei. Intra ca un cadavru și ieșea de nerecunoscut, curat, parfumat, și sclipind de frumusețe.

Peseta care-i mai rămînea o folosea pentru mîncare și îmbrăcăminte... Problemă din cale-afară de grea, algebră imposibilă ! Cu toată sărăcia, perioada aceea îi dădu o relativă liniște, pentru că nu mai era supus umilinței de-a cere ajutor, căci, bun sau rău, strîmb sau drept, avea omul un mod de viață, trăia și respira, rămînîndu-i chiar și timp pentru unele evadări în sfere imaginare. Onesta sa legătură cu Obdulia, care se trăgea de la faptul că o cunoștea pe doña Paca și de la relațiile comerciale pe care le aveau bătrînele luminărese cu *funerarul*, socrul fetei, aduse spiritului lui Ponte consolarea potrivirii de idei, gusturi și afinități, dar și marele sacrificiu de a-și lua de la gură în vederea cumpărării unor ghete noi, căci cele pe care le purta atunci erau îngrozitor de scîlciate, iar nefericitul ar fi îndurat orice, în afară de-a intra prost încălțat în sferele idealului.

Capitolul XVII

CU ÎNSPĂIMÎNTĂTORUL dezechilibru produs în puținul lui avut de procurarea unor ghete noi și a altor articole cu adevărat inutile, pomadă, cărți de vizită etc., în care trebuie să fi investit sume deloc neglijabile, Frasquito rămase complet cu burta goală, fără să știe unde și cum s-o umple. Dar Providența, care nu-i părăsește pe cei buni, îi hărăzi leacul în casa aceleiași Obdulia care, în anumite zile, îi ostoia foamea, rugîndu-l să-i țină tovărășie la masă : și, fără-ndoială, multă salivă trebuie să fi înghițit pentru a-și pondera și învinge delicatețea și sfiala. Benina, care-i citea pe față inaniția, nu făcea atîta uz de etichetă, ca domnișoara ei, și-l servea cu bruschețe, rîzîndu-și de fandoselile în care-și îmbrăca formula de acceptare a invitației.

În ziua aceea, care se prezenta atît de sinistră și pe care Benina o schimbă într-una din cele mai fericite, Obdulia și Frasquito, înțelegînd că problema întremării fizice era rezolvată, se aruncară la o mie de leghe de realitate, ca să-și plimbe sufletele în trandafiria ambianță a imaginației. Ideile lui Ponte erau foarte limitate : cele pe care le căpătase în cei douăzeci de ani de apogeu social așa încremeniseră, fără să le mai schimbe sau să le adauge altele noi. Mizeria îl depărtase de prieteniile și relațiile lui vechi și, așa cum trupul îi mergea spre mumificare, tot așa și gîndirea îi mergea spre fosilizare. În modul de gîndire rămăsese în linia anilor '68 și '70. Nu avea habar de lucruri pe care le știa toată lumea, părea un om căzut dintr-un cuib sau din nori, vorbea despre fapte și persoane cu o candoare inocentă. Rușinea determinată de starea sa jalnică și de traiul izolat ocupa un loc important în degradarea-i mintală și în sărăcia gîndurilor lui.

De teamă să nu fie văzut în halul acela, își petrecea săptămîni și chiar luni în cartierul său și, cum n-avea vreo nevoie imperioasă care să-l cheme în centru, nu trecea de Plaza Mayor. Era permanent asaltat de mania centrifugă : pentru divagațiile sale prefera străduțele întunecate și pierdute, unde arareori se-ntîlnea vreun jo-

ben. În astfel de locuri, beneficiind de liniște, singurătate și timp nelimitat, puterea-i de imaginație făcea să reînvie vremurile fericite, ființele și lucrurile prezente văzîndu-le după gustul și pe măsura visurilor sale chinuite.

În discuțiile cu Obdulia, Frasquito vorbea fără încetare despre viața socială și eleganța lui din alte vremuri, cu amănunte interesante : cum a fost prezentat în salonul domnului Cutare sau al marchizului Cutare, ce persoane distinse cunoscuse acolo, cum erau firea, obiceiurile și modul lor de a se îmbrăca. Enumera casele fastuoase unde petrecuse ore fericite, cunoscînd tot ce avea Madridul mai bun, de ambe sexe, și unde se recrea cu discuții plăcute și îndeletniciri cît se poate de frumoase. Cînd conversația aluneca spre artă, Ponte, care era nebun după muzică și după operă, fredona bucăți din „Norma“ și „Maria“ de Rohan, pe care Obdulia le asculta în extaz. Alteori, lansîndu-se în poezie, îi recita versuri din don Gregorio Romero Larrañaga sau din alți poeți ai acelor timpuri minunate. Totala ignoranță a tinerei constituia un teren prielnic pentru aceste încercări de educație literară, căci în totul descoperea noutate, totul îi aducea încîntarea pe care o simte un copil cînd vede jucării pentru prima oară.

Copila, pe care trebuie s-o numim așa deși era căsătorită și avusese și un avort, nu se sătura niciodată să adune informații și vești despre viața societății, căci chiar dacă avea unele cunoștințe în această privință, din amintirile vagi ale copilăriei și din ceea ce-i povestise maică-sa, în descrierile și tablourile lui Ponte descoperea cea mai mare încîntare și poezie. Fără-ndoială, societatea din timpul lui Frasquito era mai frumoasă decît cea contemporană, bărbații mai fini, doamnele mai grațioase și mai spirituale. La rugămintea ei, eleganta fosilă descria banchetele și balurile în toată strălucirea lor, bufetul sau mesele cu fel de fel de mîncăruri și răcituri ; povestea tot felul de aventuri amoroase, despre care, pe vremea sa, se vorbise mult ; enumera regulile bunei educații la modă pe-atunci, pînă la detalii intime din viața de lux și făcea panegiricul frumuseților care străluciseră în vremea sa și care muriseră sau ajunseseră niște babe uitate. Nu trecu cu vederea nici măruntele aventuri sau,

mai curînd, tentativele lui amoroase, nici neplăcerile avute din cauza asta cu soţi geloşi sau fraţi bănuitori. În consecinţă, avu parte şi de corespunzătorul duel, ce mai, cu martori, condiţii, alegere de armă, certuri şi, în final, încrucişare de sabie, totul terminîndu-se printr-un dejun frăţesc. Zi după zi, povesti diferite peripeţii din viaţa sa socială, amestecînd libertinajul amoros, eleganţa mizeră şi nerozia cu lustru. Frasquito mai era şi un pasionat al artei scenice, jucînd în diverse teatre populare rolurile principale din *Floarea unei singure zile* şi *Părul ei strîns în plete*. Îşi mai amintea încă fragmente şi replici din ambele opere, pe care le recita cu emfază declamatorie, iar Obdulia asculta ca vrăjită, *cu ochii scăldaţi în lacrimi*, cum s-ar fi spus cu o frază de epocă. Mai povesti, şi pentru asta îi trebuiră două şedinţe şi jumătate, despre balul mascat pe care-l dădu, pe vremea bunicii, o doamnă marchiză sau baroană cu nu mai ştiu cîte titluri. Frasquito n-ar fi uitat, de-ar fi trăit chiar o mie de ani, acea serbare măreaţă, la care luase parte deghizat în *bandit calabrez*. Îşi amintea de toate, absolut toate costumele, le descria şi le caracteriza, fără a uita vreo panglicuţă sau vreun firet. Desigur că pregătirea costumaţiei, alergătura necesară procurării accesoriilor adecvate îi răpiseră o groază de timp, zi şi noapte, încît lipsi de la birou săptămîni întregi şi de aici i se trase prima concediere, şi, odată cu ea, se făcură simţite şi primele lipsuri.

Deşi la scară redusă, Frasquito mai putea să satisfacă o altă curiozitate a Obduliei : curiozitate sau mai curînd iluzia călătoriilor. Nu făcuse ocolul lumii, dar fusese la Paris ! şi pentru o persoană elegantă, asta era, desigur, de-ajuns. Paris ! Şi cum era Parisul ? Obdulia îl devora cu ochii pe povestitorul care, cu înflorituri hiperbolice, îi vorbea despre minunile marelui oraş, cu nimic mai prejos de strălucitoarele timpuri ale celui de-al doilea Imperiu. Ah, împărăteasa Eugenia, Champs Elysées, bulevardele, Notre-Dame, Palais-Royal... şi pentru ca în descriere să intre totul, Mabille, curtezanele... ! Ponte nu stătuse acolo decît o lună şi jumătate, trăind cu multă chibzuială şi fără să-şi irosească timpul, zi şi noapte, astfel încît să nu piardă nimic din ceea ce era de văzut. În

acele patruzeci și cinci de zile de libertate pariziană, e greu de spus cît s-a delectat, și-și aduse cu el, la Madrid, amintiri și impresii cît să aibă de povestit trei ani la rînd. Văzu totul ; măreția și nimicnicia, frumosul și extraordinarul : în toate își băgase cîte puțin nasul și nu poți spune că nu și-a permis și ceva libertinaj, dorind să cunoască farmecele secrete și grațiile seducătoare ce înrobesc toate popoarele, făcîndu-le tributare voluptuoasei Luteții.

Chiar în ziua aceea, în timp ce Benina robotea cu maximă îndemînare în bucătărie și sufragerie, Frasquito îi povestea Obduliei despre Paris și, în pitoreasca lui evocare, o dată cobora pe cheiuri, o dată se cocoța în turnul artezienei din Grenelle.

— Scumpă trebuie să fie viața la Paris, spuse prietena sa. Ah, domnule Ponte, asta nu-i pentru săraci.

— Nu, să nu credeți asta. Dacă știi să te chibzuiești, poți trăi cum vrei. Eu cheltuiam patru napoleoni jumate pe zi, și nu mi-a rămas nimic nevăzut. Am învățat repede legăturile dintre omnibuze, iar în locurile mai depărtate mergeam doar cu cîțiva bănuți. Există restaurante populare, unde-ți servesc, pentru puțini bani, mîncăruri bune. Adevărul e că pentru bacșiș, căruia acolo îi zic *pour boire*, plătești mai mult decît nota, dar, credeți-mă, oricine îl dă cu plăcere, văzîndu-se tratat cu-atîta amabilitate. N-auzi decît *pardon, pardon*, la orice oră.

— Dar între miile de lucruri pe care le-ai văzut dumneata, Ponte, ai uitat ce-i mai important. Ai văzut marile personalități ?

— O să vă spun. Fiindcă era vară, marile personalități plecaseră la băi. Victor Hugo, după cum știți, era în exil.

— Da' pe Lamartine l-ai văzut ?

— Pe vremea aceea, autorul *Graziellei* murise deja. Într-o după-amiază, prietenii cu care mă plimbam îmi arătară casa lui Thiers, marele istoric, apoi mă luară și la cafeneaua unde, iarna, Paul de Kock obișnuia să-și bea halba de bere.

— Cel cu romanele comice ? Are farmec, dar mă supără indecențele și porcăriile lui.

— Am mai văzut și cizmăria unde-și comanda încălțările Octave Feuillet. Normal că mi-am comandat și eu

acolo unele, care m-au costat șase napoleoni... dar ce lucrătură, ce model! M-au ținut pînă în anul morții lui Prim...

— Octavio ăsta ce-a scris?

— „Sibila“ și alte opere foarte frumoase.

— Nu-l știu... Cred că-l confund cu Eugène Sue, care a scris, dacă-mi aduc bine aminte, *Păcatele capitale* și *Madona din Paris.*

— *Misterele Parisului,* vreți să spuneți.

— Așa... Vai, m-am îmbolnăvit cînd am citit cartea asta, atît de tare m-a impresionat!

— V-ați identificat cu personajele și le-ați retrăit viața.

— Exact. La fel mi s-a întîmplat cu *Maria sau fata unui salahor...*

Tocmai cînd spunea asta, Benina îi anunță că mîncarea era gata, dar le trebui mult timp pînă să se năpustească asupra ei și să onoreze corespunzător omleta marinată și antricotul cu cartofi prăjiți. Stăpîn pe voința sa în momentele care cer finețe și bune maniere, Ponte își controla admirabil nervii pentru a nu lăsa să se vadă cît de mult suferise de foame.

Cu multă bunătate, Benina îi spuse:

— Mănîncă, mănîncă, dom'le Ponte, chiar de nu-i mîncare aleasă, cum obișnuiești dumneata prin alte case, n-o să-ți cadă rău acuma. Timpurile-s grele. Trebuie să te obișnuiești cu toate.

— Doamnă Nina, răspunse *proto-cursi*[1]-ul, vă asigur, pe cuvînt de onoare, că sînteți un înger; *înclin a crede* chiar că, în trupul dumneavoastră, s-a întruchipat un duh binefăcător și misterios, o ființă care este pura personificare a Providenței, după cum credeau și cred popoarele antice și moderne.

— Ferească Dumnezeu, atoateștiutorul, ce de năzdrăvenii mai spuneți!

[1] *Proto-cursi,* format din *proto* (gr. *protos),* primul, prefix care înseamnă prioritate, superioritate; *cursi,* persoană care se pretinde fină și elegantă fără să fie.

Capitolul XVIII

DUPĂ MASĂ se simțeau mai întremați, trupurile păreau să reînvie, iar spiritele reconfortate ridicară pînzele pînă în cele mai înalte zone. Așezați din nou în salon, Ponte Delgado povesti despre deliciile verilor de la Madrid, de pe vremea sa. Pe aleea Prado se reunea toată crema societății. Cei bogați plecau în vacanță la La Granja. El însuși vizitase de mai multe ori Real Sitio și văzuse fîntînile arteziene.

— Și eu, care n-am văzut nimic, exclamă Obdulia cu tristețe, umbrindu-și frumoșii ochi cu o deznădejde copilăroasă. Crede-mă, prietene Ponte, că dacă Dumnezeu nu m-ar fi dăruit cu facultatea de a-mi imagina lucrurile pe care nu le-am văzut niciodată, aș fi fost de-a dreptul toantă. Nu-ți poți închipui cît îmi plac florile : mor după ele. Odată, mama mă lăsa să pun ghivece în balcon ; apoi mi le-au luat, fiindcă-ntr-o zi le-am udat atîta, încît a urcat poliția și ne-a amendat. De cîte ori trec printr-o grădină, rămîn și mă uit ca proasta. Cît mi-ar plăcea să le văd pe cele din Valencia, din La Granja, din Andalucía... ! Aici, abia dacă există flori, iar cele pe care le vedem le aduc cu trenul și ajung deja ofilite. Dorința mea e să le admir în casă. Se zice că există o mulțime de soiuri de trandafiri. Aș vrea să le văd, Ponte, aș vrea să le simt mireasma. Există mari și mici, albi și stacojii, de toate felurile. Mi-ar plăcea să văd o tufă de iasomie mare, care să-mi țină umbră. Ce încîntată aș fi dac-aș vedea miile de floricele căzîndu-mi pe umeri și prinzîndu-mi-se în păr... ! Visez să am o grădină minunată și o seră... Ah, serele acelea cu plante tropicale și flori rare, cît aș vrea să le văd... mor de ciudă că nu pot să le am.

— Eu am văzut, zise Ponte, am văzut sera lui don José Salamanca în timpurile sale bune. Imaginează-ți-o, dumneata, mai mare decît casa asta și cea de-alături la un loc. Închipuie-ți, palmieri, ferigi uriașe și ananași din America, cu fructe. Parc-o văd și acum în fața ochilor.

— Și eu la fel. Văd tot ce-mi descrii dumneata ; uneori tot visînd și văzînd lucruri care nu există, adică,

de fapt, care există în altă parte, mă întreb: „Da', nu s-ar putea întîmpla ca într-o zi să am și eu o casă, mare, elegantă, cu saloane, seră... și la masa mea să se așeze *celebritățile*... și eu să stau de vorbă cu ei și astfel să mă instruiesc?"

— De ce să nu se poată? Dumneata, Obdulia, ești foarte tînără și mai ai încă viață lungă înainte. Tot ceea ce vezi în vis, privește ca pe o realitate posibilă și probabilă. Vei da mese de douăzeci de persoane, o dată pe săptămînă, miercurea sau lunea... Vă sfătuiesc, ca un bătrîn ogar de societate ce sînt, să nu puneți mai mult de douăzeci de tacîmuri, iar în zilele acestea să invitați numai lume foarte aleasă.

— Ah, da... desigur. Tot ce-i mai bun, crema.

— În zilele celelalte, șase tacîmuri, invitați intimi și nimic mai mult, persoane de neam, știți, persoane apropiate, care-ți poartă dragoste și respect. Cum sînteți atît de frumoasă, veți avea și admiratori... asta n-o s-o puteți evita. S-ar putea să vă aflați chiar în pericol, Obdulia. Eu vă sfătuiesc să fiți foarte amabilă cu toți, foarte fină și politicoasă, iar dacă vreunul întrece măsura, să vă păstrați demnitatea, să deveniți mai rece decît marmora și disprețuitoare ca o regină.

— Chiar asta gîndeam și eu, și o gîndesc mereu. Voi fi atît de ocupată cu distracțiile, că n-o să mi se întîmple nimic rău. Ce plăcere să te duci la toate teatrele, să nu pierzi o operă, un concert, nici o reprezentație de dramă sau comedie, nici o premieră, nimic, Doamne, da', nimic! Totul trebuie văzut și admirat... Dar, să știi dumneata un lucru, și ți-o spun din tot sufletul. În mijlocul acestui iureș, eu m-aș bucura nespus să pot face milostenii: i-aș căuta pe oamenii cei mai sărmani să-i ajut și... în sfîrșit, eu n-aș vrea să existe săraci... Adevărat, Frasquito, că nu trebuie să existe?

— Desigur, doamnă. Sînteți un înger și cu *bagheta magică a bunătății voastre* veți face să dispară toate mizeriile.

— Cînd mi-o spui dumneata, îmi pare că e chiar adevărat. Așa sînt eu, vezi și dumneata ce mi se întîmplă: mai-nainte am vorbit despre flori și imediat am simțit în nări un parfum încîntător, văzînd atîtea gingășii și res-

pirînd atîtea miresme delicioase. Mi se pare că mă şi aflu în sera mea. Iar acum, vorbind despre ajutorul pe care trebuie să-l dăm săracilor, îmi venea să vă zic: „Frasquito, adu-mi o listă cu săracii pe care-i cunoşti dumneata, ca să-ncepem împărţirea milosteniei".

— Lista se face repede, doamna mea, zise Ponte, molipsit de delirul imaginaţiei, şi se gîndi că trebuia s-o-nceapă punînd în frunte numele celui mai nevoiaş om de pe lume: *Francisco Ponte Delgado.*

— Va trebui însă să aşteptăm, adăugă Obdulia, trezindu-se parcă, ca apoi să sară încă o dată, ca o minge de cauciuc. Dar, spuneţi-mi, în această goană prin Madrid, căutînd să uşurez suferinţele, o să mă obosesc mult, nu-i aşa?

— Dar trăsurile la ce-or să vă folosească? vă întreb eu, plecînd de la ideea că veţi avea o poziţie remarcabilă.

— O să mergi şi dumneata cu mine?

— Desigur.

— Şi-o să vă văd trecînd călare pe bulevardul Castellana?

— N-aş zice nu. Am fost un călăreţ destul de bun, nu merg rău... Şi pentru că a venit vorba de trăsuri, vă sfătuiesc să nu vă faceţi probleme pentru şopron, mai bine vă înţelegeţi cu cineva care închiriază. Există unii foarte buni. Aşa veţi scăpa de multă bătaie de cap.

— Şi ce părere ai dumneata, zise Obdulia dezlănţuită şi fără frîu, dacă va trebui să călătoresc, unde să mă duc mai întîi, în Germania sau în Elveţia?

— Mai întîi la Paris...

— Da' eu îmi închipui că am văzut Parisul. Asta ţine deja de trecut. Am fost: vreau să zic, este ca şi cum am fost, iar la întoarcere voi trece prin altă ţară.

— Lacurile din Elveţia sînt o minunăţie. Să nu uitaţi ascensiunile în Alpi, ca să vedeţi... cîinii San Bernard, înălţimile acoperite cu gheaţă şi alte minuni ale naturii.

— Acolo o să mă satur de-un lucru care-mi place enorm: unt de vacă proaspăt... Spune-mi, Ponte, cu sinceritate: ce culoare crezi dumneata că-mi vine cel mai bine, rozul sau albastrul?

— Eu afirm că vă vin foarte bine toate culorile *curcubeului*: mai bine zis, să nu crezi că o culoare sau alta fac ca frumusețea dumitale să crească sau să scadă; adevărul este că frumusețea dumitale are destulă putere ca să dea strălucire oricărei culori în care e înveșmîntată.

— Mulțumesc... Ce frumos spus!

— Eu, dacă-mi permiteți, interveni cavalerul stafidit, simțind amețeala înălțimilor, voi compara figura dumitale cu figura — cui credeți?... Chiar cu a Împărătesei Eugenia, prototipul acela de eleganță, frumusețe și distincție...

— Doamne, Frasquito!

— Nu spun decît ceea ce simt. Pe această femeie *ideală* n-am uitat-o de cînd am văzut-o la Paris, plimbîndu-se prin Bois, cu Împăratul. Am mai văzut-o de-o mie de ori după aceea, cînd *flanam* solitar pe străzi visînd cu ochii deschiși sau în nopțile de insomnie, închis în odăița mea. Mi se pare că o văd și acum, că o văd mereu... Este o iluzie... este... un nu știu ce. Eu sînt un om care adoră idealurile, care nu trăiește numai din *vil materia*. Eu disprețuiesc această *materie primară*, eu știu să mă desprind de *lutul fragil*.

— Înțeleg, înțeleg... continuă.

— Spuneam că în cugetul meu trăiește imaginea acelei femei... și o văd ca pe o ființă vie, în carne și oase... nu pot să explic exact, ca pe o ființă, neîntruchipată, dar totuși tangibilă și...

— Ah, da... înțeleg. Același lucru mi se întîmplă și mie.

— Cu ea?

— Nu... cu... nu știu cu cine.

Frasquito, îmbujorîndu-se pînă la rădăcina părului, crezu, pentru o clipă, că el este ființa ideală imaginată de Obdulia. Dar, revenindu-și, continuă astfel:

— Vezi, dragă prietenă, eu care *cunosc*, care *cunosc*, zic, pe Eugenia de Guzmán, susțin că dumneata ești ca ea, sau că ea și dumneata sînteți aceeași persoană.

— Eu nu cred că poate exista o astfel de asemănare, Frasquito, replică fata tulburată, aruncînd scîntei din ochi.

— Fizionomia, trăsăturile, atît din profil cît și din față, expresia, linia corpului, privirea, gestul, mersul, totul, totul e la fel. Crede-mă, eu nu mint niciodată.

— S-ar putea să existe o oarecare asemănare... acceptă Obdulia înroșindu-se pînă la rădăcina părului. Dar să fim la fel, asta nu !

— Ca două picături de apă. Și dacă vă *asemănați* fizic... zise Frasquito, așezîndu-se comod pe fotoliu și adoptînd un ton de sinceră naturalețe, nu e de neglijat nici asemănarea morală, în ceea ce privește distincția persoanei care s-a născut și trăiește în cea mai înaltă societate, în acel ceva care dezvăluie conștiința unei superiorități căreia toți îi datorează respect. Ce mai, știu eu ce spun ! Niciodată nu se vede mai clar asemănarea ca în momentele cînd îi porunciți ceva Beninei : parcă o văd pe Majestatea-sa dînd ordine șambelanilor săi.

— Ce spui... ! Asta nu e posibil, Ponte, nu poate fi posibil.

Pe fată o apucă un rîs nervos, strident, ce nu se mai termina și care părea că anunță un atac epileptic. Rîse și Frasquito care, lăsîndu-se apoi purtat pe aripile imaginației, dădu o lovitură formidabilă, tradusă în limbaj comun cam așa :

— Ați întrebat înainte dacă m-ați putea vedea plimbîndu-mă pe cal pe bulevardul Castellana. Cred și eu că ați putea să mă vedeți ! Am fost un călăreț bun. În tinerețe, am avut un ponei vînăt rotat, de ziceai că-i pictat. Îl călăream și-l struneam admirabil. Amîndoi am *atras atenția*, mai întîi în La Línea, apoi la Ronda, unde l-am vîndut ca să-mi cumpăr un cal din Jerez, care mai tîrziu a fost achiziționat... țineți-vă bine, de Ducesa de Alba, sora Împărătesei, tot o femeie foarte elegantă... și care, de asemenea, semăna cu dumneata, fără însă ca cele două surori să semene între ele.

— Ah, da, știu... zise Obdulia, mîndrindu-se că a înțeles înrudirea. Erau surorile Montijo.

— Întocmai, ea locuia în Plazuela del Ángel, în palatul acela mare colț cu piața de păsări... sălașul zînelor..., am fost acolo într-o noapte... m-au prezentat

Paco Ustáriz și Manolo Prieto, colegii mei de slujbă... Așa că, eram un călăreț bun și, credeți-mă, mai sînt și acum.

— Vei afișa o figură cît se poate de arogantă.

— Oh, nu chiar așa.

— De ce ești dumneata atît de modest ? Așa te văd eu, și obișnuiesc să văd lucrurile destul de clar. Tot ceea ce văd este adevărat.

— Da, dar...

— Să nu mă contrazici, Ponte, să nu mă contrazici nici în asta, nici în nimic.

— Respect cu umilință afirmațiile dumitale, zise Frasquito inclinîndu-se. Totdeauna am procedat astfel cu toate doamnele cu care am fost în relații, și au fost multe, Obdulia, da, multe...

— Asta se vede bine. Nu cunosc o altă persoană care să te egaleze în finețea manierelor. Sincer, dumneata ești prototipul eleganței, al...

— Pentru numele lui Dumnezeu !

Cînd ajunseră la această replică, punct culminant al delirului, intrarea neașteptată a Beninei care, după ce-și terminase trebăluiala, frecatul și aranjatul în bucătărie și sufragerie, voia să plece, îi făcu să cadă brusc în plină realitate. Ponte își dădu seama că era timpul să se ducă să-și îndeplinească obligațiile în casa unde lucra și ceru imperialei doamne permisiunea de a se retrage. Aceasta i-o dădu cu afecțiune, arătîndu-și regretul că, pînă în ziua următoare, va rămîne singură în palatele sale populate cu umbre de șambelani și alți superbi curteni. Că aceștia, în ochii celorlalți muritori, vor lua chipul unor pisici miorlăitoare, pe ea n-o interesa. În singurătatea ei, se va recrea plimbîndu-se în voie prin seră, admirînd frumoasele flori tropicale și respirînd miresmele lor amețitoare.

Ponte Delgado plecă, luîndu-și rămas bun cu salutări afectuoase și zîmbete triste ; imediat ieși și Benina, cu pas zorit, pentru a-l prinde în poartă sau pe stradă, dornică să schimbe cîteva vorbe cu el.

Capitolul XIX

— AŞA DECI, don Frasco, îi zise Benina prinzîndu-l de braţ, în strada San Pedro Mártir. N-aveţi încredere în mine şi ar trebui să aveţi. Eu sînt săracă, mai săracă decît şoarecii, şi numai Dumnezeu ştie cîte îndur ca să le întreţin pe stăpîna mea, pe fată şi pe mine... Dar există cineva care mă întrece în sărăcie, şi acest sărac, mai cu lustru decît oricine, eşti dumneata... Să nu spui nu.

— Coană Benina, repet că eşti un înger.

— Da... pe naiba... Nu-mi place cînd vă văd aşa de neajutorat. De ce v-o fi făcut Dumnezeu atît de ruşinos? E bună ruşinea, dar nu prea multă, Doamne... Noi ştim că domnul de Ponte este o persoană serioasă, dar atît de tare v-aţi topit, atît de tare, încît nici vîntul nu v-ar lua pentru că n-are de unde să vă apuce. Aşa că eu, care nu sînt zgîrcită de felul meu, după ce mi-am rostuit ziua, uite, mi-a rămas o pesetă. Ia-o...!

— Pentru Dumnezeu, coană Benina, zise Frasquito pălind şi apoi înroşindu-se.

— Nu face mofturi, că-ţi pică foarte bine ca să-ţi plăteşti culcuşul la Bernarda.

— Ce înger, Doamne Sfinte, ce înger!

— Mai las-o cu *îngeraşii* şi ia banii. Nu-i vrei? Apăi dumneata pierzi! O să vezi cum o să-ţi ceară *gazda* să plăteşti, că ea nu lasă pe datorie decît o noapte, hai, două, cu rugăminţi. Să nu zici că-mi trebuie mie, că nu-mi mai rămîne nimica! O să văd eu ce-o să fac pentru cheltuiala de mîine, chiar de-ar fi să scot bani din piatră seacă... Ia-o, îţi zic...

— Coană Benina, am ajuns la o astfel de limită a mizeriei şi a umilinţei, încît aş accepta peseta, da, doamnă, aş accepta-o, uitînd cine sînt, uitînd de demnitatea mea, etc... dar cum vrei dumneata *să primesc eu acest avans* ştiind, cum ştiu, de fapt, că eşti nevoită să cerşeşti ca să-ţi ajuţi stăpîna? Nu pot, nu... Conştiinţa mea se revoltă.

— Mai las-o cu revoltele, că aici nu sîntem la oaste. Ori îţi iei peseta, ori mă supăr, Dumnezeu mi-e martor!

Don Frasquito, lasă teatru', dumneata ești mai lihnit decît cel ce-a născocit foamea. Sau ai nevoie de mai mulți bani, îi datorezi cumva mai mult Bernardei? În cazul ăsta, nu pot să te-ajut, pentru că nu am... Hai, nu fi nătărău, don Frasquito, nu mai face mofturi, că hoțomana aia de Bernarda o să te mănînce de viu dacă nu-i iese bănuțul... Un chiriaș ca dumneata, *din aristocrație*, e găzduit și pe datorie, să zicem, trei-patru nopți, mai mult nu... Ia să dea la iveală bunul Frasquito miile lui de rubedenii, și atunci să vezi cum o să-și mai ciulească Bernarda urechile... Îi dai dumneata cei patru reali pe care-i datorezi și... poți să dormi liniștit în culcușul ăla.

Neîncrezător, dar bucuros de norocul ce dăduse peste el, Ponte respingea gestul de-a întinde mîna și-a primi pomana. Benina își întări argumentația zicîndu-i :

— Apăi dacă băiatul e așa de rușinos și n-are pic de curaj în fața patroanei, nici cînd îi plătește toată *cantitatea*, o să vorbesc eu cu Bernarda și-o să-i zic să nu te certe, nici să nu te-alunge... Hai, ia ce-ți dau și nu mă mai fierbe atîta, domnule Frasquito.

Și fără să-i mai lase timp să formuleze noi proteste și refuzuri, îi luă mîna, îi puse moneda în palmă și-i închise pumnul cu forța, după care se depărtă în fugă. Ponte nu schiță gestul de-a înapoia banul, și nici de a-l arunca. Rămase nemișcat și mut, uitîndu-se fix la Benina ca la o vedenie ce se risipește într-o rază de lumină și, păstrînd peseta în mîna stîngă, cu dreapta își scoase batista și-și șterse ochii care-i lăcrimau îngrozitor. Lăcrima de iritație oftalmică senilă, dar și de bucurie, de admirație, de recunoștință.

Benina întîrzie mai bine de o oră pînă să ajungă în strada Imperială, pentru că trecu și prin Ruda, după cumpărături. Pe astea trebuie să le fi făcut pe credit, căci isprăvise banii. Ajunse acasă după ora două, oră ce, cu siguranță, nu trezea bănuieli ; în alte zile se întorsese și mai tîrziu, fără ca stăpîna să se arate supărată. Dacă era primită bine sau rău, asta depindea de dispoziția în care se afla doña Paca în momentul cînd intra. În după-amiaza aceea, din nefericire, sărmana femeie din Ronda se afla într-una din crizele ei cele mai vio-

lente de iritare nervoasă. Caracterul ei cunoștea izbucniri neașteptate, determinate uneori de cel mai neînsemnat incident, alteori de mistere ale organismului greu de dibuit. Așa se face că, abia ce intră Benina pe ușă, doña Francisca și începu perdaful :

— Crezi că asta e oră de venit? O să vorbesc eu cu don Romualdo, să-mi spună la ce oră pleci din casa lui... Pariez că o să mă îmbrobodești cu minciuna că ai trecut pe la fată, ca să-i dai de mîncare... Crezi că sînt idioată să mai dau ascultare palavrelor tale? Să taci... Nu-ți cer să-mi dai socoteală, nici n-am nevoie și nici nu te cred, știi că nu mai cred nimic din ce-mi spui tu, mincinoaso, ingrato!

Cunoscînd firea stăpînei sale, Benina știa că cel mai rău, împotriva acceselor ei de furie, era s-o contrazici, să-i vorbești cu sinceritate, ori să te aperi. Doña Paca nu admitea raționamentele, oricît ar fi fost ele de logice. Cu cît erau mai logice și adevărate explicațiile acuzatului, cu atît se înfuria mai tare. Nu de puține ori Benina, nevinovată, trebuise să se declare vinovată de greșelile pe care i le reproșa doamna, fiindcă procedînd astfel o liniștea mai repede.

— Vezi că am dreptate? continuă doamna, care, cînd se afla în starea asta, era cît se poate de insuportabilă. Taci... cine tace, recunoaște. Apoi, știu eu ce spun: eu am dreptate întotdeauna. E așa cum am crezut eu: n-ai urcat la Obdulia, și nici n-ai dat pe-acolo. Numai Dumnezeu știe pe unde ți-oi fi pierdut vremea. Da', să nu-ți faci griji, o să verific eu... Să mă lași aici singură, moartă de foame! Doamne, ce dimineață groaznică am avut din cauza ta! Nici nu mai știu cîți au venit de la prăvălii să le plătesc datoriile, numai din cauza încurcăturilor pe care le faci tu. La drept vorbind, nici nu știu unde risipești tu banii... Răspunde, femeie, apără-te, că dacă la toate răspunzi prin tăcere, o să mi se pară că ți-am spus prea puține.

Benina repetă cu umilință ceea ce spusese înainte, că a terminat treaba tîrziu la don Romualdo, că don Carlos Trujillo a reținut-o o groază de vreme și că apoi s-a dus în strada Căpățînii.

— Dumnezeu știe, numai Dumnezeu știe ce-oi fi făcut, ușarnico, și pe unde-oi fi fost... Ia să vedem, să vedem dacă nu miroși cumva și-a vin...

Mirosindu-i răsuflarea, izbucni în exclamații de scîrbă și groază :

— Pleacă, pleacă de-aici, bețivano. Puți a rachiu !

— Nici n-am gustat, credeți-mă.

Doña Paca stărui, căci, în crizele ei, bănuielile deveneau realitate, și își întărea convingerea cu încăpățînare.

— Puteți să mă credeți, repetă Benina. N-am băut decît un păhărel de vin pe care mi l-a oferit domnul de Ponte.

— Îmi stă ca un spin în suflet domnu' ăsta de Ponte, un bătrîn verde, șiret foc și prefăcut. La urma urmei, nu rezolvi nimic cu tăcerea. Să nu crezi că mă-nșeli, ipocrito... Ai decăzut de tot la bătrînețe, și umbli după cai verzi. Doamne, ce mi-e dat să văd spre ce mizerie te trage blestematul ăla de nărav... ! Taci, așadar e adevărat. Nu, chiar dac-ai zice nu, tot nu m-ai convinge, fiindcă eu cînd spun un lucru, apăi așa e... Am eu un ochi al meu...

Fără să-i mai dea timp delincventei să se explice, trecu într-un alt registru :

— Ei, femeie, ce mai e nou ? Cum te-a primit ruda mea, don Carlos ? Ce face ? E cumsecade ? N-a crăpat încă ? Nu trebuie să-mi spui nimic, fiindcă știu tot ce-ați vorbit, ca și cum aș fi stat ascunsă după o perdea... Greșesc cumva ? Deci, ți-a spus că ceea ce mi se întîmplă se datorează prostului meu obicei de-a nu ține socotelile. Nu-i scoate nimeni neghiobia asta din cap. Fiecare cu scrînteala lui : nebunia rudei mele este să orînduiești totul cu numere... Cu ele s-a îmbogățit furînd de la stat și de la chiriași, cu ele vrea, în ceasul morții, să-și salveze sufletul, iar nouă, săracilor, ne recomandă leacul numerelor, care nici pe el nu-l mîntuiește și nici nouă nu ne servește la nimic. Într-un cuvînt, am nimerit-o ? Așa ți-a spus, nu ?

— Da, doamnă. S-ar zice că ați auzit totul.

— Și după ce te-a cicălit cu polilogiile alea despre *Credite* și *Debite*, ți-o fi dat ceva de pomană pentru

mine... Nu știe însă că demnitatea mea s-ar revolta dacă aș primi. Parcă-l văd deschizînd sertarele, mai de voie, mai de nevoie, luînd săculețul în care-și ține bancnotele, ascunzîndu-l, să nu-l vezi tu, pipăindu-i conținutul și strîngîndu-l cu grijă, îl văd încuind la loc... și, ca un porc ce e, te trezești cu vreo porcărie. Nu pot să-ți spun exact suma care ți-a dat-o pentru mine, fiindcă e foarte greu să apreciezi avariția prin calcule : dar, firește, te asigur, fără teamă că greșesc, că nu ți-a dat mai mult de patruzeci de duros.

Figura pe care-o făcu Benina, auzind-o, nu poate fi descrisă. Stăpîna care o urmărea cu atenție păli și spuse, după o mică pauză :

— E-adevărat, am mers cam departe. Patruzeci nu, dar, chiar calic și zgîrcit cum îl știu, n-o fi coborît totuși sub douăzeci și cinci de duros. Mai puțin de atît nu admit, Nina, nu pot admite.

— Doamnă, dumneavoastră aiurați, replică cealaltă, revenind cu fermitate la realitate. Distinsul don Carlos nu mi-a dat nimic, știți ce-i aia nimic ?! Începînd cu luna viitoare, vă va da cîte doi duros lunar.

— Mincinoaso, prefăcuto... Crezi că mă amăgești pe mine cu uneltirile tale ? Hai, hai, nu mă mai necăji ! Pe mine nu mă privește și nu-mi arde acum de alte supărări. Să-ți fie clar, Nina. O să te socotești cum știi cu conștiința ta. Eu mă spăl pe mîini și te las în plata Domnului, să-ți dea ce meriți.

— Ce tot spuneți, doamnă ?

— Mai faci și pe mironosița ! Oare nu vezi că te aflu de-ndată și-ți ghicesc ticluirile ? Mai bine mărturisește, femeie : nu încerca să adaugi la ticăloșie și înșelăciune.

— Ce tot spuneți acolo, doamnă ?

— Spun că ai căzut în ispită... Mărturisește și te iert... Nu vrei să recunoști ? Apoi, va fi de rău cu tine și cu conștiința ta, căci am să te fac să roșești ca jăratecul. Vrei să vezi ? Află că cei douăzeci și cinci de duros pe care ți i-a dat pentru mine don Carlos i-ai dat acelui Frasquito Ponte ca să-și plătească datoriile, să mănînce la birt și să-și cumpere cravate, creme și un baston nou... Vezi, vezi, haimana, că ghicesc totul și că mie nu-mi poți

ascunde nimic? Știu eu mai bine ca tine! Acum ți-a venit să-l protejezi pe *Tenorio*[1] ăla zaharisit și să-l iubești mai mult decît pe mine, să-l ocrotești pe el și nu pe mine, de el ți-e milă, iar pe mine, care te iubesc atîta, mă lași să crăp!

Doamna izbucni în plîns, iar Benina, care, deși simțea dorința de-a răspunde la atîta impertinență biciuind-o ca pe-un copil perfid, văzînd lacrimile, se înduioșă. Știa că plînsul era sfîrșitul crizei, oprirea accesului de furie mai bine zis, și, cînd se-ntîmpla asta, cel mai nimerit era să înceapă să rîdă, purtînd vorba spre făgașul mai vesel al glumelor.

— Așa e, doña Francisca, îi zise, îmbrățișînd-o. Credeai dumneata că ieșindu-mi în cale un crai atît de fermecător și grațios l-aș fi putut părăsi, fără să-i dau și ultimul sfanț?

— Să nu crezi că mă-nmoi cu glumele tale, prefăcuto și lingușitoareo... zicea doamna, deja dezarmată și învinsă. Te asigur că nu-mi pasă de ce-ai făcut, pentru că banii lui Trujillete tot nu-i luam... Prefer să mor de foame decît să-mi murdăresc mîinile cu ei... Să-i dea, să-i dea cui o vrea, nerecunoscătoareo, și lasă-mă-n pace! Lasă-mă să mor uitată de tine și de toată lumea.

— Nici dumneavoastră și nici eu n-o să murim atît de repede, pentru că mai avem multe de tras, îi zise servitoarea, apucîndu-se să-i pregătească de mîncare.

— Să vedem ce porcării mi-ai mai adus și azi... arată-mi coșul... Da', fato, nu ți-e rușine să-i aduci stăpînei tale resturile astea grețoase? Și ce mai ai? Conopidă... m-am acrit cu conopidele tale, de trei zile tot asta mănînc și, pe deasupra, mă mai și balonează... Ce mai, la ce altceva sîntem buni pe lumea asta decît să suferim? Dă-mi repede bolbotinele alea... Da' ouă n-ai adus? Știi că, dacă nu sînt proaspete, nu le fierb.

— O să mîncați ce s-o găsi, fără să bombăniți, că dacă mai facem atîtea nazuri la mîncarea pe care ne-o dă Dumnezeu, e ca și cum l-am jigni pe el.

— Bine, fato, cum vrei tu! O să mănînc ce-avem

[1] Aluzie la Don Juan Tenorio, prototipul lui Don Juan, personajul piesei cu același nume de José Zorrilla.

și-o să mulțumim Domnului. Da' să mănînci și tu, fiindcă mi-e milă să te tot văd forfotind, dîndu-ți sufletul pentru alții, de uiți să te hrănești. Așază-te lîngă mine și povestește-mi ce-ai făcut azi.

Ceva mai tîrziu, prînziră amîndouă așezate la masa din bucătărie. Doña Paca, oftînd din tot sufletul între o înghițitură și alta, exprimă în felul următor ideile care-i încingeau mintea :

— Spune-mi, Nina, între atîtea lucruri ciudate, de neînțeles cîte există în lume, n-o exista un mijloc, o formă... nu știu cum să-i spun, niscai vrăji prin care să putem trece de la lipsuri la belșug, prin care tot ceea ce prisosește în atîtea mîini avare să treacă în ale noastre, care sînt goale ?

— Ce-ați zis, doamnă ? Că dacă s-ar putea, cît ai clipi din ochi, din sărace să devenim bogate și să vedem casa plină de bani și de cîte a dat Domnu' pe pămînt ?

— Asta voiam să-ți spun. Dacă minunile sînt adevărate, de ce să n-avem și noi parte de una, care-o merităm atît de mult ?

— Și cine zice că n-o să ni se-ntîmple și nouă, că n-o s-avem parte de una ? răspunse Benina, în a cărei minte reapăru deodată, puternic conturată, cu extraordinară plasticitate, invocația învățată de la Almudena, prin care cereai și obțineai toate bunătățile de pe pămînt.

Capitolul XX

ATÎT DE PUTERNIC puseseră stăpînire pe cugetul ei ideile și imaginile exprimate de orbul african, încît era cît pe-aci să povestească stăpînei minunata metodă a invocării și aducerii *Regelui de supt pămînt.* Însă temîndu-se că acel secret n-o să mai fie de folos odată dezvăluit, își puse frîu limbuției și nu spuse decît că s-ar putea întîmpla ca, de la o zi la alta, să se trezească cu norocul la ușă. Culcîndu-se alături de doña Paca, fiindcă dormeau în aceeași cameră, se gîndi că toate spusele lui Almudena erau o născocire, iar a le lua în serios cea mai

mare dintre nerozii. Vru să adoarmă, dar nu putu: cugeta întruna la vorbele orbului, crezînd că e cu putință să se împlinească minunea, și cu cît făcea mai multe eforturi ca să se despovăreze, cu atît ideea hoinară i se strecura în gînd.

„Ce pierzi dacă încerci? își zicea, răsucindu-se în așternut. S-ar putea să nu fie adevărat. Dar, dac-o fi? Cîte minciuni nu s-au dovedit a fi adevăruri-adevărate? Cît despre mine, nu mă las pînă nu-ncerc; și, chiar mîine, cu primii bănuți pe care-i primesc, o să cumpăr pe mutește o candelă de pămînt. Vorba e cum poți să ceri un obiect fără să vorbești...! În sfîrșit, o să fac pe surdo-muta... Apoi o să caut țărușul, tot fără o vorbă. Nu mai rămîne decît să-mi spună arabul rugăciunea și eu s-o-nvăț fără să-mi scape un cuvînt..."

După un somn scurt, se trezi crezînd cu tărie că în odaia de alături se aflau niște coșuri și cufere foarte mari pline cu diamante, rubine, perle și safire... Prin întunericul camerelor nu se putea vedea nimic, dar nu se îndoia că acele bogății s-ar fi aflat acolo. Luă o cutie de chibrituri, gata să facă lumină pentru a-și clăti ochii în tezaur, dar, de teamă să n-o trezească pe doña Paca, al cărui somn era foarte ușor, amînă pentru a doua zi examinarea acelor minunății... După o clipă, nu întîrzie să-și rîdă de iluzia ei, spunîndu-și: „Da năroadă mai sînt...! E încă prea devreme ca să-mi vină toate astea..." În zori, se trezi în lătratul a doi dulăi albi care parcă ieșeau de sub paturi, auzi clopoțelul de la ușă, se dădu jos și, în cămașă, alergă să deschidă, sigură că este vreun aghiotant sau gentilom de-al regelui cu barbă lungă și mantie verde... Însă la ușă nu era nimeni, nici o ființă vie.

După ce încropi gustarea stăpînei și mătură prin casă, se pregăti de plecare și la șapte era deja, cu panerul în mînă, pe strada Imperială.

Cum nu avea nici o centimă, nici vreun loc de unde s-o culeagă, se îndreptă spre San Sebastián, gîndindu-se pe drum la don Romualdo și la familia lui, căci, descriindu-i și vorbind atîta despre ei, ajunsese să creadă în existența lor. „M-am tîmpit de tot, își spunea. Eu îl inventez pe don Romualdo ăla și, acum, mi se năzare și mie că e o persoană reală, care ar putea să mă ajute. Nu există

nici un don Romualdo, ci numai amărîtul ăsta de cerșit unde trebuie să mă duc degrabă, să vedem dacă pică ceva, cu voia *Caporalei.*" Se dovedi o zi bună : la intrare, Pulido îi spusese că nimerise la o înmormîntare de lux și, în plus, în sacristie, era o nuntă. Mireasa era nepoată de ministru *plenipotențian*, iar mirele... *ceva ce apare la ziare.*

Benina-și ocupă locul și începu cu două centime pe care i le dădu o doamnă. Tovarășele sale încercară s-o facă să spună de ce o chemase don Carlos : dar nu le răspunse decît prin generalități și jumătăți de cuvinte. Casiana, presupunînd că don Trujillo convenise cu Benina să-i dea resturile de mîncare din casa lui, se purta cu respect, cu speranța că-i va face și ei parte.

La sfîrșit, cei cu înmormîntarea nu dădură mare lucru, și, dacă nuntașii lăsară ceva mai mult, atîta sărăcime se adună din alte sectoare, iscînd o asemenea zarvă și încurcătură, încît unii luară cît cinci, iar alții rămaseră cu mîna goală. Cînd văzură că iese mireasa, plină de podoabe, împreună cu domnii și doamnele din suită, se aruncară asupra lor ca un nor de lăcuste, încît nașului îi șifonară mantia și aproape îi călcară în picioare pălăria. Distinsul domn trebui să lupte ceva ca să se despovăreze de teribilul stol, și nu avu altă scăpare decît să arunce un pumn de mărunțiș în mijlocul curții. Cei mai iuți avură parte de cîștig bun, cei mai greoi scormoniră zadarnic. *Caporala* și Eliseo încercară să facă ordine și, după ce mirii și toți nuntașii urcară în trăsuri, în jurul bisericii rămase sărăcimea tulbure și buimacă, tropăind și bombănind. Se împrăștiau și se adunau din nou ca apa ce vîjîie în vîltoare. Era ca o răzmeriță, învinsă de propria-i oboseală. Ultimele rafale sunau cam așa : „Tu ai luat mai mult... mi-ai luat și partea mea... aici nu mai există seriozitate... cîtă ticăloșie..." *Burlada*, care făcea parte dintre cele care apucaseră mai mult, arunca foc și venin pe gură, asmuțind întreaga bandă împotriva *Caporalei* și a lui Eliseo.

În cele din urmă, interveni poliția amenințîndu-i că o să-i bage la răcoare dacă nu se potolesc, și asta le pică precum cuvîntul lui Dumnezeu. Intrușii se depărtară, cei „ai casei" se duseră pe coridor. Benina scoase

din toată campania acelei zile, compusă din înmormîntare și nuntă, douăzeci și două de centime, iar Almudena șaptesprezece. Despre Casiana și Eliseo se vorbea c-ar fi strîns fiecare o pesetă și jumătate.

Retrăgîndu-se împreună și plîngîndu-și norocul, orbul marocan și Benina se opriră, ca și data trecută, în Plaza del Progreso și se așezară la picioarele statuii pentru a discuta despre greutățile și amărăciunile din ziua aceea. Benina nu știa la ce sfînt să se mai roage : cu pomana din ziua aceea nu se putea apuca de nimic, căci trebuia să plătească urgent unele datorii în prăvăliile de pe Ruda, pentru a putea să-și mai mențină creditul și s-o mai ducă cîteva zile. Almudena îi spuse că lui îi este imposibil s-o ajute ; ceea ce putea face pentru ea era să-i dea bănuții luați dimineață, iar seara, cei pe care-i va putea scoate în restul zilei, cerșind în locu-i obișnuit din strada Ducele de Alba, lîngă garnizoana Gărzii Civile. Bătrîna refuză această generozitate, fiindcă și el trebuia să trăiască și să se hrănească, la care marocanu-i răspunse că lui îi ajungeau pînă seara o cafea și o coajă de pîine, luate la Cruz del Rastro. Respingînd în continuare oferta, Benina aduse vorba despre invocarea *Regelui de supt pămînt*, dovedind încredere și credință, ușor de explicat, ținînd cont de marea strîmtorare în care se afla. Inexplicabilul și misteriosul caută prozeliți în împărăția disperării, populată de suflete care nu-și află alinare nicăieri.

— Chiar acum, zise sărmana femeie, o să mă duc să cumpăr lucrurile alea. Azi e vineri și mîine, sîmbătă, o să facem încercarea.

— Cumpărat la tine lucruri, fără vorbire...

— Firește, fără să scot o vorbă. Ce-o să pierd dacă fac o încercare ? Da', spune-mi un lucru : trebuie să fie exact la miezul nopții ?

Orbul răspunse că da, repetînd regulile și condițiile indispensabile pentru eficiența invocației, în timp ce Benina încerca să-și fixeze totul în memorie.

— Știu că o să fii toată ziua la fîntîna Ducele de Alba, zise la sfîrșit. Dacă uit ceva, am să vin să te întreb și să mă înveți rugăciunea. Știu c-o să fie greu pînă o învăț, mai cu seamă că nu e în limbă creștinească, ci în

limba ta, fiule; nu știu cum o să mă descurc ca să nu greșesc.

— Dacă greșit la tine, Rege nu venit.

Descurajată de aceste greutăți, Benina se despărți totuși de prietenul ei, din cauza grabei cu care trebuia să adune ceva bani ca să completeze suma necesară nevoilor din ziua aceea; neputind să mai spere nimic pe credit, se așeză la cerșit în colțul străzii San Millán, lîngă ușa cafenelei „Negustorilor de portocale“ asaltînd trecătorii cu povestea nenorocirilor sale: că abia a ieșit din spital, că bărbatul îi căzuse de pe schelă, că nu mai mîncase de trei săptămîni și alte lucruri menite să-ți rupă inima. Nefericita *ciuguli* ceva și poate ar fi strîns chiar mai mult, dacă nu și-ar fi făcut apariția un sticlete care o amenință c-o leagă în pivnițele temniței de la Latina, dacă nu dispare ca vîntul. Se ocupă apoi de procurarea celor necesare pentru descîntec, îndeletnicire destul de ingrată, pentru că totul trebuia făcut prin semne. După aceea, plecă acasă, gîndind că acolo o să-i fie tare greu să facă blestemata aia de vrăjitorie, fără să afle stăpîna. Nu-i rămînea decît să inventeze că don Romualdo s-a îmbolnăvit rău, deci să plece noaptea să-l vadă, și să meargă, în schimb, la Almudena. Dar prezența Pedrei putea fi o piedică: pe lîngă pericolul că un martor incredul ar face imposibilă *lucrarea,* se adăuga și inconvenientul grav că, în caz de reușită, bețivana ar dori să pună mîna pe tot sau pe o parte din comorile dăruite de rege. Bineînțeles că ar fi mai bine dacă le-ar veni totul în bani gheață sau în fișicuri de bancă, bine strînși cu elastic, cum văzuse ea într-un birou de schimb, decît în pietre prețioase. Fiindcă nu mică era corvoada de-a merge la bijutieri ca să le propui cumpărarea atîtor perle, safire și diamante. La urma urmei, să le aducă oricum o vrea, căci nu mai era cazul să faci nazuri, nici să ceri multe zorzoane.

O găsi pe doña Paca foarte abătută, fiindcă, dis-de-dimineață, îi apăruse în casă un băiat de prăvălie care o insultase cu expresii brutale și josnice. Sărmana femeie plîngea și-și smulgea părul, implorînd-o pe fidela ei amică să răscolească pămîntul în căutarea celor cîțiva

duros care-i trebuiau și pe care să-i arunce în fața bestiei de negustor, iar Benina își storcea creierii ca să găsească o soluție pentru a ieși din încurcătură.

— Femeie, fie-ți milă, născocește, inventează ceva, îi zicea stăpîna, într-o mare de lacrimi. Prietenul la nevoie se cunoaște. În împrejurări foarte critice, altă cale nu e decît să-ți pierzi rușinea... Ce zici, nu crezi și tu, ca mine, că don Romualdo al tău ar putea să ne scoată din încurcătură ?

Servitoarea nu răspunse. Dar în timp ce pregătea mîncarea pentru stăpînă, prin minte îi treceau combinațiile cele mai subtile.

Cînd doña Paca își repetă propunerea, Benina păru că o găsește rezonabilă.

— Don Romualdo... da, da. Mă duc să văd. Dar nu sînt sigură, doamnă, nu-i sigur. Poate n-are încredere... una e să dai de pomană și alta să împrumuți bani... iar noi nu ieșim din încurcătură cu mai puțin de zece duros. Ce-a spus bruta aia de Gabino ? Că o să vină mîine să facă alt scandal ? Canalia, hoțul ăla, de-i înșală pe toți... ! Păi da, e vorba de zece duros și nu știu dacă don Romualdo... Din partea lui s-ar putea, dar sora lui e *mînă strînsă*... Zece duros... ! Mă duc să văd. Dar să nu vă speriați dacă o să întîrzii puțin. Lucrurile astea nu prea știu cum să le iau... Depinde ce mutră fac, poate-o să m-aleg doar cu... : „mai treci pe-aici, dumneata..." O să mă duc... dar m-apucă deja teama... oricum, o să întîrzii... dar vorba-ceea : cel ce acasă ajunge, nu întîrzie...

— Mai ales, dacă nu vine cu mîinile goale. Du-te, fato, du-te, și Domnu' să fie cu tine și să-ți lumineze mintea. Dac-aș avea priceperea ta, repede aș ieși din încurcăturile astea... Eu rămîn aici și mă rog la toți sfinții din cer să-ți dea gîndul cel bun și să ne scoată pe amîndouă din Purgatoriul ăsta. Cu bine, fato.

După judecata ei, care nu dădea greș și care-i oferise și altădată șanse de reușită, își făcu un plan și se îndreptă spre strada Mediodía Grande, adică spre dormitoarele populare, proprietatea doñei Bernarda, prietena ei.

Capitolul XXI

STĂPÎNA așezămîntului strălucea prin absență. Benina fu primită de administratoare și de un bărbat numit Prieto, care se bucura de toată încrederea și ținea evidența zilnică a chiriilor luate pe paturi. Bătrînei nu-i mai rămase altceva decît să aștepte, căci acelei perechi de țipari îi lipseau facultățile necesare pentru a-i rezolva problema care-o neliniștea atît de puternic. Tot vorbind despre negoțul cu dormitul (anul ăsta mergea foarte rău, și în fiecare noapte aveau tot mai puțini mușterii, iar scăpătații care nu plăteau se înmulțeau), Benina se trezi că întreabă de Frasquito Ponte. Prieto îi răspunse că noaptea trecută se văzuseră obligați să nu-l mai primească, pentru că datora deja *șapte dormituri* și nu plătise nimic.

— Sărmanul de el, zise Benina, o fi dormit sub cerul liber... Ce chin, la anii lui... Să mă iertați, dar e mai bătrîn decît Cuesta de la Vega.

Administratoarea povesti că don Frasquito, neștiind unde să tragă, reușise să fie primit în casa *Comadreja*, strada Mediodía Chica, cîțiva pași mai încolo. Umbla zvonul că ar fi bolnav. Auzind acestea, Benina uită dintr-odată motivul care-o adusese aici și nu se mai gîndi decît cum să afle ce i s-a întîmplat neajutoratului Frasquito. Avea timp să dea o fugă acasă la *Comadreja* și să se și întoarcă, pînă cînd, doña Bernarda ar fi revenit la domiciliul său. Zis și făcut. După cîteva minute, inimoasa bătrînă intră în spelunca deschisă publicului din stabilimentul amintit, și ceea ce văzu prima dată fu respingătoarea imagine a lui Luquitas, soțul Obduliei, care împreună cu alți pierduți și două sau trei femei soioase jucau cărți la o masă rotundă, slinoasă, între pahare de Cariñena și Pardillo. Cînd intră Benina, tocmai terminaseră un joc, și se pregăteau pentru un nou tur, iar ginerele doñei Paca, aruncînd pe masă cărțile gregțoase, care întreceau în murdărie mîinile jucătorilor, se ridică de pe scaun clătinîndu-se și, cu limba împleticită și delicatețe deșucheată, specifică bețivilor, oferi servitoarei soacrei sale un pahar cu vin.

— Lasă-l încolo, domnișorule, eu am băut deja... vă mulțumesc... zise bătrîna, refuzînd paharul.

Însă domnișorul deveni atît de insistent, iar ceilalți îl acompaniară la fel de insistent, cerînd ca „doamna“ să bea, încît acesteia i se făcu frică și bău jumătate din conținutul paharului slinos. Nu voia să se pună rău cu adunătura aceea, de teama unei încăierări, și, fără să piardă timpul sau să se întindă la taifas cu viciosul Luquitas, despre neglijența pe care o dovedea față de nevasta lui, trecu direct la obiectivul ei.

— N-ai văzut-o pe aici pe *Pitusa* ?

— Aici, la dispoziția dumneavoastră, zise o femeie uscățivă, ieșind printr-o ușă strîmtă, bine ascunsă între rafturile pline de sticle și carafe, din spatele tejghelei. Ușa era ca o crăpătură care permite unui țipar să intre într-o ascunzătoare, iar femeia era exemplarul cel mai slab, deteriorat și decăzut ce se poate întîlni în fauna căreia îi aparțin astfel de femele. Fața îi era atît de uscată că, văzînd-o din profil, ai fi zis că e făcută din tablă, ca figurinele de pe giruete. Gîtul îi era numai cute, iar găurile pentru cercei erau atît de mari, încît putea intra și un deget în toată grosimea lui. Dinții, știrbi și negri, sprîncenele spîne, genele urduroase, ochii lăcrimoși, privirea felină îi completau fizionomia. Despre corp nu se poate spune decît că greu puteai întîlni forme care să fie asemănătoare cu o coadă de mătură îmbrăcată, sau, dacă vreți, acoperită cu zdrențe de șters podelele, cu brațe și mîini, care, gesticulînd, păreau labele unui vulpoi ce vrea să curețe praful de pe fața interlocutorului. Cît despre glas și intonație, sunau ca și cum și-ar fi făcut gargară. Și, deși pare ciudat, voi mai spune, ca să ne facem o idee completă despre persoană, că din toate aceste aspecte exterioare respingătoare se desprindea un anumit aer de bunăvoință, un suflet bun, așa că închei asigurîndu-vă că *Pitusa* nu era nicidecum antipatică.

— Cu ce ocazie pe la noi, coană Benina ? îi zise scuturînd-o cu putere de umeri. Am auzit că ai ajuns bine, într-o casă bogată... Și cred că ai parte de resturi de calitate... Nu cred c-o duci rău.

— Nu, fata mea... De-atunci a trecut un secol. Acuma, am scăpătat.

— Cum, îți merge rău ?

— Ne descurcăm așa și-așa. Ori mănînci supă, ori nimic... Da *Comadreja* e pe-aici ?

— Da de ce-l cauți, coană Benina ?

— Fato, te întreb de el ca să văd cum o mai duce cu sănătatea.

— Se descurcă. Rana i se deschide cînd nici nu te aștepți.

— Doamne ferește... Da', zi-mi un lucru...

— Poruncìți.

— Vreau să știu dacă a înnoptat la voi un cavaler pe nume Frasquito Ponte și dacă mai e încă aici, fiindcă mi s-a spus că azi-noapte s-a simțit rău.

În loc de răspuns, *Pitusa* îi ceru Beninei s-o urmeze și, amîndouă, aplecîndu-se, se strecurară prin crăpătura ușii dintre rafturile tejghelei. Dincolo, spînzura o scară foarte îngustă pe care urcară, una în spatele celeilalte.

— E o persoană de treabă, cum se spune, un cineva, adăugă Benina, sigură că o să-l întîlnească acolo pe nefericitul cavaler.

— Din lumea bună. O să vezi aici ce se-alege de lumea bună.

Printr-un coridor rău mirositor și murdar, ajunseră într-o bucătărie unde nu se mai gătea. Soba de gătit și vasele erau folosite drept depozit pentru sticle goale, cutii desfăcute, scaune rupte și mormane de zdrențe. Pe jos, pe o saltea mizerabilă, zăcea, cît era de lung, don Frasquito Ponte, în cămașă, țeapăn, cu fața răvășită. Două femei zdravene, îngenuncheate de-o parte și de alta, una cu un pahar de apă și vin, cealaltă frecîndu-l pe mîini, îi strigau :

— Vino-ți în fire... Ce naiba te-a apucat... ? Ce te miorlăi ? Nu mai vrei să bei ?

Benina, îngenunchind, se apucă și ea să-i strige, zgîlțîindu-l :

— Don Frasquito, sufletelule, ce-i asta ? Deschide ochii și uită-te la mine, sînt Nina.

Nu întîrziară cele două zgripțuroaice care, între paranteze fie spus, de-ai fi pus pariu pentru cît erau de urîte și respingătoare, nu s-ar fi găsit cineva care să le

întreacă, nu întîrziară, zic, să-i povestească bătrînei ceea ce se întîmplase. Ponte, nefiind primit în dormitoarele Bernardei, rămăsese peste noapte sub portalul Capelei Irlandezilor. Acolo îl întîlniseră și se apucară să glumească cu el, să-i spună unele lucruri... ce mai... lucruri care se zic și nu se supără nimeni. Ce mai tura-vura, bietul moșulică sulemenit s-a simțit jignit și, luîndu-se după ele cu un băț, ca să le lovească, se dusese de-a dura pe caldarîm. Ele izbucniseră în rîs, crezînd că s-a împiedicat, dar, văzînd că nu se mai mișcă, se întoarseră la el, sosi degrabă și paza, care-i puse lanterna în ochi, și atunci văzură că suferise un atac. Scutură-l de o parte, scutură-l de alta, dar bietul domn, nimic, mort. Veni și *Comadreja* care-l desfăcu la haine și zise că totul era o *sincopie* și fiind el *caritativ, bun creștin,* pe deasupra a mai studiat și un an de veterinară, porunci să-l ducă acasă la el ca să-l îngrijească și să-l readucă la viață cu frecții și prișnițe.

Așa și făcură, fiind purtat de cele două femei și o altă tovarășă, căci bolnavul atîrna ca un snop de trestii, și în casă, prin ciupituri și frecții, își reveni și le mulțumi cu multă amabilitate. *Pitusa* îi aduse supă, pe care o înghiți cu poftă, mulțumind cu cele mai alese cuvinte în fiecare moment... atît de fin, și așa rămase pînă la ziuă, bine înfășurat pe salteluța lui. Nu putură să-l ducă într-o cameră, fiindcă aproape toate erau ocupate peste noapte, dar acolo, în fosta bucătărie, stătea foarte bine, căci era o încăpere aerisită.

Cel mai rău a fost că, dimineața, cînd se ridicase ca să plece, i se repetă atacul, și toată dimineața îl apucară din oră în oră niște *sincopii* atît de puternice, de părea un cadavru, și numai Dumnezeu știe cîte trebuiră să-i facă ca să-l readucă în simțiri. Îl lăsaseră în cămașă pentru că se văita că-l ia cu călduri, dar lucrurile-i erau alături, fără să le fi atins careva sau să i se fi luat ceva. *Comadreja* spusese că, dacă nu-și revine în timpul nopții, o să se adreseze oficialităților ca să-l ducă la spital.

Benina îi spuse *Pitusei* că era o greșeală să trimiți la spital un domn așa de distins și că l-ar duce la ea acasă, dacă... Prin mintea bătrînei trecu în grabă o idee îndrăzneață și, cu sprinteneala care era calitatea dintîi a ca-

racterului ei, se grăbi s-o pună în practică cu toată promptitudinea.

— Pot să-ţi spun o vorbuliţă ? îi zise *Pitusei*, luînd-o de braţ, ca s-o scoată din bucătărie. La capătul coridorului, intrară în singura odaie locuibilă a casei : un dormitor cu pat mare de fier, pătură croşetată, oglinzi strîmbe, tablouri cu odalisce, o comodă şchioapă şi o stampă cu San Antonio în altar, cu flori de cîrpă şi candelă cu ulei. Dialogul fu rapid şi nervos :

— Cu ce să vă fiu de folos ?

— Păi cu puţin. Să-mi împrumuţi zece duros.

— Coană Benina, sînteţi în toate minţile ?

— Sînt, Teresa Conejo, ca şi atunci cînd ţi-am împrumutat mia de reali şi te-am salvat de la închisoare... nu-ţi aduci aminte ? Era în anul şi ziua ciclonului, care a smuls copacii din Grădina Botanică... Locuiai pe strada Guvernatorului, iar eu în San Agustín, unde slujeam.

— Sigur că-mi aduc aminte. V-am cunoscut, fiindcă făceam cumpărăturile împreună.

— Te-am văzut în mare încurcătură.

— Abia începusem să mă învîrtesc prin lume.

— Şi tot învîrtindu-te, ai căzut într-o ispită..

— Şi cum slujeaţi într-o casă mare, m-am socotit şi şi mi-am zis : „Păi asta, dacă vrea, poate să mă salveze".

— Ai venit la mine cu mare teamă... ce se întîmplă... nu voiai să te dezvălui, de teamă să nu te dau de gol.

— Dar dumneata m-ai acoperit... cît ţi-am mulţumit, Benina !

— Şi fără dobînzi... Apoi tu, după ce te-ai împăcat cu ăla din prăvălia de vinuri, mi-ai plătit.

— Pînă la ultimul bănuţ.

— Aşa e, acum însă eu sînt cea care a căzut, am nevoie de două sute de reali şi tu o să mi-i dai.

— Cînd ?

— Chiar acum.

— Doamne, Dumnezeule ! Că doar nu-mi pică banii din cer !

— Nu-i ai ? Nici *Comadreja* ăsta al tău ?

— Sîntem pe cracă, precum cocoşul din Morón. Şi la ce-ţi trebuie cei zece duros ?

— Pentru ceva ce nu te interesează pe tine. Spune-mi dacă mi-i dai sau nu. O să ți-i înapoiez repede, și dacă vrei cu dobîndă, nu e nici un *icovenient*.

— Nu-i vorba de asta: adevărul e că n-am nici un ban. Cîștigul ăsta murdar nu ne-aduce decît mizerie.

— Ferească-te Domnu'! Și... ?

— Nu, nu am podoabe. Dacă aș avea...

— Caută bine, jupîneasă.

— Dacă-i așa... Ar fi două verighete, nu sînt ale mele, sînt ale Regelui de Pică, un prieten de-al lui Rumaldo, care i le-a dat spre păstrare, iar Rumaldo mi le-a dat mie.

— Așa...

— Așa că dacă-mi dai cuvîntul că în opt zile o să le scoți de la amanet și-o să mi le dai-napoi, da' cuvînt serios, Doamne Sfinte, ia-le... O să-ți dea pe departe zece duros, căci una din ele are un briliant care te orbește de-ți dă *cataratǎ*.

Mai vorbiră puțin, după ce închiseră bine ușa, ca să nu le poată spiona nimeni din coridor. Dacă ar fi făcut-o cineva, n-ar fi auzit decît cum se deschid și se închid sertarele comodei, șușoteala Beninei și vorbele răgușite ale celeilalte.

Capitolul XXII

IMEDIAT DUPĂ ce femeile au revenit la căpătîiul leșinatului Frasquito, intră *Comadreja* care era un zdrahon de bărbat, bine făcut și cu mutră plăcută, cu față și trăsături cam negricioase, cu pălărie mare, cu talia bine încinsă, iar primul lucru care-l spuse fu că *moribundu* va fi dus curînd la spital. Benina protestă, susținînd că boala lui Ponte era dintre acelea care cer îngrijire acasă, în familie; la spital ar muri, așa că mai bine îl lua acasă la stăpîna ei, doña Francisca Juárez, care, deși decăzuse de tot, mai avea încă posibilitatea să facă o faptă caritabilă găzduindu-și concetățeanul, pe domnul

de Ponte, cu care, dacă-și mai amintea bine, era și ceva rudă. În acest timp, sărmanul cavaler își reveni din leșin și, recunoscînd-o pe binefăcătoarea sa, îi sărută mîinile, numind-o *înger* și cîte și mai cîte, fericit peste poate că o vede alături. Cu un gest sever și bătînd din picior, *Pitusa* porunci celor două zdrențăroase să se ducă la treaba lor în poarta casei, *Comadreja* coborî la ale lui, iar Benina și prietena ei rămaseră singure cu sărmanul Ponte, îi puseră ghetele și mantia ca să-l poată lua.

— Acum, că sîntem între noi, don Frasquito, îi zise Benina, povestește-ne de ce n-ai făcut ce te-am sfătuit.

— Ce anume, doamnă ?

— Să-i dai Bernardei peseta, ca plată pentru nopțile ce-i datorai.... Ori ai cheltuit peseta pe altceva, să zicem, ca să-ți aranjezi mustața ? În cazul ăsta, nu mai am nimic de zis.

— Farduri nu... v-o jur, răspunse Frasquito vorbind lînced, de parcă-i scoteai cuvintele din gură cu cleștele... Am cheltuit-o... da' nu pentru asta... Trebuia să-mi pro... pro... în sfîrșit... să-mi procur o fotografie.

Scotoci în buzunarul pardesiului și, dintre scrisori și hîrtii zdrențuite, scoase una pe care o desfăcu, și arătă o fotografie de mărimea unei ilustrate obișnuite.

— Cine e madama asta ? întrebă *Pitusa*, care o luă iute spre cercetare. De frumoasă, e frumoasă...

— Voiam, continuă Frasquito trăgîndu-și sufletul la fiecare silabă, să-i demonstrez Obduliei perfecta ei asemănare cu...

— Da' portretu' ăsta nu e al fetei, zise Benina în timp ce-l contempla. Aduce puțin la croiala feței, dar nu seamănă.

— Spuneți dumneavoastră dacă nu seamănă ! Pentru mine sînt identice... una ca cealaltă, aceasta cu aceea.

— Da' cine e ?

— Împărăteasa Eugenia... Dar n-o recunoașteți ? Nu mai exista decît la Laurent și n-o dădea sub o pesetă... Trebuia s-o iau, să-i demonstrez Obduliei asemănarea...

— Don Frasquito, ce Dumnezeu, o s-ajungem să credem că te-ai scrîntit... Să dai peseta pe-un portret... !

Sărmanul cavaler nu se dădu bătut și, păstrînd cu grijă ilustrata, își încheie pardesiul și încercă să se ri-

dice, operațiune foarte complicată, pe care n-o putu realiza din cauza extraordinarei slăbiciuni a picioarelor, nu mai groase decît bețele unei tobe. Cu iuțeala pe care obișnuia s-o folosească în astfel de cazuri, Benina ieși să caute o trăsură, nu înainte de-a rezolva altă afacere de maximă importanță. Dar expeditivă cum era, rezolvă totul repede : cu cei zece duros în buzunar, reveni în Mediodía Grande într-o trăsură de piață luată cu ora și, în ușa casei, se ciocni de Pedra bețiva și tovarășa sa Un-kil-și-un-sfert, care ieșeau vociferînd din cîrciumă.

— Am aflat, am aflat că-l iei cu dumneata... îi ziseră în zeflemea. Așa se poartă femeile distinse care știu să prețuiască un om... Vai, vai, cîtă grabă... se vede că-ți dă mîna...

— Mai lăsați...! Pe voi tot nu vă interesează... Și, ce-i ?

— Apăi, nimic... În sfîrșit... vorbim și noi, așa...

— Da' știu că i-ai făcut-o lu'Almudena !

— Ce-i cu el ?

— A așteptat-o pe doamna toată seara... Degeaba, că trebuia să mergeți să-l ajutați pe cavalerul bolnav...!

— Ne-a dat un mesaj pentru dumneata, dacă te zărim...

— Ce spune ?

— Să vedem dacă-mi aduc aminte !... Ah, da, să nu cumperi oala...

— Oala cu cele șapte *gaure*... că are el una pe care-a adus-o din ținuturile lui...

— Bine...

— Da', ce, vă faceți fabrică de strecurătoare ? La ce atîtea *gaure ?*

— Tăceți odată, guri sparte ce sînteți. Rămîneți cu Dumnezeu.

— Și avem trăsură ! Ce mai lux ! Cum se cunoaște că are parale !

— Mai tăceți odată... Mai bine m-ați ajuta să-l cobor și să-l pun în trăsură.

— Da, sigur că da, cu trup și suflet.

Totul se petrecu spre amuzamentul celor din casă și de afară. Acțiunea de coborîre a lui Frasquito fu o procesiune zgomotoasă, cîntîndu-i-se cuplete pe ton fu-

nerar, presărate cu o mie de glume zeflemitoare adresate lui și Beninei, care, insensibilă la izbucnirile canaliilor, se așeză în trăsură apucîndu-l pe cavalerul andaluz ca și cum ar fi fost o legătură de rufe, și porunci vizitiului s-o apuce spre strada Imperială, încercînd să strunească bine calul.

Cum e ușor de presupus, nu mică fu surpriza doñei Francisca văzînd că-i aduceau în casă un corp, la prima vedere mort, purtat de Benina și un băiat de prăvălie. Sărmana femeie își petrecuse seara și o parte din noapte într-o neliniște de moarte și, văzînd un lucru atît de ciudat, crezu că visează sau că i s-au tulburat mințile.

Însă curajoasa servitoare se grăbi s-o liniștească, spunîndu-i că acela nu e un cadavru, ci, bolnav foarte grav, chiar don Frasquito Ponte Delgado, născut în Algeciras, pe care-l intîlnise pe stradă și, fără să se piardă în prea multe explicații despre nemaiauzita întîmplare, reuși să fortifice cugetul răscolit al doñei Paca cu fericita veste că în buzunar avea nouă duros și ceva, sumă suficientă pentru a-și achita nevoile cele mai urgente și să poată respira cîteva zile.

— Ah, ce greutate mi-ai luat de pe suflet, exclamă doamna ridicînd mîinile. Dumnezeu să te binecuvînteze. Iată-ne în stare să facem o faptă caritabilă, adunîndu-l pe nenorocitul ăsta de pe drumuri. Vezi ? Dumnezeu în același timp ne ocrotește și ne spune să ocrotim. Ajutorul și obligația vin împreună.

— Trebuie să luăm lucrurile așa cum hotărăște Cel ce pe toate le face și le desface.

— Și unde o să-l așezăm pe păpușoiul ăsta amărît ? zise doña Paca pipăindu-l pe Frasquito care, deși nu era fără cunoștință, abia dacă vorbea sau se mișca, întins pe jumătate pe podea, cu spatele rezemat de perete.

Cum după căsătoria Obduliei și a lui Antoñito paturile le fuseseră vîndute, izbucni un conflict de aranjament domestic pe care Nina îl rezolvă propunînd să așeze patul ei în odaia in care mîncau, pentru a-l culca acolo pe sărmanul bolnav. Ea va dormi pe o saltea pusă peste rogojină, și-o să vedeți, o să vedeți că se va putea să-l smulgem pe amărîtul ăsta bătrîn din ghearele morții.

— Dar, Nina, sufletelule, te-ai gîndit bine la sarcina ce ne-am luat-o? Vorba aceea: fiindcă tu nu mai poți, ia-mă și pe mine-n cîrcă. Ți se pare că putem noi să ocrotim pe cineva...? Dar termină-ți povestirea: bunul don Romualdo ți l-a...?

— Da, doamnă, Romualdo... răspunse bătrîna care, în osteneala ei, nu-și pregătise încă născocirea.

— Binecuvîntat să fie, de o mie de ori binecuvîntat!

— Ea... Teresa Conejo[1]...

— Ce tot spui, femeie?

— Zic că... Da' dumneavoastră nu sînteți atentă la ce vorbesc?

— Ai zis că... nu cumva don Romualdo e și vînător?

— Vînător?

— Păi, ai zis nu știu ce de un iepure...

— Nu, el nu vînează, dar i se dăruiesc... ce știu eu... atîtea lucruri... potîrnichi, iepuri... nu mai departe, în seara asta...

— Da; ți-a zis: „Benina, vezi cum pregătești mîine iepurele ăsta pe care mi-l aduseră..."

— Am tot discutat, dacă să fie în sos sau cu orez, iar eu nu spuneam nimic, îmi curgeau doar lacrimile. „Benina, ce ai, Benina, ce ți s-a întîmplat?" În cele din urmă, lăsai deoparte iepurele ca să-i povestesc necazul în care mă aflam.

Doña Paca, convinsă, nu se mai gîndi la altceva decît cum să-l instaleze pe Frasquito, care părea că nu-și dă seama de ceea ce se petrece. În cele din urmă, după ce-l culcară, o recunoscu pe văduva lui Juárez și, arătîndu-i mulțumirea cu strîngeri de mînă și un suspin afectuos, îi zise:

— Așa fiică, așa mamă... Dumneata ești portretul viu al doamnei de Montijo.

— Ce zice omu'ăsta?

— I se pare că toate semănăm cu... nu știu care... din împărătesele Franței... Dar, să-l lăsăm într-ale lui.

— Sînt în palatul din Plaza del Ángel? zise Ponte examinînd sărăcăciosul dormitor cu ochii rătăciți.

[1] *Conejo*, iepure (span.).

— Da, domnule... Acoperiți-vă acuma și stați cuminte pînă vă ia somnul. După aceea o să vă dăm o supă bună... și... sănătate.

Îl lăsară singur, iar Benina ieși din nou in stradă, nerăbdătoare să astupe gura bădăranilor de creditori care le asaltau pe cele două femei cu somații impertinente și nerușinate. Își oferi plăcerea de-a arunca în fața hămesiților de negustori cei cîțiva duros pe care-i datorau, mai cumpără cîte ceva, se duse în strada Ruda și, cu coșul încărcat și inima plină de speranță, gîndindu-se cît de bine e să scapi de rușinea de-a cerși, cel puțin cîteva zile, se întoarse acasă. Cu iuțeală metodică, începu să trebăluiască în bucătărie, în compania stăpînei, și ea ceva mai veselă.

— Știi ce mi s-a întîmplat, îi zise Beninei, cît ai fost plecată ? Am adormit in fotoliu și am visat că ne intrau în casă doi domni grași, îmbrăcați în negru. Erau Francisco Morquecho și don José María Porcell din ținutul meu, care veneau să-mi anunțe moartea lui don Pedro José García de Los Antrines, unchi bun al soțului meu.

— Sărmanul om, a murit ! suspină Nina din tot sufletul.

— Și acest domn Pedro José, care este unul din cei mai bogați din Serranía...

— Dar, spuneți-mi, e vis sau adevărat, ce-mi povestiți ?

— Ai răbdare, femeie. Se făcea că veneau domnii aceia, don Francisco și don José María, unu' medic celălalt secretar la Primărie... Așadar, veneau să-mi spună că García de los Antrines, unchiul bun al lui Antonio al meu, îi numise executori testamentari...

— Așa...

— Și că... lucru clar... cum nu avea el succesiune directă, numi moștenitori...

— Pe cine ?

— Ai răbdare, femeie... Deci lăsa jumătate din bunurile sale fiilor mei, Obdulia și Antoñito, iar cealaltă lui Frasquito Ponte. Ce zici ?

— Că pe domnul acela minunat trebuiau să-l facă sfînt.

— Don Francisco și don José María mi-au mai spus că mă căutau de zile întregi să-mi aducă la cunoștință moștenirea și că, întrebînd colo și dincolo, pînă la sfîrșit au aflat de adresa noastră. De la cine crezi ? De la părintele Romualdo, propus de-acum episcop, care le-a mai spus și că l-am găzduit pe domnul Ponte... „Așa că, îmi spuseră izbucnind în rîs, venind să vă prezentăm respectele noastre, doamna mea, am împușcat doi iepuri dintr-un foc."

— Să lăsăm poveștile ; nu-i decît un vis.

— Desigur, n-ai auzit că am adormit în fotoliu ?... Fiindcă domnii ăștia care m-au vizitat au murit acum treizeci de ani, cînd eu eram logodnica lui Antonio... închipuie-ți... iar García de Los Antrines era foarte bătrîn atunci. N-am mai aflat nimic despre el... Sigur că totul n-a fost decît un vis, dar așa de viu că și acum mi se pare că-i văd... Îți povestesc ca să rîzi... nu, nu e de rîs, căci visele...

— Visele, visele, zică cine ce-o vrea, răspunse Nina, sînt tot de la Dumnezeu, și cine mai știe ce e adevăr și ce e minciună ?

— Așa-i... Cine spune că în spate, dedesubtul sau deasupra acestei lumi pe care o vedem nu e alta unde trăiesc morții... ? Și cine spune că a muri nu e alt mod și altă formă de-a trăi ?

— Dedesubt, dedesubt, se află toate astea, afirmă cealaltă, pradă gîndurilor. Eu iau în seamă visele pentru că s-ar putea întîmpla, de pildă, ca cei care umblă pe dincolo să vină aici și să ne aducă ușurare pentru necazurile noastre. Sub pămînt e o altă lume, totul e să știi cum și cînd poți vorbi cu viețuitorii *supterani*. Ei trebuie să știe cît de rău o ducem pe-aici, iar noi, visînd, vedem cît de bine o duc ei pe-acolo... Nu știu dacă vorbesc clar.. zic că nu există dreptate, și, ca să fie, să visăm tot ce-avem chef și, visînd, zic și eu, vom aduce dreptatea aici.

Doña Paca răspunse cu un șir de suspine ieșite din adîncul pieptului, iar Benina se agăță cu febră și tenacitate de ideea sa fixă, gîndindu-se din nou la descîntecul acela miraculos. Trebăluind fără odihnă în bucătărie,

cu ochii sufletului nu vedea decît oala cu șapte *gaure*, bățul de dafin, haina și rugăciunea... blestemata aia de rugăciune ! Asta era într-adevăr o-ncercare !

Capitolul XXIII

DIMINEAȚA, totul mergea bine : don Frasquito se simțea mai întremat de la un ceas la altul, cu facultățile mintale pe jumătate limpezite ; doña Paca mulțumită ; casa îndestulată ; ziua aceea și următoarea asigurate, fapt pentru care sărmana Benina putea să renunțe, pentru moment, la chinuitoarea ocupație de la San Sebastián. Dar cum trebuia să joace comedia serviciului pe care-l avea în casa feței bisericești, a ieșit, ca în fiecare zi, cu coșul în mînă, hotărîtă să nu piardă dimineața și să facă ceva util. Cînd ieși, stăpîna îi zise :

— Cred că trebuie să-i facem un dar lui don Romualdo al nostru... E momentul să-i arătăm cît îi sîntem de recunoscătoare și că sîntem persoane bine crescute. Du-i din partea mea două sticle de *Champagne* de bună calitate, pe care s-o bea la iepurele pe care i-l pregătești azi.

— Dar ce, v-ați pierdut mințile, doamnă ? Știți cît costă două sticle ? Ne-am îndatora pe trei luni. N-o să vă schimbați niciodată. De-asta ați ajuns atît de săracă, fiindcă v-a plăcut să faceți impresie bună. O să-i tot oferim cînd o să cîștigăm la loterie, căci de azi nu-mi mai rămîne decît să găsesc pe cineva care să-mi dăruiască o pesetă și s-o pun la bătaie.

— Bine, bine, du-te cu Dumnezeu !

Și se-ntoarse să täifăsuiască cu Frasquito, care se înviorase și devenise vorbăreț. Amîndoi evocară amintiri din ținuturile andaluze, în care se născuseră, reînviind familie, persoane și întîmplări, și, din vorbă-n vorbă, doña Francisca își dezvălui visul, deși se abținuse să i-l povestească compatriotului :

— Spune, Ponte, ce s-a ales de don Pedro José García de los Antrines ?

După o chinuită scotocire prin întunecatele cotloane ale memoriei, Frasquito răspunse că don Pedro murise în anul Revoluţiei.

— Ia uite, ia uite, şi eu, care credeam că mai trăieşte încă. Şii cumva cine l-a moştenit ?

— Păi, fiul lui, Rafael, care n-a vrut să se-nsoare. Acu', trebuie să fie bătrîn. S-ar putea să-şi amintească de noi, de fiii dumneavoastră şi de mine, căci n-are neamuri mai apropiate.

— Ah, fără-ndoială, o să-şi amintească... mărturisi doña Paca cu mare admiraţie în ochi şi în vorbă. Dacă nu-şi aminteşte, e un porc... Ceea ce-mi spuneau don Francisco Morquecho şi don José María Porcell...

— Cînd ?

— Acum... nu ştiu cît timp să fie de-atunci. Adevărat e că au trecut în lumea drepţilor. Da' parcă-i văd... N-au fost executorii testamentari ai lui García de los Antrines ?

— Da, doamnă. Şi eu am avut legături cu ei. Eram prieteni de familie şi îi păstrez foarte vii în memorie... Parcă-i văd cu redingotele lor negre, de modă veche...

— Aşa, aşa e.

— Cu crăvăţelele lor de mătase şi jobenele alea de păreau turnul Santa María...

Dialogul continuă cu această vagă fluctuaţie între real şi imaginaţie, în timp ce Benina, alergînd în sus şi-n jos pe străzi, cu mintea luminată şi cugetul liniştit de achiziţia unui capital de trei duros şi jumătate, se gîndea că toată aiureala vrăjii lui Almudena era o simplă şmecherie pentru gură-cască. Mai degrabă credea în cîştigul la loterie, care nu e, orice-ar zice unii, opera întîmplării oarbe, căci cine ar avea curajul să zică că prin aer nu trece un înger sau un demon nevăzut cu misiunea de a scoate lozul cel mare, ştiind din timp cine are acel număr ? De-asta vezi atîtea lucruri nemaipomenite ; de pildă, să se împartă premiul între nefericiţii care s-au unit tocmai în acest scop, punînd unul un real, altul o pesetă. Cu astfel de gînduri, reflecta la cine ar putea să-i înlesnească o participare modestă, căci să joace de una singură i se părea o adevărată aventură. Cu Pedra şi tovarăşa ei Un-kil-şi-un-sfert, care avea no-

roc la aproape toate extragerile, nu voia să aibă de-a face; mai bine s-ar înțelege, pentru afacerea asta, cu Pulido, tovarășul ei de cerșit despre care se zvonea că ar juca la loterie parte la parte cu un crescător de măgărițe, vecin de-al Obduliei și, ca să-l prindă acasă, înainte de-a porni la cerșit, iuți pasul spre strada Căpățînii și se năpusti în lăcașul măgărițelor. În grajdurile pașnicelor animale, văcarii aceia onorabili, oameni buni și modești, îl adăposteau pe Pulido. O soră de-a crescătoarei de măgărițe vindea bilete pe străzi, iar un unchi de-al bărbatului ei, care făcuse același negoț în aceeași stradă și casă cu ani în urmă, după ce dăduse lovitura, se retrăsese în satul lui unde-și cumpărase pămînt. Deatunci pasiunea se tot repeta în așezămînt, devenind un obicei vicios; iar la data întîmplărilor pe care le povestim, cu ce cheltuiseră în cincisprezece ani de jocuri, crescătorii ar fi putut tripla animalele pe care le aveau.

Benina avu norocul să găsească toată familia, după ce aduseseră măgărițele din plimbarea lor matinală. În timp ce ele rumegau nutrețul, oamenii se ocupau cu calculele probabilităților și cu examinarea motivelor pe care s-ar putea baza certitudinea că a doua zi o să iasă cîștigător numărul 5.005, la care ei, participaseră cu o zecime. Pulido, examinînd cazul cu puternica-i vedere lăuntrică ce i se amplificase din cauza orbirii ochilor, întări convingerea crescătorilor și, cu ton profetic, le spuse că este atît de sigur că 5.005 o să iasă cîștigător, pe cît e de sigur că Dumnezeu se află în cer și Diavolul în iad. Inutil să spunem că pretenția Beninei căzu în familia aceea orbită de cîștig ca o bombă, iar primul impuls al tuturor a fost să-i refuze în totalitate participarea pe care o solicita, căci asta ar fi echivalat cu donarea unei grămezi de bani.

Cerșetoarea îi stîrni spunîndu-le că nu-i lipseau decît trei pesete ca să joace singură, și această probă de indrăzneală avu efectul dorit. În cele din urmă, conveniră că, dacă ea cumpăra alt bilet, ei i-ar da voie să participe cu doi reali la magicul număr 5.005, număr sigur, atît de sigur de parcă l-ar fi văzut în fața ochilor. Așa și făcură: Benina plecă și trase imediat un alt număr, 4.844, care, ieșind cîștigător, aduse în grupul loterist

cea mai mare confuzie și derută, ca și cum printr-o artă misterioasă norocul ar fi trecut de la un număr la altul. În final, combinațiile se făcură pe placul tuturor, grăjdarul le întinse biletele de participare, bătrînei revenindu-i șase reali de la numărul său și alți doi de la celălalt. Pulido plecă bombănind și se duse spre biserică foarte prost dispus, zicîndu-și că *prefăcuta aia eclesiastică* le alungase norocul. Grăjdarii se porniră contra Obduliei, spunînd că nu-și plătea pîinea, în schimb cumpăra ghivece de flori, și că proprietarul o va arunca în stradă. Benina urcă s-o vadă pe fată, pe care o găsi în mîinile coafezei ce încerca să-i aranjeze cît mai frumos capul. În ziua aceea, socrii ei îi trimiseseră chiftele și sardine marinate ; Luquitas se întorsese acasă la șase dimineață și dormea și-acum, ca un cățel. Fata se gîndea să plece la plimbare, nerăbdătoare să vadă grădini, trăsuri, lume elegantă, iar coafeza o sfătui să se ducă la Retiro, unde existau aceste lucruri și toate animalele din lume, și pe deasupra lebede, care sînt, dacă e să facem o comparație, gîște cu gîtul lung. Aflînd că Frasquito se afla bolnav în casa doñei Paca, fata se arătă sincer impresionată și vru să se ducă să-l vadă, dar Benina îi scoase gîndul din cap. Era mai bine să-l lase să stea liniștit cîteva zile, ferindu-l de discuții *delirante*, care-i tulburau creierul. Consimțind la aceste discrete motive, Obdulia se despărți de servitoare, insistînd să meargă la plimbare, iar cealaltă o porni degrabă spre strada Ruda, unde avea de gînd să-și plătească unele datorii mărunte. Pe drum se gîndi că ar merita să cedeze o parte din suma investită în loterie și cu gîndul ăsta porni să-l caute pe arabul orb ca să joace și el o pesetă. Era mai sigur decît descîntecul pentru chemarea spiritelor *supterane*.

Gîndind la toate astea dădu nas în nas cu Pedra și Diega, care plecaseră la vînzări, tîrînd între ele un coș cu fleacuri de mercerie ieftină. Se opriră cu plăcere să-i povestească ceva uimitor și care, fără-ndoială, o interesa :

— N-ai aflat, *maestra ?* Te caută Almudena.

— Pe mine ? Păi, și eu aș vrea să vorbesc cu el, să văd dacă vrea să-mi ia...

— O să-ți ia măsura... Așa zicea...

— Ce?

— E furios... Nebun de legat. Pe mine era gata să mă omoare de dimineață, așa de pornit era contra mea. Ah, în sfîrșit, e țicnit.

— Se mută de la Santa Casilda... Se duce la Cambroneras.

— L-a apucat dănțuiala și joacă-ntr-un picior.

Cele două femei izbucniră în rîs, iar Benina nu mai știa ce să spună. Înțelegînd că africanul e cam bolnav, zise că are de gînd să se ducă să-l caute la San Sebastián, la care cele două îi răspunseră că nu mai plecase la cerșit și că, dacă *maestra* voia să-l întîlnească, mai bine să-l caute prin Arganzuela sau pe ulița Peñón, căci pe drumul ăla îl văzuseră ceva mai devreme. Benina se duse acolo unde-i spuseră cele două, isprăvind la iuțeală treburile din strada Ruda, și, după ce se învîrti în jurul Fuentecillei, urcă și coborî pe ulița Peñón, unde-l văzu pe marocan, care ieșea de la un fierar. Ajunse la el, îl apucă de braț și...

— Lasă în pace, lasă tu la mine în pace... zise orbul scuturîndu-se din cap pînă-n picioare, ca și cum l-ar fi străbătut un curent electric. Tu rea, *înșelătoare*... eu omorît la tine.

Sărmana femeie se sperie, deslușind pe fața prietenului ei o mare tulburare strîngea și-și dilata buzele cu vibrații convulsive, desfigurîndu-și obișnuita-i expresie fizionomică, mîinile și picioarele îi tremurau, iar glasul îi răgușise.

— Ce-i cu tine, Almudenilla? Ce muscă te-a înțepat?

— Înțepat tu, musca rea... venit cu mine... eu vrut vorbit la tine... Muierea rea la tine...

— Să mergem unde vrei, omule. Parc-ai înnebunit!

Coborîră spre strada Ronda și marocanul, cunoscător al acelei zone, o luă spre fabrica de gaz, lăsîndu-se purtat de braț de prietena lui. Pe cărări înguste, ajunseră pe esplanda de la Acacias, fără ca biata femeie să poată obține vreo explicație clară privind motivele acelei ciudate neliniști.

— Să ședem aici, zise Benina ajungînd lîngă fabrică; am cam obosit.

— Nu aici, mai la vale...

O luară la vale pe o cărare abruptă, care se termina într-un tăpșan. S-ar fi rostogolit amîndoi pe costișă dacă Benina nu l-ar fi îndemnat să meargă mai încet și nu s-ar fi asigurat bine unde pune piciorul. Ajunseră, în cele din urmă, într-un loc mai jos decît esplanada, cu pavajul ciobit, plin de-o zgură ce părea lavă de vulcan; în spate, rămîneau case de o înălțime mai mare decît capetele lor, în față, acoperișuri de case sărace, la un nivel mai jos decît picioarele lor. În jurul acelor zănoage se distingeau colibe sărăcăcioase, iar în depărtare, înghesuită între zidurile Azilului Santa Cristina și atelierul gaterelui mecanic, mahalaua Injuriilor, unde forfoteau familiile cele mai amărîte.

Se așezară amîndoi, iar Almudena, gîfîind, își șterse sudoarea care-i acoperise fruntea. Benina nu-l scăpa din ochi, atentă la mișcările lui, căci nu prea mai era stăpînă pe ea văzîndu-se într-un loc atît de izolat, singură cu marocanul supărat.

— Să vedem, ia să vedem de ce sînt atît de rea și atît de înșelătoare, de ce...?

— Pen'că tu înșelat la mine. Io iubit la tine, tu iubit la altul... Da, da... Craiu frumosu, cavaleru elegant... tu iubire la el... Bolnav el, la casa *Comadreja*... tu luat la tine... iubit la tine, bogat el, domn el...

— Cine ți-a spus minciunile astea, Almudena? zise sărmana femeie, rîzînd din tot sufletul.

— Nu negat adevăru... Tu supărat la mine, rîs tu mine.

După ce vorbi astfel, se ridică în picioare, apucat de o furie subită și, înainte ca Benina să-și dea seama de pericolul care-o amenința, luă bățul și o lovi cu toată puterea. Noroc că nefericita putu să-și ferească repede capul, ceea ce nu se întîmplă cu spatele. Vru să-i smulgă bățul, dar n-apucă să facă o mișcare că primi altă lovitură în umăr și o a treia în șold... Cea mai bună apărare era tot fuga. Într-o clipă, bătrîna și ajunse la zece pași de orb. Acesta încercă să se ia după ea, lovind mereu cu bățul în aer și în pămînt, dar ea se ascunsese

deja într-un loc sigur. Tot lovind, căzu cu gura-n jos și rămase acolo ca o victimă, mușcînd pămîntul, în timp ce femeia visurilor sale îi spunea :

— Almudena, Almudenilla, dacă te prind, o să vezi tu... nărodule, catîrule !

Capitolul XXIV

DUPĂ CE SE rostogoli pe jos, cu contracții epileptice ale brațelor și picioarelor, după ce își lovi fața și se trase de păr, scoțînd exclamații guturale în limba arabă, pe care Benina nu le înțelegea, izbucni în plîns ca un copil, stînd cu picioarele sub el și continuînd să-și plesnească fruntea și să-și înfigă degetele în obraji. Plîngea cu amărăciune, iar lacrimile-i potoliră, fără-ndoială, furia dezlănțuită. Benina se apropie puțin și-i văzu fața scăldată de lacrimile care-i umeziseră barba. Ochii îi deveniseră izvoare prin care sufletul i se descărca de șuvoiul unui chin neistovit.

Urmă o lungă pauză, Almudena, cu voce tînguitoare de copil pedepsit, își chemă cu duioșie prietena :

— Nina... sufletelu... Ești aici ?

— Da, fiule, aici sînt, mă uit cum plîngi ca Sfîntu' Petru după ce s-a lepădat mișelește de Cristos. Te căiești de ce-ai făcut ?

— Da, da... sufletelu... Io bătut la tine... ! Durut molt la tine ?

— Cred și eu că mă ustură.

— Eu rău... am plîns zile molte, pentru că bătut la tine... sufletelu, iertat tu la mine.

— Iertat, da... dar nu mai am încredere.

— Luat tu băț, îi zise, întinzîndu-i-l. Venit aici, la mine. Apucat băț și dat la mine cu putere, pînă cînd omorît tu la mine.

— Nu mai am încredere, nu.

— Luat tu cuțit asta, adăugă marocanul, scoțînd din buzunarul surtucului un obiect ascuțit. Cumpărat eu pentru pedepsit la tine... Omorît tu la mine cu el, luat

viaţa la mine. Mordejai viaţa nu vrut... moarte, da, moarte...

Ca şi cum n-ar fi fost nimic, Benina apucă cele două arme, băţ şi cuţit şi, sprijinindu-se acum fără teamă de orbul nenorocit, îi puse mîna pe umăr :

— Cred că mi-ai rupt vreun os, căci durut tare la mine, îi zise. Să vedem unde mă tratez eu acuma ? Nu, nu-i nici un os rupt, dar mi-ai făcut nişte vînătăi cît capu', şi leacurile de care o să am nevoie tu ar trebui să mi le plăteşti.

— Dat la tine... viaţa. Iertare la mine. Plîns eu luni molte, dacă tu nu iertat la mine... Înnebunit... eu iubit la tine. Dacă tu nu iubit la mine, Almudena omorît singur.

— Asta-i bună. Tu te-ai deocheat ; ce mai e şi povestea asta, să te îndrăgosteşti de mine ! Tu nu ştii că sînt bătrînă şi dacă m-ai vedea ai cădea lat de frică ?

— Nu bătrîna tu... Io iubit la tine.

— Tu o iubeşti pe Pedra.

— Nu... Beţiva... urîta, rea... Tu singur femeia este... Nu avut alta eu.

Fără răgaz în înşiruirea mîhnirii sale, întretăindu-şi cuvintele cu suspine profunde şi un sughiţ continuu, cu limba împleticindu-i-se, Almudena mărturisi ceea ce simţea, şi, de fapt, dacă Benina putu să înţeleagă un limbaj atît de ciudat, n-a fost datorită valorii şi sensului cuvintelor, ci datorită forţei adevărului pe care marocanul o punea în bizarele modulaţii, urlete, ţipete disperate şi şoapte înăbuşite. Îi spuse că, de cînd regele Samdai i-a vorbit despre femeia *unică* pe care s-o urmărească şi să pună stăpînire, a colindat tot pămîntul. Cu cît umbla mai mult, cu atît femeia părea mai departe, fără să aibă putinţa s-o ajungă vreodată. Cu trecerea timpului, crezu că fugara era Nicolasa, cu care trăi alături trei ani de viaţă rătăcitoare. Dar nu era ea, şi-a dat repede seama că nu era ea. Femeia lui era înainte, mereu înainte, complet acoperită, fără să lase să i se vadă faţa... Desigur, el îi vedea chipul cu ochii sufletului... Aşa că, vezi, cînd o cunoscu pe Benina, în dimineaţa cînd a venit ea pentru prima oară la San Sebastián, adusă de Eliseo, inima, parcă voind să-i iasă din piept,

îi spusese: „Asta e, numai asta, alta nu mai există". Şi, pe măsură ce vorbeau, se convingea tot mai mult că era femeia *lui,* dar voi să lase timpul să treacă ca s-o *încerce* mai bine. În cele din urmă, ajunsese la convingere, şi tot aştepta prilejul să i-o spună... Astfel, cînd îi povestiră că Benina îl iubea pe *cavalerul cel frumos* şi că-l dusese la ea acasă, nici mai mult nici mai puţin decît în trăsură, fu cuprins de o deznădejde atît de mare, urmată de o furie înspăimîntătoare, încît omul nu ştia dacă să se omoare sau s-o omoare... Cel mai bine ar fi fost ca cele două morţi să se producă în acelaşi timp, după ce mai înainte ar fi expediat pe lumea cealaltă jumătate din omenire, împărţind lovituri în dreapta şi-n stînga.

Benina ascultă cu interes şi milă povestirea pe care o prezentăm aici redusă la dimensiuni minime, ca să nu vă obosim, şi, cum era femeie cu bun simţ, nu căzu în uşurinţa de-a se înfumura cu pasiunea aceea africană, şi nici n-o luă în glumă, cum ar fi fost normal, avînd în vedere vîrsta ei şi condiţia fizică a nefericitului. Menţinîndu-se într-o notă de discreţie, urmărea doar scopul imediat, liniştirea prietenului ei, alungîndu-i din minte gîndul de moarte şi exterminare. Îi explică povestea cu *cavalerul cel frumos,* încercînd să-l convingă că numai un sentiment de milă o determinase să-l ducă în casa stăpînei sale, fără să fie vorba de dragoste sau ceva în legătură cu relaţiile dintre bărbat şi femeie. Mordejai nu se lăsa convins şi puse problema în termeni care justificau veridicitatea şi fermitatea sentimentului său, şi anume: ca el să creadă ce-i spunea Benina, trebuia să-i demonstreze cu fapte, nu cu vorbe pe care le ia vîntul. Şi cum s-o facă, ca el să rămînă pe deplin satisfăcut şi convins? Păi, într-un mod foarte simplu, lăsînd totul, stăpîna, casa ei, *cavalerul frumos,* şi ducîndu-se să trăiască cu Almudena, uniţi amîndoi pentru toată viaţa.

Bătrîna nu răspunse printr-o negaţie, ca să nu-l supere mai rău, ci se mărgini să-i prezinte inconvenientele abandonării pe nepusă-masă a stăpînei sale, care ar fi murit dacă s-ar fi despărţit de ea. Dar la toate aceste argumente, marocanul opunea altele, întărite de

jurisdicţia şi legile dragostei, care nu ţin cont de nimic :

— Dacă tu iubit la mine, sufleţelu, eu căsătorit cu tine.

Oferindu-şi mîna albă, însoţită de un oftat duios şi alintări pudice, cu enormele buze care se desfăceau pînă la urechi sau se strîngeau formînd un bot monstruos, Benina nu putu să-şi oprească rîsul. Dar, stăpînindu-se îndată, se îngriji să răspundă cu acest argument discret :

— Fiule... îţi zic aşa fiindcă ai putea să-mi fii fiu... îţi mulţumesc pentru fineţea ta, dar ţine cont că eu am implinit şaizeci de ani.

— Implinit, nu implinit, şaizeci, o mie, eu iubit la tine.

— Sînt o bătrînă care nu-i bună de nimic.

— Buna, sufleţelu, eu iubit la tine... tu mai mult ca lumina sfînta, tînăra tu...

— Ce sminteală !

— Eu căsătorit la tine şi luat cu mine la pămîntul meu, pămînt din Sus. Tatăl meu, Saúl, bogat el, fraţi la mine, bogaţi ei, mama mea Rimna, bogată frumos ea... Ea iubit la tine, numit la tine fata ei... Vedea tu pămîntul meu, ulei molt, portocalie molte... turmele molte tatăl meu... molte copacii lîngă apa, casa mare... fîntîne apă rece... frumos, frig nu, căldura nu.

Deşi prezentarea unei astfel de fericiri îi invada uşor sufletul, Benina nu se lăsă sedusă, şi, ca o fiinţă practică ce era, văzu imediat inconvenientele unei plecări neîntîrziate în ţări atît de depărtate, printre oameni necunoscuţi, care vorbeau o limbă diavolească şi care, cu siguranţă, s-ar deosebi de ea prin obiceiuri, religie şi îmbrăcăminte, căci acolo umblau tot timpul înfăşuraţi în cearşafuri... Cum i-ar sta ei înfăşurată în cearşaf ? Ce mai, s-a scrîntit bietul Mordejai ! Arătîndu-se afectuoasă şi recunoscătoare, îi expuse neajunsurile grabei într-o hotărîre atît de gravă precum căsătoria pe negîndite şi plecarea neaşteptată, nici mai mult, nici mai puţin decît în Africa, aşezată, cum se zice, la capătul lumii. Nu, nu, trebuia să se gîndească pe îndelete, şi să-şi ia răgazul ca să nu facă vreo prostie. Mult mai practic, după ea, era să lase toată treaba asta cu căsătoria şi voiajul de nuntă pentru mai încolo, ocu-

pîndu-se mai curind de realizarea, cu toate mijloacele care ar asigura succesul, vrăjii cu Regele Samdai. Dacă le reuşea asta, cum o asigurase Almudena, şi ar intra în posesia ei coşurile cu pietre preţioase, care, apoi, cu uşurinţă, s-ar preface în bilete de bancă, toate problemele s-ar rezolva, iar restul s-ar aranja de la sine. Banul este cel care înlătură, fără greş, orice greutate din lume. În concluzie, ea ar fi fost de acord cu tot ce voia el şi, desigur, îşi dădea şi cuvîntul pentru căsătorie, promiţîndu-i că-l va urma pînă la capătul pămîntului, îndată ce Regele Samdai îi va oferi ceea ce prin atîtea canoane, ceremonii şi rugi îi ceruse.

Auzind acestea, africanul căzu pe gînduri şi apoi îşi dădu cîteva lovituri în frunte, ca omul frămîntat de mare tulburare şi deznădejde.

— Iertat tu la mine... uitat spus la tine ceva.

— Ce ? N-o să spui acum că nu se poate ? Nu mai merge fiindcă lipseşte vreun obiect ?

— Uitat eu amănuntu... Nu merge, fiindcă tu femeie este.

— Blestematule ! exclamă Benina fără să-şi mai poată stăpîni ciuda, de ce n-ai început cu asta ? Atunci, dacă prima condiţie este să fii bărbat, ia să vedem !

— Iertat la mine... Uitat asta la mine.

— Nu eşti in toate minţile ! Asta mai lipsea ! Dar, ce, eu sînt de vină că am crezut în minciunile născocite pe meleagurile tale blestemate şi în religia aia a ta cu diavoli incoronaţi. La drept vorbind, nici n-am crezut. Sărăcia m-a orbit. Nu cred, nu. Să mă ierte Dumnezeu pentru gîndul rău de-a chema pe Necuratu' cu toate maimuţărelile astea, să mă ierte şi Fecioara Preasfîntă.

— Dacă femeie la tine, nu merge... răspunse Almudena ruşinat, ştiut eu alt lucru... care dacă făcut la tine, tu luat toţi banii care tu vrut.

— Nu, nu mă mai duci tu încă o dată... Ia te uită la el !

— Pe sfînta lumină, adevărat este... Fulger din cer omorît la mine dacă înşelat la tine... Luat bănet, molt bănet !

— Cînd ?

— Cînd vrut tu.

— Să vedem... cu toate că nu-i de crezut, spune-mi degrabă.

— Io dat la tine hîrtia...

— O hîrtie ?

— Da... Pus tu pe vîrf de limba...

— Pe vîrful limbii ?

— Da, intrat cu el Bancă, hîrtia pe limba, și nimenea văzut la tine. Putut luat tot bănet... Nu văzut nimenea la tine.

— Dar ăsta e furt, Almudena.

— Nimenea văzut la tine, nimeni spus nimic.

— Piei, du-te... Eu nu știu vicleșuguri de astea. Să fur, nu. N-or să mă vadă ei, da' o să mă vadă Dumnezeu.

Capitolul XXV

ÎNFLĂCĂRATUL marocan stăruia în a cîștiga bunăvoința alesei inimii, pe care astfel trebuie s-o numim, odată ce așa o vedea cu ochii sufletului său. Știa că mijloacele materiale erau cele mai eficace ; iar propria ei avariție și dorința de îmbogățire i-ar fi supus-o mai repede decît ar fi făcut-o folosind alte argumente. Așadar născoci altă blestemăție, produs natural al sîngelui și al imaginației sale bogate. Îi spuse că între toate secretele pe care, prin voința lui Dumnezeu, le știa, exista unul ce nu se gîndea să-l destăinuie decît persoanei care s-ar dovedi stăpîna inimii sale, și cum persoana aceea era ea, femeia visată, femeia făgăduită de Regele Samdai, numai ei îi destăinuia infailibilul procedeu de a descoperi comorile îngropate. Deși Benina se prefăcea că nu dă importanță unor astfel de povești, nu pierdu o vorbă din tot ce spunea Almudena. Lucrul era foarte simplu, așa cum îl povestea el, deși dificultățile practice ca să ajungi să produci magicul efect săreau în ochi. Persoana care ar vrea să știe, *sicur, sicur*, unde erau ascunși banii, nu trebuia să facă decît o groapă în pămînt în care să stea patruzeci de zile, îmbrăcat sumar, fără altă hrană decît făină de orz fără sare, fără altă

preocupare decît să citească din cartea sfîntă, cea cu filele lungi, și să mediteze, să mediteze asupra adevărurilor profunde cuprinse în acele scriituri.

— Și asta trebuie să fac eu? zise Benina neliniștită. Mare viclean mai ești! Și cartea asta e scrisă în limba ta? Tontule, cum o să citesc eu mîzgăliturile alea, dacă în propria mea limbă literele îmi joacă în fața ochilor!

— Io citit la tine... citit ție.

— Dar în gaura aia de sub pămînt, care o fi casa cîrtițelor, o să putem sta amîndoi?

— Sicur.

— Bine. Și ca să putem vedea bine literele din cartea aia, zise în silă aleasa inimii, o să porți ochelari de orb?

— Eu știut din memoria, replică cu orgoliu.

Operațiunea, după cele patruzeci de zile de penitență, se termina cu scrierea pe o hîrtiuță, ca cele de țigară, a unor cuvinte magice pe care le știa numai el, doar el, apoi hîrtiuța se arunca în aer și în timp ce vîntul o purta de colo-colo, ea și el ar fi trebuit să spună mulțime de rugăciuni, fără să-și ia ochii de pe hîrtia zburătoare. Acolo unde va cădea, ar afla, săpînd, săpînd într-una, comoara subterană, probabil o oală mare plină cu monede de aur.

Benina își manifestă neîncrederea, izbucnind în rîs, dar ceva urme lăsă în mintea ei noua năzdrăvănie cu descoperirea comorilor, căci se trezi vorbind cu toată naturalețea:

— Nu cred că există bani îngropați pe cîmp. S-ar putea să existe cazuri de-astea prin ținuturile tale, dar, pe-aici... îi țin în curte, în tindă, sub lemnele din magazie, în magazine și pivnițe și, dacă e posibil, zidiți în perete.

— Eu avut putere chiar descoperit el... Io spus la tine, dacă tu iubit, dacă tu căsătorit la mine.

— O să vorbim despre asta mai pe-ndelete, zise Benina desfăcîndu-și basmaua și punîndu-și-o din nou, semn de nerăbdare și dorință de-a pleca.

— Nu plecat tu, sufletelu, nu, murmură orbul tînguitor, trăgînd-o de fustă.

— E tîrziu, fiule, și e nevoie de mine acasă.

— Tu cu mine, todeauna.

— Nu se poate acuma. Ai răbdare, fiule.

Cuprins iar de furie, simțind-o că se ridică, se aruncă asupra ei, înfigîndu-i ghearele în brațe și exprimînd, mai mult decît cu vocea, cu mugete, dorința sa arzătoare de-a o păstra lîngă sine.

— Eu iubit la tine... Omorît eu, aruncare eu în apa, dacă nu venit la mine...

— Lasă-mă, pentru numele lui Dumnezeu, Almudena, zise cu accent îngrijorat *aleasa inimii*, crezînd că-l convinge mai ușor cu implorări afectuoase. Eu țin la tine, dar mă cheamă obligațiile mele.

— Omorît eu la *cavaler frumosu*, strigă orbul strîngînd pumnii și apropiindu-se cîțiva pași de bătrînă, care, temătoare, se depărtase de el.

— Fii cuminte, dacă nu, nu mai țin la tine. Să mergem, hai! Dacă-mi promiți că ești cuminte și nu mă lovești, mergem împreună.

— Lovit eu, nu, nu... iubit la tine mai molt decît lumina sfînta.

— Atunci, dacă nu mai dai, să mergem, zise Benina, apropiindu-se de el cu tandrețe și luîndu-l de braț.

Cu bietul Mordejai, ceva mai liniștit, o luară din nou în sus, iar pe drum orbul îi spuse *alesei inimii* că părăsise Santa Casilda ca s-o rupă cu Pedra și, cum timpurile se anunțau grele și nu se mai cîștigau prea multe parale, se gîndea să se mute în aceeași seară la Cambroneras, lîngă podul Toledo, căci în cartierul acela existau dormitoare cu numai zece centime pe noapte. Benina nu aprobă schimbul de domiciliu pentru că acolo, după cîte auzise, săracii trăiau în mare strîmtorare, îngrămădiți și înghesuiți în cămăruțe ca vai de lume, dar el insistă, îndurerat și melancolic, susținînd că voia să stea rău, să facă penitență, să-și petreacă zilele plîngînd, pînă cînd Adonai va veni să îmblînzească inima femeii iubite. Oftară amîndoi și urcară în tăcere strada Toledo.

Cînd Benina îi oferi un duro pentru mutare, Almudena exprimă un dezinteres sublim :

— Nu vrut eu bani... Bani lucru murdar... bani silă... Iubit la mine, sufletelu... Femeie la mine.

— Bine, bine, ai răbdare, îi zise Benina, temîndu-se că o să strice totul tocmai la sfîrșitul zilei. Îți promit că mîine o să mai vorbim despre asta.

— Venit tu la Cambroneras ?

— Da, îți promit.

— Eu nu mai intors la beserica... Necazuri cu lume increzută : Casiana, Eliseo... Silă la mine lumea asta. Eu cerșit la podul *Tolaido*.

— Așteaptă-mă mîine... și promite-mi c-o să fii cuminte.

— Plîns, plîns eu.

— Da' de unde-ți vin scîncetele astea... ? Almudena, dacă eu țin la tine... Haide, nu mă supăra !

— Acuma tu, la casa ta, văzut *crai frumosu*, alintat tu la el.

— Eu ? Ești nerușinat ! Da, da, pentru el mă duc. Da' tu ce-ai crezut ? Mare lucru înseamnă pentru mine stafia aia !... Are mai mulți ani decît Cuesta de la Vega, este rudă cu stăpîna mea și, din porunca ei, l-am luat și l-am dus acasă.

— Pocitania el !

— Da' ce pocitanie ! Nici nu se poate compara cu tine... Asta e, fiule, mă grăbesc acuma. Adio. Pe mîine.

Profitînd de un moment cînd marocanul rămase ca un nătărău, o rupse la fugă, lăsîndu-l sprijinit de zid, alături de prăvălia lui Botijo. Era singura formă posibilă de despărțire, avînd în vedere încăpățînarea sărmanului orb. De departe, Benina îl privi cum stătea nemișcat și cu capul plecat. După cîteva clipe, se așeză pe pămînt și, acolo, l-au văzut trecătorii toată seara, mut, cu mîna neagră întinsă.

Acasă, Nina nu află mari noutăți, dacă nu numim astfel mulțumirea doñei Paca care nu înceta să laude finețea oaspetelui său și grația cu care susținea conversația despre amintiri din Algeciras și Ronda. Distinsa doamnă se simțea în vremea tinereții ei ; aproape că uitase de sărăcie, și, mișcată de generosul instinct care la o vîrstă fragedă fusese fundamentul caracterului său imprevizibil și al nenorocirilor sale, îi propuse Ninei să aducă pentru Frasquito două sticle de vin de Jerez, curcan împănat, ouă fierte și căpățînă de mistreț.

— Da, doamnă, răspunse servitoarea, o să aducem toate astea și după aia ne ducem direct la închisoare ca să-i scutim pe negustori de osteneala de-a veni să ne ridice ei. Da' ce v-a apucat iar? Pentru seara asta o să fac niște supă de usturoi cu ou și cu asta basta. Fiți convinsă că domnului ăstuia o să i se pară lux, obișnuit cum e numai cu resturi.

— Bine, femeie. O să facem cum vrei tu.

— În loc de căpățînă de mistreț, o să punem căpățînă de usturoi.

— Cred, cu voia ta, că în orice împejurare, chiar cu sacrificii, omul trebuie să se poarte după rang. Dar, în sfîrșit, cîți bani mai avem?

— Asta nu vă privește pe dumneavoastră. Lăsați-mă pe mine, că știu eu să mă descurc. Cînd n-om mai avea, nu mergeți dumneavoastră să faceți rost de alții.

— Da, da, știu că tu te duci să faci rost de ei. Eu nu-s bună de nimic.

— Ba da, uite acuma, ajutați-mă să curăț cartofii ăștia.

— Cum vrei. Ah... uitasem. Frasquito bea ceai... și cum e atît de delicat, trebuie să-i aduci din cel bun.

— Din cel mai bun. O să mă duc după el în China.

— Nu-ți bate joc! Du-te la prăvălie și cere din ăla care se numește mandarin. Iar în trecere adu și o brînzică bună ca desert.

— Da, da... Vrabia mălai visează.

— Ia seama că-i obișnuit să mănînce în case mari.

— Adevărat, în cîrciuma lui Boto, pe strada Ave María... o fiertură de-un real, cu pîine și vin, treizeci și cinci de centime.

— Azi... ești greu de suportat. Dar eu mă supun, Nina. Tu comanzi.

— Vai, dacă n-aș comanda eu, bine am mai ajunge! Ne-ar fi dus deja la San Bernardino sau chiar la Pardo.

Tachinîndu-se astfel, se lăsă noaptea și cinară ușor, veseli toți trei și resemnați cu sărăcia, greu de îndurat și de dus însă, cînd lipsește o bucată de pîine cu care să-ți omori foamea. Povestitorul trebuie să constate de asemenea că buna dispoziție în care se afla doña Paca se clătină puțin cînd se duseră amîndouă la culcare, stă-

pînă în patul ei, Benina pe jos, deoarece îi cedase patul lui Frasquito. Cum văduva lui Zapata era o fire nestatornică, într-o clipă, fără să știi motivul, trecea de la bunătatea liniștită la ura dezlănțuită, de la credulitatea infantilă la neîncrederea halucinantă, de la cuvintele rezonabile la neroziile cele mai absurde. Servitoarea cunoștea foarte bine această rotire ușuratică a gîndurilor și voinței stăpînei sale pe care o compara cu o giruetă și, fără să-i ia în seamă toanele și izbucnirile de ură, aștepta pînă se schimba direcția vîntului. De fapt, acesta se schimba dintr-o dată, bătînd spre cadranul bun, iar dacă la un moment dat nalba se prefăcea în ciuline, în momentul următor revenea la condiția dintîi.

Proasta dispoziție a doñei Paca în seara la care mă refer, trebuie atribuită, după date doveditoare, faptului că Frasquito, în conversațiile lor de după-amiază, în momentele cinei și mai apoi, manifestase pentru Benina anumite preferințe care răniră profund amorul propriu al nefericitei văduve. Bietul cavaler îi arăta Beninei aproape în exclusivitate recunoștința sa, rezervînd pentru stăpînă doar un respect amabil ; Beninei îi erau adresate toate zîmbetele, frazele cele mai inspirate, duioșia privirilor languroase, ca de miel în agonie, iar la atîtea indiscreții Ponte adăugă și pe aceea de-a o numi *înger*, cam de două sute de ori în timpul cinei frugale.

Acestea fiind spuse, s-o ascultăm pe doña Paca, vîrîtă între perne, în timp ce cealaltă dormea pe jos :

— Apăi, fato, nimeni nu poate să-mi scoată din cap că i-ai pus ceva în băutură sărmanului ăstuia. Uite cum te iubește ! Dacă n-ai fi o bătrînă urîtă foc și fără nici o grație, aș crede că i-ai căzut cu tronc... Sigur că ești bună, miloasă, că știi să cîștigi simpatia prin binele pe care-l faci tuturor, prin blîndețea și felul tău de-a fi... și că ușor poți să-i înșeli pe cei ce nu te cunosc... Dar, cu toate însușirile astea, e imposibil ca un om atît de rafinat să se aprindă după tine. Dacă crezi lucrul ăsta și, din cauza asta, te umfli de mîndrie, părerea mea e să nu te grăbești, sărmană Nina. Totdeauna o să rămîi ce-ai fost... dar nu te teme că o să-l dezamăgesc pe don Frasquito, povestindu-i apucăturile tale cele rele, că

obișnuiești să șterpelești și... altele, alte fleacuri pe care le știm bine amîndouă...

Benina tăcea, acoperindu-și gura cu așternutul, dar această umilință și stăpînire de sine aprinseră mai tare ranchiuna văduvei lui Zapata, care continuă s-o înțepe pe tovarășa ei :

— Nimeni nu-ți recunoaște ca mine calitățile, fiindcă le ai, dar trebuie să păstrezi mereu distanța, să nu-ți permiți să depășești condiția ta joasă, să nu te obrăznicești și să nu te urci în capul celor ce-ți sînt superiori. Amintește-ți că de două ori a trebuit să te-alung din casă pentru șterpeleală... Atît de departe ajunsese neobrăzarea ta. Da ce zic neobrăzare ? Cinismul tău în năravul acela urît, care... uite, pînă și eu, care n-am ținut niciodată vreo socoteală, nici nu-mi place, vedeam cum treceau banii din buzunarul meu în al tău... în șuvoi continuu... Da', ce ? Nu mai zici nimic ?... Nu răspunzi ? Ai amuțit ?

— Da, doamnă, am amuțit, fu singurul răspuns al bietei femei. Poate cînd o să obosească doamna și o să-nchidă gura, o s-o deschid eu ca să-i spun... în sfîrșit, nu mai zic nimic.

Capitolul XXVI

— HA, HA... SPUNE ce vrei... continuă doña Paca. Poți să spui ceva contra mea ? Că n-am ținut socotelile la zi ? Și ce dacă ? Cine ți-a spus că doamnele trebuie să țină o evidență ? A nu ține evidența și a nu scrie nimic nu e decît o formă naturală a generozității mele fără margini. I-am lăsat pe toți să mă fure, vedeam mîna hoțului în buzunarul meu și mă făceam că n-o văd. Așa am fost eu totdeauna. Asta-i un păcat ? Dumnezeu să mă ierte ! Ceea ce nu iartă Dumnezeu, Benina, este ipocrizia, mijloacele fățarnice, arta cu care anumite persoane se comportă ca să pară mai bune decît sînt. Mie mi s-a citit întotdeauna sufletul pe față și m-am arătat în fața tuturor așa cum sînt, cum eram, cu defectele și

calitățile mele, așa cum m-a făcut Dumnezeu. Da' tu n-ai nimic să-mi răspunzi? Ori n-ai cu ce să te aperi?

— Doamnă, tac, fiindcă dorm.

— Nu, nu dormi, e o minciună, nu te lasă conștiința să dormi. Recunoaște că am dreptate și că faci parte din cei ce se prefac ca să-și ascundă vinovăția... N-o să spun că sînt chiar răutăți, pînă-ntr-atît nu. Ca totdeauna, sînt generoasă și cu tine, și o să le numesc slăbiciuni... Da' ce slăbiciuni! Sîntem slabe, fragile! Pe bună dreptate vei spune: „Nu mă cheamă Benina, ci Fragilitate..." Da' nu-ți face griji, știi doar că n-o să-i spun povești domnului Ponte ca să scazi în ochii lui și să-i spulber floarea iluziilor... Ce comedie! Nevăzînd în tine, și nici n-are cum să vadă, o persoană elegantă, nici o față proaspătă și îmbujorată, nici maniere fine, nici educație de doamnă, nimic din toate astea, atunci de ce se îndrăgostesc oamenii, să vedem... de ce? Pe bunul Dumnezeu că nu ghicesc! Măcar de-ai fi sinceră, dar cum nu ești, nici n-o să fii vreodată... Auzi ce zic?

— Da, doamnă, aud.

— Dacă ai fi sinceră, mi-ai spune că domnul de Ponte îți zice *înger* fiindcă faci bine supele de usturoi, parc-ar fi carton. Ți se pare că ăsta e un motiv ca să-i zici unei femei, nici mai mult, nici mai puțin, decît *înger?*

— Da' dumneavoastră ce vă pasă ...? Lăsați-l pe domnul de Ponte să-mi spună cum o vrea,

— Ai dreptate, da, da... Poate că-ți zice așa din ironie, căci domnii ăștia, foarte umblați în societate, folosesc adesea ironia, iar, cînd ni se pare că ne laudă, în realitate ne iau peste picior, cum se zice... Dar dacă omul e cinstit și te-a îndrăgit cu bună credință... tot ce s-ar putea, Benina... se văd atîtea lucruri ciudate... tu trebuie să procedezi cinstit, și să-i mărturisești dacă ai vreo pată pe suflet, să nu-l lași pe Frasquito să creadă că puritatea îngerilor din cer este asemănătoare cu puritatea ta. Dacă nu faci așa, ești o femeie rea... Adevărul, Nina, în cazurile astea, numai adevărul. Omul o fi crezînd că e o minune că te-ai păstrat astfel, da, da... că ai fi o minune, căci minune ar fi, în mijlocul Madridului și în categoria servitorilor de casă, o feciorie la șaizeci de ani... Poți să te dai de cincizeci și cinci, dacă-ți con-

vine așa... Dar dacă-l înșeli cu vîrsta, asta fiind șmecheria cea mai frecventă la sexul nostru, să nu glumești cu ceea ce se numește legea morală, Nina, asta nu. Uite, fato, eu te iubesc mult, iar, ca stăpînă și ca prietenă, te sfătuiesc să-i vorbești clar, să-i povestești greșelile și căderile tale. Așa, bunul cavaler n-o să se considere înșelat dacă cu trecerea timpului o să descopere ceea ce tu îi ascunzi acum. Nu, Nina ; nu ; fata mea, spune-i totul, chiar dacă o să te-aprinzi la față și-o să ți se-nroșească alunița din frunte. Mărturisește-ți greșeala din vremea aceea, cînd aveai treizeci și cinci de ani... și ai curajul să-i spui : „Dragă don Frasquito, eu am iubit un jandarm pe nume Romero care m-a dus cu vorba mai bine de doi ani, și pe urmă n-a vrut să se însoare cu mine..." Haide, femeie, n-ai motive să roșești. La urma urmei, ce-a foșt ? Ai iubit un bărbat. Apoi, pentru ce-s făcute femeile ? Să iubească bărbații. Ai avut ghinionul să dai peste unul rău și-a ieșit rău. Chestiune de soartă, fato. Ai fost moartă după el... Îmi aduc bine aminte. Nu te puteai stăpîni, și nu făceai nimic ca lumea. Șterpeleai cît puteai și, în timp ce tu nu aveai o haină bună pe tine, lui nu-i lipseau nici țigările de foi... Iar mie, care îți vedeam suferințele și orbirea, căci te frămîntai întruna, n-aveai o zi de liniște și, în loc să fugi de supliciu, te duceai la el, mie, care am văzut toate astea, nu trebuie să mi le povestească nimeni, Nina. Cunosc povestea deși n-o știu pe toată, căci tu mi-ai ascuns totdeauna ceva... dar mi s-au povestit lucruri care nu știu dacă sînt adevărate sau nu... Mi-au spus că din dragostea asta ai avut un...

— Asta nu-i adevărat.

— Și că l-ai aruncat la Inclusa...

— Asta nu-i adevărat, repetă Benina cu fermitate, cu voce puternică, ridicîndu-se din pat.

Auzind-o, doña Paca tăcu dintr-o dată, ca un șoricel de noapte care se oprește din ronțăit cînd aude pașii sau vocea omului. Un timp, se auziră numai cîteva suspine profunde de-ale doamnei, care, după aceea, începu să se văicărească și să bodogănească pe înfundate. Cealaltă nu suflă o vorbă. Nefericita doamnă intrase rapid în criză, determinînd o bruscă rotire a giruetei, ura și ne-

mulțumirea schimbîndu-se în blîndețe și alintare. Nu trecu mult și apăru simptomul cel mai clar al seducției, care era o căință vie față de tot ce făcuse și rușinea de a-și aminti de asta, căci ce altceva însemnau bombănelile și văicărelile provocate de dureri închipuite. Cum Benina nu răspundea la demonstrațiile acelea, doña Paca, aproape de miezul nopții, începu s-o cheme :

— Nina, Nina, dac-ai ști ce rău îmi e ! Uite de ce noapte am parte ! Parcă aș avea un fier încins pe spate și mi s-ar smulge oasele picioarelor. Parcă mi-ar fi scos creierul din cap și mi-ar fi pus în loc miez de pîine și pătrunjel tocat... Ca să nu te deranjez, nu ți-am spus să-mi faci o ceșcuță de ceai de tei, să mă frecționezi pe spate și să-mi dai o tabletă de salicilat, de bromură sau de sulfonal... Asta-i culmea... Dormi ca un butuc. Bine, femeie, odihnește-te, mai îngrașă-te puțin... nu vreau să te deranjez.

Fără să-și dezlipească buzele, Nina se ridică de pe saltea, își puse o fustă, făcu ceașca de ceai în chicineta îngustă și, înainte sau după, îi dădu bolnavei doctoria, după care o fricționă și, în cele din urmă, se culcă lîngă ea ca s-o legene ca pe-un copil, pînă reuși s-o adoarmă. Vrînd să uite delirul dinainte, doamna crezu că cel mai bun mijloc era să șteargă cu expresii drăgăstoase vorbele răutăcioase și, astfel, în timp ce era legănată, îi spuse :

— Dacă nu te-aș avea pe tine nu știu ce s-ar alege de mine. Pe deasupra mă mai vait și de Dumnezeu, și-i spun o groază de lucruri, chiar îl insult, ca și cum ar fi un oarecare. E adevărat că m-a lipsit de atîtea bunuri, dar mi-a dăruit tovarășia și prietenia ta, care valorează mai mult decît aurul, argintul și briliantele... Și-acum, că mi-am adus aminte, ce mă sfătuiești să fac în caz că se întorc don Francisco Morquecho și don José María Porcell cu vestea despre moștenire... ?

— Dar, doamnă, ăsta a fost doar un vis frumos... iar sus-numiții domni zac sub pămînt de-o mie de ani.

— Bine zici ! Am visat... Dar dacă n-or fi ei, poate vin alții, cu-aceeași muzică, într-o bună zi.

— Cine spune că nu ? Ați visat lăzi goale ? Păi ăsta e semn de moștenire sigură.

— Da' tu, ce-ai visat?

— Eu? Azi noapte? Că ne întîlneam cu un taur negru.

— Păi asta înseamnă c-o să descoperim o comoară ascunsă... Uite, cine poate zice că în casa asta veche, în care au locuit de mult negustori bogați, nu există în vreun perete sau zid o oală plină ochi cu monede de aur?

— Am auzit că în secolul trecut aici locuiau niște negustori de stofe înstăriți, iar cînd au murit... nu li s-a găsit nici un ban. S-ar putea prea bine să-i fi zidit. Au mai fost cazuri, multe cazuri.

— Eu sînt sigură că în casa asta există bani... Dar rămîne să aflăm unde i-or fi ascuns nerușinații ăia. O exista vreo cale să controlăm?

— Nu știu... Nu știu! murmură Benina, lăsîndu-și mintea să zboare spre vrăjile orientale propuse de Almudena.

— Și de n-or fi în pereți, sub dalele bucătăriei sau ale cămării tot ar putea fi ceea ce au ascuns domnii aceia, crezînd că îi vor folosi pe lumea cealaltă.

— S-ar putea... Dar mai curînd ar putea să fie în pereți, sau, să zicem, în tavan, între grinzi...

— Cred că ai dreptate. Cum pot fi jos așa pot fi și sus. Eu te asigur că atunci cînd merg mai apăsat, pe coridor sau în salon, de se clatină tot căsoiul gata-gata să se dărîme, mi se pare că aud un zornăit... așa ca de metale care sună și fac clic, clic... N-ai auzit și tu?

— Da, doamnă.

— Dacă nu crezi, fă proba chiar acum. Fă cîțiva pași prin dormitor, călcînd apăsat, și-o să auzim...

Benina făcu ce-i porunci stăpîna, nu cu mai puțină convingere și credință decît ea, și, într-adevăr, auziră un clinchet metalic, care nu putea proveni decît de la enormele cantități de argint și aur (mai mult aur decît argint, cu siguranță) zidite în clădirea aceea veche. Adormiră amîndouă cu iluzia asta, și, în somn, continuară să audă clic, clic...

Casa era ca un corp imens care asuda, iar prin fiecare din infiniții săi pori țîșnea o onza[1], ori un cénten[2], ori o băncuță de douăzeci și unu și un cuartillo[3].

Capitolul XXVII

ÎN DIMINEAȚA următoare, Benina o luă pe drumul spre Cambroneras, cu coșul în mînă, gîndindu-se, nu fără neliniște, la exaltărille sărmanului Almudena, care-l vor duce în curînd la nebunie, dacă ea, cu dibăcia-i cunoscută, nu va reuși să-l țină cu mintea-ntreagă. Mai jos de Puerta de Toledo le întîlni pe *Burlada* și o altă sărăntoacă, cerșind cu un copil căpățînos în brațe. Tovarășa sa de parohie îi spuse că-și mutase domiciliul la Puente, deoarece nu mai putea să se descurce în *rinichiul* Madridului din cauza scumpirii chiriilor și a puținătății cîștigului. Era găzduită într-o căsuță de lîngă rîu, aproape pe nimica toată, și, pe lîngă avantajul ăsta, dimineața și seara putea lua aer plimbîndu-se de la rîu la *pond* și de la *pond* la rîu. Întrebată de Benina ce știe despre orbul arab și despre casa lui, răspunse că-l văzuse cerșind lîngă fîntînă, după pod, dar că nu știa unde locuiește.

— Du-te cu Dumnezeu, doamnă, zise *Burlada*, luîndu-și rămas bun. Nu vii și dumneata azi la *pond?* Io mă duc... că, deși se cîștigă puțin, tot te descurci. Acuma îmi dau, în fiecare seară, o porție bună de mîncare în casă la domnu' bancher, care stă chiar la intrarea pe strada Huertas, și trăiesc ca o canonică, bucurîndu-mă să văd cum i se ascute botu' *Caporalei*, cînd fata domnului bancher îmi aduce ditamai cratița cu mîncare... Ce mai, cu asta și cu ceea ce mai pică, trăim, doña Benina, și ne-am putea socoti chiar bogate. Adio, distracție plăcută și să-ți găsești arabul sănătos! Mergi cu bine!

[1] Monedă de aur valorînd 80 de pesete.
[2] Monedă de aur valorînd 100 de reali, azi 25 de pesete.
[3] Monedă argintată valorînd un sfert de real.

Fiecare o luă pe drumul ei și, de la intrarea pe pod, Benina o luă pe șoseaua povîrnită care, pe dreapta, ducea spre mahalaua numită Cambroneras, așezată pe marginea stîngă a rîului Manzanares, într-o vale. Ajunse într-un fel de piețișoară mărginită, spre apus, de o clădire obișnuită, la sud de grilajul contrafortului de la pod, iar pe celelalte două părți de taluzuri și esplanade nisipoase, unde cresc mărăcini, scaieți și alte ierburi pipernicite. Locul era pitoresc, aerisit și, se poate spune, aproape vesel, fiindcă de-acolo, de sus, se văd malurile înverzite ale rîului, spălătoriile și frînghiile cu cîrpe de toate culorile. Spre apus se zărea Sierra, iar în marginea opusă a rîului cimitirele San Isidro și San Justo, care oferă o priveliște grandioasă, cu crucile înalte ale atîtor cavouri și cu verdele închis al chiparoșilor... Cu toată melancolia inerentă cimitirelor, aveau totuși, în panorama aceea, un caracter decorativ, ca o frumoasă cortină adăugată de om naturii.

Coborînd cu mici pauze spre esplanadă, cerșetoarea văzu doi măgari... da' ce zic doi ? opt, zece, sau mai mulți măgari cu urme de la hățuri, iar lîngă ei grupuri de țigani stînd la soarele care inunda deja cartierul cu lumina lui sclipitoare, dînd o strălucire veselă zdrențelor țipătoare ce atîrnau pe animale și pe oameni. Între grupurile vesele era un continuu du-te vino. Fetele săreau, băieții se fugăreau, copiii, îmbrăcați în zdrențe, făceau tumbe și numai măgarii stăteau gravi și gînditori în mijlocul acelui tărăboi. Țigăncile bătrîne, unele cu fața tăbăcită și neagră, tăifăsuiau într-un grup separat, rezemate de clădirea cea mare, care era o casă cu verandă, obișnuită. Două sau trei fete spălau rufe în băltoaca pe care o formau, în mijlocul esplanadei, scurgerile fîntînii din apropiere. Cîteva fete aveau chipurile atît de colorate, aproape negre, încît le ieșeau bine în evidență filigranele atîrnate la urechi ; altele aveau culoarea lutului ; toate iuți, grațioase, cu talie subțire și slobode la gură. Bătrîna căuta printre acei oameni o figură cunoscută și, uitîndu-se încolo și încoace, i se păru că recunoaște un țigan pe care-l văzuse odată la spital, unde se dusese să-și caute o prietenă. Nu voi să se apropie de grupul în care acesta se certa cu alții în

legătură cu rănile unui măgar, ci pîndi o ocazie favorabilă, care nu întîrzie mult, fiindcă doi puradei se luară la bătaie ; unul avea cracul pantalonilor sfîşiat de sus pînă jos, lăsînd să i se vadă nişte picioare ca beţele, celălalt, cu un fel de turban pe cap şi vîrît pe de-a-ntregul într-o jachetă bărbătească ; ţiganul sări încercînd să-i despartă. Il ajută şi Benina, care, în clipa următoare, i se şi adresă :

— Spune-mi, prietene, ai văzut pe-aici ieri sau azi un arab orb de-i zicea Almudena ?

— Da, doamnă, văzut... vorbit cu el, răspunse ţiganul, arătînd două şiruri de dinţi perfecţi — atît de albi, regulaţi şi bine păstraţi erau — ascunşi în spatele unor buze enorme şi cărnoase, parcă vopsite în vineţiu. Il văzui pe pod... Mi-a spus că stă de aseară în casele lui Ulpiano... şi că... nu mai ştiu ce... Fereşte, că vita asta nu ştie multe şi zvîrle din copite.

Benina se depărtă dintr-o săritură, văzînd alături de ea copitele din spate ale unui măgar mare, pe care-l băteau doi ţigani, de parcă-ar fi vrut să-i verifice năravurile şi să-i aplice dubla educaţie măgărească şi ţigănească ; se duse, apoi, spre casele pe care i le indicase cu un gest ţiganul cu dantura perfectă.

De la esplanadă pornea un drum sau, mai bine zis, o stradă întortocheată, în direcţia podului segovian. La stînga, pe măsură ce te apropiai de el, se vedea casa cu verandă, stup imens cu odăi sărace de şase pesete pe lună, şi, mai departe, zidurile de piatră şi dependinţele unei ferme numită Valdemoro. La dreapta, tot felul de case foarte vechi, dărăpănate, cu curţi interioare, grilaje ruginite şi pereţi murdari, care ofereau ansamblul cel mai anapoda, vechi şi mizerabil ce se poate vedea în arhitectura urbană sau rurală. Unele porţi afişau frumoase plăcuţe de faianţă cu chipul lui San Isidro şi data construcţiei, iar pe acoperişurile în ruină, cu tabla desprinsă, se vedeau răsucite palete de tablă, lucrate cu migală. Apropiindu-se şi observînd că apăruse cineva la ferestrele de la parter, Benina avu intenţia să întrebe, dar nu era decît un măgar alb, cu urechile disproporţionate, pe care le împinse în afară cînd începu să-i vorbească. Bătrîna intră în prima curte pietruită, toată

numai hopuri, cu ușile încăperilor inegale și șoproane sau lăzi locuibile, acoperite cu tablă ruginită ; pe singurul perete alb sau mai puțin murdar, văzu zugrăvit un vapor vopsit în roșu, fregată cu trei catarge, într-un stil infantil, cu un coș din care ieșeau rotocoale de fum. În partea aceea, o femeie uscățivă spăla rufe într-o albie : nu era țigancă, ci țărancă. Din explicațiile pe care i le dădu aceasta, în partea din stînga stăteau țiganii cu măgărușii lor, intr-o comunitate pașnică de locuințe, pat fiindu-le și unora și altora pămîntul sfînt, iar copăile servindu-le drept perne. La dreapta și în grajdurile, tot pentru măgari, nu mai puțin împuțite decît celelalte, veneau să doarmă noaptea mulți dintre săracii care mișunau prin Madrid : pentru zece centime, li se dădea o bucățică de pămînt, și să tot trăiești. Descriindu-l amănunțit pe Almudena, Benina află de la femeia aceea că, într-adevăr, dormise acolo, dar plecase foarte devreme cu alți săraci, căci dormitoarele acelea nu erau făcute pentru a lenevi. Dacă doamna avea vreun mesaj pentru arabul orb, putea să i-l dea ea, în caz că va mai înnopta iarăși acolo.

Mulțumind uscățivei, Benina plecă și străbătu toată strada, spionînd de-o parte și de alta. Spera să deslușească, pe unul din dealurile chiluge, figura marocanului stînd la soare, pradă melancoliilor sale. După casele lui Ulpiano, la dreapta, nu se vedeau decît taluzurile aride și pietroase pe unde se vărsau molozul, zgura și nisipul. Cam la o sută de metri de la esplanadă exista o curbă sau mai bine-zis un zig-zag, care ducea la gara Pulgas, ce putea fi recunoscută de jos datorită urmelor de cărbune, fumului și mișcării continue. Alături de gară, spre răsărit, un canal de scurgere, cu ape mai negre decît vopseaua, cobora printr-o albie săpată prin taluzuri și, ocolind drumul, printr-un alt canal, ajungea să irige grădinile înainte de a se vărsa în rîu.

Cerșetoarea se opri acolo, examinînd cu privirea ei de felină șanțul pe unde se prăvălea apa cu rotocoale spumoase, și grădinile de legume, care se întindeau pe malul stîng al rîului. Mai înaintă puțin, căci știa că marocanului îi plăcea singurătatea cîmpului și sălbăticia. Ziua era liniștită ; o lumină vie accentua verdele stri-

dent al sfeclei și violetul verzelor, împrăștiind peste întreg peisajul note de veselie. Mai merse, mai se opri bătrîna, privind dîmburile aride și grădinile, care-i bucurau ochii și sufletul, dar nu văzu nimic care să semene cu stampa unui arab orb stînd la soare. Revenind pe esplanadă, coborî la marginea rîului și trecu pe lîngă spălătoriile și căsuțele care se sprijineau de contrafort fără să întîlnească vreo urmă de Mordejai. Vlăguită, reveni în oraș, cu intenția de-a relua cercetările a doua zi.

Acasă n-o aștepta nici o noutate, ba da, găsi una, care s-ar putea prea bine numi minune, opera geniului subteran *Samdai*. De cum intră, doña Paca îi zise cu entuziasm :

— Păi, bine, femeie, nu știi ? De-abia așteptam să vii să-ți povestesc...

— Ce-i, doamnă ?

— Că a fost aici don Romualdo.

— Don Romualdo... ! Cred că visați.

— Nu cred... Ți se pare ceva de pe lumea ailaltă ca domnul acela să vină în casa mea ?

— Nu, dar...

— Și cum m-a mai pus pe gînduri... Ce s-a-ntîmplat ?

— Nu s-a-ntîmplat nimic.

— Eu am crezut că s-a întîmplat ceva în casa domnului părinte, ceva neplăcut cu tine, și că vine să se plîngă.

— Nu-i vorba de asta.

— Nu l-ai văzut ieșind din casă ? Nu ți-a spus că vine aici ?

— Da' ce credeți ! ? Acuma o să-mi spună mie domnul părinte unde se duce și cînd iese ? !

— Mi se pare cam ciudat...

— Da, mă rog, dacă a venit, v-a spus...

— Mie, ce să-mi spună, dacă nu l-am văzut... ? Lasă-mă să-ți explic. La zece, a coborît să-mi țină companie, așa cum obișnuiește, una din fetele ceaprazăresei, cea mare, Celedonia, care-i isteață foc. Așa... pe la douăsprezece fără un sfert, clinc, sună la ușă. Eu îi spun fetei : „Deschide, fata mea, și oricine întreabă îi spui că nu sînt“. De cînd cu scandalul pe care mi l-a făcut

ticălosul ăla de la prăvălie, nu-mi place să mai primesc pe nimeni cînd nu ești tu acasă... Celedonia deschise... Auzeam de aici o voce gravă, ca de persoană distinsă, dar nu puteam înțelege nimic... După aceea mi-a povestit fata că era un preot...

— Cum arăta?

— Înalt, frumos... Nici bătrîn, nici tînăr.

— Asta-i, confirmă Benina, mirată de coincidență. Dar n-a lăsat cartea de vizită?

— Nu, fiindcă-și uitase servieta.

— Și-a întrebat de mine?

— Nu. A spus doar că voia să mă vadă într-o problemă de mare importanță.

— În cazul ăsta o să revină.

— Nu foarte curînd. A zis că diseară trebuie să plece la Guadalajara. Tu trebuie să fi auzit de călătoria asta.

— Mi se pare că da... Au zis ceva de coborît la gară, de valiză și nu mai știu ce.

— Așadar, vezi... Poți s-o chemi pe Celedonia ca să-ți explice mai bine. A zis că-i pare foarte rău că nu m-a găsit... că la revenirea de la Guadalajara o să mai treacă... Dar e totuși ciudat că nu ți-a vorbit de treaba asta atît de importantă pe care trebuie s-o discute cu mine. Sau oi ști și vrei să păstrezi surpriza?

— Nu, nu, n-am habar de nici o treabă... Da, Celedonia e sigură de numele ăsta?

— Întreab-o... A repetat de trei ori: „Spune-i stăpînei tale că a căutat-o Romualdo".

Cînd o întrebă pe fată, aceasta confirmă tot ce spusese doña Paca. Era foarte isteață și nu-i scăpase nici un cuvînt din cele auzite de la domnul părinte, și-i descrise cu fidelitate chipul, hainele, accentul... Benina, amețită o clipă de ciudățenia situației, o dădu iute uitării, deoarece avea lucruri de mai mare importanță cu care să-și bată capul. Pe Frasquito îl găsiră atît de întremat, încît căzură de acord să-l ridice din pat dar, după ce făcu cîțiva pași prin cameră și coridor, cavalerul descoperi că piciorul drept îi rămăsese cam țeapăn... Spera totuși ca, printr-o bună alimentație și exercițiu, sus-numitul mădular să-și recapete activitatea și fer-

mitatea. O va scoate la capăt, curînd. Recunoștința pentru cele două doamne și mai ales pentru Benina o să dureze tot restul zilelor... Avea un avînt și speranțe noi, presimțiri de bun augur în legătură cu o slujbă bună care să-i permită să trăiască fără griji, să aibă o casă oricît de modestă, dar... În sfîrșit, omul se înviorase și, datorită inepuizabilei rezerve a optimismului său, se restabili văzînd cu ochii.

Cum Nina se ocupa de toate și nici o nevoie a persoanelor din grija sa nu era uitată, crezu de cuviință că e bine să le anunțe și pe doamnele de la Costanilla de San Andrés, care cu siguranță erau îngrijorate de absența chiriașului lor.

— Da, fă-mi plăcerea și du-le un mesaj din partea mea, îi zise cavalerul, admirînd acea nouă manifestare de prevedere. Spune-le ce crezi dumneata și că sînt în mîini bune.

Benina făcu întocmai în prima seară, iar a doua zi dimineață, pe răcoare, o apucă din nou pe drumul ce ducea la podul Toledo.

Capitolul XXVIII

SE ÎNTÎLNI CU un bătrîn zdrențăros care obișnuia să cerșească ținînd o fetiță în brațe, la Oratorio del Olivar, și care, plîngînd, îi povesti necazurile sale, care erau de ajuns pentru a face să crape și pietrele. Fata lui, mama sufletelului de față și al altuia care zăcea bolnav în casa unei vecine, murise cu două zile în urmă, „de mizerie, doamnă, de istovire, de atîta suferință, alergînd după o bucată de pîine". Și ce-o să facă el acum cu cei doi copii, neavînd cu ce să-i întrețină, odată ce nici pentru el nu scotea mare lucru ? Dumnezeu și-a luat mîna de pe el. Nici un sfînt din cer nu se mai uita la el. Nu mai dorea decît să moară și să-l îngroape degrabă, ca să nu mai vadă lumea. Singura lui dorință lumească era să le lase pe cele două copile în vreun *azilament* din cele multe cîte există pentru *copiii de ambele sexe*. Și ca

să vezi cum îl urmărea ghinionul!... Întîlnise un suflet milos, o fată bisericească, care-i propusese să ducă fetele într-un azil, dar, cînd credea că treaba-i aranjată, veni dracul s-o strice.

— Stai să vezi, doamnă, cunoști din întîmplare un preot distins, foarte cumsecade, de-l cheamă don Romualdo?

— Mi se pare că da, bîigui cerșetoarea simțind deodată amețeală și tulburare în cap.

— Înalt, bine făcut, haine din stofă fină, nici bătrîn, nici tînăr...

— Și zici că-l cheamă don Romualdo?

— Don Romualdo, exact, doamnă.

— O fi... din întîmplare, unu' care are o nepoțică pe nume doña Patros?

— Nu știu cum îi zice, dar nepoțică are... și e frumoasă. Apoi, să vezi, dumneata, soarta mea nenorocită. Ieri, mai pe seară, rămăsese să-mi dea ceva. Cînd mă duc la el acasă, îmi spuseră că a plecat la Guadalajara.

— Adevărat... zise Benina și mai tulburată, simțind cum realul și imaginarul se răsuceau și se înlănțuiau în creierul ei. Da' o să se-ntoarcă curînd.

— Să vedem dacă se-ntoarce...

Sărmanul bătrîn îi spuse după aceea că murea de foame, că nu pusese-n gură, de trei zile, decît o bucată de pește crud și cîteva coji de pîine, pe care le înmuia în apă ca să le poată înghiți, fiindcă nu mai avea nici un dinte. Din ziua de San José, de cînd nu se mai dădea supă la Sagrado Corazón, nu mai exista altă scăpare pentru el, nicăieri nu mai afla sprijin, cerul nu-l mai iubea și nici pămîntul. La cei optzeci și doi de ani ai lui, împliniți pe 3 februarie, de ziua preafericitului San Blas, o zi după *Candelaria*, pentru ce să mai trăiască și la ce să mai rătăcească pe pămînt? Un om care l-a servit pe rege doisprezece ani, care timp de patruzeci și cinci de ani a bătătorit mii și mii de tone de piatră pe *aceste poteci ale Domnului* și care a fost totdeauna bine privit și apreciat, nu mai avea nimic de făcut, decît să-i ceară groparului să pună pămînt, cît mai mult pămînt peste el, și să-l bătătorească bine. Dacă le-ar aranja pe cele două copile, s-ar *culca* și nu s-ar mai scula pînă-n ziua

Judecății, seara... printre ultimii. Auzind povestea amarnicei nefericiri, a cărei sinceritate nu putea s-o pună la îndoială, Benina, copleșită de milă, îi ceru bătrînului s-o ducă unde zăcea copila cea bolnavă, și degrabă fu condusă într-o odaie întunecoasă, la parterul casei mari cu verandă, unde locuiau împreună, contra trei pesete pe lună, o jumătate de duzină de cerșetori cu respectivele lor progenituri. Cea mai mare parte a acestora se aflau la timpul acela în Madrid, în căutarea mult doritei monede. Benina văzu doar o bătrînă, uscățivă și adormită, care părea beată, și o femeie pîntecoasă, tumefiată, cu pielea vineție și întinsă, ca cea a unui balot burdușit, cu fața erizipelică, îmbrăcată ca vai de lume. Pe jos, pe un rest de saltea, acoperită cu bucăți de flanelă galbenă și cu fîșii de pătură cenușie, zăcea fetița bolnavă, ce părea să aibă șase ani, cu fața lividă și pumnii strînși la gură.

— Sufletelul ăsta suferă de foame, zise Benina care, atingîndu-i fruntea și mîinile, o simți rece ca marmura.

— S-ar putea, pentru că de ieri n-a mai pus nimic cald în gură.

Atîta-i trebui bătrînei, pentru ca bunătatea care-i inunda sufletul să se reverse și, transformîndu-și intențiile în fapte, cu iuțeala care-i era caracteristică, se duse degrabă la băcănia din colțul clădirii și cumpără cele necesare pentru a face imediat ceva de mîncare, luînd pe deasupra ouă, cărbune și ceva pește..., căci ea nu făcea niciodată lucrurile pe jumătate. Într-o oră, nefericiții aceia erau puși pe picioare ca, de altfel, și alții care veniseră în grabă, atrași de mirosul ce se răspîndise prin toată partea de jos a viesparului uman. Și Dumnezeu îi răsplăti milostenia, hărăzindu-i, printre cerșetorii care veniseră la festin, un schilod fără picioare, care se tîra pe brațe și care-i dădu în sfîrșit știri adevărate despre rătăcitorul Almudena.

Arabul dormea în casele lui Ulpiano și ziua și-o petrecea rugîndu-se neclintit și cîntînd la o chitară cu două corzi pe care și-o adusese de la Madrid, și totul fără să se miște de lîngă o ladă de gunoaie, cam pe lîngă gara Pulgas, pe partea ce dă spre podul segovian. Benina o porni într-acolo încetișor, fiindcă persoana care-o conducea se deplasa greu, ca omul care merge cu fesele

prinse într-o talpă, sprijinindu-se în mîini și acestea pe două bețe de lemn. Pe drum, omul cu *partea de sus a corpului* făcu vreo cîteva aprecieri critice în legătură cu arabul și cu comportarea lui cam ciudată. Credea că Almudena fusese în țara lui preot, poate chiar la Zancarrón, și că, zilele acelea, făcea penitențe pentru postul mahomedan, penitențe care constau în a tropăi, a înghiți numai pîine și apă, și a-și înmuia palmele cu salivă.

— Ceea ce cîntă la cetera aia ruptă trebuie să fie pe la ei ceva funebru, căci sună trist și, ascultîndu-l, îți vine să plîngi. În sfîrșit, doamnă, uite-l acolo, culcat pe covorul de pietriș și atît de nemișcat, de zici că-i de piatră.

Într-adevăr, Benina desluși figura neclintită a orbului în șanțul plin de cioburi, moloz și gunoaie dintre străzile Cambroneras, în mijlocul unei uscăciuni absolute, căci acolo nu creșteau nici arbori, nici arbuști și nici alt soi de vegetație. Infirmul își continuă drumul, iar Benina, cu coșul pe mînă, frîntă de oboseală, începu să urce gîfîind, căci, straturile mișcătoare din care era format malul o făceau să se cațăre în patru labe. Înainte de-a ajunge la înălțimea unde se afla africanul, își anunță sosirea, strigîndu-i cu glas tare :

— Halal să-ți fie, fiule, ce mai loc ți-ai ales ca să stai la soare ! Ce, vrei să te usuci și s-ajungi piele de tobă... ? Hei... Almudena, sînt eu, eu sînt și vin acum la tine, pe scările astea cu covoare !... Hei, fiule, ce-i ?... Te-ai prostit ori ai adormit ?

Marocanul nu mișca, stătea cu fața la soare ca o bucată de carne pusă la prăjit. Bătrîna aruncă în el cu vreo trei pietricele pînă-l nimeri. Almudena tresări și, așezîndu-se în genunchi, exclamă :

— B'nina, tu, B'nina...

— Da, fiul meu ; uite-o pe sărmana asta bătrînă care vine să te vadă în ce mizerie trăiești. Doar nu ți-ai pierdut mințile ! ? Uf, ce m-am chinuit pînă te-am găsit !

— B'nina, repetă orbul cu emoție infantilă, care se manifesta printr-un șuvoi de lacrimi și tremuratul mîinilor și al picioarelor. Tu venit de la cer.

— Nu, fiule, răspunse blînda femeie, ajungînd în sfîrșit lîngă el și bătîndu-l pe umăr. Nu din cer, am

urcat de pe pămînt, pe toate blestematele astea de pietroaie. Vai, ce idee ţi-a venit, sărmane! Ia spune: aşa e pe pămîntul de unde vii tu?

Mordejai nu răspunse la această întrebare, şi tăcură amîndoi. Orbul o pipăia cu mîna-i tremurîndă de parcă ar fi vrut s-o vadă astfel.

— Am venit, zise în cele din urmă cerşetoarea, fiindcă m-am gîndit, aşa, o presupunere, că oi fi mort de foame.

— Io nu mîncat...

— Faci penitenţă? Ai fi putut să te-aşezi într-un loc mai bun.

— Asta bun este, frumos munte este.

— Halal munte! Şi cum îi zici tu?

— Munte Sinai... Io munte Sinai...

— Ba eşti pe Babia[1]...

— Tu venit cu îngeri, B'nina... tu trăit cu foc.

— Nu, fiule: n-am adus nici un foc şi nici nu e nevoie, că te coci destul aici. O să te usuci mai tare ca un peşte.

— Mai bun... eu vrut uscat... şi ars ca paiele.

— Păi, dacă te las, aşa o să ajungi. Dar eu nu te las şi, acum, o să mănînci şi-o să bei tot ce-am adus eu.

— Io nu mîncat... eu scheletu vrut...

Fără să mai aştepte explicaţii, Almudena întinse mîinile, pipăind pe jos. Îşi căuta chitara, pe care Benina o văzu şi o luă, ciupindu-i cele două corzi dezacordate.

— Da, dat la mine, îi zise orbul, nerăbdător, atins de inspiraţie.

Apucînd instrumentul, pipăi corzile din care ieşiră sunete triste, răguşite, fără nici o armonie. Începu apoi să cînte în limba arabă o jelanie ciudată, acompaniindu-se de sunetele seci şi cadenţate pe care le scoteau cele două corzi. Benina asculta cîntarea aceea cu anumită reculegere, căci, deşi nu se desluşea nimic din vorba răguşită şi extrem de aspră, nici din cadenţa sunetului, găsea o asemănare cu stilurile de pe la ei, şi părea o muzică de o intensă melancolie. Orbul îşi legăna neîncetat capul, ca şi cum ar fi vrut să adreseze cuvintele cîntecului către

[1] În original, *tú estas en Babia*, cu sensul: a fi distrat, cu mintea aiurea.

diferite părţi ale cerului, punînd în unele crîmpeie vehemenţă şi ardoare, expresie a entuziasmului care-l stăpînea.

— Bine, fiule, bine, îi zise bătrîna cînd termină de cîntat. Îmi place mult muzica ta... Da' stomacul nu-ţi spune că pe el nu poţi să-l mîntuieşti cu cîntece, şi că-i plac mai mult nişte felii de şuncă?

— Mîncat tu... io cîntat... mîncat io bucuria fost tu cu mine.

— Te simţi sătul că sînt eu aici? Bună mîncare?!

— Io iubit la tine.

— Da, fiule, iubeşte-mă, da' ţine cont că-ţi sînt ca o mamă şi c-am venit să te-ngrijesc.

— Tu frumos este...

— Eu... eu să fiu frumoasă... mai bătrînă decît San Isidro, în starea asta jalnică şi cu chipul ăsta!

Nu mai puţin inspirat în vorbă decît în cîntec, Almudena îi zise:

— Tu crinu alb este... ca palmer de deşert talie la tine. Trandafiri şi iasomia gura la tine, stea din noaptea ochişori la tine...

— Fecioară Preasfîntă! Uite că habar n-aveam cît sînt de frumoasă!

— Domnişoare tot avut pentru tine invidia... Cu bucurie, ieşit tu din mîinile lui Dumnezeu. Lăudat la tine îngeri din harfe.

— Prea sfinte Antonie!... Dacă vrei să cred toate astea, trebuie să-mi faci un hatîr; să mănînci ce ţi-am adus. După ce-o să-ţi umpli burta, o să mai vorbim, fiindcă acuma nu prea pari în toate minţile.

Zicînd acestea, scoase din coş pîine, omletă, pastramă şi o sticlă cu vin. Enumera proviziile, crezînd că astfel îi putea trezi interesul şi, ca argument final, îi spuse:

— Dacă te încăpăţînezi să nu mănînci, mă supăr şi n-o să mai vin să te văd. Aşa că o să-ţi iei adio de la gura mea de trandafir şi de la ochişorii mei ca stelele cerului... O să faci tot ce-ţi poruncesc eu: să te întorci la Madrid şi să stai în căsuţa dinainte.

— Dacă tu căsătorit la mine, da... Dacă nu căsătorit, nu.

— Mănînci sau nu mănînci? Că eu n-am venit aici să pierd timpu' cu predici, urmă Benina dînd la iveală toată energia de care era în stare. Dacă te încăpăţînezi să posteşti, plec imediat.

— Mîncat tu...

— Amîndoi. Am venit să te văd şi să mîncăm împreună.

— Căsătorit tu la mine?...

— Vai, ce pacoste de om! Parc-ai fi un copil. O să mă obligi să-ţi trag cîteva... Ei, bruneţelule, mănîncă şi hrăneşte-te, că despre căsătorie o să tot vorbim. Crezi că eu o să-mi iau un bărbat uscat la soare şi care-o să ajungă ca un pergament?

Cu argumente de acest fel, reuşi să-l convingă şi, în sfîrşit, nenorocitul nu mai refuză mîncarea. Începuse cu nazuri, dar sfîrşi devorînd totul cu lăcomie. Nu-şi abandonă însă subiectul aşa că, între o înghiţitură şi alta, zicea:

— Căsătorit io la tine... mers la ţinuturile mele... Io căsătorit în religiunea ta daca tu vrut... Tu căsătorit în religiunea mea, dacă tu vrut... La mine de la Israel este... Făcut la mine botez domnişoare de la comunitate... Pus la mine nume Joseph Marien Almudena...

— José María de la Almudena. Dacă eşti creştin, nu-mi vorbi de alte religiuni păgîne.

— Nu avut decît un Dumnezeu, unu singur, numai pe El, exclamă orbul cuprins de exaltare mistică. El blestem dat la sfărîmătorii de suflete... El ţine socoteala la stele şi la toate pe nume cheamă. Adorat *Adonai* este de animale şi de toata vieţuitoarea şi pasărea cu aripă... Aleluia...

— Bine, haide, să zicem un aleluia ca să nu ne cadă greu mîncarea!

— Voce de Adonai peste ape, peste ape molte voce de Adonai cu puterea, voce de Adonai cu frumuseţe. Voce de Adonai crapă cedrii de la Liban şi de la Sion ca nişte coarne de rinoceri... Voce de Adonai taie limbi de foc, face tremurat Deşertu: Adonai face tremurat Deşert de Kader... Voce de Adonai face suferit femela de la cerbi... În palat la el toţi zis gloria. Adonai peste

potop s-a așezat... Adonai binecuvîntat popor de la el cu pace...

Rostea în continuare invocațiile sale ebraice pe care le păstra în memorie din copilărie, iar Benina îl asculta cu respect, așteptînd să termine pentru a-l readuce la realitate, la viața normală. Discutară o clipă asupra convenției de a se întoarce la hanul de la Santa Casilda ; dar nu părea să fie de acord cu o hotărîre atît de importantă, atîta timp cît Benina nu-i dădea cuvîntul că-i acceptă mîna cea neagră. Încercă să-i explice atracția pe care, în starea aceea de spirit, o exercitau asupra lui pietroaiele și gunoaiele deasupra cărora se afla în acel moment. În realitate, nici el nu știa să și-o explice, nici Benina s-o înțeleagă : dar observatorul atent putea să întrevadă ușor în acea neobișnuită dorință un caz de atavism sau de reîntoarcere instinctivă spre strămoși, căutînd asemănare geografică cu singurătățile pietroase în care începuse viața unei rase... O fi asta o prostie ? Poate nu.

Capitolul XXIX

CU TOATĂ ÎNDRĂZNEALA și arta sa, bătrîna nu reuși să-l convingă că trebuia să se întoarcă la Madrid.

— Și nu-mi închipui, îi zise făcînd uz de toate argumentele, nu-mi închipui cum o să te descurci pe muntele ăsta al pocăinței tale. Fiindcă nu poți cerși ; aici nimeni n-o să-ți dea nimic de mîncare, dacă n-aș fi eu ; iar eu, dacă acum am ceva bani, în curînd n-o să mai am nici o lețcaie, și-o să mă-ntorc să cerșesc din nou, oricît mi-ar fi de greu. Ce crezi tu, că aici o să-ți pice mană cerească ?

— Picat, da, mana, da... replică Almudena cu o convingere profundă.

— S-o crezi tu... Da', ia spune, fiule, o fi ceva bănet îngropat pe-aici ?

— Molt, molt existat.

— Atunci, fiule, dacă dezgropi ceva, nu s-ar zice că ai pierdut timpul. Dar, ia seama, eu nu mai cred nimic din minciunile care mi le îndrugi şi nici în vrăjitoriile aduse din ţara ta de păgîni... Nu, nu, pentru săraci nu există salvare; şi povestea cu dezgroparea comorilor sau cu depunerea la picioarele cuiva a carelor cu pietre scumpe, pentru mine nu-s decît vorbe goale.

— Dacă tu măritat la mine, eu găsit comoară molt.

— Bine, bine... Pun-te pe treabă şi vezi unde se află căldarea cu bani. O să viu s-o dezgrop şi, dacă e adevărat, nu ne mai rămîne decît să ne căsătorim.

Spunîndu-i acestea, strîngea în coş resturile mesei cu gîndul să plece. Almudena nu voia s-o lase, dar ea insistă să se retragă, cu fermitatea pe care-o folosea în orice situaţie :

— Apăi, bine mi-ar mai sta să rămîn aici, bătută de soare şi de vînt ca o piele pusă la uscat în tăbăcărie ! Ia spune, Almudena, tu vrei să mă ţii aici ? Dar stăpînei mele cine-i mai duce de-ale gurii ?

Referirea la casa stăpînei deşteptă în Mordejai amintirea *craiului frumosu :* şi cum ştia că-şi ieşea din fire din cauza asta, Benina se grăbi să-l liniştească spunîndu-i că Ponte plecase deja în palatele lui aristocratice şi că nici ea şi nici stăpîna ei, doña Francisca, nu mai voiau să aibă de-a face cu bătrînul ăla ipocrit, care le-a răsplătit cu rău, luîndu-şi rămas bun pe franţuzeşte şi fără să se achite de găzduire. Africanul înghiţi această gogoaşă cu o candoare infantilă şi, cerîndu-i prietenei sale să promită şi să jure că o să vină să-l vadă zilnic în acel loc al penitenţei lui îndîrjite, o lăsă să plece. Benina o luă în sus, preferînd să urce spre gară, ieşire mai comodă şi mai la îndemînă.

Întoarsă acasă, prima întrebare a stăpînei sale fu dacă ştia cînd se întorcea don Romualdo de la Guadalajara, la care răspunse că nu se ştia încă nimic sigur despre întoarcerea domniei-sale. În ziua aceea nu se petrecuse nimic demn de reţinut, afară de faptul că Ponte se-nzdrăvenea cu repeziciune, înviorîndu-se mult datorită vizitei Obduliei, care stătuse patru ore la taifas cu el şi cu mama ei despre lucruri elegante şi despre întîmplări din Ronda, petrecute cu patruzeci de ani în

urmă. Trebuie să observăm, de asemenea, că banii Beninei se cam topeau, căci fata mînca și ea acolo, iar la prînzul obișnuit trebui să adauge niște batog și, pe deasupra, curmale și fursecuri, ca desert. Cu cheltuiala din zilele acelea, cu minunile caritabile făcute la Cambroneras, banii care-i mai avea din împrumutul *Pitusei*, după ce lichidase datoriile urgente, se reduceau ceas de ceas, pînă ce, în ziua celei de-a treia escapade în mahalaua de la Puente de Toledo nu-i mai rămase decît un duro, sau cam așa ceva.

E lucru știut că, în cea de-a treia incursiune, îi ieșise în cale bătrînul din ziua precedentă, pe nume Silverio, iar cu el veneau, așezați ca în linie de bătaie, alți locuitori sărmani ai acelor cocioabe umile, luîndu-l ca interpret pe omul fără picioare, deoarece acesta se exprima cu ușurință, ca și cum Natura i-ar fi făcut acest dar ca o compensație pentru trupul său atît de mutilat. Acesta spuse, în numele cetei de cerșetori prezenți, că doamna ar trebui să-și împartă binefacerile tuturor, fără deosebire, căci toți erau vrednici de roadele imensei sale bunătăți. Benina le răspunse cu candidă simplitate că ea n-avea nici roade și nici altceva de împărțit, și că era la fel de săracă ca ei. Aceste vorbe fiind primite cu neîncredere absolută, iar schilodul neștiind ce să-i răspundă, căci tot darul său oratoric se consumase în prima parte a discuției, luă cuvînul bătrînul Silverio și spuse că ei nu erau căzuți din cer și că se vedea bine că doamna nu era ceea ce părea, ci o *cocoană deghizată*, care, cu semne și zdrențe de *cerșetoare de închiriat*, venea prin locurile acelea ca să examineze adevărata sărăcie și s-o vindece. Cît despre deghizare, nu era nici o îndoială, căci ei o cunoșteau de mulți ani. Ah, și *data trecută* cînd a mai venit, *doamna deghizată* i-a ajutat pe toți în mod egal. El și ceilalți își aminteau bine de figura și gesturile acelei femei și puteau depune mărturie că era aceeași, aceeași cu cea pe care o vedeau cu propriii lor ochi și o atingeau cu mîinile. Toți confirmară într-un glas ceea ce spusese octogenarul Silverio, care mai adăugă că doamna dinainte era considerată sfîntă și că pe cea prezentă o socoteau prea sfîntă, respectîndu-i deghizarea și aruncîndu-se în genunchi în fața ei, în semn de prețuire. Benina răspunse

în glumă că era sfîntă cum era bunică-sa și că mai bine s-ar gîndi la ce spun și n-ar mai stărui în greșeală. În realitate, cu ani în urmă, existase o doamnă de neam foarte bun, pe nume doña Guillermina Pacheco, inimă caldă, suflet ales, care străbătea lumea împărțind darurile carității, prost îmbrăcată, dar cu decență, lăsînd să se vadă prin suverana sa modestie clasa din care provenea. Acea preadistinsă doamnă nu mai era în viață. Fiind prea bună în lume, Dumnezeu o luase în ceruri, atunci cînd era mai multă nevoie de ea pe pămînt. Și, chiar de-ar mai trăi, Doamne, cum ar putea fi confundată cu ea, nefericita de Benina? De la o sută de leghe puteai recunoaște în ea femeia din popor, servitoarea. Dacă, văzîndu-i hainele sărăcăcioase, pline de petice și cîrpituri, pantofii rupți, nu pricepeau care-i diferența față de o doamnă născută din marchizi, oricît s-ar fi deghizat ea, în ceva totuși nu-ncăpea îndoială și nici confuzie: și anume, în modul de-a vorbi. Cei ce-o auziseră pe doña Guillermina, care se exprima îngerește, cum puteau s-o confunde cu cineva care vorbea într-un limbaj atît de vulgar? Ea se născuse într-un sat din Guadalajara, din părinți plugari, și venise să slujească la Madrid cînd n-avea decît douăzeci de ani. Abia știa să citească, iar cu scrisul stătea atît de rău, încît cu greu își încropea numele: *Benina de Casia*. Din cauza acestui nume, cîțiva glumeți din satul ei o luau în rîs spunîndu-i că se trage din *Sfînta Rita*[1]. În concluzie, ea nu era o sfîntă, ci o mare păcătoasă și n-avea nici o legătură cu doña Guillermina cu pricina, fericită întru Domnul. Era sărmană ca și ei, trăia din pomană și se chibzuia cum putea ca să-i întrețină pe-ai săi. Dumnezeu o făcuse generoasă, asta da: căci dacă avea ceva și dacă întîlnea persoane mai nevoiașe decît ea, nu stătea mult pe gînduri ca să dăruiască totul... cu multă bucurie.

Nu se lăsară convinși nenorociții aceia scăpați din mîna Domnului și, întinzînd-o pe-a lor, uscată și murdară, cu voci jalnice, o implorau pe Benina de Casia să-i ajute. Copii zdrențăroși și scheletici se atașară corului și,

[1] *Santa Rita*, călugăriță augustină, ce și-a trăit ultima parte a vieții în Cascia (Italia).

agăţîndu-se de fusta nefericitei meridionale, îi cereau pîine, pîine. Impresionată de atîta nenorocire, bătrîna se duse la prăvălie, cumpără vreo zece pîini lungi pe care, rupîndu-le în două, le împărţi nefericitului grup. Operaţia deveni extrem de grea, fiindcă toţi se năpustiră cu furie, fiecare vrînd să apuce partea lui înaintea celorlalţi, iar cineva încercă să ia chiar două bucăţi. În momentul culminant al harababurii s-ar fi zis că mîinile s-au dublat sau c-au ieşit din pămînt. Sufocată, sărmana femeie trebui să mai cumpere cîteva bucăţi de pîine, fiindcă două sau trei bătrîne, care nu prinseseră nimic, ţipau cît le ţinea gura tulburînd cartierul cu văicăreli stridente şi sfîşietoare.

Se considera deja eliberată de muştele acelea, cînd se auzi strigată de vocea cavernoasă a unei femei ce ţinea în braţe un copil cu cap mare, monstruos. Dintr-o dată o recunoscu pe femeia cu care era Burlada cu cîteva zile în urmă, pe drumul spre Puerta de Toledo. Îi cerea Beninei să urce cu ea într-o odaie din casa cu verandă, unde îi va arăta tabloul cel mai sfîşietor care se poate imagina. Benina se grăbi să urce, căci întotdeauna la ea atîrnase mai greu mila decît interesul personal, iar pe scară cealaltă îi explică situaţia familiei ei nenorocite. Nu era măritată oficial, dar avusese doi copii care-i muriseră unul după altul de anghină difterică, în răstimp de şase zile. Cel pe care-l purta în braţe, cu capul diform, nu era al ei, ci al unei prietene care se ţine cu un orb ce cînta la vioară, o beţivă, iar, cînd se ivea ocazia, hoaţă. Cea care povestea aceste suferinţe se numea Basilia : avea un tată anchilozat, şi o soră, Cesarea, toată numai oblojeli, din cauza bătăilor primite de la iubitul ei, un nemernic, un golan, un pungaş „pe care-l găseşti cît e noaptea de lungă jucînd cărţi în casa lui *Comadreja*, din Mediodía Chica". Doamna cunoaşte stabilimentul ăla ?

— După nume, zise Benina, relativ interesată de povestea aceea.

— Apăi, neruşinatul ăla, după ce-a ciomăgit-o bine pe soră-mea, ne-a amanetat şalurile şi lenjeria. Trebuie să-l cunoaşteţi pentru că nu există altul mai ticălos în

tot Madridul. După poreclă îi zic *Si Toséis Toméis*[1]... și, pe scurt, Toméis.

— Nu-l cunosc... Eu n-am de-a face cu oameni deăștia.

Urcară și, în una din cele mai înguste odăițe de pe coridorul de sus, Benina văzu cutremurătoarea nefericire a acelei familii. Bătrînul reumatic părea nebun : în disperarea provocată de dureri, vocifera, blestema, iar Cesarea, din cauza inaniției, stătea ca o idioată și nu făcea altceva decît să dea cu biciul peste fundul unui copil mucos, plîngăreț, care-și dădea ochii peste cap din cauza zbieretelor și zvîrcolirilor. În mijlocul acestui tărăboi, cele două femei îi mărturisiră Beninei că grija lor cea mai mare, mai mult decît foamea, era că nu puteau plăti chiria, și că proprietarul nu le lăsa să trăiască, cerîndu-le tot timpul banii pentru cele trei săptămîni din urmă. Bătrîna răspunse că, cu mare părere de rău, nu era în stare să le-ajute, căci n-avea bani, iar ceea ce putea să le ofere era o pesetă ca să se poată descurca în ziua aceea și a doua zi. Cu inima zdrobită de milă, se despărți de nefericita familie și, deși cele două femei se arătau recunoscătoare, se vedea bine că o oarecare nemulțumire le rămăsese în suflet, deoarece nu primiseră ajutorul la care se așteptau.

Pe scară, pe Benina o opriră două babornițe, din care una-i zise cu răutate :

— Uite pe cine-au confundat cu doña Guillermina, dobitocii, măgari ce sînt ! Dacă aceea era un înger îmbrăcat în om, asta... se vede bine că-i o cumătră de rînd, care vine pe-aici dîndu-și ifose că împarte pomană... Doamnă !... Ce mai doamnă !... Duhnind a ceapă verde... Acum se dau sfinte pentru o bucată de pîine și... să ne mai și-nchinăm la ele.

Blînda femeie nu le luă în seamă și-și văzu de drum : dar în stradă, sau cum vrem să-i zicem spațiului aceluia dintre case, se trezi asaltată de o mulțime de orbi, ciungi și paralitici care-i cereau cu insistență pîine sau bani cu care să și-o poată cumpăra. Încercă să se scuture de roiul sîcîitor, dar aceștia o urmau, o hărțuiau, n-o lăsau

[1] Dacă tușești, primești (span.).

să înainteze. N-avu altă scăpare decît să dea altă pesetă pe pîine și s-o împartă degrabă. În sfîrșit, întinzînd pasul, reuși să se depărteze de sărăcimea aceea stînjenitoare și o luă spre maidanul unde spera să-l întîlnească pe bunul Mordejai. Omul nostru se afla în același loc ca în ajun, așteptînd-o cu neliniște ; și nici nu se apropie bine că și începu să scoată din coș mîncărurile pe care le adusese, și începură să mănînce. Dar Dumnezeu nu voia să-i iasă Beninei lucrurile după sufletul ei bun și după gîndurile-i caritabile. La nici măcar zece minute, observă că, pe drum, la poalele malului cu gunoaie, se adunau țigănuși răutăcioși, cîțiva schilozi dizgrațioși și două sau trei bătrîne zdrențăroase și furibunde. Uitîndu-se la grupul idilic, format deasupra maidanului din bătrînă și orb, toate acele lepădături începură să vocifereze. Ce ziceau ? Nu era ușor să auzi de sus. Pînă acolo ajungeau doar vorbe răzlețe... că era o sfîntă falsă ; că era o hoață care se dădea neprihănită, ca să fure mai bine... ; că era o linge-blide și o pomanagioaică.

În cele din urmă, totul luă o întorsătură neplăcută și nu peste mult timp țîșni o piatră, poc ! aruncată de o mînă puternică, pe care Benina o primi în omoplat... Imediat, poc, poc, altele și altele. Se ridicară amîndoi îngroziți și, adunînd mîncarea în coș, se gîndiră cum să se pună mai repede la adăpost. *Dama* își luă cavalerul de braț și-i spuse :

— Haidem, că ne omoară.

Capitolul XXX

CĂȚĂRÎNDU-SE cu greutate pe povîrnișul bolovănos, căzînd și ridicîndu-se la fiece pas, ținîndu-se de mînă și cu capetele aplecate, cei doi fugeau din calea asaltului dezlănțuit. Acesta se înteți atît de mult, că loviturile veneau una după alta, fără pauză. Pe Benina, proiectilele o atinseră în partea unde era mai bine îmbrăcată, unde nu puteau s-o vatăme prea tare, dar Al-

mudena avu ghinionul ca o piatră să-l atingă la cap, în momentul cînd se întorsese să-și apostrofeze dușmanul, iar rana fu îngrozitoare. Cînd ajunseră, gîfîind și copleșiți de dureri, la un loc adăpostit de teribila ploaie de pietre, din rana marocanului curgea sîngele, înroșindu-i fața galbenă. Ciudat era că cel rănit tăcea, iar cea care scăpase nevătămată țipa către cer, implorînd fulgere și trăznete ca să topească adunătura aceea infamă. Norocul le scoase-n cale un acar, care locuia într-o căsuță aproape de locul dezastrului, om liniștit și pios care, arătînd milă pentru victimele atentatului, le primi, ca un bun creștin, în locuința lui modestă, compătimindu-i pentru nenorocirea lor. Peste puțin timp veni și femeia acarului, care era la fel de cumsecade, și amîndoi aduseră degrabă apă Beninei ca să spele rana tovarășului ei și, în plus, mai scoaseră oțet și cîrpe ca să-l bandajeze. Maurul nu spunea decît :

— Sufțelu, piatra la tine nu ?

— Nu, fiule ; nu m-au lovit decît cu o pietricică în ceafă, dar nu mi-a dat sîngele.

— Durut la tine ?

— Puțin... nu-i nimic.

— Sînt deavoli... spiriturile rele de supt pămînt.

— Ticăloși, haimanale ! Vai de paza civilă sau de jandarmi !

Prin mijloacele cele mai simple, îl îngrijiră pe sărmanul orb, oprindu-i sîngele și punîndu-i bandaje care-i acopereau unul din ochi : după aceea, îl întinseră pe podea, fiindcă amețise și nu se mai putea ține pe picioare. Cerșetoarea scoase apoi din coș ce le mai rămăsese de mîncare, pîine și carne, împărțindu-le cu generoșii lor protectori : dar aceștia, în loc să accepte, îi onorară cu sardele și niște gogoși care le prisosiseră de la prînz. De-o parte și de alta se înregistrară invitații, finețuri și delicatețuri și, pînă la urmă, fiecare rămase cu ce avea. Benina profită de-ndată de buna dispoziție a acelor oameni onorabili ca să le propună să-l găzduiască pe orb în căsuța lor, pînă va putea să-i găsească o locuință în Madrid. Nici vorbă să se-ntoarcă la Cambroneras, unde nu-i voia nimeni binele. La Madrid și acasă la ea nu putea să-l ducă, fiindcă slujea într-o casă, și el... În sfîr-

șit, era greu de explicat... și dacă domnii acari n-aveau o impresie bună despre relațiile dintre Benina și maur, treaba lor.

— Să vedeți... zise bătrîna simțindu-i neîncrezători, eu nu mai am bani în afară de peseta asta și de ceva mărunțiș. Luați-le și țineți-l aici pe sărmanul orb pînă mîine. N-o să vă deranjeze, căci e bun și cinstit. Va dormi într-un colț, acoperit doar cu o pătură veche iar cît despre mîncare, ceea ce aveți.

După o oarecare șovăială, acceptară propunerea și, îngăduindu-și un sfat pentru perechea aceea ciudată, acarul zise :

— Ceea ce trebuie să faceți dumneavoastră este să vă lăsați de hoinăreală pe străzi și pe drumuri, unde e numai forfotă și ispită, și să vă gîndiți cum să intrați într-un azil, doamna la bătrîne, domnul într-un așezămînt pentru orbi, și în felul acesta veți avea asigurate mîncarea și adăpostul pentru tot restul zilelor.

Almudena nu răspunse nimic, el, care iubea libertatea și o prefera, așa chinuită și mizeră cum era, captivității fără griji de la azil ; cît despre Benina, nevrînd să intre în alte explicații, nici să șteargă proasta impresie pe care acei domni cumsecade o aveau despre ea, crezînd-o tovarășă de hoinăreală și de jaf a orbului se limită să spună că nu puteau să ajungă într-un azil din cauza mulțimii de sărmani care existau și că, fără recomandări și cărți de vizită, nu puteai să obții loc nicăieri. La asta, femeia acarului răspunse că puteau să-i împlinească dorința cu azilul dacă se înțelegeau cu un domn foarte milos care se pricepe la lucruri de-astea : un preot... căruia-i zic don Romualdo.

— Don Romualdo !... Ah, da, îl știu : adică, nu-l cunosc decît după nume. Este un domn părinte înalt și frumușel, care are o nepoată pe nume doña Patros, de se uită cruciș ?

Rostind aceste vorbe, Benina simți cum în minte îi revenea vechea tulburare, amestec între real și imaginar.

— Eu nu știu dacă-i șașie sau nu nepoata... urmă femeia, știu, că don Romualdo este de prin părțile Guadalajarei.

— E-adevărat. Şi acuma s-a dus în satul lui. E vorba să-l propună episcop şi s-a dus să-şi aducă hîrtiile.

Căzură de acord cu toţii că don Romualdo cel misterios n-o să se-ntoarcă din satul său fără să-şi aducă hîrtiile și îndată se încheie înţelegerea pentru găzduirea și îngrijirea lui Almudena timp de douăzeci şi patru de ore, în căsuţa lor. Benina le dădu peseta și mărunţişul pe care-l mai avea (cu excepţia a trei bănuţi pe care şi-i păstră), iar ceilalţi se angajară să-l îngrijească pe orb ca și cum ar fi fost fiul lor.

Sărmana Nina mai trebui să lupte puţin cu marocanul, care-i cerea să-l ia cu ea, dar, pînă la urmă, îl convinse, prezentîndu-i pericolul tulburărilor pe care i le-ar provoca rana de la cap, dacă nu stă cuminte.

— Sufleţelu, întors tu mîine, zise nefericitul cînd o simţi că pleacă. Dacă lăsat singur la mine, murit eu.

Bătrîna le promise solemn c-o să revină, și plecă tristă, reînviindu-și în minte amărăciunile din ziua aceea, la care se adăugau presimțirile negre, presimțiri din cele mai chinuitoare, căci rămăsese fără un sfanț, lăsîndu-se tîrîtă de pornirea caritabilă a inimii, dînd totul de pomană. Pentru ea, urmau cu siguranță zile negre, căci trebuia să înapoieze *Pitusei* bijuteriile, să adune mijloace pentru a-și întreține stăpîna și pe musafirul ei, să-l ajute pe Almudena etc... Atîtea obligații căzuseră pe umerii ei, că nu mai știa cum să le dovedească.

După ce făcu cîteva cumpărături pe credit, ajunse acasă și, găsindu-l pe Frasquito foarte bine, îi propuse doñei Paca să-l declare vindecat și să-l lase să plece la treburile lui, ca să-și cîștige singur existența. Doamna fu de acord, dar tristețea celor două femei crescu la vestea, adusă de servitoarea Obduliei, că fata se îmbolnăvise, delira, avea febră mare și o criză de nervi de-ți era mai mare mila. Benina alergă degrabă la ea și, după ce-i anunță pe socrii să aibă grijă de domnișoară, reveni s-o liniștească pe mamă. Avură o seară grea și o noapte și mai grea, gîndindu-se la nevoile și strîmtorările la care erau supuse din nou, iar a doua zi nefericita femeie își ocupă postul la San Sebastián, căci nu exista altă cale de apărare împotriva atîtor și atîtor cumplite vi-

tregii. Din zi în zi îi scădea creditul, iar datoriile contractate în strada Ruda și în prăvăliile de pe Imperială o copleșeau. Se văzu nevoită să iasă la cerșit, și după-amiaza și chiar seara, pretextînd că trebuie să ducă cîte ceva fetei. Pentru scurta campanie nocturnă scotea din ascunzătoare un văl negru, foarte vechi, al doñei Paca, cu care-și acoperea fața : cu vălul și cu niște ochelari, păstrați pentru orice eventualitate, semăna de minune cu o sfioasă doamnă fără vedere, rezemată în colțul străzii Barrionuevo, atacînd cu vorbe tînguitoare, rostite cu jumate de glas, pe toți creștinii care treceau. Cu sistemul ăsta, lucrînd de trei ori pe zi, reușea să adune cîteva monede : dar nu cît i-ar fi trebuit pentru nevoile alor săi, care nu erau puține, fiindcă și Almudena se îmbolnăvise și rămăsese în căsuța din Pulgas. Acarul nu-i cerea nimic pentru găzduirea arabului : dar ea trebuia să-i ducă de mîncare. Obdulia nu-și revenea și avea nevoie de medicamente și supe, căci socrii își luaseră mîna de pe ea și nu era cazul s-o trimită la spital. Așadar, eroica femeie avea pe umerii ei o povară destul de apăsătoare ; dar o suporta și mergea înainte pe cărarea spinoasă, purtînd atîtea cruci în spate, nerăbdătoare să ajungă, dacă nu pe culme, măcar pînă unde putea. Dacă s-ar fi oprit la jumătatea drumului, ar fi avut măcar satisfacția că făcuse așa cum îi dictase conștiința.

După-amiaza, sub pretextul cumpărăturilor, se ducea să cerșească la poarta San Justo, sau lîngă palatul arhiepiscopal ; dar nu putea să stea prea mult, căci întîrzierea ei ar fi neliniștit-o pe stăpînă. Întorcîndu-se într-o seară de la treaba ei, unde nu obținuse decît o monedă, află că doña Paca, însoțită de Frasquito, se duseseră s-o viziteze pe Obdulia. Portăreasa îi mai spuse, că, puțin înainte, urcase la ele un domn înalt, cu ținută plăcută, care plecase plictisit de-atîta bătut la ușă, lăsînd un mesaj la poartă.

— Așa !... E don Romualdo.

— Așa a zis, doamnă. A mai venit de două ori și...

— Da' s-o fi ducînd iar la Guadalajara ?

— De-acolo a venit ieri seară. Vrea să vorbească cu doña Paca și va reveni de-ndată ce va putea.

Benina simțea cum totul i se învălmășește în cap, cu preafericitul ăla de preot, atît de asemănător, după adresă și nume, cu al ei, cu cel plăsmuit de ea: și se gîndea dacă, nu cumva, printr-o minune a lui Dumnezeu, n-o fi căpătat corp și suflet de om adevărat ființa creată de fantezia ei, printr-o minciună inocentă, rod al vieții ei chinuite.

„În sfîrșit, o să vedem ce iese din toate astea, își zise urcînd încet scara. Să fie binevenit acest domn părinte, dacă vine să ne-aducă ceva."

Așa de tare se înrădăcinase în mintea ei gîndul că închipuitul preot din Alcarría exista cu-adevărat, încît într-o noapte, pe cînd cerșea cu ochelari și văl, crezu că recunoaște într-o doamnă care-i dădu două centime pe însăși doña Patros, nepoata părintelui.

Apoi, Doamne sfinte, doña Paca și Frasquito veniră cu vestea bună că Obdulia începea să se înzdrăvenească.

— Uite, Nina, îi zise văduva, oricum ar fi, trebuie să-i duci Obduliei o sticlă de vin de Xeres. Vezi dacă-ți mai dau de la prăvălie, dacă nu, fă rost de bani cum știi, căci fata asta suferă de anemie.

Femeia se arătă de acord cu această extravaganță, ca să nu șocheze, și începu să pregătească cina. Rămase tăcută pînă se duseră la culcare, dar doña Paca se supără că nu-i face conversație, ca alte dăți. Deși obosită, eroica bătrînă mai găsi ceva forță și, cu sufletul tulburat și mintea plină de presimțiri sumbre, începu să toace ca o morișcă, încîntînd-o pe doamnă cu cîteva glume și o groază de prostii închipuite, pînă cînd pe aceasta o luă somnul.

Capitolul XXXI

CU RANA VINDECATĂ, maurul orb se întoarse la cerșit, la stăruințele prietenei sale, căci acelea nu erau timpuri să-ți petreci viața la soare și să cînți din chitară. Nevoile creșteau, viața era grea și te silea să scoți bănuții din preaplinul celorlalți, ca dintr-o mare plină de tot

felul de comori. Almudena nu putu să reziste energicei sugestii făcute de *aleasa sa*, și încet, încet, începu să se vindece de toate melancoliile, delirul mistic și penitențele, care-l zăpăciseră în ultimele zile. După o discuție serioasă, convenirâ să-și transfere *postul* de la San Sebastián la San Andrés, fiindcă Almudena cunoștea la biserica aceea un domn preot, foarte cumsecade, care îl ajutase cîndva. Așadar, se duseră acolo, cu toate că și la San Andrés existau *Caporale* și Elisei, cu alte nume; aceste specimene, fiind un rod natural al vieții, în orice grup sau familie a societății umane, nu păreau atît de despotici și semeți ca cei de la cealaltă biserică. Preotul, care-l ajutase pe marocan, era un tînăr vioi, puțin arabist și ebraizant, care obișnuia să stea de vorbă cu el, nu atît din milă cît pentru studiu. Într-o dimineață, Benina observă că preoțelul cel tînăr ieșea din Casa Parohială insoțit de un alt preot mai înalt, care-i semăna, vorbind și uitîndu-se către arabul orb. Fără-ndoială că vorbeau despre el, despre origine, limba și religia lui diavolească. După aceea, cele două fețe bisericești se uitară spre ea, ce rușine! Ce-or fi crezînd? Ce-or fi zicînd despre ea? Or bănui că este concubina africanului, femeia lui, poate?

În sfîrșit, în timp ce preotul cel înalt și frumos se ducea spre Cava Baja, celălalt înțelept se opri puțin să tăifăsuiască în arabă cu Almudena. După aceea se îndreptă spre Benina și, cu toată considerația, îi spuse:

— Dumneavoastră, doamnă Benina, ați putea să renunțați la viața asta atît de grea pentru vîrsta dumneavoastră. Nu e bine să vă țineți după arab ca funia după căldare. De ce nu intrați la *Misericordia?* Am și vorbit despre asta cu don Romualdo și mi-a promis că se interesează.

Sărmana femeie rămase ca trăznită, fără să mai știe ce să răspundă. Ca să zică ceva, își exprimă mulțumirea domnului de Mayoral, căci așa se numea preotul erudit, și adăugă că recunoscuse deja în celălalt domn preot pe preabunul don Romualdo.

— I-am mai spus, adăugă Mayoral, că slujiți la o doamnă care locuiește pe Imperială, și a promis că se

va interesa de comportamentul dumneavoastră înainte de-a vă recomanda.

Mai spuse ceva, în timp ce Benina ajunse la cel mai înalt grad de confuzie și ameţeală a minţii, căci preotul înalt și frumos, cu care-l văzuse stînd de vorbă cu puţin înainte, era exact așa cum îl descrisese ea printr-o minciună îndelungată.

Simţi nevoia să alerge după el, la Cava Baja, să-l caute și să-i spună : „Scumpe don Romualdo, iartă-mă că te-am inventat. Eu credeam că nu fac nici un rău. A trebuit s-o fac ca să nu mă descopere stăpîna că ies în fiecare zi la cerșit pentru a o întreţine. Și dacă apariţia dumneavoastră de-acuma, în carne și oase, este pedeapsa mea, să mă ierte Dumnezeu, că n-o să mai fac. Sau sînteţi alt don Romualdo ? Ca să scap de îndoiala care mă chinuie, spuneţi-mi, vă rog, dacă aveţi o nepoată sașie și o soră pe nume doña Josefa și dacă v-au propus episcop, așa cum meritaţi, măcar de-ar fi adevărat. Spuneţi-mi dacă sînteţi al meu, don Romualdo al meu, sau altul, care nu știu de unde-o fi putut să iasă, și mai spuneţi-mi ce naiba aveţi de discutat cu doamna, oare o să vă plîngeţi de îndrăzneala că v-am inventat ?"

Asta i-ar fi spus, dacă l-ar fi întîlnit : dar o astfel de întîlnire nu avu loc și nici asemenea cuvinte n-au fost rostite. Se întoarse acasă foarte tristă și nu-i mai ieșea din cap ideea că binefăcătorul preot din Alcarría nu era o invenţie a ei, că tot ceea ce visăm are existenţă proprie și că minciunile ascund adevăruri. Trecură două zile, fără altă noutate decît o creștere îngrozitoare a greutăţilor economice. Cu tot cerșitul, de dimineaţă și de seară, nu izbutea s-o scoată la capăt : nu se născuse încă acela care să-i încredinţeze un real ; *Pitusa* o amenința că o dă în vileag, dacă nu-i înapoiază repede bijuteriile. Nu mai avea putere, iar nemăsuratul ei curaj se stinsese ; își pierduse încrederea în Providenţă și despre mila omenească își formase o părere deloc măgulitoare ; toate demersurile și alergăturile sale pentru a-și procura bani nu se materializaseră decît într-un duro pe care i-l împrumutase, pentru cîteva zile, Juliana, soţia lui Antoñito. Pomana nu-i ajungea nici pe departe ; în zadar se lipsea pînă și de hrana minimă, ca să aco-

pere lipsa din casă ; în zadar mergea cu pantofii rupți, zdrobindu-și picioarele. Economia, calicia însăși nu erau de ajuns ; nu mai exista altă soluție decît să moară și, căzînd, să spună : „Am ajuns pînă unde-am putut ; restu' să-l facă Dumnezeu, dac-o vrea".

Într-o sîmbătă după-amiază, un incident neașteptat puse capăt nenorocirilor sale. Ieșise să cerșească la San Justo ; Almudena făcea același lucru pe strada Sacramento. Începu cu zece centime, nemaiauzită lovitură a sorții pe care o consideră de bun augur. Dar cît de mult greșea avînd încredere în aceste amăgiri pe care ni le aruncă Destinul vrăjmaș, ca să ne atragă și apoi să ne rănească cu și mai multă ușurință. Puțin după fericitul început, apăru un individ din garda secretă, care, împingînd-o cu brutalitate, îi zise :

— Hei, femeie, mișcă înainte... Și iute, iute.

— Ce spuneți ?

— Taci și mișcă...

— Da' unde mă duceți ?

— Taci, fără vorbă... Haide, la San Bernardino.

— Da' ce rău am făcut eu... domnule ?

— Cerșești... ! Nu ți-am spus ieri că domnului guvernator nu-i place să se cerșească pe strada asta ?

— Apăi, să-mi dea de mîncare domnu' guvernator. Ce mai om !

— Tacă-ți gura, bețivo ! Mișcă, ți-am spus !

— Nu mă-mpingeți !... Eu nu sint criminală... Eu am familie, am cine să garanteze pentru mine... ! Nu merg unde vrei dumneata să mă duci.

Se lipi de perete, dar polițistul arogant o smulse cu o îmbrîncitură violentă. Se apropiară încă doi de la Ordinea publică cărora cel de rond le porunci să o ducă la San Bernardino, împreună cu toată gloata sărăcimii pe care o culeseseră de pe strada aceea și din cele apropiate. Benina mai încercă să cîștige bunăvoința gărzii, arătîndu-se supusă în profunda ei mîhnire. Imploră, plînse cu amărăciune : dar lacrimile și rugămințile fură în zadar. Înainte, tot înainte, razia ridicîndu-l și pe orbul african care îndată ce-a aflat că au luat-o și pe ea, s-a dus singur spre oamenii ordinii cerîndu-le să-l includă și pe el în același infern, cu condiția să nu-l despartă de

ea. Mare efort făcea disperata femeie ca să se resemneze de atîta nemeritată nenorocire. Să fie tîrîtă pe stradă așa cum sînt duși la temniță numai pungașii și răufăcătorii ! Să fie pusă-n situația să nu poată să-și vadă de casă, ca de obicei, și s-o îngrijească pe stăpîna și prietena ei ! Cînd se gîndi că doña Paca și Frasquito nu aveau ce mînca în seara aceea, durerea-i ajunse la culme ; dacă ar fi avut putere, s-ar fi năpustit asupra celor doi copoi ca să scape. Nu se gîndea decît la consternarea de care va fi cuprinsă nefericita doamnă văzînd că trec ore-n șir... și Nina nu mai apare. Isuse, Sfîntă Fecioară ! Ce-o să se-ntîmple în casa aceea ? Dacă nu se prăbușește lumea pentru astfel de fapte, sigur n-o să se mai prăbușească niciodată... Dincolo de Caballerizas încercă din nou să-nmoaie, cu explicații și tînguieli, inima gardienilor. Dar ei executau un ordin și dacă nu-l îndeplineau se alegeau cu un perdaf zdravăn. Almudena tăcea, mergînd agățat de fusta Beninei, și nu părea prea nemulțumit de razie și de faptul că-i duceau la închisoarea sărăcimii.

Dacă sărmana cerșetoare plîngea, nu mai puțin plîngea cerul, conjugîndu-se cu tristețea ei, căci burnița care începuse să cadă, în momentul cînd îi adunase, se înteți pînă deveni o ploaie bogată ce o udă din cap pînă-n picioare. Din hainele cerșetorilor curgeau șiroaie ; jobenul lui Almudena părea o piesă de la fîntîna Tritonilor, puțin mai lipsea ca să vezi pe ea și mușchi verde. Din încălțările șubrede ale Beninei, distruse de drumurile făcute în zilele acelea, se desprindeau bucăți în bălțile și gropile prin care treceau. Cînd ajunseră la San Bernardino, bătrîna se gîndi c-ar fi mai bine să se descalțe.

— Sufletelu, îi spuse Almudena cînd trecură prin trista poartă a azilului municipal, nu plîns la tine... Aici bine este la tine, cu mine... Nu plîns la tine... eu mulțumit... Dat la noi supa, pîinea...

În pustiul său sufletesc, Benina nu voi să-i răspundă. Mai curînd l-ar fi luat la bătaie. Cum să-și dea seama vagabondul ăla de motivul pentru care-și căina, nefericita de ea, soarta ? Cine, dacă nu ea, să-nțeleagă nevoile stăpînei, prietenei și sorei ei, și noaptea de neliniște pe care-o s-o petreacă neștiind ce s-a întîmplat ? Și dacă

i-ar face favoarea s-o elibereze a doua zi, cu ce explicații, cu ce minciuni să-și justifice lunga absență, dispariția neașteptată? Ce putea să zică, ce-ar putea să mai inventeze cu imaginația ei inepuizabilă? Nimic, nimic; cel mai bine era să renunțe la înșelătorie, dezvăluind secretul cu cerșetoria, mai ales că nu era nimic rușinos în asta. Dar s-ar putea ca doña Francisca să nu creadă, ori să se tulbure astfel prietenia care de-atîta amar de vreme le lega; sau s-ar putea ca doamna să se supere cu-adevărat și s-o alunge de la ea. Nina ar muri de supărare, căci nu putea să trăiască fără doña Paca, pe care-o iubea pentru calitățile și chiar și pentru defectele ei. În cele din urmă, după ce se gîndi la toate astea, și o duseră într-o hală mare, în care te sufocai de miros, aflîndu-se acolo vreo cincizeci de bătrîni, femei și bărbați laolaltă, se lăsă în brațele drăgăstoase ale resemnării, zicîndu-și: „Fie cum o vrea Dumnezeu. Cînd mă-ntorc acasă o să spun adevărul; și dacă doamna va mai fi în viață, la sosirea mea, de n-o să mă creadă, să nu mă creadă; și de s-o supăra, să se supere; și de m-o da afară, să mă dea, și de-o fi să mor, să mor."

Capitolul XXXII

CHIAR DE N-AR fi gîndit-o sau n-ar fi spus-o Nina, e ușor de înțeles că uimirea și neliniștea doñei Paca în acea tristă noapte depășeau cu mult posibilitățile de descriere ale povestitorului. Pe măsură ce trecea timpul și servitoarea nu venea acasă, creștea și îngrijorarea stăpînei, care, dacă la început simți lipsa tovarășei sale prin neglijarea gospodăriei, curînd se neliniști și mai tare, gîndindu-se că s-ar putea să i se fi întîmplat ceva rău; călcată de vreo trăsură, de pildă, sau moarte subită pe stradă! Blîndul Frasquito se strădui s-o liniștească, dar în zadar. Și bătrînul spălăcit trebui să tacă în clipa cînd concetățeana lui îi zise:

— Dar, niciodată nu s-a întîmplat asta: niciodată, dragă Ponte! N-a lipsit niciodată de-acasă, în atîția ani.

Apărură apoi greutăţi mari în încropirea unei cine şi n-ar fi făcut nimic dacă fetele ceaprazăresei nu s-ar fi oferit, cu hărnicie, s-o înlocuiască pe servitoarea dispărută. Adevărul e că doña Paca pierduse complet pofta de mîncare şi acelaşi lucru, sau aproape, se petrecea şi cu oaspetele ei. Dar cum nu era alt leac decît să guste ceva pentru a-şi menţine forţele, amîndoi se cinstiră cu un ou bătut în vin şi cu cîteva feliuţe de pîine. De dormit, nici vorbă. Doamna număra orele, jumătăţile şi sferturile, care se auzeau în noapte de la ceasurile din apropiere, şi nu făcea altceva decît să măsoare coridorul de la cap la cap, atentă la toate zgomotele pe de scară. Ponte nu rămase mai prejos : galanteria îl obliga să nu se culce in timp ce prietena şi protectoarea lui stătea de veghe şi, ca să împace obligaţiile de cavaler cu oboseala lui de convalescent, aţipi de cîteva ori într-un fotoliu. Pentru asta trebui să adopte o poziţie forţată, făcîndu-şi pernă din braţele încrucişate pe rezemătoare şi, adormind, capu-i atîrnă în aşa fel încît a doua zi se trezi cu un torticolis îngrozitor.

Cînd se lumină, doborîtă de oboseală, adormi şi doña Paca în alt fotoliu. Vorbea în somn şi capu-i zvîcnea nervos la anumite intervale. Se trezi speriată, crezînd că intraseră hoţii, şi, cînd se făcu lumină de-a binelea, cu golul lăsat de absenţa Ninei, casa îi apăru mai tristă şi mai pustie decît noaptea. După Frasquito, care se gîndea cu încordare la asta, nici o urmă nu părea mai sigură decît dacă se informau în casa în care slujea Benina. Aşa se gîndise şi concetăţeana lui în seara dinainte ; dar cum nu cunoştea numărul casei lui don Romualdo de pe strada Greda, nu se hotărîră să-nceapă cercetările. Dimineaţa, portarul se oferi să se intereseze el de locul unde se afla servitoarea rătăcită. Cei doi fură de acord, dar, cînd reveni, după o oră, acesta spuse că nici un portar de pe strada aceea nu ştia nimic.

Şi pe lîngă toate astea, în casă nu mai rămăsese decît puţină supă din ziua precedentă, aproape acră, şi bucăţi de pîine uscată. Slavă Domnului că vecinii, aflînd de nenorocire, îi aduseră ilustrei văduve cîte ceva de mîncare : unul, supă de usturoi ; celălalt, peşte prăjit, iar un altul un ou şi o jumătate de sticlă de vin prost.

Alt leac nu mai era decît să se hrănească, făcînd haz de necaz, căci natura nu așteaptă; era obligatoriu să trăiești, deși sufletul se opunea, la bănuiala dispariției prietenei lor.

Ziua trecea încet și atît Ponte cît și concetățeana sa nu puteau să-și distragă atenția de la zgomotele pașilor de pe scară. Dar atîtea dezamăgiri suferiră că, în final, resemnați și fără speranță, se așezară unu-n fața altuia, tăcuți, cu tihnă și gravitate de sfincși, și, privindu-se, încredințară, tacit, voinței divine dezlegarea enigmei. Sălașul Ninei și motivele absenței sale se vor afla cînd Dumnezeu va binevoi să ne vestească prin mijloace și căi pe care nu le va atinge niciodată puterea noastră de previziune.

Să fi fost ceasul douăsprezece cînd clopoțelul sună cu putere. Doamna din Ronda și cavalerul din Algeciras săriră ca niște păpuși de cauciuc de pe respectivele scaune.

— Nu, nu e ea, zise doña Paca dezamăgită. Nina nu sună așa.

Și cum Frasquito voia să se ducă la ușă, ea-l reținu cu o observație cît se poate de oportună:

— Nu ieși dumneata, Ponte, s-ar putea să fie unul din dobitocii aceia de la prăvălie care vin să mă necăjească. Să deschidă fata. Celedonia, du-te și deschide și fii atentă: dacă e vreunul care ne aduce vești despre Nina, să intre. Dacă e vreunul de la prăvălie, spune-i că nu sînt acasă.

Fata dădu fuga și se-ntoarse într-un suflet înapoi, spunînd:

— Doamnă, don Romualdo.

Efect de mare intensitate emoțională, aproape înspăimîntătoare. Ponte se-nvîrti de mai multe ori pe-un picior, iar doña Paca, după ce se ridică, căzu de vreo zece ori în fotoliu, zicînd:

— Să intre... Acum o să aflăm... Doamne, don Romualdo în casa mea!... În salonaș, Celedonia, în salonaș... O să-mi pun fusta neagră... Și nici nu sînt pieptănată... În ce hal îl primesc!... Să intre, fata mea... Fusta neagră...

Cu ajutorul lui Frasquito și al fetei, se îmbrăcă iute, dar în așa fel, încît toate lucrurile și le puse pe dos. Doamna se enervă și, bătînd din picior, îi făcu adormiți. În cele din urmă, se aranjă, își trecu pieptenele prin păr și, degrabă, se duse în salonașul unde preotul aștepta în picioare, uitîndu-se la fotografiile de familie, unica podoabă a neîncăpătoarei și sărăcăcioasei încăperi.

— Să mă iertați, domnule Romualdo, zise văduva lui Zapata, care de emoție abia se mai ținea pe picioare, trebuind să se așeze pe-un fotoliu, nu înainte de-a săruta mîna preotului. Slavă Domnului că pot să vă exprim recunoștința mea pentru nemărginita dumneavoastră bunătate.

— E obligația mea, doamnă... răspunse preotul ușor surprins, dar nu trebuie să-mi mulțumiți.

— Dar spuneți-mi acum pentru Dumnezeu, adăugă doamna, abia vorbind, de teamă să nu afle o veste rea, spuneți-mi degrabă, ce s-a întîmplat cu sarmana mea Nina ?

În urechea bunului preot acest nume păru al unei cățelușe pierdută de doamnă.

— A dispărut ?... rosti, ca să zică și el ceva.

— Dar dumneavoastră nu știți... ? Vai de mine, i s-a întîmplat o nenorocire și vreți să mi-o ascundeți din milă.

În timp ce nefericita doamnă izbucni în plîns, preotul rămase perplex și mut.

— Doamnă, fie-vă milă, nu vă mai chinuiți. O fi sau n-o fi ceea ce bănuiți dumneavoastră.

— Nina, Nina, sufletul meu !

— E cineva din familie, apropiată de dumneavoastră ? Explicați-mi...

— Dacă domnul Romualdo nu vrea să-mi spună adevărul ca să nu-mi sporească zbuciumul, vă mulțumesc din cale-afară... Dar e mai bine s-o știu... Sau vreți să-mi dați vestea, încetul cu încetul ca să mă impresioneze mai puțin ?

— Dragă doamnă, zise preotul cu nerăbdătoare sinceritate, dornic să limpezească lucrurile. Eu nu vă aduc nici vești bune, nici vești rele despre persoana pentru

care plîngeți, nici nu știu despre cine-i vorba și nici pe ce vă bazați crezînd că eu...

— Iertați-mă, domnule Romualdo. Credeam că Benina, servitoarea mea, prietena sau mai curînd tovarășa mea a suferit vreun accident grav în casa dumneavoastră sau plecînd de-acolo, sau pe stradă, și...

— Și mai ce?... Fără-ndoială, dragă doamnă Francisca Juárez, în toate astea e vorba de o eroare pe care trebuie s-o lămuresc, prezentîndu-mă : Romualdo Cedrón. Timp de douăzeci de ani am fost protoiereu la Santa María din Ronda, și am venit să vă prezint, din însărcinarea celorlalți executori testamentari, ultima dorință a celui care a fost prietenul meu de suflet, Rafael García de los Antrines, pe care Dumnezeu l-a luat în împărăția sa.

Dacă doña Paca ar fi văzut căscîndu-se pămîntul și din el ieșind escadroane de diavoli, și dacă cerul s-ar fi topit, făcînd să coboare din el legiuni de îngeri, unii și alții, laolaltă, alcătuind o imensă falangă glorioasă și bufonă, n-ar fi rămas mai uluită și mai zăpăcită. Testament, moștenire ! Ce spunea preotul ăla era adevărat, sau o ridicolă și nemiloasă glumă ? Iar cel din fața ei era persoană reală sau o imagine închipuită de mintea ei bolnavă, de femeie nefericită ? Limba i se lipise de cerul gurii și-l privea pe don Romualdo cu ochi îngroziți.

— Nu trebuie să vă speriați, doamnă. Din contră : am plăcerea să-i comunic doñei Francisca Juárez că suferințele sale s-au terminat. Dumnezeu, care v-a încercat, fără-ndoială, din plin, credința și resemnarea, vrea să vă răsplătească acum aceste virtuți, scoțîndu-vă din situația jalnică în care ați trăit atîția ani.

Doñei Paca i se prelingeau lacrimi din ochi, dar nu reușea să scoată o vorbă. Așa de mari erau emoția, surpriza și fericirea, că imaginea Beninei i se șterse cu totul din minte, ca și cum absența și pierderea ei s-ar fi petrecut cu mulți ani în urmă.

— Înțeleg, continuă bunul preot îndreptindu-și trupul și apropiindu-și scaunul pentru a atinge brațul doñei Francisca, vă înțeleg tulburarea. Nu se trece brusc de la restriște la bunăstare, fără să resimți un șoc puternic. Contrariul ar fi mai rău... Și cum e vorba de un lucru

important, care trebuie să vă rețină atenția în primul rînd, haideți să vorbim despre asta, doamna mea, lăsînd pentru mai tîrziu cealaltă problemă care vă neliniștește. Nu trebuie să vă zbuciumați atîta pentru servitoarea sau prietena dumneavoastră... O să apară ea !

Această frază aduse din nou în sufletul doñei Paca povestea cu Nina și sentimentul misterioasei sale dispariții. Simțind în acest „O să apară ea" o intenție binevoitoare și optimistă, începu să creadă că bunul domn, după ce-și va îndeplini sarcina principală, îi va vorbi și despre situația bătrînei care, fără-ndoială, nu era atît de gravă. Cu rapiditatea unei moriști, mintea doamnei se întoarse la moștenire și se agăță de ea degrabă, dînd totul uitării ; iar preotul, observîndu-i setea de amănunte, se grăbi să i-o satisfacă.

— Așadar, probabil știți că regretatul Rafael a trecut în viața de dincolo pe 11 februarie.

— Nu știam, nu, domnule. Dumnezeu i-a dăruit binemeritata odihnă... vai !

— A fost un sfînt. Singura sa greșeală a fost respingerea căsătoriei, disprețuind excelentele partide pe care noi, prietenii, i le propuneam. Ultimii ani și i-a trăit într-o fermă numită Higueras de Juárez.

— O știu. A fost ferma bunicului meu.

— Întocmai, a lui don Alejandro Juárez... Așa deci ; apoi Rafael contractă, la Higueras, o boală de ficat, care-l duse în mormînt la numai cincizeci și cinci de ani. Păcat de-așa flăcău înalt, aproape cît mine, doamnă, cu o musculatură nu mai prejos de a mea, cu un piept ca de taur și cu chipul acela plin de viață !...

— Vai !...

— La partidele noastre de mistreți sau alt vînat, n-am reușit niciodată să-l ostenesc. Încrederea în el era mai puternică decît condiția-i fizică. Sfida ploile, foamea și setea... Și să vezi frîngîndu-se stejarul acesta ca o trestie oarecare ! La cîteva luni după ce căzu bolnav, puteai să-i numeri oasele... se stingea văzînd cu ochii...

— Vai !

— Și cu cîtă resemnare suporta boala și ce frumos s-a pregătit de moarte, privind-o ca pe o sentință a lui

Dumnezeu, contra căreia nu trebuie să protestezi, ci mai curînd s-o accepți cu bucurie! Sărmanul Rafael, ce înger!...

— Vai!

— Eu nu locuiam la Ronda, fiindcă interesele satului meu m-au obligat să-mi stabilesc domiciliul la Madrid. Dar cînd am aflat de boala gravă a preaiubitului meu prieten, m-am și dus acolo... O lună l-am vegheat și l-am ingrijit... Ce durere! A murit în brațele mele...

— Vai!

Aceste vaiete erau suspinele ce-i ieșeau doñei Paca din suflet, ca păsărelele care țîșnesc dintr-o colivie întredeschisă. Cu nobilă sinceritate, fără să i se citească gîndul ce o purta la eventuala moștenire, se asocie durerii lui don Romualdo la dispariția generosului burlac din Ronda.

— În sfîrșit, doamna mea, a murit ca un catolic convins, după ce și-a dictat testamentul.

— Vai!

— În care lasă o treime din bunurile sale nepoatei de gradul doi, Clemencia Sopelana, o știți? soția lui don Rodrigo del Quintanar, fratele marchizului de Guadalerce. Celelalte două treimi le-a destinat: parte unei societăți de binefacere, parte pentru îmbunătățirea situației cîtorva rude ale sale care, din cauza unor nenorociri de familie, proaste afaceri sau a altor adversități și neșanse, au sărăcit. Aflîndu-vă dumneavoastră într-o astfel de situație, clar că sînteți cei preferați, și...

— Vai!... În sfîrșit, a dat Domnul să nu mor și s-apuc să mă vadă scăpată de mizeria asta dezonorantă. Binecuvîntat fie, de mii de ori, Cel ce dă și ia suferințele, Judecătorul, Preamilostivul și Sfîntul Sfinților!...

Cu această exaltare, nefericita doña Francisca izbucni în plîns și cu mîinile încrucișate, se aruncă în genunchi, încît bunul preot, de teamă ca atîta sensibilitate să nu se încheie cu un leșin, ieși în ușă și bătu din palme să vină cineva pentru a-i cere un pahar cu apă.

Capitolul XXXIII

CU APA VENI Frasquito în persoană, iar don Romualdo, în timp ce doamna bea și-și revenea din emoție, se adresă pipernicitului cavaler :

— Dacă nu greșesc, am onoarea să vorbesc cu don Francisco Ponte Delgado... de fel din Algeciras. Încîntat de cunoștință. Sînteți văr de gradul trei cu Rafael Antrines, despre al cărui deces probabil ați aflat ?

— A murit ? Vai, nu știam !, răspunse Ponte uimit. Sărmanul Rafaelito ! Cînd stăteam la Ronda, în '56, puțin înainte de căderea Esparter-ului, era un copil, cam atît de mare. După aceea, ne-am mai văzut de două sau de trei ori, la Madrid... Obișnuia să-și petreacă toamna aici ; se ducea des la Real, și era prieten cu familia Ustáriz ; lucra pentru Ríos Rosas la alegeri și pentru Ríos Acuña... Oh, sărmanul Rafael ! Prieten excelent, om simplu și afectuos, mare vînător !... Ne asemănam în totul, afară de un lucru : el era foarte rural, mare amator de viață rustică, în timp ce eu detest cîmpul și arborii. Totdeauna am fost un urban, un om al marilor orașe...

— Așezați-vă aici, îi zise don Romualdo, dînd puternic cu palma într-un fotoliu cu arcuri, din care se-nălță un nor des de praf.

O clipă mai tîrziu, cavalerul ofilit află despre participarea sa la moștenirea lăsată de vărul Rafael și rămase atît de uluit, încît, ca să nu leșine, trebui să bea toată apa care mai rămăsese de la doña Francisca. Nu e inutil să remarcăm acum perfecta concordanță dintre persoana preotului și numele său, Cedrón, întrucît statura, robustețea, pînă și culoarea puteau fi comparate cu un cedru falnic : căci între arbori și oameni, avînd în vedere structura unora și a altora, există asemănări și înrudiri. Cedrul are trunchiul gros, dar e frumos, nobil, cu lemnul puțin fragil și, în plus, neted și parfumat.

Cam așa era și don Romualdo : înalt, voinic, arămiu și, în același timp, o persoană minunată, cu o comportare ireproșabilă ca preot, vînător, om de lume, atît

cît poate să fie un preot, cu vorbă convingătoare, tolerant față de slăbiciunile omenești, milostiv și bun la suflet, ce mai, dispunînd de procedee metodice care se împăcau atît de bine cu înalta sa poziție socială. Se îmbrăca cu eleganță, fără să facă paradă, fuma cu măsură țigarete bune, mînca și bea atît cît avea nevoie pentru susținerea osaturii puternice și a musculaturii sale viguroase. Corpolenței sale i se armonizau picioarele și mîinile enorme. Trăsăturile feței, mai curînd dure și grosolane, nu erau lipsite totuși de frumusețe, datorită proporției liniilor, frumusețe sculpturală, ieșită din mîna unui mare artist, destinată decorării unei arcade sau a unei figurine din gura căreia ies ghirlande și panglici. Intrînd în detalii, pe care moștenitorii lui Rafael ardeau de nerăbdare să le cunoască, Cedrón le dădu amănunte despre testament, amănunte ascultate atît de Ponte cît și de doña Paca cu o atenție religioasă, ușor de bănuit. Pe lîngă domnul Cedrón, executori ai testamentului mai erau don Sandalio Maturana și marchizul de Guadalerce. În privința celor două persoane interesate, Rafael dispusese următoarele : Obduliei și lui Antoñito, fiii vărului său Antonio Zapata, le lăsa ferma de la Almoraima, dar numai în uzufruct. Executorii testamentari urmau să le predea produsele acelei ferme care, împărțită în două jumătăți, ar rămîne moștenitorilor lui Antoñito și ai Obduliei, la moartea acestora. Doñei Francisca și lui Ponte, ca și multor altor neamuri, le revenea cîte o pensie pe viață, din dobînzile moșiilor, una din principalele bogății ale autorului testamentului.

Ascultînd acestea, Frasquito își tot netezea, peste urechi, smocurile rare ale părului.

Doña Francisca, de fapt, nu prea știa ce se petrece, credea că visează. Într-un acces de bucurie, ieși pe coridor strigînd :

— Nina, Nina, vino și tu s-auzi !... De-acum sîntem bogați !... Adică, nu mai sîntem sărace !

Dintr-odată își aminti că servitoarea dispăruse și, întorcîndu-se lîngă Cedrón, îi spuse printre sughițuri :

— Iertați-mă, am uitat că mi-am pierdut prietena de-o viață...

— O să apară, repetă preotul, și Frasquito la fel, ca un ecou.

— O să apară.

— Chiar moartă de-ar fi, spuse doña Francisca, cred că marea mea bucurie ar fi de-ajuns ca s-o învie.

— O să mai vorbim despre... doamna asta, zise Cedrón. Mai întîi, să terminăm cu ceea ce vă interesează atît de mult. Executorii testamentari, avînd în vedere că dumneavoastră, ca și domnul, vă aflați într-o situație cît se poate de precară, din motive pe care nu vreau să le analizez acum, și nici n-am de ce, au hotărît... pentru asta și pentru multe altele sînt autorizați de autorul testamentului, avînd libertăți nelimitate... au hotărît deci, în timp ce se pune-n ordine cuprinsul testamentului, lichidarea pentru plata de drepturi reale etcaetera, etcaetera... au hotărît, spun...

Doña Paca și Frasquito, tot ținîndu-și respirația, erau gata să se asfixieze :

— Au hotărît, mai bine zis, hotărîră sau hotărîseră... acum două luni... să vă fixăm suma lunară de cincizeci de duros ca alocație provizorie, sau, dacă vreți, ca avans, pînă cînd vom stabili cifra exactă a rentei. Ați înțeles ?

— Da, domnule, da, domnule... înțeles, înțeles perfect, scandară amîndoi la unison.

— Ați fi primit amîndoi această bucurie mai devreme, zise preotul, dar mi-a trebuit mult pînă să aflu unde locuiți. Cred că am întrebat jumătate din Madrid... și, în sfîrșit... Nu spun că n-am avut noroc găsind doi iepuri în aceeași casă, iertați-mi expresia vînătorească, pe care-i urmăresc ca... o slugă, de-atîtea zile.

Doña Paca îi sărută mîna dreaptă și Frasquito Ponte pe cea stîngă. Amîndoi plîngeau.

— Aveți de-acum o rentă pe două luni, dar trebuie să ne punem de-acord în privința formalităților ce le aveți de-ndeplinit pentru încasarea banilor pe mai departe.

Ponte crezu că era vorba de-o ascensiune rapidă și globală, așa că se prinse puternic de brațele fotoliului, ca aeronautul de marginile navei sale.

— Sîntem la ordinele dumneavoastră, interveni doña Francisca cu voce tare ; și-n gînd : „nu poate fi adevărat, e un vis“.

Gîndul că Nina nu putea să afle de fericirea lor îi tulbură în acel moment cugetul. La acest gînd, printr-o misterioasă telepatie, răspunse gîndul lui Ponte Delgado, care zise :

— Păcat că Nina, îngerul acela, nu este de față !... Dar nu trebuie să ne gîndim că i s-ar fi întîmplat ceva rău. Adevărat, domnule Romualdo ? O fi fost...

— Îmi spune inima că e bine și sănătoasă, că azi o să se-ntoarcă... declară doña Paca, cu optimism arzător, văzînd toate lucurile învăluite într-un norișor roz. Cu siguranță că... Iertați-mă, domnule dragă, tulburarea din sărmanul meu cap... Credeam că... Atunci cînd s-a anunțat domnul Romualdo în casa mea, eu am crezut, reținînd numai numele, că erați preadistinsul preot în casa căruia slujea Benina mea. Greșesc ?

— Cred că da.

Numai sufletele mari, milostive se ascund, își neagă propria personalitate, ca să fugă în felul acesta de recunoștință și de popularizarea virtuților lor... Să lămurim lucrurile, domnule Romualdo, și faceți-mi plăcerea de-a nu vă ascunde marile dumneavoastră virtuți. E adevărat că datorită lor v-au propus episcop ?

— Pe mine ?!... N-am nici o știre...

— Sînteți din Guadalajara ?

— Da, doamnă.

— Aveți o nepoată pe nume doña Patros ?

— Nu, doamnă.

— Slujiți la San Sebastián ?

— Nu, doamnă ; slujesc la San Andrés.

— Și nici nu v-au dăruit acum cîteva zile un iepure de cîmp ?

— S-ar putea... de... dar nu-mi amintesc.

— Fie ce-o fi, domnule Romualdo, mă asigurați că n-o cunoașteți pe Benina mea.

— Cred... ce mai, că mi-e necunoscută. Dar n-aș putea să vă asigur, doamna mea. Mi se pare totuși că am văzut-o.

— Oh! Bine ziceam eu că... domnule de Cédron, ce bucurie-mi faceți!

— Calmați-vă! Ia să vedem: Benina asta nu e o femeie îmbrăcată în negru, cam la șaizeci de ani, cu un neg în frunte?

— Ea e, chiar ea, dragă domnule Romualdo! Foarte serioasă, puțin cam prea vioaie pentru vîrsta ei.

— Alte detalii: cerșește și umblă cu un orb african, numit Almudena.

Isuse! exclamă cu stupefacție și spaimă doña Paca. Asta nu, ferească Dumnezeu! asta nu. Văd că n-o cunoașteți...

Și, cu o privire, îl puse martor pe don Frasquito pentru temeinicia dezmințirii sale. Ponte se uită și el la preot, apoi la doamnă, chinuit de anumite îndoieli care-i nelinișteau conștiința.

— Benina e un înger, își permise să spună cu timiditate. Cerșește sau nu, asta nu știu, dar este un înger, pe cuvînt de onoare.

— Fugi de-aici!... Să cerșească Benina mea și să meargă pe străzi cu un orb!...

— Arab, după toate aparențele, adăugă don Romualdo.

— Trebuie să mărturisesc, zise Ponte cu sinceritate, că acum cîteva zile, trecînd prin piața Progresului, am văzut-o așezată la picioarele statuii, în compania unui cerșător orb, care, după aspect, părea originar din Rif [1].

Uluirea și confuzia din mintea doñei Paca fură așa de mari, că bucuria i se transformă dintr-odată în tristețe și păru tentată să creadă că ceea ce spuneau era o iluzie auditivă: ireale ființele cu care vorbea, totul o minciună, începînd cu moștenirea. Îi era frică de revenirea la realitate. Închizînd ochii își zise: „Doamne, scoate-mă din îndoiala asta groaznică, scoate-mi ideea asta din cap! O fi totul minciună, o fi adevărat? Eu, moștenitoarea lui Rafaelito Antrines: eu, să am din ce trăi!... Nina, cerșătoare, Nina cu unul din Rif!..."

— Bine, exclamă în sfîrșit, într-un acces subit. Numai să fie-n viață, și chiar de-o trăi cu un arab sau cu toată

[1] Regiune din Maroc.

arăbimea din Argel, s-o văd odată că se-ntoarce acasă, chiar de-ar fi să-l aducă şi pe african în coşniţă.

Don Romualdo izbucni în rîs şi, explicînd cum şi cînd a cunoscut-o pe Benina, adăugă că îl cunoscuse şi pe arabul Almudena printr-un prieten de-al său, vicar la San Andrés, preot cu multă carte, umanist sîrguincios şi care vorbea limba arabă. Pe maur îl însoţea o femeie despre care se ştia că slujeşte la o doamnă văduvă, andaluză după toate semnele, ce şedea în strada Imperială.

— Nu m-am gîndit vreodată să pun în legătură aceste referinţe cu doña Francisca Juárez, pe care n-avusesem plăcerea s-o cunosc încă, dar azi, auzindu-vă cum vă frămîntaţi pentru dispariţia servitoarei, m-am gîndit şi mi-am zis : Dacă femeia care s-a pierdut este cea care cred eu, să căutăm găleata şi vom găsi funia : să-l căutăm pe maur şi vom afla odalisca ! zic, adică pe cea căreia dumneavoastră îi spuneţi...

— Benigna de Casia... de Casia, da, domnule, de unde şi gluma că este rudă cu Santa Rita.

Domnul Cedrón mai spuse că nu pentru meritele sale, ci pentru încrederea pe care o au în el fondatorii azilului de bătrîni şi bătrîne „La Misericordia", fusese numit intendent şef şi era protectorul lor ; şi cum la el veneau solicitările de intrare în azil, nu făcea un pas pe stradă fără să fie atacat de cerşetori sau fără să se vadă asediat de recomandări şi cărţi de vizită prin care i se cereau aprobări de internare.

— S-ar putea crede, adăugă, că ţara noastră e o groapă de săraci şi că trebuie să facem din naţiune un azil imens, unde să intrăm toţi, de la primul pînă la ultimul. În ritmul în care mergem, curînd o să devenim cel mai mare ospiciu din Europa. Mi-am amintit asta, pentru că prietenul meu, Mayoral, preotul pasionat de textele orientale, mi-a spus s-o primesc în azilul nostru pe însoţitoarea lui Almudena.

— Eu vă implor, dragă domnule Romualdo, zise doña Francisca profund tulburată încă, să nu credeţi nimic de felul ăsta ; să nu ţineţi seama de Beninele imaginare care pot apare pe undeva, ci să aveţi grijă de singura şi adevărata Nina : de cea care slujeşte în casa dumneavoastră în fiece dimineaţă, primind acolo atîtea bu-

nătăţi, aşa cum le-am primit şi eu, prin intermediul ei. Aceasta e cea adevărată : pe aceasta trebuie s-o căutăm şi s-o găsim cu ajutorul domnului de Cedrón şi a bunei sale surori, doña Josefa, şi a nepoatei sale, doña Patros... O să spuneţi că n-o cunoaşteţi ca să faceţi un mister din virtutea şi evlavia dumneavoastră ; dar asta n-o cred, nu, domnule. Ştiu că sînteţi un sfînt, dar nu vreţi să vi se descopere secretele sublimei dumneavoastră generozităţi, şi o susţin, fiindcă sînt sigură de asta. S-o căutăm deci pe Nina, iar cînd se va întoarce la mine o să strigăm amîndouă : sfînt, sfînt, sfînt !

După această peroraţie, pentru domnul Cedrón fu limpede că doña Francisca Juárez nu era în toate minţile şi, considerînd că explicaţiile sau o discuţie în contradictoriu pe aceeaşi temă nu i-ar atenua tulburarea, puse punct afacerii şi-şi luă rămas bun, rămînînd să se-ntoarcă a doua zi pentru completarea hîrtiilor şi înmînarea, pe bază de chitanţă în regulă, a sumelor cuvenite moştenitorilor.

Despărţirea dură ceva, căci atît doña Paca cît şi Frasquito repetară, din salon pînă la scară, expresia recunoştinţei lor cam de vreo patruzeci de ori, şi tot cam de atîtea ori sărutară mîinile preotului. După ce marele Cedrón dispăru pe scări în jos şi se văzură singuri, cu uşa închisă, doamna din Ronda spuse :

— Frasquito, sufleţelule, e oare adevărat ?

— Asta voiam să vă întreb şi eu... Oare nu visăm ? Dumneavoastră ce credeţi ?

— Eu ?... nu ştiu... n-am putere să mă gîndesc... Îmi lipseşte inteligenţa, îmi lipseşte memoria, sînt lipsită de judecată, n-o mai am pe Nina.

— Şi mie-mi lipseşte ceva... N-aş putea spune ce.

— Ne-am prostit sau am înnebunit ? Eu mă-ntreb : de ce nu recunoaşte don Romualdo că pe nepoata lui o cheamă doña Patros, că l-au propus episcop şi că i-au dăruit un iepure ?

— Povestea cu iepurele n-a negat-o... scuzaţi-mă. A zis doar că nu-şi aminteşte.

— E-adevărat... Dar dacă don Romualdo ăsta de care abia ne-am despărţit o fi vreo fiinţă imaginară, vreo creaţie vrăjitorească sau de-a Necuratului... ? Uite-aşa, ceva

care se evaporă și se preface în fum, totul fiind doar o iluzie, o umbră, un capriciu ?...

— Doamnă, pe Sfînta Fecioară !

— Și dacă nu mai revine ?

— Dacă nu mai revine !... Nu mai revine, nu ne va mai da asta... alea... !

Zicînd acestea, fața fleșcăită și gălbejită a bunului Frasquito exprimă o groază tragică. Își trecu mîinile peste ochi și, scoțînd un sughiț, se prăbuși într-un fotoliu pradă unui atac cerebral, asemănător cu cel din noaptea lugubră, dintre ulița Irlandezilor și Mediodía Grande.

Capitolul XXXIV

MULȚUMITĂ îngrijirilor doñei Paca, ajutată de fetele ceaprăzăresei, Ponte se restabili repede din acea nouă recidivă a bolii sale și, spre seară, în timpul conversației, el și doamna din Ronda conveniseră că don Romualdo Cedrón era o ființă reală și moștenirea un adevăr indiscutabil. Cu toate acestea, zăcură ca între viață și moarte pînă a doua zi, cînd apăru, pentru a doua oară, imaginea preotului binefăcător, însoțit de un notar, care nu era altul decît o veche cunoștință a doñei Francisca Juárez de Zapata. Examinînd în prealabil hîrtia și rezolvînd treaba fără nici o greutate, moștenitorii lui Rafaelito Antrines primiră, din contul rentei lor, o sumă în bilete de bancă care amîndurora le păru fabuloasă, fără-ndoială, datorită golului absolut al sipetelor lor. Primirea banilor, eveniment nemiauzit în acești triști ani ai vieții ei, avură pentru doña Paca un efect psihologic foarte straniu : mintea i se încețoșă, pierdu pînă și noțiunea timpului ; nu-și mai găsea cuvinte pentru exprimarea ideilor, iar acestea zumzăiau în capul ei ca muștele ce se izbesc de geam, vrînd să treacă prin el, de la întuneric la lumină. Voi să vorbească despre Nina ei, dar nu-i ieșiră din gură decît nerozii. Cum se aude de departe o discuție, din care percepi numai silabe și voci

răzlețe, așa îi auzea ea pe Frasquito și pe cei doi domni vorbind despre afaceri ; i se păru că aude ceva despre fugară, că i se aflase urma, dar nimic mai mult. Cei trei bărbați stăteau în picioare, notarul lîngă Cedrón. Mărunțel și cu un profil acvilin, părea un papagal gata să se cațăre pe trunchiul unui copac. În cele din urmă, binevoitorii domni își luară rămas bun cu promisiuni și reverențe politicoase, iar doamna din Ronda și cavalerul din Algeciras, rămași singuri, se învîrteau prin casă, intrînd fără rost fie în bucătărie, fie in sufragerie, ca apoi să iasă imediat, schimbînd cîte o replică nervoasă cînd se loveau unul de altul. Doña Paca, s-o spunem pe față, simțea cum i se topește fericirea la gîndul că nu poate s-o împartă cu prietena și susținătoarea ei, de-a lungul atîtor ani de lipsuri. Ah ! Dacă Nina ar intra în momentul acela, ce plăcere ar fi pe stăpînă să-i facă marea surpriză, arătîndu-se, mai întîi, mîhnită de lipsa de bani, ca, apoi, să scoată la iveală mănunchiul de bilete de bancă ! Ce figură ar face ! Cum i s-ar mai lungi fața ! Și ce de lucruri ar face cu-atîta bănet ! Ce mai, zică-se ori ce s-ar zice, Dumnezeu nu duce niciodată lucrurile pînă la capăt. Atît la rău, cît și la bine ; totdeauna rămîne cîte o codiță, pe care să ți-o plătească Destinul. În cele mai mari nenorociri, lasă mereu o pauză de respirație : în fericirile acordate de bunătatea sa, rămîne mereu un detaliu, din cauza căruia se duce totul de rîpă.

Într-una din acele curse salon-bucătărie și bucătărie-dormitor, Ponte îi propuse concetățenei sale să sărbătorească moștenirea mergînd să mănînce într-un restaurant. El ar invita-o cu plăcere, răspunzînd astfel printr-un omagiu destul de modest generoasei sale ospitalități. Doña Francisca răspunse că nu poate să se arate în locuri publice atîta timp cît nu are posibilitatea să îmbrace haine pe potriva poziției ei ; și cum prietenul ei îi spuse că, mîncînd în oraș, vor fi scutiți să-și mai gătească singuri, fără alt ajutor decît fetele ceaprăzăresei, doamna mărturisi că, pînă n-o reveni Nina, nu va aprinde focul, iar cele de trebuință va porunci să i le aducă din casa lui Botín. Cu siguranță, i se trezise gustul pentru mîncăruri alese și îmbietoare... Era și timpul, Doamne ! După

atîția ani de posturi impuse, meritau pe deplin să înalțe un aleluia reînvierii.

— Hei, Celedonia, pune-ți fusta nouă și du-te la Botín. O să-ți scriu pe-o hîrtiuță tot ce vreau, ca să nu greșești.

Zis și făcut. Și ce credeți că ceruse doamna ca să serbeze acea zi fericită, nici mai mult nici mai puțin decît două găini fripte, patru peștișori prăjiți și o bucată de fileu, împreună cu alta de șuncă, ouă tăiate felii și, pe deasupra, o duzină de trigoane cu cremă. Ca să vezi ! Cu anunțarea unui astfel de banchet îndestulător, doamna nu reuși totuși să capteze imaginația și voința lui Frasquito care, de cînd primise banii, se simțea devorat de o nerăbdare nebună de-a ieși în stradă, de-a alerga, de-a zbura, ca și cum i-ar fi crescut aripi.

— Eu, doamnă, am treabă în seara asta... Trebuie să ies neapărat... Pe deasupra, am nevoie de puțin aer... Simt un fel de amețeală... Am nevoie de puțină mișcare, credeți-mă, de asta am nevoie... pe deasupra, e urgent... să-mi văd și croitorul, mai mult ca să mă pun la curent cu moda de-acum și să-mi comand ceva haine. Sînt o persoană dificilă, și-mi trebuie mult ca să mă hotărăsc asupra uneia sau alteia dintre stofe.

— Da, da, duceți-vă unde aveți treabă, dar să nu vă obosiți prea tare, și e bine să vedeți în această întîmplare fericită ceea ce văd și eu, o lecție pe care ne-o dă Providența. Cît despre mine, sînt ferm convinsă că cele mai importante lucruri sînt ordinea și rînduiala, iar, de-acum, mă angajez să-mi notez totul, absolut tot ce cheltuiesc.

— Și ceea ce cîștigăm... Așa o să fac și eu, adică, așa am făcut : dar nu mi-a folosit, credeți-mă, prietenă dragă, nu mi-a folosit le nimic.

— Avînd o rentă sigură, esențialul e să potrivești încasările cu cheltuielile și să nu depășești limitele... Pentru Dumnezeu, dragă Ponte, n-o să mai facem prostia să ignorăm bilanțul și... Acum, recunosc că Trujillo avea dreptate !

— Apoi, doamnă, eu am făcut bilanțuri cîte fire de păr am în cap, și pot să vă spun că nu mi-au folosit la nimic.

— Acuma, că Dumnezeu ne-a dat o bucurie, să fim ordonați : aș îndrăzni să vă rog, dacă nu vă deranjează, fiindcă tot ieșiți după cumpărături, să-mi aduceți un registru de contabilitate, agendă, sau cum s-o chema.

Atîta aștepta ! Nu un registru, ci jumătate de duzină i-ar fi adus Frasquito din tot sufletul ; și, promițîndu-i asta, țîșni în stradă, dornic de aer, de lumină, să vadă lumea, să se bucure de lucruri și de oameni. Dintr-o răsuflare și fără să-și dea seama, ajunse în Calea Atocha. După aceea, o luă în sus, fiindcă mai mult îi plăcea între case decît între arbori. Nu-i nici un secret că arborii îi erau antipatici, deoarece, plimbîndu-se pe lîngă ei în orele de disperare, credea că aceștia își ofereau ramurile numai ca să se spînzure. Rătăcind pe străzi fără o direcție precisă, contempla prăvăliile croitorilor, pline de stofe frumoase, vitrinele cu cravate și cămăși elegante. Privi, de asemenea, spre restaurante, și, în general, la toate magazinele, pe care, în lunga-i viață de lipsuri sufocante, nu le privise decît cu mîhnire.

Petrecu în această hoinăreală fericită cîteva ore, fără să obosească. Se simțea puternic, folositor și chiar robust. Se uita afectuos, sau cu un anumit aer de protecție, spre toate femeile frumoase sau acceptabile care treceau pe lîngă el. Vitrina unei parfumerii de lux îi sugeră o idee fericită : cum lăsase să-i crească pletele albe într-un mod indecent, fără să le mai înfrumusețeze sau să le mai dreagă cu vreo vopsea, acea prăvălie frumoasă îi oferea ocazia de-a remedia o greșeală atît de gravă, inaugurînd acolo campania de restaurare a existenței sale, restaurare care trebuia să-nceapă, firește, cu chipu-i avariat. Așadar, acolo, schimbă prima bancnotă din mănunchiul primit de la don Romualdo Cedrón : după ce ceru să i se prezinte articole diferite, făcu o provizie abundentă din cele pe care le credea mai necesare și, plătind fără tocmeală, dispuse ca voluminosul pachet cu cumpărături din drogheria mirositoare și colorată să fie expediate acasă la doña Francisca.

Ieșind de acolo, se gîndea că trebuie să găsească grabnic o pensiune, decentă și nu prea scumpă, potrivită cu renta de care se bucura, căci în nici un caz nu va face exces în cheltuieli. La dormitoarele Bernardei

nu se va mai întoarce decît ca să-i plătească cele șapte nopți datorate și să-i zică vreo cîteva vorbe. Tot divagînd și făcînd calcule îndrăznețe, veni ceasul cînd stomacul începu să-i dea de veste că nu se trăiește numai din iluzii. Problema era : unde să mănînce ? Ideea de-a se duce într-un restaurant bun fu repede îndepărtată. Imposibil să se prezinte în halul acela. Să se ducă, ca în vremurile de mizerie, la birtul lui Boto ? Oh, nu ! Nu-l văzuseră niciodată cu părul nevopsit. Se vor mira, văzîndu-l dintr-odată atît de îmbătrînit, cu părul alb. În sfîrșit, amintindu-și că-i mai datora onorabilului Boto cîte ceva pentru mîncarea ieftină dinainte, gîndi că trebuie să se ducă totuși acolo și să răspundă cu o plată punctuală încrederii patronului, scuzîndu-se cu grava sa boală, care se deslușea bine pe fața-i gălbejită.

Își purtă pașii pe strada Ave Maria și intră ușor rușinat în cîrciumă, prin încăperea din față, prefăcîndu-se că-și suflă nasul ca să-și poată acoperi fața cu o batistă. Incinta aceea era strîmtă și neîncăpătoare pentru clientela care se-adunase acolo, atrasă de prețurile mici și de mîncarea gustoasă care se servea. După cîrciuma propriu-zisă, nu prea mare, urma un culoar îngust, cu mese și bănci lipite de perete, și apoi o încăpere micuță, cu tavanul jos, în care ajungeai urcînd două trepte și care avea două mese lungi, de-o parte și de alta, fără mai mult spațiu între ele decît era nevoie pentru băiatul care servea. În această parte a cîrciumii se așeza întotdeauna Ponte, crezîndu-se mai ferit de curiozitatea și iscodeala consumatorilor, ocupînd orice loc liber de la masă, dacă exista vreunul liber, căci se mai întîmpla ca totul să fie ocupat, și clienții stăteau atunci ca sardelele în cutie.

În după-amiaza aceea, mai bine-zis spre seară, Frasquito se strecură în compartimentul interior cu noroc, căci înăuntru nu erau mai mult de trei persoane, și una din mese liberă. Se așeză într-un colț, lîngă ușă, loc foarte adăpostit, de unde nu putea fi văzut cu ușurință de clienți, adică din cîrciumă, și... Altă problemă : ce să ceară ? De obicei, starea jalnică în care se afla îl obliga să se limiteze la o mîncare de un real care, cu pîine și vin, făceau o sumă totală de patruzeci de centime, sau,

pentru aceeaşi sumă, putea cere o porţie de peşte cu sos. Mîncarea, pîinea pe care o consuma pînă la ultima fărîmitură, supa şi vinul reprezentau pentru el o masă suficientă şi gustoasă. În anumite zile, obişnuia să schimbe felurile de mai sus cu stufatul şi, în cazuri foarte rare, cu iahnia de pasăre. Tuslama, melci, chiftele şi alte porcării de felul ăsta n-a gustat niciodată.

Deci, în seara aceea ceru băiatului din cîrciumă relaţii complete despre ceea ce aveau şi, arătîndu-se nehotărît ca o persoană dezgustată că nu găseşte o mîncare destul de incitantă pentru a-i trezi apetitul, se hotărî pentru iahnia de pasăre.

— Vă dor măselele, domnule de Ponte? întrebă băiatul, văzîndu-l că nu-şi mai ia batista de pe faţă.

— Da, fiule, o durere groaznică. Adu-mi pîine franţuzească, nu din cea obişnuită.

În faţa lui Frasquito se aşezară doi inşi care mîncau tocană dintr-o singură farfurie mare, porţie de doi reali, iar, mai încolo, în colţul opus, un individ care despica, cu pauze şi metodic, o porţie de melci. Acela era cu adevărat o maşină de mîncat melci, căci pentru fiecare îmbucătură făcea în mod automat aceleaşi mişcări ale gurii, ale mîinilor, pînă şi ale ochilor. Apuca molusca, o scotea cu un beţişor, o ducea în gură, sugea apoi sucul rămas în carapace şi în momentul ăsta arunca o privire ranchiunoasă spre Farsquito Ponte; apoi depunea cochilia goală şi lua o alta plină, pentru a repeta acelaşi ritual, cu gesturi şi grimase asemănătoare: scotea mica vietate şi, mîncînd-o, arunca priviri uniforme: una de simpatie către melc, în momentul în care-l apuca, alta de ranchiună spre Frasquito, în momentul sugerii sucului din cochilie.

Trecu ceva timp şi omul acela, cu faţa de maimuţă şi expresie meschină, continua să adune cochilii peste cochilii într-o grămăjoară care creştea pe măsură ce se micşora cea cu cochiliile pline; iar Ponte, care-l avea în faţă, începu să se neliniştească de privirile furibunde pe care ca o figurină mecanică dintr-o cutie muzicală i le arunca mîncătorul de melci la fiecare rotire de manivelă.

Capitolul XXXV

PONTE DELGADO simțea o dorință arzătoare să ceară explicații individului pentru privirea sa impertinentă. Cauza nu putea fi alta decît noutatea pe care Frasquito o oferea publicului cu fața-i neîngrijită, drept pentru care bunul cavaler își spunea :

„Dar ce le pasă lor dacă sînt aranjat sau nearanjat ? Fac cu fizionomia mea ce vreau, și nu-s obligat să fiu pe placul domnilor, prezentîndu-le mereu aceeași figură. Cu față bătrînă sau cu față tînără, eu știu să mă fac respectat și să păstrez buna-cuviință."

Își și propunea să contrapună acelei priviri supărătoare o ocheadă de dispreț, cînd omul cu melcii, odată golită, mîncată și suptă și ultima cochilie așezată apoi la locul său, plăti ; își așeză pe umeri mantaua care-i căzuse, își puse șapca și, ridicîndu-se, se duse direct la cavalerul spălăcit și-i zise binevoitor :

— Domnule de Ponte, iertați-mă că vă întreb ceva.

Din tonul cordial al individului, Frasquito înțelese că era un nefericit dintre aceia care exprimă prin privire exact contrariul a ceea ce simt.

— Spuneți...

— Iertați-mă, domnule de Ponte... Voiam să știu, dar să n-o luați în nume de rău, dacă e adevărat că Antonio Zapata și sora lui au primit o moștenire de nu știu cîte milioane.

— Omule, milioane, nu cred... Ceea ce pot să-ți spun e că partea mea de moștenire, ca și cea a doñei Francisca Juárez, nu depășește o pensie a cărei cifră n-o știm exact. Dar în curînd pot să vă spun cu exactitate. Sînteți cumva ziarist ?

— Nu, domnule ; sînt pictor de blazoane.

— Aha ! Am crezut că sînteți din aceia care verifică lucrurile ca apoi să le scrie în ziare.

— Eu scriu numai anunțuri. Antonio și cu mine lucrăm în concurență, și sîntem într-un război continuu. Așadar, aflînd că Zapata e bogat, aș vrea să-l influențați să-mi treacă mie afacerile lui. Sînt văduv și am șase copii.

Zicînd asta, punînd în glas atîta sinceritate și omenie, aținti spre interlocutorul său o privire asemănătoare cu a unui asasin în momentul lovirii victimei. Înainte ca Ponte să-i răspundă, mai spuse :

— Eu știu că dumneata ești prietenul familiei și că vorbești cu doña Obdulia...Tocmai bine : doña Obdulia, sau mama ei, acum că sînt bogate, or să vrea să-și *facă blazon*. Și-or să vrea sigur, fiind, așa cum sînt, din nobilimea Spaniei. Atunci nu mă uitați, domnule de Ponte ...Iată cartea mea de vizită. Eu le alcătuiesc blazonul arborelui genealogic și titlul de noblețe cu litere antice, cu inițiale în purpurină, la cel mai scăzut preț pe care i l-ar putea cere pictorul cel mai faimos. Puteți să-mi apreciați talentul după modelele pe care le am acasă.

— Nu pot să vă asigur..., zise Frasquito dîndu-și importanță, cu o scobitoare între dinți, că o să-și comande blazon sau nu. De noblețe, nici nu mai e vorbă, căci le vine din patru părți, atît Juárezii cît și Zapatas, Delgados și Pontes sînt dintre cei mai de neam din Andalucía.

— Pontes au un pod verde pe roșu cu straturi de albastru aurit... ?

— Adevărat... În ce mă privește, nu cred c-o să-mi comand blazon, nici nu mi-ar permite moștenirea... Doamnele acelea, nu știu... Obdulia ar merita să fie ducesă, și, după chip și glas este, chiar dacă nu se hotărăște să-și pună coroană. Împărăteasă ar trebui să fie. În sfîrșit, eu nu mă amestec... Să lăsăm heraldica și să trecem la altceva.

Tot vorbind despre astea, omul cu melcii se așezase lîngă Frasquito, și, cu privirea-i sinistră, continuă să fie teroarea clienților care-i înconjurau.

— Fiindcă vă ocupați de anunțuri, ați putea să-mi indicați o pensiune ?

— Chiar azi am făcut două de-astea. Le am aici în servietă, pentru „Imparțial“ și „Liberal“. Uitați-vă, sînt bune : „Camere frumoase, bucătărie franțuzească, cinci feluri... treizeci de reali“.

— Mi-ar conveni una mai ieftină... de paisprezece sau șaisprezece reali.

— Am și din astea... Mîine v-aș putea da o listă de cel puțin șase, toate de încredere.

Dialogul le fu întrerupt de apariția precipitată a lui Antonio Zapata, care intră sufocat, cu zgomot, glumind cu voce tare cu stăpînul prăvăliei și cu diverși clienți. Urcă în încăperea interioară și, aruncînd pe masă servieta voluminoasă pe care-o avea cu el și dîndu-și pălăria pe ceafă se așeză lîngă Frasquito și omul cu melcii.

— Ce mai seară, domnule, ce mai seară! exclamă obosit, iar băiatului care servea, îi zise: Nu comand nimic. Am mîncat... Doamna de maică-mea ne-a îndopat cu găină, pe mine și pe nevastă-mea, pe deasupra șampanie și o grămadă de pateuri.

— Băiete, cine mai e ca tine acum! îi zise omul cu melcii, cu glas dulce și privire înspăimîntătoare. Așa că trebuie să-mi răspunzi repede: îmi cedezi sau nu partea ta?

— Ce s-a mai supărat nevastă-mea cînd i-am propus să nu mai lucrez! Am crezut că mă mușcă și că-mi scoate ochii. Nimic; trebuie s-o continuăm la fel, ea la mașina de cusut, eu cu anunțurile mele, că de povestea asta cu moștenirea nu știu ce naiba s-o alege... Amice Ponte, cunoști dumneata ferma aia din Almoraima? Cîtă rentă poate să ne aducă?

— Nu pot să precizez, replică Frasquito. Știu că este o proprietate magnifică, cu pădure, herghelie, pămînt de cultivat, ce mai vorbă, e cel mai bun sălaș din Andalucia al prepelițelor, înainte de-a trece Strîmtoarea.

— O să ne ducem o dată acolo... Dar nevastă-mea, nici în ruptul capului nu vrea să-mi las afurisita asta de slujbă. Mai ai răbdare, Polidura, căci cu Juliana mea nu-i de glumit mi-e mai frică de ea decît de o leoaică înfometată... Da', spune-mi, ce-ai făcut azi? Ah! Era să uit: maică-mea vrea să cumpere un policandru...

— Un policandru!

— Da, omule, sau lampă pentru sufragerie. Mi-a spus să căutăm una bună și de efect, dar de ocazie...

— Da, da, replică Polidura. Există unele în prăvălia de solduri de pe Campomanes.

— Și încă ceva... Mai vrea să știe dacă se pot procura covoare și catifea în stare bună.

— Astea în prăvălia din piața Celenque. Am aici anunțul: „Mobilier complet pentru casa dumneavoastră. Orar de la unu la trei. Nu se vinde pe datorie."

— Soră-mea care, fie vorba-ntre noi, a înfulecat în seara asta jumate de găină, vrea numai o trăsură cu cinci felinare.

— Ia te uită!

— Eu am sfătuit-o pe Obdulia, zise Frasquito cu gravitate, să nu țină trăsuri, ci să se înțeleagă cu unul care închiriază.

— E clar... Cum să cheltuiești banii pe-așa ceva...?! Auzi, trăsură cu cinci felinare, la care să tragă... măgărițele de lapte ale lui don Jacinto.

Polidura izbucni în rîs; dar, băgînd de seamă că celui din Algecira nu-i cădeau bine glumele alea, hotărî deodată să schimbe conversația. Însă neobrăzatul de Antonio Zapata își permise să-i spună lui Ponte:

— Cinstit vă zic, don Frasco, cred că vă stă mai bine așa.

— Cum?

— Fără vopsea lă. Un chip de cavaler în vîrstă și respectabil. Fiți convins că nu reușiți să păreți mai tînăr cu vopsea: semănați mai mult cu un... coșciug.

— Dragă Antonio, replică Ponte, făcînd grimase cu gura și cu nasul ca să-și mascheze iritarea și prefăcîndu-se că glumește, nouă, bătrînilor, ne place să-i speriem pe copii ca să... ca să ne lase-n pace. Copiii de azi, vrînd să știe totul, nu știu nimic.

Sărmanul om, tulburat, nu știa ce să mai zică. Nerozeniile pe care le spunea îi dădură curaj lui Zapata, care continuă să-l umilească:

— Și acum, că avem fonduri, prietene Ponte, mai întîi trebuie să-ți scoți la pensie *sarcofagul*.

— Cum?

— Jobenul pe care-l porți de sărbători și care e de pe vremea cînd l-au spînzurat pe Riego.[1]

— Ce știți dumneavoastră despre modă? Moda e ceva care revine: iar formele de ieri se-ntorc mîine.

[1] Rafael Riego y Núnez, general și patriot spaniol, executat din ordinul lui Fernando al VII-lea.

— Așa o fi cu hainele; dar cu persoanele, ce-a trecut, trecut rămîne. Nu v-au mai rămas decît picioarele. Bătăturile pe care trebuia să le aveți acolo vi s-au urcat la cap... Da, da... eu zic că dumneavoastră gîndiți cu bătăturile.

Puțin îi mai lipsea lui Frasquito ca să nu explodeze și, de bună seamă, i-ar fi dat în cap cu farfuria, cu paharul de vin și chiar cu masa, dacă Polidura n-ar fi încercat să atenueze gluma răutăcioasă cu aceste vorbe împăciuitoare :

— Taci, prostule, că domnul de Ponte n-a intrat la Villavieja și-și duce anișorii mai bine ca noi.

— Nu, nu-i bătrîn... Este de pe cînd *Fernando al VII-lea purta palton*... Dar las-o-ncolo, dacă se supără, tac... Domnule de Ponte, aflați că vă iubim, și... fac glumele astea ca să treacă vremea. Nu mă luați în seamă, *maestre*, și să vorbim de altceva.

— Glumele dumneavoastră sînt puțin cam impertinente, zise Frasquito cu demnitate, și, dacă vreți, lipsite de respect... Dar sînteți un copil, și...

— Prostii !... Gata, s-a terminat. Vreau să vă întreb ceva, respectabile domnule de Ponte : la ce o să vă folosiți banii din pensie ?

— Într-o operă de dreptate și de caritate. O să-i cumpăr o pereche de ghete Beninei, cînd va apare, dacă va apare, și o haină nouă.

— Atunci eu o să-i cumpăr o rochie de odaliscă. Asta o să-i vină mai bine, acum, cînd s-a dedicat vieții maure.

— Ce spuneți ? Se știe unde se află îngerul acela ?

— Îngerul acela este la El Pardo, paradisul unde sînt duși îngerașii care cerșesc fără autorizație.

— Glume de-ale dumneavoastră...

— Capricii de-ale vieții, domnule de Ponte ! Eu știam că Nina sprijinea poarta de la San Sebástian, ca să pescuiască cîte-o para... Nevoia e o sfătuitoare teribilă. Asta cînd o făcea sărmana Nina !... Dar eu n-am șitut, pînă azi, că umblă cu un arab orb și că de la asta i s-a tras pierzania.

— Sînteți sigur de ceea ce spuneți ?

— I-am văzut cu ochii mei. Mamei n-am vrut să-i spun nimic, ca să n-o supăr ; dar eu știu. Într-o razie fă-

cută de poliție, i-au luat, pe ăla și pe Nina, și i-au aruncat la San Bernardino. De-acolo i-au împachetat pentru El Pardo, de unde Nina mi-a trimis un bilețel, cerîndu-mi să fac ceva ca s-o scap... Și să vedeți ce-am făcut în dimineața asta : am închiriat o bicicletă și m-am dus la El Pardo... Dar să nu uit : dacă află nevastă-mea că m-am plimbat cu bicicleta, nu mai am liniște în casă. Ascultă, Polidura, să te prind că mă vinzi : știi cum o apucă pe Juliana... Cum vă spuneam : am ajuns acolo și am văzut-o : sărmana, e desculță și hainele-i sînt numai zdrențe. Ți se face milă cînd o vezi. Maurul e atît de gelos, Doamne !, că, atunci cînd m-a auzit vorbind cu ea, l-a apucat furia și a vrut să mă lovească... *„Craiule frumosu,* zicea, eu omor la *craiu frumosu“*. Numai ca să nu fac gălăgie nu i-am tras o pereche de palme...

— Eu nu cred că Benina, la anii ei... interveni Frasquito cu timiditate.

— Ce ți-a mai rămas dumitale altceva decît să găsești normale șovăielile bătrînilor ?

— În concluzie, zise Polidura, aruncînd toată furia din privire asupra lui Antonio, fă ceva și scoate-o deacolo. Trebuie să găsești pe cineva la Garda Civilă.

— Da, da... Să intervenim imediat, propuse Ponte. Tot Pepe Alcañices o fi șef ?

— Omule, pentru Dumnezeu ! Cine ziceți ? Ducele de Sexto ? Ați rămas tot pe vremea bunicii.

— Dar asta se-ntîmpla în timpul războiului cu Africa, domnule de Ponte, sau puțin după aceea, afirmă cel cu melcii. Eu îmi aduc aminte... cînd cu uniunea liberală... Ministru de interne era don José Posada Herrera. Eu eram în La Iberia cu Calvo Asensio, Carlos Rubio și don Práxedes... A curs multă apă, de-atunci...

— Fie ce-o fi, domnilor, adăugă Frasquito întorcîndu-se la realitate, trebuie s-o scoatem pe Nina.

— Trebuie s-o scoatem.

— Cu arăbelul ei tîrîș. Chiar mîine o să mă duc la un prieten din comisie... Dar, nu uitați : tu, Polidura, ai grijă să nu faci vreo gafă... Dacă află Juliana că am închiriat bicicleta, m-am aranjat pe-o juma'de an.

— O să vă duceți din nou la El Pardo... ?

— S-ar putea. Știți să pedalați ?

— N-am încercat. Oricum, ştiam să călăresc.

— Haida de, şi ce secret ţineaţi. Călăriţi englezeşte sau spanioleşte ?

— Nu ştiu... Ştiu doar că merg bine. Vreţi să vedeţi ?

— Sigur, omule... Hai să facem un mic pariu : dacă nu vă spargeţi capul, plătesc închirierea calului.

— Şi dacă dumneata nu-ţi rupi gîtul cu bicicleta, plătesc eu.

— De-acord. Şi tu, Polidura ?

— Eu... ? Cu trăsura de la San Francisco.

— Aşadar, cu toţii la drum. După aia, la melci.

— Vă invit la ce vreţi, zise Frasquito ridicîndu-se, şi, dacă reuşim să-i readucem pe Nina şi pe venetic, invitaţie generală. Ce mai, numai lume bună...

Capitolul XXXVI

DOÑA PACA nu reuşea să se consoleze de absenţa Ninei, nici chiar înconjurată de copiii ei, care i se alăturaseră pentru a se bucura de moştenire. Tot schimbînd impresii plăcute, spiritul blîndei doamne se transpunea uşor în al şaptelea cer, unde vedea totul în roz : însă nu trecea mult şi se întorcea iarăşi la realitate, simţind golul lăsat de dispariţia tovarăşei sale de suferinţă. În zadar imaginaţia înaripată a Obduliei voia s-o tragă după ea, chiar cu forţa, ca să facă împreună piruete prin lumea viselor. Datorită firii sale slabe, doña Francisca se lăsa uneori pradă acestor evadări : dar îşi revenea curînd, îngăduindu-i celeilalte să zburde singură, despletită şi gîfîind, din nor în nor şi din cer în cer. Fata îi propuse mamei să locuiască împreună, potrivit noii lor poziţii sociale. De fapt, voia să se despartă de Luquitas, desemnîndu-i o pensie din care să se întreţină ; şi-ar fi luat o casă cu grădină ; s-ar fi abonat la două sau trei teatre şi ar fi căutat prietenia unor persoane distinse.

— Fato, nu te aprinde aşa cînd nici nu ştii la cît se ridică jumătatea ta de la Almoraima ; căci, cu toate că, din cîte îmi amintesc de ferma aia frumoasă, socot că

nu-i o nimica toată, e mai bine să te-ntinzi cît ți-e plapuma.

Zicînd acestea, văduva lui Zapata se folosea de ideile practicei Nina, ce-i reînviau în minte și străluceau ca stelele pe cer. Deocamdată, Obdulia își părăsi casa din strada Căpățînii și se instală la mama ei, fără să renunțe la gîndul de-a căuta degrabă o casă mai bună, nou-nouță și într-un loc mai vesel, pînă va veni ziua să-și investească banii în casa pe care și-o doreau. Deși mai moderată decît fiica sa în dorința de mărire, fără-ndoială din cauza loviturilor cu care o îmblînziseră implacabila experiență, doña Paca făcu, de asemenea, imprudențe și, crezîndu-se rațională, se lăsă învinsă de tentația de-a compăra nimicuri costisitoare. Îi intrase în cap să-și cumpere un policandru bun pentru sufragerie și, pînă nu-și văzu împlinit capriciul, biata femeie nu-și mai află liniștea. Blestematul de Polidura îi aranjă afacerea, plasîndu-i o vechitură diformă care abia dacă-ncăpea în casă și care, atîrnat în tavan, atingea masa cu ciucurii de cristal. Dar cum, în curînd, urmau să aibă o casă cu odăi mai înalte, asta n-o deranja. Omul cu melcii o mai puse să cumpere niște mobile placate cu lemn sfînt și cîteva covoare bune, pe care avură înțelepciunea să nu le-ntindă, în afară de unele carpete, acolo unde-ncăpeau, pentru plăcerea de-a călca pe moale.

Obdulia continua să ciupească din comoara maică-si, ca să-și cumpere ghivece cu flori frumoase din prăvălioarele piețișoarei Santa Cruz, și, numai în două zile aranjă casa că-ți făcea plăcere s-o privești : coridoarele murdare fură umplute cu vegetație, iar salonul se transformă într-o grădină suspendată. Cu gîndul la viața din viitoarea casă, cumpără și plante decorative exotice de mari proporții, ficusuri și ferigi arborescente. Doña Francisca urmărea cu bucurie sinceră erupția regatului vegetal în trista sa locuință și, față de atîta frumusețe, era încercată de emoții copilărești, ca și cum la bătrînețe s-ar fi întors la joaca dintîi.

„Binecuvîntate fie florile, zicea plimbîndu-se prin grădinile sale vrăjite, care aduc veselie în case, și binecuvîntat fie Domnul, care, dacă nu ne permite să ne des-

fătăm pe cîmpurile înflorite, ne ajută, cu bani puţini, să aducem cîmpia în casă."

Obdulia îşi petrecea întreaga zi îngrijindu-şi ghivecele şi atîta le uda, că uneori puţin lipsea să n-ajungi să treci înot din salon în sufragerie. Ponte o incita, prin laudele şi fasoanele sale, să cumpere în continuare flori, încît casa devenise aproape o grădină botanică. Sigur că în primele două zile ale acelei vieţi noi doña Paca îl certă pe bunul Frasquito, fiindcă, de cîte ori ieşea, uita să-i aducă caietul de socoteli pe care i-l comandase. Cavalerul ofilit, se scuza prin mulţimea grijilor ce le avea, pînă-ntr-o seară cînd, intrînd cu diverse pachete de cumpărături, doamna din Ronda zări printre acestea carnetul, pe care puse stăpînire degrabă, în dorinţa de-a inaugura socotelile viitorului ei fericit.

— O să trec imediat tot ce-am notat pe hîrtiuţa asta, zise ; ceea ce mi se aduce din prăvălia lui Botín, lampadarul, covoarele, diverse lucruri, medicamente... ce mai, totul. Şi-acum, fata mea, să-mi dai o socoteală clară pentru atîtea şi atîtea flori, ca să le scriu aici, cu grijă, aşa încît să nu-mi scape nici o frunză... Fii foarte atentă, ca să ne iasă bilanţul bine. Adevărat, Frasquito, că trebuie să ne iasă bine socoteala ?

Curioasă, femeie fiind, nu se abţinu să nu adulmece pachetele aduse de Ponte.

— Acolo, ce-aţi adus ? Atenţie, nu-i bine să vă aruncaţi banii. Să vedem : o pălărie de culoare deschisă... Bine, mi se pare bună. Cine are gust, are. Cizme înalte... Vai, ce elegante ! Ce picior ! Multe femei v-ar invidia... Cravate : două, trei... Uite, Obdulia, ce frumoasă este asta verde cu picăţele galbene. O centură care seamănă cu un corset. Trebuie să fie tare bună pentru cei cu burtă... Şi asta, ce mai este ?... Ah, pinteni. Dar, Frasquito, pentru Dumnezeu ! La ce vă servesc pintenii ?

— Ah, da... fiindcă o să călărească, zise Obdulia bucuroasă. O să treceţi şi pe-aici ? Ah, ce ciudă mi-e că n-o să vă pot vedea !... Dar aşa-i dacă ne e dat să trăim în odăiţele astea, fără o ferăstruică spre stradă !

— Taci, fato ; o s-o rugăm pe vecină, pe doña Justa, moaşa, să ne lase să-l vedem pe cavaler cînd o să treacă

pe drum... Ah, sărmana Nina, cît s-ar mai fi bucurat și ea să vă vadă!

Ponte Delgado își explică neașteptata reîntoarcere la viața hipică prin ocazia pe care a avut-o de-a merge la El Pardo în excursie de plăcere cu niște prieteni din *lumea bună*. Numai el a mers călare; ceilalți, pe jos sau cu bicicleta. Vorbiră un timp cu mare însuflețire despre diferitele feluri de sport sau sporturi, pînă cînd îi întrerupse Juliana, nevasta lui Aantonio care, de cînd cu vestea moștenirii, reînnodase relațiile cu soacra și cumnata sa. Era o femeie vioaie, simpatică, plină de îndemînare, cu fața albă și un păr negru minunat, pieptănat cu grijă. Purta un șal plușat, iar pe cap avea o basma de mătase cu franjuri țipătoare; era încălțată cu ghete frumoase, iar poalele rochiei denotau curățenie și o bună întreținere a lenjeriei.

— Da' ce-i aici, Retiro sau Alameda de Osuna? întrebă, văzînd enormele frunze de arbuști și florile. De unde aveți atîta verdeață?

— Capriciile Obduliei, răspunse doña Paca, care se simțea dominată de caracterul, cînd energic, cînd glumeț, al grațioasei sale nurori. Mania asta de-a transforma casa într-o pădure mă costă un sac de bani.

— Doña Paca, îi zise nora conducînd-o în sufragerie, nu fiți atît de slabă și lăsați-vă în seama mea, că n-o să vă pară rău. Dacă luați în serios capriciile Obduliei, o s-ajungeți curînd la fel de rău ca-nainte, căci nici-o pensie nu rezistă cînd lipsește chibzuiala. Eu aș desființa și pădurea și menajeria... o spun pentru urangutanul ăsta văcsuit pe care vi l-ați adus în casă și pe care trebuie să-l alungați cît mai repede.

— Sărmanul Ponte, mîine se va întoarce la gazda lui.

— Lăsați-vă în seama mea, că mă pricep să conduc o casă... Nu mă luați pe mine cu cărțulia asta de ținut socoteli. Persoana care ține socotelile în cap n-are nevoie să-și noteze nimic. Eu nu știu să scriu nici un număr, și vedeți că mă descurc. Urmați-mi sfatul: mutați-vă într-o odaie ieftină și trăiți ca o pensionară cumsecade, fără să vă dați aere și nici să atrageți atenția. Faceți ce fac eu, care stau pe loc și nu-mi las munca pînă cînd

nu văd ce se-alege de moștenire și pînă nu mă conving de ce-o să-mi dea ferma aia. Scoateți-i fetei din cap toana cu casa, dacă nu vreți s-ajungeți în stradă, și luați-vă o servitoare care să vă gătească și să vă țină-n frîu banii pe care-i zvîrliți în fiecare zi în prăvălia lui Botín.

Doña Francisca fu de acord cu aceste gînduri, admițînd totul, fără să îndrăznească s-o contrazică sau să aducă măcar o obiecție la aceste sfaturi înțelepte. Se simțea atît de oprimată sub autoritatea pe care-o exercitau gîndurile Julianei, numai la simpla lor rostire, că nici croitoreasa nu-și dădea seama de influența ei atotputernică, nici soacra de pasivitatea cu care se supunea. Era eterna dominație a voinței asupra capriciului și a rațiunii asupra neroziei.

— Tot așteptînd să se-ntoarcă Nina, interveni cu timiditate doamna, i-am cerut lui Botín...

— Nu vă mai gîndiți la Nina, doña Paca, nici nu mai contați pe ea, chiar de-o s-o găsim, lucru de care mă-ndoiesc. E foarte bună, dar e cam ramolită și acum mai ales nu vă mai e de nici un folos. Pe deasupra, cine ne spune că vrea să se-ntoarcă odată ce știm că a plecat de bunăvoie ? Îi place să umble teleleu și n-o să aveți nici un spor cu ea, dacă o jumătate de zi și-o petrece bătînd străzile.

Ca să nu scape prilejul, Juliana insistă cu recomandarea pe care i-o făcuse deja soacrei în legătură cu femeia bună la toate. Era vorba de verișoara ei Hilaria, tînără, zdravănă, curată și gospodină... iar despre devotament, ce să mai vorbim. O să vadă curînd diferența dintre cinstea Hilarei și hoția celeilalte.

— Vai !... Da' Nina e foarte bună, exclamă doña Paca, frămîntîndu-se sub ghearele croitoresei, ca să-și apere prietena.

— Foarte bună, da, și trebuie s-o ajutăm... Asta mai lipsea, să-i dăm de mîncare... Da, doña Paca, credeți-mă, n-o să faceți nimic fără vara mea. Și ca să nu vă-ndoiți și să n-aveți bătaie de cap, chiar în seara asta, cînd s-o înnopta, v-o trimit.

— Bine, fato, să vină și să țină rînduiala casei... Și, fiindcă veni vorba, uite-aici o găină friptă care-o să se

strice. M-am săturat de-atîta carne de pasăre. Vrei s-o iei tu ?

— Cum să nu ? O iau.

— Mi-au rămas și patru fripturi. Ponte n-a mîncat acasă.

— Le iau.

— Să ți le trimit cu Hilaria ?

— Nu, le iau chiar acum. Să văd cum fac. Le pun pe toate într-o farfurie, iar farfuria o acopăr cu un șervet... așa : leg colțurile...

— Și bucata asta de prăjitură ?... E foarte gustoasă.

— O înfășor într-un ziar și, la drum, că-i tîrziu ! Da' fructele astea le mîncați pe toate ? Abia v-a adus mere și portocale. Dați-le'ncoa, le pun în basma.

— Te-ai încărcat ca un măgar.

— N-are importanță... Asta să fie paguba ! O să mai trec mîine pe-aici, să văd cum merge treaba și să vă mai spun ce trebuie să faceți. Dar, luați bine seama, să nu ne lăsăm pe tînjeală și nici să ne-apucăm de vechile obiceiuri. Căci dacă doamna mea soacră, îndată ce-ntorc eu spatele, începe să risipească din nou pe tot felul de prostii...

— Nu, nu fato... Ce-ți mai trece prin cap !

— Dacă-mi spuneți așa, eu nu mă mai amestec. Treaba dumneavoastră, fiecare cum își așterne, așa doarme. Da' eu aș vrea să vă păstrați rangul, să nu mai treceți prin clipe grele, nici să mai ajungeți, ca pînă acum, în ghearele cămătarilor.

— Așa e, ai spus numai purul adevăr ! Tu le știi bine, te pricepi, Juliana. E adevărat că judecata e puțin cam dură : dar cine nu te-ar lăuda, căci cu chibzuința asta l-ai domesticit și pe Antonio al meu ? Dintr-un om pierdut ai făcut un om de treabă.

— Pentru că nu mă înjosesc ; pentru că din prima zi i-am administrat botezul celor cinci porunci : pentru că țip la el cînd îl văd că se poartă ca un porc ; pentru că-l îndemn să meargă drept ca lumînarea, și-i este frică de mine mai mult decît hoților de jandarmi.

— Și cît te iubește !

— E firesc. Te faci iubită de bărbat cînd îl ţii sub papuc... Aşa se conduc casele mari şi mici, doamnă, şi lumea, în general...

— Eşti numai sare şi piper.

— Ceva sare mi-a pus Dumnezeu mai ales în cap. O să vedeţi şi dumneavoastră. Ei, acuma, mă duc. Am treabă acasă.

În timp ce soacra şi nora vorbeau despre toate astea, în salon, Obdulia și Ponte vorbeau despre nevasta lui Antonio, fata spunînd că n-o să-și ierte niciodată fratele fiindcă i-a adus în familie o persoană atît de vulgară ca Juliana, care pronunța *deferenţă, peatră*, și altele de felul acesta. N-or să se-nţeleagă niciodată. La plecare, Juliana o sărută pe Obdulia şi-i strînse mîna lui Frasquito, oferindu-se să-i calce cămășile, la preţul obişnuit, și să-i întoarcă hainele, pentru acelaşi preţ sau ceva mai mic decît dădea celui mai ieftin croitor. Pe deasupra, mai ştia să croiască și pentru bărbaţi şi, dacă vroia să-ncerce, putea să-i comande un costum, care, cu siguranță, n-ar ieşi mai puţin elegant decît din mîna croitorilor de sub coloane, la care se îmbrăca. Toate hainele lui Antonio erau făcute de ea și nu s-ar spune că-i veneau rău... așa! Și unchiului ei Bonifacio i-a făcut o jachetă cu care s-a înnoit cînd a mers în satul Cadalso de Vidrios, la hram, şi atît de mult a plăcut haina, că primarul însuși i-a cerut-o împrumut ca să i se facă şi lui una la fel. Ponte mulţumi cu galanterie, arătîndu-se sceptic în legătură cu aptitudinile femeilor privind confecţionarea hainelor bărbăteşti, și o însoţiră cu toţii pînă-n ușă, ajutînd-o să-și atîrne diversele boccele, bocceluțe şi pachete pe care le ducea cu ea încîntată.

Capitolul XXXVII

NEVOIND să fie mai prejos decît cumnata sa, nici să aibă în casă mai puţină autoritate decît intrusa aceea obraznică, Obdulia spuse mamei sale că nu puteau să se descurce numai cu o servitoare *bună la toate*, și, cum

Juliana impusese bucătăreasa, ea impunea camerista... așa! Discutară ce discutară și atîtea argumente aduse fata în sprijinul noii angajate, că doña Francisca nu mai avu încotro și recunoscu că era necesară. Da, da: cum să se descurce fără cameristă? Pentru postul acesta atît de important Obdulia alesese o fată cu educație care servise în case mari și care, în perioada aceea, tocmai era liberă, locuind la familia aurarului și decoratorului prăvăliei de pompe funebre. Se numea Daniela, era o scumpete de fată și o minunată gospodină. În cele din urmă, după o astfel de descriere, doña Paca dori ca domnișoara cea fină să-și înceapă slujba cît mai repede.

Seara, sosi Hilaria, care-și făcu intrarea dîndu-i doñei Francisca un mesaj de la Juliana, mesaj care părea mai curînd un ordin. Verișoara sa îi transmitea doñei Francisca să nu mai facă cumpărături, iar atunci cînd îi lipsește ceva să i se adreseze ei, care știa mai bine ca oricine cum să se descurce și *să-l scoată* bun și convenabil. Mai zicea: să-și păstreze doamna cel puțin jumătate din banii de pensie ca să scoată hainele și obiectele amanetate de la *Peñiscola*, preferînd chitanțele aproape de scadență și, astfel, în cîteva luni, ar putea să recupereze infinitate de lucruri foarte utile. Doña Paca găsi inspirată înștiințarea Julianei care era prevederea în persoană, și se oferi s-o urmeze cu atenție sau, mai curînd, s-o asculte. Cum era cam amețită, efect al nemaiuzitelor întîmplări din acele zile, al absenței Beninei și, de ce să n-o spunem, din cauza mirosului florilor care-i îmbălsămau casa, nu-i trecuse prin cap să revizuiască topurile de hîrtie pe care le păstra în diferite mape, ca aurul legat în cîrpe. Da, așa o să facă, da, doamnă, așa o să facă... și, dacă Juliana voia să se ocupe de acest lucru atît de neplăcut cum e scoaterea de la amanet, cu-atît mai bine. Noua bucătăreasă răspunse că și ea putea să facă serviciul ăsta și, îndată, se apucă să pregătească cina, care fu atît pe gustul doñei Paca cît și pe cel al Obduliei.

În ziua următoare, familiei i se alătură și camerista: și atît de necesare credeau, fiica și mama, că sînt serviciile ei, că amîndouă se minunau cum de-au putut trăi

atîta timp fără să-i simtă lipsa. Succesul Danielei fu, în prima zi, tot atît de vizibil și remarcabil ca și al Hilarei. Făcea totul bine, cu artă și vioiciune, ghicind gusturile și dorințele doamnelor, satisfăcîndu-le imediat. Și ce maniere, cîtă amabilitate, cîtă supunere și dorință de-a place ! S-ar fi spus că cele două tinere munceau la întrecere, pariind care să cîștige mai curînd bunăvoința stăpînelor. Doña Francisca era în culmea fericirii și singurul lucru ce-o mîhnea era micimea locuinței în care cele patru femei abia de se mișcau.

Juliana, ca să spunem adevărul, nu vedea cu ochi buni angajarea cameristei, că asta le mai lipsea ; dar, ca să nu contrarieze prea repede, nu spuse nimic, rezervîndu-și gîndul de-a scăpa de cameristă pentru cînd i se va mai consolida dominația pe care începuse s-o exercite. În alte privințe, dădea sfaturi și punea în practică inițiative atît de izbutite, că pînă și Obdulia trebui s-o recunoască maestră în arta conducerii. Pe deasupra, încerca să le găsească și casă : dar cu condițiile de confort, aerisire și preț modest cu care o voiau, nu era ușor să hotărăști, fără să răscolești tot Madridul. Frasquito se dusese deja, ca vîntul, într-o pensiune (Concepción Jerónima, 37) și omul era foarte mulțumit. Doña Paca nu mai avea cameră pentru el și chiar în hol ar fi fost greu să-l găzduiască din cauza mulțimii de flori și plante adăpostite acolo ; pe deasupra, nu era potrivit și nici moral ca un cavaler, renumit prin eleganță și cam crai, să locuiască împreună cu patru femei singure, dintre care trei erau tinere și frumoase. Fidel stimei pe care o datora doñei Francisca, Ponte o vizita zilnic, dimineața și seara, și într-o sîmbătă anunță că duminica următoare va face o excursie la El Pardo unde își propunea să-și reîntinerească pasiunea și calitățile de călăreț.

Cu ce plăcere și curiozitate ieșiră toate patru în balconul vecinilor, pentru a-l vedea pe călăreț ! Trecea cît se poate de vioi și țeapăn pe un cal mare, salutînd și făcînd mai multe ture, apoi, oprind calul, urmară mii de caraghioslîcuri. Obdulia își flutura batista, iar doña Paca, în efuziunea simpatiei sale prietenești, nu putu decît să-i strige, de sus :

— Pentru numele lui Dumnezeu, Frasquito, fii atent cu animalul ăsta, să nu te trîntească și să se mai întîmple vreo nenorocire.

Îndemînaticul călăreț dădu pinteni, luînd-o la trap spre Calea Toledo, pentru a ajunge în cea a Segoviei, ca apoi să continue pe Ronda, de unde urma să se alăture prietenilor lui, la poarta San Vicente. Patru tineri cu chef formau, alături de Antonio Zapata, echipa de bicicliști pentru excursia aceea veselă. De-ndată ce-l zăriră pe Ponte cu animalu-i uriaș, îl salutară cu urale și glume zeflemitoare. Înainte de-a pleca în direcția Puerta de Hierro, Frasquito și Zapata vorbiră despre afacerea principală care-i unea, acesta spunînd că, nu cu puține greutăți, obținuse, în sfîrșit, ordinul de punere în libertate al Beninei și al maurului. Plecară veseli și, de-a lungul drumului, începu *match*-ul între cavalerul cu cal adevărat și cei cu cal de fier, îndemnîndu-se și provocîndu-se reciproc cu glasuri vesele și imprecații familiare. Unul din bicicliști, care era campion premiat, se ducea și venea, depărtîndu-se de ceilalți, toți alergînd mai repede decît gloaba lui Frasquito, care avea grijă să nu facă vreo nebunie, menținîndu-se în pas și tropot moderate.

La dus, nu li se întîmplă nimic. Întîlnindu-se acolo cu Polidura și cu alți prieteni care veniseră pe jos, plecînd dis-de-dimineață, mîncară bucuroși, Frasquito și Antonio plătind juma-juma, conform convenției; vizitară rapid refugiul sărăcimii, îi scoaseră pe captivi și, spre seară, se întoarseră la Madrid, trimițîndu-i înainte pe Benina și Almudena. Dar Dumnezeu nu voi ca întoarcerea să fie la fel de fericită ca ducerea. Unul din bicicliști, numit și nu poreclit, *Pedro Minio*, împins de diavol și bînd ceva mai mult la masă, începu să facă reverențe cu bicicleta, urcînd și coborînd pe cărărui periculoase, pînă cînd, într-una din acele încercări, se ciocni de un copac, rănindu-se la mînă și la picior, încît nu mai putu pedala. Dar necazurile nu se opriră aici, căci dincolo de Puerta de Hierro, aproape de Viveros, armăsarul lui Frasquito, care, fără-ndoială, era deja turbat de mînie din cauza amețitoarei vînozleli a bicicliștilor pe sub ochii lui, pe deasupra simțindu-se și prost condus, vru să scape de un călăreț ridicol și plictisitor. Pe drum treceau care cu boi, încărcate

cu grozamă și deșeuri pentru cuptoarele din Madrid și, fie că se sperie sau se prefăcu că se sperie, cert e că mîrțoaga începu să sară și să dea din picioare pînă reuși să-l arunce spre nori pe elegantul său călăreț. Sărmanul Ponte căzu ca un sac pe jumătate gol și rămase nemișcat pe pămînt, pînă cînd veniră prietenii să-l ridice. N-avea nici o rană și, din fericire, nici la cap nu se lovise, căci își păstrase cunoștința, iar cînd îl ridicară în picioare începu să strige, roșu ca un curcan, apostrofîndu-l pe căruțaș care, după părerea lui, era vinovat de *sinistru*. Profitînd de învălmășeală, calul, dornic de libertate, o luă la goană spre Madrid, fără să se lase prins de trecătorii care încercară s-o facă, și în cîteva minute, Zapata și prietenii săi îl pierdură din vedere.

Benina și Almudena abia depășiseră, cu mersul lor încet, linia Viveros, cînd bătrîna zări trecînd, iute ca vîntul, gloaba lui Ponte, și înțelese repede ce se întîmplase. Tocmai de asta-i fusese frică, pentru că nu-l credea pe Frasquito în stare să facă astfel de glume și nici vîrsta nu i-ar fi permis să se fălească cu atîta înfumurare. Dar nu putu să se oprească să afle mai multe despre incident, căci era nerăbdătoare să ajungă la Madrid, să-l vadă adăpostit pe Almudena, care suferea de febră și era epuizat. Încet, încet străbătură tot drumul și, la Puerta de San Vicente, cînd se întunecă, se așezară să se odihnească, așteptînd să-i vadă pe excursioniști apărînd cu victima. Dar, cum în jumătatea de oră cît stătură acolo nu apărură, își reluară drumul prin Virgen del Puerto, cu dorința de-a urca în strada Imperială, prin calea Segovia : Benina desculță, cu rochia neagră murdară și sfîșiată, arabul îmbătrînit, cu fața verde și veștedă ; și unuia și altuia li se citeau, pe chipurile trase, foamea pe care-o induraseră, oprimarea și tristețea captivității forțate într-un loc ce aducea mai mult a temniță decît a azil.

Nina nu putea să-și scoată din gînd imaginea doñei Paca, nici să-nceteze să-și închipuie fie într-un fel, fie în altul, primirea care i se va face acasă. Uneori spera să fie primită cu bucurie, alteori se temea să n-o găsească pe doña Francisca furioasă pe ea fiindcă cerșise și mai ales fiindcă umbla cu un arab. Dar nimic nu trezea în mintea ei atîta învălmășeală și tulburare ca gîn-

dul noutăților pe care le va găsi acasă, după cele spuse într-o doară de Antonio, atunci cînd au ieșit din El Pardo. Doña Paca, și el, și Obdulia erau bogați ! Cum așa ? A fost ceva neașteptat, adus peste noapte de don Romualdo. Gata cu don Romulado ăsta ! Ea îl născocise și, din cotloanele întunecate ale născocirii ei, ieșise o persoană adevărată, făcătoare de minuni, aducătoare de bogății și care transformase în realitate darurile visate ale regelui Samdai. Vai de noi ! Nu putea fi adevărat. Nina nu credea nimic, gîndind că totul era o născocire a glumețului Antonito și că, în loc s-o găsească pe doña Francisca înotînd în belșug, o s-o afle înecată, ca întotdeauna, într-o mare de încurcături și mizerii.

Capitolul XXXVIII

AJUNSE tremurînd în strada Imperială, și, deoarece îi poruncise maurului să se sprijine de zid și să aștepte acolo, în timp ce ea va urca și se va interesa dacă putea sau nu să-l găzduiască în casa care fusese și-a ei, Almudena îi spuse :

— Nu lasat tu la mine, sufletelu...

— Da' ce ești nebun ? Să te las acum cînd ești bolnav și am sărăcit de tot ? Nu te gîndi la prostii de-astea și așteaptă-mă. Uite, o să te așez aici, în față, la intrarea în strada Sallatei.

— Nu înșelat tu la mine ? Întors tu degrab ?

Îndată ce-o să văd ce se petrece acolo sus și în ce ape se scaldă doña Paca a mea.

Nina urcă cu răsuflarea tăiată și sună la ușă, cu mare neliniște. Prima surpriză : ușa i-o deschise o femeie necunoscută, tinerică, cu ținută elegantă și un șorț foarte curat. Benina crezu că visează. Fără-ndoială că demonii luaseră în spinare, cu toată greutatea ei, casa cea veche, lăsînd în loc alta care părea aceeași, dar era cu totul diferită. Fugara intră fără să-ntrebe, spre mirarea Danielei, care n-avea cum s-o recunoască. Dar ce însemnau, ce erau, de unde apăruseră grădinile acelea

care păreau să formeze o alee de arbuşti încîntători, începînd de la uşă şi ţinînd cît era holul de lung? Benina îşi freca ochii, crezînd că se află încă sub acţiunea somnolenţei nătînge de la El Pardo, în grajdurile acelea urît mirositoare şi asfixiante. Nu, nu! Casa aceasta nu era a ei, nu putea fi, şi confirmarea veni deîndată prin apariţia unei alte persoane necunoscute, a bucătăresei rafinate, aranjate, cu chip trufaş. Şi, uitîndu-se în sufragerie, a cărei uşă se deschidea la capătul holului, văzu... Doamne Sfinte, ce minune, ce lucru!... Era vis? Nu, nu, era sigură că vedea cu ochii trupeşti. Pe masă, dar fără să o atingă, ca şi cum ar fi fost suspendată în aer, se afla o grămadă de pietre preţioase, numai strălucire, lumini şi culoare, unele stacojii, altele albastre sau verzi. Isuse, ce minunăţie! Oare doña Paca, mai isteaţă decît ea, l-o fi invocat pe Regele Samdai, cerîndu-i şi obţinînd de la el grămada aia de diamante şi safire? Înainte de-a pricepe că toată acea scînteiere de sticlă provenea de la ciucurii lămpii din sufragerie, iluminaţi de o lumînare aprinsă de doña Paca pentru a controla cuţitele aduse de Juliana de la casa de amanet, aceasta apăru în uşa sufrageriei şi, tăind calea bietei bătrîne, îi zise, între zîmbet şi asprime:

— Salut, Nina, tu pe-aici? Ai apărut? Credeam că te-ai dus în Congo... Să nu treci, nu intra: opreşte-te acolo, să nu murdăreşti duşumelele, că le-am spălat chiar azi. Frumos mai arăţi!... Descalţă-te, femeie, că pătezi scîndurile...

— Unde e doamna? întrebă Nina, întorcîndu-se să se mai uite la diamante şi smaralde cu îndoiala c-ar fi adevărate.

— Doamna e aici. Dar zice să nu intri, pentru că eşti plină de murdărie.

În momentul acela, apăru, minunîndu-se, din partea opusă, Obdulia:

— Nina, bine-ai venit! Dar, înainte să intri în casă, trebuie să te cureţi de funingine şi să te speli cu leşie... Nu, nu te apropia de mine. Atîtea zile între zdrenţăroşii ăia împuţiţi!... Vezi ce frumos am aranjat totul?

Juliana înaintă spre ea surîzînd; dar, prin zîmbetul acela, Nina zări autoritatea pe care croitoreasa ştiuse s-o

cîștige acolo și-și spuse: „Asta comandă acum aici. I se citește pe față tirania."

La aroganța mascată de bunăvoință, cu care-o întîmpină tirana, Nina răspunse că n-o să plece fără s-o vadă pe stăpîna ei.

— Intră, femeie, intră, murmură din fundul sufrageriei, cu vocea sugrumată de emoție, doña Francisca Juárez.

Rămînînd în ușă, Benina îi răspunse cu glas puternic:

— Am venit, doamnă, dar cum mi-au spus că murdăresc podeaua, nu vreau să intru: vă zic că nu intru... Mi s-au întîmplat atîtea, dar nu vreau să vă povestesc, ca să nu vă necăjesc. M-au închis, am suferit de foame... m-au acoperit de rușine, bătăi... Dar eu nu mă gîndeam decît la doamna, dacă nu-i e foame cumva și că a rămas fără ajutor.

— Nu, nu, Nina, de cînd ai plecat, uite ce întîmplare! Mi-a intrat norocul în casă... Pare o minune, nu-i așa? Ți-amintești de ceea ce vorbeam noi, omorîndu-ne timpul în singurătate, vai, în nopțile acelea de mizerie și suferințe? Uite, minunea e adevărată, fato, și închipuie-ți că ne-a adus-o don Romualdo al tău, arhanghelul acela, care, în modestia lui, nu vrea să recunoască cîte îi datorăm tu și eu... neagă orice merit și virtute... și zice că n-are nici o nepoată pe nume doña Patros... și că nu l-au propus episcop... Dar e el, el e, nu poate fi altul, nu, numai el putea să facă minunea asta.

Nina nu scoase o vorbă și, rezemîndu-se de ușă, începu să ofteze.

— Eu te-aș reprimi cu multă dragoste, afirmă doña Francisca, lîngă care, în umbră, se așezase Juliana, sugerîndu-i în șoaptă ce să spună; dar nu mai încăpem în casă, și-așa sîntem foarte înghesuiți. Știi cît țin la tine, că tovărășia ta îmi e mai pe plac decît oricare, dar..., vezi tu... Mîine o să ne mutăm... și-o să-ți găsim și ție un colțișor în casa cea nouă... Ce zici? Ai ceva să-mi spui? Fato, n-o să te plîngi acum: adu-ți aminte că ai plecat într-un fel destul de urît, lăsîndu-mă fără o coajă de pîine în casă, singură și părăsită... Asta mi-a fost! Sincer vorbind, după cum te-ai purtat ai merita să fiu mai severă cu tine... Și — lucru și mai grav — ai uitat pînă și princi-

piile sănătoase de care-ţi vorbeam mereu, umblînd prin lume în tovărăşia unui arab. Dumnezeu ştie ce fel de pasăre o mai fi şi asta, şi cu ce vrăjitorii o fi reuşit să te facă să uiţi de bunele maniere. Spune-mi, mărturiseşte tot, l-ai părăsit, nu-i aşa?

— Nu, doamnă.

— L-ai adus cu tine?

— Da, doamnă. E jos, mă aşteaptă.

— După cum arăţi, eşti capabilă de orice... chiar să mi-l aduci şi-n casă!

— L-am adus acasă fiindcă-i bolnav şi n-o să-l las în mijlocul drumului, rosti Benina răspicat.

— Ştiu că eşti bună şi că uneori bunătatea te orbeşte într-atît, încît nu mai ţii cont de buna-cuviinţă.

— N-are nici o legătură buna-cuviinţă cu asta şi nici nu-mi lipseşte, fiindcă merg cu Almudena, care e un amărît. El mă iubeşte... şi eu mă uit la el ca la fiul meu.

Nevinovăţia cu care-şi exprima Nina gîndirea nu ajunse la sufletul doñei Paca, care, fără să se mişte de la locul ei şi ţinînd cuţitele în poală, îi spuse:

— Nu-i alta ca tine care să ştie să-nvîrtă lucrurile şi să-ntoarcă greşelile în aşa fel încît să pară perfecţiuni; da, ţin la tine, Nina, îţi recunosc calităţile şi n-o să te părăsesc niciodată.

— Mulţumesc, doamnă, mulţumesc din suflet.

— N-o să-ţi lipsească nici mîncarea, nici patul de dormit. M-ai servit, mi-ai ţinut tovărăşie, m-ai susţinut în timp de restrişte. Eşti bună, extrem de bună, dar să nu abuzezi, fato; să nu-mi spui c-ai venit acasă cu arabul ăla din ţara curmalelor, fiindcă o să cred c-ai înnebunit.

— Ba l-am adus, doamnă, aşa cum l-am adus şi pe Frasquito Ponte, din milă... Dacă mi-a fost milă de acela, de ce să nu-mi fie milă şi de ăsta? Sau una trebuie să fie mila pentru cavalerul cu redingotă şi alta pentru sărmanul zdrenţăros? Eu n-o înţeleg aşa, eu nu fac deosebire... De-asta l-am adus: şi dacă nu-l primiţi pe el, e ca şi cum nu m-aţi primi nici pe mine.

— Pe tine, întotdeauna... zic, întotdeauna nu... adică... nu prea mai avem nici un colţişor în casă... vezi şi tu, sîntem patru femei... O să te-ntorci mîine? Du-l pe ne-

norocitul ăla în vreun han bun... nu, ce prostie! la spital. Nu-ţi mai rămîne decît să te adresezi lui don Romualdo. Spune-i din partea mea că-l recomand eu... să se uite la el ca la cineva trimis de mine... vai, ce tot spun! Ca la cineva al tău, numai al tău... Ce mai, fato, o să vezi tu... Poate or să vă găzduiască în casa domnului de Cedrón, care trebuie să fie un căsoi mare, de seamănă cu o mănăstire. Eu, cum bine ştii, ca o fiinţă imperfectă, nu am virtutea eroică necesară pentru a întreţine relaţii cu sărăcimea murdară şi rău mirositoare... Nu, fato, nu : e o chestiune de stomac şi de nervi. Ştii că aş muri de silă. Şi-apoi, îţi spun, cu murdăria care-i pe tine!... Eu ţin la tine, Nina, dar îmi cunoşti stomacul... Cînd văd un gunoi în mîncare mi se-ntoarce stomacul pe dos şi mi-e rău trei zile... Aruncă-ţi hainele, dacă vrei să rămîi... Juliana o să-ţi dea tot ce-ţi trebuie... Auzi ce-ţi spun? De ce taci? Da, da, te-nţeleg. Faci pe umila ca să-ţi ascunzi trufia... Te iert pentru toate, ştii că te iubesc, că sînt bună cu tine... Ce mai, tu mă cunoşti... Ce zici?

— Nimic, doamnă, n-am zis nimic şi nici n-am nimic de zis... murmură Nina, între două suspine adînci. Rămîneţi cu Dumnezeu.

— N-o să pleci supărată pe mine, adăugă cu voce tremurîndă doña Paca, urmînd-o, la distanţă, în mersul ei încet prin hol.

— Nu, doamnă... ştiţi bine că eu nu mă supăr... replică bătrîna, privind-o mai mult compătimitor decît supărată. Adio, adio!

Obdulia îşi conduse mama în sufragerie, spunîndu-i :

— Sărmana Nina!... Pleacă. Uite, mie mi-ar fi plăcut să-l văd pe maurul ăla Muza şi să vorbesc cu el... Şi Juliana asta care se-amestecă-n toate!

Copleşită de îndoieli nemiloase care-i invadau sufletul, doña Francisca nu putu să exprime nici o idee şi se apucă din nou să controleze tacîmurile scoase de la amanet. În timpul ăsta, Juliana, conducînd-o pe Nina pînă la uşă şi apăsînd-o uşor pe umăr, îşi luă rămas bun cu aceste cuvinte afectuoase :

— Nu te-ntrista, coană Benina, că n-o să-ți lipsească nimic... Te iert pentru acel duro pe care ți l-am împrumutat săptămîna trecută, îți amintești?

— Doamnă Juliana, sigur că-mi amintesc. Mulțumesc.

— Atunci e bine: mai ține încă unu ca să ai unde să tragi în noaptea asta... Treci mîine pe-aici ca să-ți iei hainele.

— Doamnă Juliana, Dumnezeu să te răsplătească.

— Nicăieri n-o să-ți fie mai bine ca la *Misericordia* și dacă ți-e rușine o să mă duc chiar eu să vorbesc cu don Romualdo. Doña Paca și cu mine o să te recomandăm... Fiindcă doamna, soacra mea, și-a pus în mine toată încrederea și mi-a dat banii ei să-i păstrez, să am grijă de casă și să-i *subministrez* tot ce are nevoie. Mult trebuie să-i mulțumească lui Dumnezeu că a încăput pe mîinile mele...

— Sînt mîini bune, doamnă Juliana.

— Dă pe-aici și-o să-ți spun ce trebuie să faci.

— Poate știu și eu, fără să mai fie nevoie să mi-o spui dumneata.

— Cum crezi... Dacă nu vrei să mai treci pe la noi...

— O să vin.

— Atunci, coană Benina, pe mîine.

— Doamnă Juliana, sluga dumitale.

Coborî în grabă scările uzate, nerăbdătoare să iasă, iute în stradă. Cînd ajunse lîngă orb, care o aștepta în apropiere, chinul imens care înăbușea inima sărmanei bătrîne izbucni într-un plîns dezlănțuit, disperat și, lovindu-și fruntea cu pumnii strînși, zise:

— Nerecunoscătoarea, nerecunoscătoarea, nerecunoscătoarea!

— Nu plîns la tine, sufletelu, îi spuse orbul cu bunătate și cu glas plîngăreț. Doamna de la tine rea fost, tu înger.

— Cîtă nerecunoștință, Doamne!... Ce lume... ce mizerie! Să faci bine e o jignire a lui Dumnezeu.

— Dus noi departe... plecat noi, sufletelu... Disprețuit la lume rău.

— Vede Dumnezeu sufletele tuturor; să-l vadă și pe-al meu... Vezi-l, Stăpîne al cerului și al pămîntului, vezi-l degrabă.

Capitolul XXXIX

DUPĂ CE SPUSE cele dinainte, își șterse lacrimile cu mîna tremurîndă și se gîndi să ia hotărîri de ordin practic, așa cum cereau împrejurările.

— Plecat noi, plecat, repetă Almudena apucînd-o de braț.

— Încotro? întrebă Nina copleșită de mîhnire. Da, mai întîi la don Romualdo.

Și pronunțînd numele acesta rămase un moment prostită, complet zăpăcită.

— R'maldo minciuna, declară orbul.

— Da, da, a fost o născocire a mea. Cel care i-a adus atîtea bogății doamnei o fi altul, vreun don Romualdo plăsmuit... vreo lucrătură de-a diavolului... Nu, nu, cel plăsmuit e al meu... Nu știu, nu mai știu. Să mergem, Almudena. Am uitat că ești bolnav și că ai nevoie de adăpost în noaptea asta. *Jupîneasa* Juliana, care taie și spînzură acum în casa stăpînei mele, și *subministrează* totul... ferice de sufletul ei... mi-a dat un duro. O să te conduc în palatele Bernardei și mîine o să mai vedem.

— Mîine, plecat noi la Herusalaim.

— Unde-ai spus? La Ierusalim? Și unde vine asta? Halal, vrei să mă duci acolo, ca și cum ar fi, să zicem, la Getafe sau Carabanchelul de Jos!

— Departe, departe este... tu, măritat la mine, tu și eu unu singur fost. Mers la Marsilia, cerșind pe drum... În Marsilia vaporu... pim-pam... Jaffa... Herusalaim! Căsătorit noi la religia de tine, la religia de mine... cum vru tu... Văzut tu mormîntu : intrat eu sinagoga și rugat *Adonai*.

— Așteaptă, fiule, ai un pic de răbdare și nu mă mai ameți cu născocirile minții tale delirante. Mai întîi, trebuie să te-nzdrăvenești.

— Eu simțit bine... la mine nu mai avut *fierbințeală*... mulțumit eu. Tu venit cu mine, totdeauna, în lume mare, multe drumuri, libertăți, mare, pămîntu, multa bucurie...

— Foarte frumos; dar acuma trebuie să recunoști că și ție ți-e foame și că trebuie să intrăm undeva să mîncăm. Ce zici? haide aici, la Cava Baja...

— Unde vrut tu, vrut și eu.

Cinară cu oarecare mulțumire, și Almudena nu-nceta cu pledoaria pentru o călătorie în doi la Ierusalim, cerșind pe uscat și pe mare, fără grabă, fără griji. Ar putea rătăci astfel luni sau poate o jumătate de an, dar, în final, ar ajunge în Palestina, chiar de-ar fi să apuce pe uscat pînă la Constantinopole. Și-apoi, nu puține ar fi țările frumoase pe care le-ar străbate! Nina obiectă că ea avea oasele șubrede ca să mai meargă atîta amar de drum, dar marocanul, neștiind cum s-o convingă, îi spunea:

— Ispania pămîntu fără recunoștința... Plecat departe, fugit de nerecunoștința de la ei...

După ce mîncară, se retraseră în casa Bernardei, în dormitoarele de jos, cu doi reali patul. Almudena se agită toată noaptea, fără să-l prindă somnul, și delira în continuare cu călătoria la Ierusalim, iar Benina, ca să-l calmeze, se arătă dispusă pînă și la o peregrinare atît de lungă. Neliniștit și chinuit, ca și cum patul ar fi fost numai mărăcini, Mordejai nu făcea decît să se-ntoarcă de pe-o parte pe alta, văitîndu-se de arsuri pe piele și pișcături supărătoare, care, adevărul fiind spus, nu erau cauzate de mizeria combătută cu prafuri insecticide. Starea sa provenea, poate, dintr-o ciudată schimbare pe care i-o provoca febra și care se manifestă, în dimineața următoare, printr-o spuzeală roșie pe brațe și pe picioare. Nefericitul se scărpina cu disperare, și Benina îl duse în stradă, cu speranța că aerul curat și mișcarea or să-i fie alinare. După ce rătăciră cerșind, ca să nu piardă obiceiul, ajunseră și pe strada San Carlos, unde Benina urcă s-o vadă pe Juliana care-i adusese acolo hainele, pe care i le dădu într-o bocceluță, spunîndu-i că, pînă aranja ea să fie primită la azilul *Misericordia*, să se adăpostească în vreo casă ieftină, cu sau fără *bărbat*, deși i-ar sta mai bine, păstrînd bună-cuviința, să se dezbare de o companie și de obiceiuri atît de nedemne. Mai spuse că, după ce se va curăța de toată murdăria pe care o adusese cu ea de la El Pardo, putea să se ducă s-o viziteze pe doña Paca, care ar primi-o bu-

curoasă ; dar să nu se gîndească c-ar putea să se mai întoarcă la ea, fiindcă copiii s-ar opune, toți fiind dornici ca mama lor să fie bine servită și *subministrată* cu regularitate. Biata femeie se arătă întru-totul de acord, văzînd în asta o voință superioară, de nebiruit.

Juliana nu era o femeie rea : dominantă, da, avidă să-și arate talentele de gospodină pe care i le dăruise Dumnezeu, o femeie care nu scăpa nici în ruptul capului ceea ce-i cădea în mînă. Dar îi era milă de aproapele ei, o compătimea pe Benina și, cînd aceasta spuse că arabul o aștepta în stradă, vru să-l vadă și să-l judece cu propriii ei ochi. Cît de jalnic i se păru chipul sărmanului se putea desluși în gestul de milă pe care-l făcu, în grimasa pe care și-o compuse și în accentul cu care rosti :

— Eu îl cunosc pe omul ăsta, l-am văzut cerșind pe strada Ducele de Alba. E șmecher și se-ndrăgostește ușor. Adevărat, domnule Almudena, că-ți plac fetele ?

— Plăcut la mine B'nina, sufletelu.

— Ha, ha... Sărmană Benina, bine te-ai mai aranjat ! Dacă o faci din milă, zic că ești cu adevărat o sfîntă.

— Sărmanul, e bolnav și nu mai știe de el.

Și cum maurul, atacat de o violentă mîncărime pe mîini și pe piept, nu știa cu ce degete să se mai scarpine, croitoreasa se apropie ca să-i vadă mai bine brațele dezgolite pe jumătate.

— Dar omul ăsta, zise cu spaimă, are lepră... Isuse, lepră, coană Benino ! Am mai văzut un caz : un sărman, tot din Mauria, din Oran era el, unu' de cerșea la poarta Cerrada, lîngă atelierul tatălui meu vitreg. Și era atît de rău, că nu găseai creștin care să se apropie de el și nici la spitale nu voiau să-l primească.

— Mîncărime, mîncărime moltu, rostea Almudena, plimbîndu-și unghiile de la umăr la palmă, cum ai trece un pieptene printr-un smoc de păr.

Ascunzîndu-și sila, ca să nu întristeze perechea nefericită, Juliana îi spuse Ninei :

— Apoi, nu cred să ai vreo obligație față de el. Vezi că rîia asta se ia. Bine te-ai mai aranjat, doamnă : bună, frumoasă și ieftină... Ori ești mai neroadă decît ăla de-a prăjit untura, ori nu mai știu ce ești.

Nina nu putea să-şi exprime mila pentru bietul orb decît prin priviri, prin hotărîrea de-a nu-l părăsi şi prin acceptarea tuturor nenorocirilor pe care avea să i le trimită Dumnezeu. În timp ce se petreceau acestea, Antonio Zapata, care se-ntorcea acasă, îşi zări nevasta: se apropie de ea în grabă şi, aflînd despre ce vorbeau, o sfătui pe Benina să-l ducă pe arab la un consult dermatologic la San Juán de Dios.

— Mai bine-ar face... afirmă Juliana, să-l trimită în ţinuturile lui de baştină.

— Departe, departe, zise Almudena. Plecat Herusalaim.

— Nu e rău. „De la Madrid la Ierusalim, sau familia unchiului Maroma..." Bine, bine. Şi acum alta, soţioara mea, nu da şi ascultă. N-am putut să fac ce mi-ai cerut fiindcă... îţi zic, să nu dai.

— Pentru că te-ai dus la biliard, haimana... Urcă, urcă, şi facem noi socoteala.

— Nu urc, pentru că trebuie să mă-ntorc să aranjez cu camioanele alea...

— Ce spui tu acolo, haimana?

— Că pentru camionul cel mare nu merge cu mai puţin de patruzeci de reali şi tu mi-ai spus să nu depăşesc treizeci.

— Trebuie să mă ocup tot eu. Bărbaţii ăştia nu-s buni decît să-ncurce lumea. Nu-i aşa, Nina?

— Aşa-i. Dar, ce, se mută doamna?

— Da, femeie: dar n-o să se poată pînă mîine, fiindcă tontul ăsta de bărbat pe care mi l-a dat Dumnezeu a plecat înainte de opt să-nchirieze un camion şi vezi bine la ce oră a ajuns aici, fără să fi făcut ceva.

— Am alergat destul, fato. La nouă, eram la mama cu contractul la semnat. Aşa că, vezi, n-am pierdut timpul. Da' ştii tu cît am pierdut cu Frasquito Ponte, care ne-a sîcîit îngrozitor? Ce ne-am chinuit pînă l-am dus acasă, eu cu Polidura! Doamne, în ce hal e şi ce harababură e-n capul lui de la căzătura de ieri!

La fel de interesate de soarta flăcăului din Algeciras, Benina şi Juliana, ascultară atente ceea ce le povestea Antonio despre consecinţele funeste ale căderii călăreţului pe drumul de la El Pardo. Cînd l-au văzut pe

jos, azvîrlit de gloabă, toți au crezut că, în clipa aceea, existența sărmanului cavaler s-a terminat. Dar, cînd îl ridicară, Frasquito își recăpătă, ca cineva care înviază, simțurile și glasul, și, asigurîndu-se că n-a primit vreo lovitură în cap, lucrul cel mai neplăcut, pipăindu-se în diverse părți ale capului, le spuse :

— Nimic, nimic, domnilor, controlați-mă și n-o să găsiți nici măcar un cucui.

Cît despre brațe și picioare, dacă la început se păru că a scăpat cu bine, căci sigur n-avea nici un os rupt, după ce începu să meargă, șchiopătă îngrozitor cu stîngul, efect, fără-ndoială, al luării de contact cu pămîntul. Dar lucrul cel mai ciudat fu că, odată ce se puse pe picioare, izbucni într-o vorbărie incoerentă, năvalnică, roșu la față ca o pătlăgea, cu glas tremurător și sacadat. Îl duseră acasă cu trăsura, crezînd că un repaos absolut l-ar restabili ; după ce-i frecționară tot corpul cu tinctură de arnică, îl culcară și plecară. Însă, afurisitul, după cele spuse ulterior de gazdă, îndată ce rămase singur, se îmbrăcă în grabă și ieși fuga în stradă, ducîndu-se direct la bodega lui Boto : acolo rămase pînă tîrziu, luîndu-se de toată lumea și provocîndu-i cu insolențe fără măsură pe pașnicii clienți. Atît de nepotrivită era purtarea asta pentru blîndul Frasquito, om timid și cu educație, încît sigur era vorba de o gravă tulburare cerebrală provocată de căzătură. Nu se știe unde și-a petrecut restul nopții : se crede că a umblat năuc pe străzile Mediodía Grande și Chica. Asta fiindcă, la puțin timp după ce Antonio și Polidura ajunseră acasă la doña Francisca, intră și Frasquito foarte tulburat, cu fața aprinsă, cu ochii sclipitori și, spre marea surprindere și consternare a doamnelor, începu să sloboade din gura puțin strîmbă prostii îngrozitoare. Îmbinînd șiretenia cu forța, abia putură să-l scoată de acolo și să-l ducă din nou acasă, unde-l lăsară, rugînd-o pe gazdă să-l păzească cît poate de bine și să-i dea ceva de mîncare. Între alte obsesii, o avea și pe aceea că, pentru onoarea lui rănită, trebuia să ceară explicații maurului care, lucru nemaiauzit, afirmase în public că el, Frasquito, făcea curte Beninei. De mai bine de douăzeci de ori s-a repezit pe strada Mediodía Grande,

încercînd să-l întîlnească pe domnul Almudena, hotărît să-i arunce mănușa: dar africanul dispăruse fără urmă. Desigur, se dusese în ținuturile sale, urmărit de furia lui Ponte... el însă era hotărît să nu se lase pînă nu-l găsea și nu-l obliga să răspundă ca un cavaler, chiar de s-ar fi refugiat în cel mai ascuns colț al pămîntului.

— Dacă venit la mine *craiu frumosu*, zise arabul rîzînd atît de zgomotos, că extremitățile gurii păreau să i se agațe de urechi, dat la mine picioare molte.

— Sărmanu' don Frasquito... necăjit, sufletul lui Dumnezeu! exclamă Nina încrucișîndu-și mîinile. Mă temeam eu că aici o s-ajungă.

— Curajoasă stafie! zise Juliana. Da' nouă ce ne pasă dacă moșu' ăsta vopsit s-a țicnit ori nu? Știți ce vă zic eu? Toate astea i se trag de la smacurile ce și le pune pe față, că alea sînt veninoase și atacă simțurile. Hai, să nu pierdem timpul. Antonio, întoarce-te în Imperială, spune-le să pregătească totul, și eu mă duc după camion, să văd dacă pot să-l tocmesc pentru după masa asta. Nina, du-te cu Dumnezeu, și ai grijă să nu te molipsești... știi? Oh, fato, dacă te molipsești poți să te-ngrijești cît vrei, că-i tot degeaba! Vezi? Ai și început să resimți consecințele pasului greșit... fiindcă n-ai ținut seama de ce ți-am spus. Doña Paca mi-a zis să-ți dau voie să te duci pe la ea. Vrea să te vadă, biata doamnă! Am fost de acord și azi mă gîndeam să te iau cu mine, dar, acum fato, nu mai îndrăznesc, nu mai am curaj, cu ciuma asta nu mai poți să te apropii. Hotărîsem să vii zilnic, să iei tu mîncarea ce rămîne în casa celei ce ți-a fost stăpînă.

— Și acum nu mai...?

— Ba da. Mîncarea e tot a ta... dar... uite cum trebuie să faci. Vii la poartă, la ora pe care ți-oi zice-o eu, și vara mea Hilaria o să ți-o aducă jos... o să ți-o dea, apropiindu-se de tine cît mai puțin cu putință. Înțelegi de ce... oricine s-ar teme. Nu toate stomacurile sînt rezistente ca al tău, Nina... Așa că...

- Înțeleg... doamnă Juliana. Du-te cu Dumnezeu!

Capitolul XL

NENOROCIRILE se izbeau între ele în sufletul Beninei precum valurile rătăcitoare de malul stîncos. Se izbeau cu zgomot, spărgîndu-se în spume albe, și nimic mai mult. Respinsă de familia pe care o susținuse în zilele negre de mizerie și durere, nu întîrzie să-și revină din adînca tulburare pe care o atît de neașteptată nerecunoștință i-o provocase ; conștiința ei își găsi o consolare de nespus : începu să privească viața de la înălțimea la care o așezase disprețul său pentru vanitatea umană : vedea într-o micime ridicolă toate ființele care o înconjurau, iar cugetul ei deveni puternic și mare. Obținuse un triumf glorios ; se simțea victorioasă, după ce pierduse bătălia în plan material. Însă satisfacțiile intime ale victoriei n-o lipsiră de talentul ei practic și, atentă la aspectul material, purcese, la puțin timp după ce se despărți de Juliana, să rezolve ceea ce era urgent pentru viața lor imediată. Trebuia să caute neapărat un adăpost ; apoi, urma să-l îngrijească pe Mordejai de rîie sau ce-o fi fiind, căci să-l părăsească într-o stare atît de jalnică n-ar fi făcut-o pentru nimic în lume, chiar de s-ar fi molipsit de boala aceea urîcioasă. Se duse cu el la Santa Casilda și, găsind liberă cămăruța pe care o ocupaseră înainte arabul și Pedra, o închirie. Din fericire, bețiva plecase cu Diega la Cava de San Miguel, în spatele Escalerillei. Instalați în colțișorul acela, care nu era lipsit de confort, bătrîna din Alcarreña aduse mai întîi apă, cît putu de multă, se săpuni și se spălă bine pe tot trupul, obicei vechi la ea, pe care-l practica, îndată ce putea, în casa doñei Francisca. După aceea, își puse haine curate. Starea de bine pe care curățenia și prospețimea i-o dădeau trupului ei se confunda, într-o anumită măsură, cu starea sufletească, liniștită și curată.

Se apucă apoi să deretice prin casă, și, cu puținii bani pe care-i avea, făcu unele cumpărături și-i pregăti lui Mordejai o mîncare bună. Se gîndea să-l ducă la consultație a doua zi și i-o spuse, și orbul se arătă de acord cu tot ceea ce voința ei dorea să-i poruncească. În timp ce mîncau, îl întrerupea și-l încuraja cu speranțe și

vorbe dulci, oferindu-se să meargă, așa cum dorea el, la Ierusalim sau și mai departe, de-ndată ce se va însănătoși. Atîta timp cît nu va scăpa de spuzeală, nu trebuia să se mai gîndească la călătorie. Urmau să stea liniștiți, el în casă, ea ieșind în fiecare zi la cerșit, ca să scoată ceva bani din care să trăiască, căci, cu siguranță, Dumnezeu n-o să-i lase să moară de foame. Orbul se arătă atît de mulțumit de planul pe care-l concepuse și-l propusese inteligenta lui prietenă, și de manifestările ei de afecțiune, încît începu să îngîne iar melodia aceea arabă, pe care Benina o mai auzise în ziua cînd îl găsise pe povîrnișul de la marginea orașului ; dar cum, fugind atunci din încăierare, își pierduse ghitara, nu mai putu să se acompanieze cu sunetele acelui instrument rudimentar. După aceea, îi propuse tovarășei sale să aprindă mirodenii și ea o făcu cu plăcere, căci fumul acela purifica și aromatiza sărăcăcioasa odaie.

A doua zi, plecară la consultație : dar cum pentru asta li se fixase oră după-amiază, își petrecură prima jumătate a zilei cerșind pe diferite străzi, cu multă grijă din cauza urmăritorilor, temîndu-se să nu încapă din nou pe mîna celor care-i prind în laț pe cerșetori ca pe cîini, și să-i ducă la închisoare, unde erau tratați tot ca niște cîini. Trebuie să spunem că purtarea nerecunoscătoare a doñei Paca nu trezea în Nina nici ură, nici reavoință, și deși resemnată, nu-i pierise dorința de-a o vedea pe nefericita doamnă, pe care-o iubea cu toată ființa, ca pe tovarășa sa de suferință. Ardea de nerăbdare s-o revadă, chiar de la distanță, și, purtată de această dorință, ajunse pe strada Salatei ca să pîndească, cu discreție, dacă familia era pe cale să se mute sau se mutase deja. Și sosi tocmai la timp ! Camionul se afla deja în fața porții și hamalii încărcau mobilele vechi cu iuțeala barbară care se folosea în această ocazie. Din punctul său de observație, Benina recunoscu mobilele hodorogite, strîmbe, și nu putu să-și rețină emoția. Erau ca și ale ei, parte din existența ei, și în ele vedea, ca-ntr-o oglindă, imaginea chinurilor și bucuriilor sale : se gîndea că, dacă s-ar apropia, sărmanele mobile ar da să-i spună ceva sau ar plînge împreună cu ea. Dar cel mai puternic o impresionă momentul cînd le văzu ieșind pe

poartă pe doña Paca și pe Obdulia, cu Polidura și Juliana, gata de plecare spre noua casă ; în timp ce servitoarele elegante rămîneau în cea veche, supraveghind împachetarea, transportul mărunțișurilor și al altor vechituri.

Tulburată și ametită, Nina se ascunse după o poartă, ca să vadă fără să fie văzută. Cît de dărîmată o găsea pe doña Francisca ! Purta o rochie nouă, dar atît de prost lucrată și croită, cusută în grabă, încît biata doamnă părea că e îmbrăcată de pomană. Pe cap avea un șal, iar Obdulia purta o ditamai pălărie, cu zorzoane diforme și pene. Doña Paca mergea încet, cu privirea ațintită în pămînt, abătută, tristă, ca și cum ar fi fost dusă cu forța de garda civilă. Fata rîdea, discutînd cu Polidura. În spate venea Juliana, îmboldindu-i pe toți și poruncindu-le să meargă repede pe drumul pe care-i conducea ea. Nu-i mai lipsea decît bățul ca să semene cu cei care, în ajun de Crăciun, mînă pe străzi cîrdurile de curcani. Cum se trăda despotismul pînă în cele mai mici manifestări ale sale ! Doña Paca era vita umilă care mergea unde-o duceai, chiar la abator ; Juliana, păstorul care conducea și îndruma. Dispărură în Plaza Mayor, prin strada Botoneras. Benina făcu cîțiva pași ca să mai vadă tristul alai și, cînd îi pierdu din vedere, își șterse lacrimile care-i scăldau fața.

— Sărmana mea stăpînă ! îi spuse orbului cînd ajunse lîngă el. O iubesc ca pe-o soră, căci multe am pătimit împreună. Eu însemnam totul pentru ea, și ea pentru mine. Îmi ierta greșelile și eu le iertam pe-ale ei... Ce tristă e, poate s-o gîndi cît de rău s-a purtat cu Nina ei ! Cred că o dor și mai tare reumatismele, după cum șchiopăta, iar, după față, zici că n-a mîncat de patru zile. Eu o țineam ca-n palmă, o ocroteam, ascunzîndu-i mizeria în care trăim și nu-mi era rușine să cerșesc ca să-i dau să mănînce după cum îi erau gustul și obiceiul... În sfîrșit, trecutul, cum se zice, s-a dus. Să mergem, Almudena, să plecăm de-aici, și să dea Domnu' să te-nzdrăvenești repede, ca să luăm drumul Ierusalimului, care nu mă mai sperie cu depărtarea. Numai mergînd, fiule, se ajunge dintr-o parte în alta a lumii, și dacă pe de-o parte respirăm aer și vedem lucruri noi, pe de

alta ajungem la convingerea că toate-s la fel, și că părțile lumii sînt, gîndesc eu, ca lumea la un loc : vreau să spun că, oriunde trăiesc bărbați, sau, de pildă, femei, va exista nerecunoștință, egoism și unii care le poruncesc altora și-i fac să uite de voința proprie. În ce ne privește, să facem numai ce ne poruncește conștiința și să-i lăsăm pe cei ce se încaieră pentru un os, precum cîinii, sau pentru o jucărie, precum copiii, sau pentru ca să se impună ca șefi, să nu ne certăm cu nimeni și să luăm ceea ce ne scoate-n cale Domnul, ca păsările... Hai acum spre spital și nu fi trist.

— Eu nu trist, zise Almudena : stat cu tine mulțumit... ; tu știut ca Dumnezeu toate lucruri și eu iubit la tine ca îngeru bun... Și dacă nu vrut căsătorit la mine, mama la mine tu, și eu copil bun la tine.

— Bine, omule, așa mi se pare foarte bine.

— Tu ca palmer de deșertu mare, tu alba cum crin este..., crin tu... Eu spun la tine *amri*, sufletu meu.

În timp ce nefericita pereche o luă pe drumul spre spital, în direcție opusă, doña Paca și suita se apropiau de noua lor casă, pe strada Orellana : la etajul trei, curat, cu tapete și ornamente noi, lumină din abundență, ventilație, bucătărie excelentă și preț conform posibilităților. Doñei Paca îi păru foarte bine cînd ajunse sus, sufocată de scara interminabilă ; și chiar de nu i-ar fi plăcut, avea grijă să n-o arate, renunțînd definitiv la voința și la opiniile ei. Flexibilul, mai mult decît flexibil, slabul caracter al văduvei se adaptă la gustul și gîndul Julianei ; iar aceasta, văzîndu-se cu miezul de pîine în mînă, începu să facă din el cocoloașe. Doña Paca nici nu mai respira fără învoirea tiranei care, pînă și pentru cele mai mărunte acțiuni, îi dădea ordine nefericitei doamne. Aceasta începuse să-i poarte o frică copilărească, se simțea miez de pîine moale în mîna de bronz a croitoresei, dar, în realitate, nu era numai teamă, căci cu teama se îmbina ceva respect sau admirație.

Doamna se odihnea după istoveala acelei zile, cu mobilele, ghivecele și lucrurile aranjate în casa nouă, dar, cuprinsă de o mare tristețe care-i devora sufletul, o chemă pe tirană și-i spuse :

— Nu mi-ai povestit pe drum tot ce-ați vorbit. Ce-ți spunea Nina despre maurul ei ? E așa cum se zice ?

Juliana dădu explicațiile pe care i le cerea supusa sa, fără s-o rănească pe Nina, nici s-o pună într-o lumină neplăcută, demonstrînd prin asta un tact deosebit.

— Și v-ați înțeles... că nu poate să vină să mă vadă, de teamă să nu ne molipsească de ciuma aia scîrboasă. Bine-ai făcut. De n-ai fi tu, Dumnezeu știe la ce molime m-aș expune... Ați hotărît să vină să ia ce rămîne de la masă ? Dar asta nu-i de-ajuns, mie mi-ar place să-i fixez o sumă, de exemplu, o pesetă pe zi. Ce zici ?

— Zic că dacă începem cu glume de-astea, doña Paca, ne-ntoarcem repede la Peñaranda. Nu, nu : o pesetă e o pesetă... Ninei i-ar fi de-ajuns doi reali. Așa m-am gîndit, dar dacă hotărîți altfel, eu mă spăl pe mîini.

— Doi reali, doi..., fie cum zici tu... e de-ajuns da. Știi ce minuni poate face Nina cu jumate de pesetă ?!

În momentul acela sosi Daniela, foarte alarmată, spunînd că Frasquito bate la ușă, iar Obdulia, care-l văzuse prin vizor, fu de părere să nu-i deschidă, ca să evite un scandal asemănător cu cel pe care-l făcuse în strada Imperială. Dar cine i-o fi spus noua adresă ? Fără-ndoială, turnătorul ăla de Polidura, și Juliana jură să-i smulgă o ureche. Se produse însă o încurcătură gravă : în timp ce Ponte suna furios, hotărît să rupă clopoțelul, Hilaria urcă din stradă și, deschizînd ușa cu cheia, îi fu imposibil să ațină calea intrusului, care se năpusti înăuntru, apărînd brusc dinaintea femeilor speriate, cu pălăria îndesată peste urechi, cu bastonul fluturînd în aer, cu hainele în dezordine și pătate de noroi. I se strîmbase gura și tîra cu greu piciorul drept.

— Pentru Dumnezeu, Frasquito, — îi spuse rugătoare doña Paca, nu ne tulbura. Te simți rău, trebuie să stai în pat.

Ieși și Obdulia, declamînd cu emfază :

— Frasquito, o persoană ca dumneata, atît de fină, om de societate, să ne spună lucruri din astea !... Fiți cu judecată, reveniți-vă !

— Doamnă și madamă, zise Ponte scoțîndu-și cu greu pălăria. Sînt cavaler și mă pricep să mă port cu femeile

elegante ; dar, cum de-aici a ieşit o idee absurdă, am venit să vă cer explicaţii. Onoarea mea o cere.

— Şi ce-avem noi cu onoarea dumitale, sperietoareo ? strigă Juliana. Cine nu se poartă respectuos cu doamnele nu-i om serios ! Mai ieri erau pentru dumneata împărătese, și-acum...

— Şi-acum, zise Ponte tremurînd ca trestia bătută de vînt la vorbele energice ale Julianei, și-acum... eu tot le respect pe doamne. Obdulia este o regină ; doña Francisca altă regină. Însă aceste doamne regine... m-au calomniat, mi-au rănit sentimentele cele mai pure, susţinînd că eu îi fac curte Beninei... și că i-am făcut declaraţii necinstite, ca să nu-i mai fie fidelă, din cauza mea, cavalerului din Arabia.

— Cum să spunem noi asemenea prostii ?

— Tot Madridul vorbește. De-aici, din aceste saloane a ieşit vorba asta nedemnă. Mă acuză de un delict infam : de-a fi pus ochii pe un înger, cu aripi albe, celeste, de o puritate imaculată. Aflaţi că eu respect îngerii : dacă Nina ar fi fost muritoare, n-aş fi respectat-o, fiindcă sînt bărbat... Eu am cunoscut blonde și brune, măritate, văduve și domnişoare, spaniole şi pariziene, și nici una nu mi-a rezistat, pentru c-o merit... Sînt o frumuseţe eternă... Dar eu n-am sedus niciodată îngerii și nici n-am să-i seduc... Aşa să ştiţi, Francisca, aşa să ştii, Obdulia... Nina nu e din lumea asta... Nina aparţine cerului... Îmbrăcată sărăcăcios a cerşit ca să ne-ntreţină pe dumneavoastră şi pe mine... iar pe femeia care face toate astea, eu n-o seduc, nu pot s-o seduc, nu pot s-o curtez... Frumuseţea mea e umană, a ei e divină ; splendida mea faţă e de carne pieritoare, a ei e din lumină cerească... Nu, nu am sedus-o, n-a fost a mea, este a lui Dumnezeu. Şi ţi-o spun dumitale, Curra Juárez din Ronda ; dumitale, care acum nu mai poţi să te mişti fiindcă nerecunoştinţa ţi-a îngreunat trupul... Eu, fiindcă sînt recunoscător, sînt ca fulgul și zbor... uite-aşa. Dumneata, care ești nerecunoscătoare, eşti de plumb și te lipeşti de pămînt... uite-aşa...

Uluite, mama și fiica strigau, cerînd ajutor vecinilor. Dar Juliana, mai curajoasă și expeditivă, nemaiputînd suporta calmă aiurelile impertinente ale nenorocitului

Ponte, se repezi la el furioasă, îl apucă de revere și, străfulgerîndu-l cu privirea și cu vorba, îi spuse :

— Dacă nu ieși imediat din casa asta, pocitanie, te arunc de pe balcon.

Și ar fi făcut-o cu siguranță, dacă Hilaria și Daniela nu l-ar fi smuls pe sărmanul fiu din Algeciras, împingîndu-l, din două salturi, pe ușă. Atrași de hărmălaie, apărură portarii și cîțiva vecini, drept pentru care cele patru femei, văzînd că se strînsese lume, ieșiră pe palier ca să explice că persoana aceea își pierduse judecata, transformîndu-se din ființa cea mai atentă și politicoasă, în cea mai supărătoare și nerușinată din lume. Frasquito coborî tîrîș-grăpiș pînă la etajul următor ; se opri și, privind în sus, spuse :

— Nerecunoscătoare, nere...

Vru să termine cuvîntul, dar o violentă strîmbătură îi făcu inutile eforturile. Din gură nu-i mai ieși decît un muget răgușit, ca și cum o mînă invizibilă l-ar fi strangulat. Văzură cum i se deformau oribil trăsăturile, ochii îi ieșeau din orbite, gura i se apropia de una din urechi... Ridică brațele, scoase un ah plin de durere și se prăbuși brusc. La căderea trupului, toată scara șubredă se clătină, de sus pînă jos. Patru persoane îl urcară în casă ca să-i dea îngrijiri, de care însă, nefericitul, nu mai avea nevoie. Juliana îl cercetă și rosti indiferentă :

— E mai mort decît tata-mare...

Final

EXEMPLUL admirabilelor efecte ale voinței umane în dirijarea grupurilor mai mari sau mai mici de ființe era Juliana, femeie fără principii, care abia de știa să scrie și să citească, dar pe care Natura o dăruise cu rara însușire de a organiza viața și de a conduce activitatea celorlalți. Dacă, în loc de familia Zapata, i-ar fi intrat pe mîini guvernarea unei familii mai înstărite, sau a unei insule, sau a unui stat, ar fi ieșit la fel de triumfătoare. În insula doñei Francisca a restabilit cu mînă de fier

echilibrul la o lună de cînd a preluat frîiele, şi toţi începură să meargă în linie dreaptă, fără să protesteze ori să cuteze să-i judece irevocabilele sale ordine. Adevărul e că, pentru a obţine acest rezultat preţios, folosea absolutismul pur, regimul de teroare ; firea sa nu admitea nici chiar observaţiile timide ; legea ei era preasfînta sa voinţă ; logica sa, băţul.

Firilor slabe ale mamei şi ale fiilor nu le pica rău sistemul acesta, probat deja cu succes în cazul lui Antonio. Atîta autoritate ajunse să exercite asupra doñei Francisca, încît sărmana văduvă nici nu îndrăznea să zică un Tatăl nostru, pînă nu cerea îngăduinţa dictatoarei, şi chiar puteai observa că, înainte de-a ofta, cum obişnuia adesea, o privea pe Juliana, spunîndu-i parcă : „N-o să-mi iei în nume de rău că o să oftez şi eu puţin". Juliana era ascultată orbeşte de soacra sa în toate, în afară de un lucru. Îi poruncise să nu mai fie mereu tristă şi, deşi sclava răspundea cu fraze respectuoase, se vedea bine că ordinul nu era îndeplinit. Aşa că văduva lui Zapata intra în normalitatea prosperă a existenţei sale cu capul plecat, ochii-n pămînt, privirea ştearsă, pierdută în desenele covoraşului, corpul greoi, lăsîndu-se din zi în zi pradă leneviei ; apetitul îi scădea, totul însoţit de o dispoziţie taciturnă şi dezgustată, gînduri negre.

La cincisprezece zile după ce doña Francisca se mutase în strada Orellana, comandanta socoti că puterea sa ar fi mai eficientă şi ar putea conduce mai bine, dacă familia ar sta toată împreună : generali şi subalterni la un loc. Aşadar se mută şi se instală acolo cu toată zestrea sa umilă şi cu copiii, pentru care făcuse loc dinainte, scoţînd afară mulţime de ghivece şi vase cu flori şi concediind-o pe Daniela care, acum, le incomoda. La funcţiile sale de mare cancelar adăugă repede şi pe cele de damă de companie şi coafeză a soacrei şi cumnatei sale. Astfel, totul rămînea în casă.

Dar cum pe lumea asta pestriţă nu există fericire completă, aproximativ la o lună de la mutare, marcată în *efemeridele* familiei Zapata prin dezastruoasa moarte a lui Frasquito Ponte Delgado, Juliana începu să simtă tulburări ciudate. Cea care, datorită prosperei sale robusteţi, se lăuda comparîndu-se cu catîrcele, căzuse în ex-

trema opusă structurii sale perfect echilibrate. Ce avea în realitate? Tulburări nervoase şi crize de isterie, afecţiuni de care Juliana îşi rîsese adesea, zicînd că sînt izmeneli de femei răsfăţate şi suferinţe închipuite care, după părerea ei, trebuiau tratate de soţi cu cîte-o bătaie zdravănă.

Boala Julianei începu cu insomnii rebele : în fiecare dimineaţă se scula fără să fi închis ochii ; după cîteva zile de insomnie, îşi pierdu pofta de mîncare şi, în fine, la nesomn se adăugară spaime şi temeri obsedante în timpul nopţii, iar ziua o melancolie neagră, apăsătoare, funebră. Cel mai rău pentru familie era faptul că, cu toate aceste supărătoare stări, absolutismul guvernator al tiraniei nu se atenua, din contră, se agrava. Antonio îi propunea s-o scoată la plimbare şi ea-l trimitea la plimbare cu o sută de mii de draci. Deveni nesuferită, şi, pe deasupra, vorbea urît, era grosolană şi insuportabilă.

În cele din urmă, maniile sale isterice se cristalizară într-una singură, în ideea fixă că gemenii erau bolnavi. Nu servea la nimic evidenta robusteţe a copiilor. Cu grija şi atenţiile exagerate cu care-i înconjura, cu glasul ei mai mult îi speria şi-i făcea să plîngă. În toiul nopţii, sărea din pat ca să vadă dacă cele două sufleţele nu zăceau într-o baltă de sînge, înjunghiate de vreun asasin invizibil. Dacă tuşeau, se temea să nu se sufoce, dacă nu le plăcea mîncarea, credea că era otrăvită.

Într-o dimineaţă ieşi iute, cu mantoul şi basmaua pe cap, şi se duse spre cartierele din sud în căutarea Beninei cu care trebuia să vorbească. Şi Dumnezeu e martor că nu puţine ore îi trebuiră pînă s-o găsească, fiindcă nu mai locuia la Santa Casilda, ci la dracu-n praznic sau pe şoseaua Toledo, pe partea dreaptă a podului. O găsi acolo, după căutări obositoare, ocolind şi întorcîndu-se întruna prin mahalalele acelea risipite. Bătrîna stătea cu arabul într-o căsuţă care părea mai curînd o colibă, situată pe terenurile care dominau şoseaua spre sud. Almudena mergea mai bine cu boala lui scîrboasă de piele, dar faţa îi era încă acoperită, precum o mască, de o crustă respingătoare ; nu ieşea din casă şi bătrîna se ducea dis-de-dimineaţă să-şi cîştige existenţa, cerşind la San Andrés. Nu mică fu surpriza Julianei cînd o văzu să-

nătoasă şi, pe deasupra, veselă, senină şi consolată întrutotul în resemnarea ei cu soarta.

— Am venit să mă cert cu dumneata, coană Benina, îi zise, aşezîndu-se pe o piatră în fața colibei, lîngă albia în care spăla biata femeie, şi la apreciabilă distanță de orbul care zăcea la umbră. Da, doamnă, fiindcă rămăsese să treci să iei mîncarea de prisos din casa noastră şi n-ai mai dat pe-acolo, nici nu ți-am mai zărit chipul.

— Apăi o să vă spun, doamnă Juliana, răspunse Nina. Credeţi-mă că n-a fost dispreţ, nu, doamnă, n-a fost dispreţ. Doar că, n-am avut nevoie. Primesc mîncare din altă casă, iar cu asta şi cu ce mai cîştig ne-ajunge ; în felul ăsta, puteţi s-o daţi foarte bine altor săraci, căci pentru sufletul dumneavoastră e totuna... Ce vreţi să ştiţi ? Cine-mi dă mîncarea ? Văd că sînteţi curioasă. Păi, datorez această binecuvîntată milosteniei lui don Romualdo Cedrón... L-am cunoscut la San Andrés, unde slujeşte... Da, doamnă, don Romualdo, care e un sfînt, aşa s-o ştiţi... Şi acum sînt sigură, după ce-am tot cugetat, că nu e el don Romualdo pe care l-am născocit eu, ci altul care seamănă cu el ca două picături de apă. Uite-aşa se născocesc lucruri care se dovedesc apoi adevăruri, sau adevărurile, înainte de-a fi adevăruri, să zicem, au fost minciuni gogonate... Aşa c-aţi aflat.

Croitoreasa mărturisi că se bucură mult de ceea ce auzea şi, dat fiind că don Romualdo îi făcea acest favor, doña Paca şi ea vor da mîncarea de prisos altor nenorociţi. Dar mai avea să-i spună ceva :

— Eu sînt datoare la dumneata, Benina, căci am stabilit ca soacra mea, de care am atîta grijă, să-ţi dea doi reali pe zi... Cum nu ne-am mai întîlnit pe nicăieri, n-am putut să-mi achit datoria ; dar cei doi reali zilnici mă apasă pe suflet şi ţi-am adus aici cincisprezece pesete, pentru toată luna, coană Benina.

— Apăi, le iau, da, doamnă, încuviinţă Nina bucuroasă ; că asta nu-i de dispreţuit... Pesetele îmi pică ca din cer, căci am o datorie la *Pitusa*, din strada Mediodía Grande, şi, cu ce mai am, acum o să mă descurc, o să-mi plătesc şi dobînda, căci cu ce mi-ai dat dumneata ajung la mai mult de jumătate din datorie. De mi s-ar da lovituri de-astea în fiecare zi, doamnă Juliana ! Vă sînt re-

cunoscătoare, și să vă dea Domnu' sănătate la toți, bărbat și copii.

Cu vorbă agitată, repezită și ceva cam exagerată, fata mărturisi că nu stă bine cu sănătatea, că suferă de o boală ciudată, de neînțeles. Dar nu se-ngrijorează, nu-și face probleme pentru propria-i persoană. Ceea ce o neliniștea și făcea din viața ei un chin neîmblînzit era gîndul că i se vor îmbolnăvi copiii. Nu era un simplu gînd, nu era teamă : era convingerea că Paquito și Antoñito or să se îmbolnăvească... și-or să moară.

Benina încercă să-i scoată gîndurile astea din cap : dar cealaltă nu cedă și, salutînd în mare grabă, se-ntoarse la Madrid. Mare fu surpriza bătrînei și a maurului cînd o văzură apărînd iarăși în dimineața următoare, foarte devreme, agitată, tremurînd toată și cu ochii scînteind. Dialogul fu scurt și direct, mai bine zis cu miez psihologic :

— Ce ți s-a întîmplat, Juliana ? o întrebă Nina tutuind-o pentru prima oară.

— Ce mi s-a întîmplat ? Îmi mor copiii !

— Vai, Doamne, ce grozăvie ! Sînt bolnavi ?

— Da... ba nu : sînt bine. Dar pe mine mă chinuie gîndul că or să moară... Ah, Nina, sufletul meu, nu pot să-mi scot gîndul ăsta din cap ! Nu fac decît să plîng întruna... Cred că vezi și dumneata...

— Da, se vede. Dacă e numai o născocire, scoate-ți-o din cap, femeie.

— De-aceea am venit, coană Benina, fiindcă, de-aseară, mi-a intrat în cap altceva : cum că numai dumneata, dar numai dumneata, mă poți vindeca.

— Cum ?

— Spunîndu-mi că nu trebuie să cred că-mi vor muri copiii... poruncindu-mi să nu cred.

— Eu ?

— Dacă spui dumneata asta, o să cred și-o să mă vindec de spaima asta blestemată. Fiindcă... vă zic deschis, am păcătuit, sînt rea.

— Atunci, fata, e ușor să te vindeci. Eu îți spun că n-o să-ți moară copiii, că sînt sănătoși și voinici.

— Ați văzut ?... Bucuria pe care-o simt acum e semn că știi dumneata ce zici... Nina, Nina, dumneata ești o sfîntă.

— Nu sînt sfîntă. Dar copiii tăi sînt sănătoși și nu-i pîndește nici un rău... Nu plînge... acum du-te acasă și... să nu mai păcătuiești.

Madrid, martie — aprilie 1897

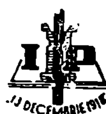
Lector : MIHAELA CIUNCAN
Tehnoredactor : VICTOR MAŞEK

*

Bun de tipar : 16.11.1984. Coli tipar 15.

*

Tiparul executat sub comanda
nr. 1389 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

De fapt, una dintre trăsăturile care-l separă pe Benito Pérez Galdós [1843—1920] de ceilalţi romancieri ai timpului său este depăşirea costumbrismului regional — în care, adesea, realitatea este prezentată dintr-un unghi idealizator —, în dorinţa de a prinde esenţa sufletului spaniol, prin intermediul istoriei sale („Episoade naţionale"), a mediilor sociale („Fortunata şi Jacinta") ori prin tipurile umane prezentate („Benina").

José García López

Lei 13

clu

Editura Univers